T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇAĞDAŞ YUNAN EDEBİYATINDA MEKÂN OLARAK İSTANBUL: "LEONİS", "LOKSANDRA" VE "HACI MANUİL" ROMANLARI

MİOUZEGİEN PELEVAN MEMET

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ FERHAN KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mücevher PELEVAN MEMET tarafından hazırlanan Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekan Olarak İstanbul: "Leonis" "Loksandra" ve "Hacı Mamis" Romanları Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 17/06/2019 Pazartesi günü saat 10:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Levent KAYAPINAR	Kabul Edilmesine	
Doç. Dr. İbrahim KELAĞA AHMET	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Ferhan AKKUŞÖKME MOLLAOĞLU	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10262444
Yazar Adı / Soyadı	MIOUZEGIEN PELEVAN MEMET
T.C.Kimlik No	99469344312
Telefon	5435259133
E-Posta	Muzeyyen_plvn_m@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekan Olarak İstanbul: "Leonis", "Loksandra" ve "Hacı Manuil" Romanları
Tezin Tercümesi	Istanbul as Space in Modern Greek Literature: The Novel's "Leonis", "Loksandra" and "Haci Manuil"
Konu	Batı Dilleri ve Edebiyatı = Western Linguistics and Literature
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	213
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ FERHAN KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU
Dizin Terimleri	Yunan edebiyatı=Greek literature ; Batı edebiyatı=Western literature ; İstanbul=Istanbul
Önerilen Dizin Terimleri	Çağdaş Yunan Edebiyatı= Modern Greek Literature; Mekân= Space; Şehir= City; Kent Edebiyatı= Urban Literature

02.07.2019

İmza:.....

Tezin Adı: Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: "Leonis", "Loksandra" ve "Hacı Manuil" Romanları
Hazırlayan: Miouzegien PELEVAN MEMET

ÖZET

Dillere destan büyüleyici güzelliği ile temelleri Roma İmparatorluğu'na dayanan, tüm dünyanın dikkatini çeken İstanbul, tarih boyunca birçok İmparatorluğa ev sahipliği yapmış ve kent dinlerin, ırkların, kültürlerin kaynaştığı kozmopolit dokusu ile şekillenmiştir. Asırlar boyunca önemli bir kültür merkezi olarak, şarkılara, efsanelere ve edebiyata çeşitli yönleri ile konu olmuştur. Dünya edebiyatında güzellikleri ile mekânlara konu olan şehirler arasında yer alan İstanbul, Çağdaş Yunan Edebiyatında da yerini almıştır.

Romanlar hayat hakkındaki temel düşüncelere değinerek şehirlerde, sokaklarda ve çeşitli mekânlarda kurgulanarak insan ile hayat ilişkisini ortaya çıkarmıştır. Romanların ana teması olarak mekânlar, insan hayatından izler taşımaktadır. Mekânlar sadece bir yer olmakla kalmayıp, çevrenin betimlenmesi esnasında kişilerin kimlikleri ve ruh halleri ile anlam kazanmış, kimliklere göre kişilerin yaşama biçimlerini, düşüncelerini ve duygularını yansıtmıştır. Söz konusu durum incelemeye alınan her üç romanda da yazarların kendi duygu ve düşüncelerinden yola çıkarak İstanbul mekânlarının bu bağlamda betimlendiğine yöneliktir.

Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan Göç sebebi ile Çağdaş Yunan Edebiyatı yeni bir boyut kazanmıştır. Tarihi olaylar sonucu İstanbul ve Anadolu'da yaşayan pek çok aile gerek kendi istekleri gerekse zorunlu olarak Yunanistan'a göç etmiştir. Memleketlerinden ayrılmış vaziyette yazarlar tarihi olaylar ile edebiyatı birleştirerek, onlar açısından yaşanılan güzel günler, acılı olaylar ve Anadolu ile İstanbul gibi mekânlar edebiyatın ana teması olmuştur.

Memleketleri İstanbul'dan ayrılıp Yunanistan'a yerleşen Yorgos Theotokas, Maria Yordanidu ve Tharasos Kastanakis tarihi olaylara tanıklık ederek romanlarını bu olaylar doğrultusunda kaleme almışlardır. Theotokas'ın çocukluk anılarından oluşan ve Birinci Dünya Savaşı ile İşgal yıllarında kurgulanan "*Leonis*", Yordanidu'nun sıradan halkın gündelik hayatını ve birlikte yaşayan kültürlerin görüntüsü ile "*Loksandra*" ve son olarak Kastanakis'in İstanbul'un karanlık yanını betimlediği "*Hacı Manuil*" adlı romanlar, ana mekân olarak İstanbul'da kurgulanmaktadır.

Bu tezde üç farklı romanda, elit ve sıradan halkın gündelik hayatının betimlendiği, öne çıkan İstanbul'un algısal ve çevresel yönlü mekânlarının nasıl tasvir edildikleri incelenmiştir. Yazarların kimlikleri ile ilişkili olarak öne çıkan mekânların çeşitli yönlerinin nasıl betimlendiği, hangi mekânlara ağırlık verildiği sunulmuştur. Sonuç olarak romanlarda ele alınan mekânlar ile İstanbul'un Çağdaş Yunan Edebiyatında nasıl betimlendiği, kentte yaşayan Rumların ve diğer halkın birlikte yaşamaları sonucu İstanbul'un çeşitli yönleri ile nasıl yansıtıldığı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Çağdaş Yunan Edebiyatı, Mekân, Şehir, Kent Edebiyatı.

Title: Istanbul as Space in Modern Greek Literature: The Novel's "Leonis", "Loksandra" and "Haci Manuil"
Author: Miouzegien PELEVAN MEMET

ABSTRACT

Attracting the attention of the world with its fascinating beauty and dating from Roman Empire, Istanbul is home to many empires through centuries. It is a city which has been shaped by the cosmopolitan textures of religions, races and cultures. Being a center of culture, Istanbul has been mentioned in songs, legends and literature with its various aspects. Istanbul, which is one of the cities has been discussed by their beauties in world literature, took its place in Modern Greek Literature.

The novels reveal the relationship between life and people by touching on the basic ideas about life and being fictionalized in the cities, streets and in various places. Spaces, as the main component of the novels, bear traces of human life and reach significance through the identities and moods of people during the description of the environment. The spaces reflect the people lifestyles, emotions thoughts and their natures by identities. In all of these tree novels, it is stated that the Istanbul spaces are described in this context based on the authors own feelings and thoughts.

Modern Greek literature gained a new dimension due to the Balkan Wars, the First World War and the subsequent migration. As a result of historical events, many families living in Istanbul and Anatolia migrated to Greece both willingly and necessarily. The authors combined historical events and literature although they have left their countries and the beautiful days, painful events and spaces like Anatolia and Istanbul have been the main theme of literature.

Yorgos Theotokas, Maria Yordanidou and Thrasos Kastanakis, who left their hometown and settled in Greece, wrote their novels in the direction of these events by witnessing historical events. "*Leonis*" which consists of Theotokas childhood memories and is fictionalized in the First World War and Occupation year, "*Loksandra*" in with Yordanidou's ordinary people daily life and with the image of cultures, and finally the novels "*Hacı Manuil*" in which Kastanakis describes the dark sides of Istanbul.

This thesis in three different novels, it is examined the daily life of the elite and ordinary people described and how the perceptual and environmental aspects of Istanbul spaces are depicted. It is presented how the various aspects of spaces that are associated with the authors identities and which places are enphasized. Consequently, it will be examined how Istanbul is depicted from the eyes of Greek writers and how the various aspects of Istanbul are reflected through Greeks and other people lived together in the same city together.

Keywords: Istanbul, Modern Greek Literature, Space, City, Urban Literature.

ÖNSÖZ

Roma İmparatoru I. Konstantinos tarafından IV. yüzyılın ilk çeyreğinde kurulan "İstanbul" önce Bizans İmparatorluğu'na daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmış, yüzyıllar boyunca bu iki İmparatorluğun merkezi olarak tarih boyunca önemli bir kültür şehri olmuştur. 1453 yılında İstanbul'un fethi ile birlikte kendini Bizans İmparatorluğu'nun varisi olarak gören Rumlar, yurtdışında aldıkları eğitim sayesinde önemli görevlere getirilmiş aynı zamanda İstanbul ve çevresinde kendi okullarını açarak eğitim, sanat ve edebiyat alanlarında önemli gelişmeler kaydetmişlerdir.

Çağdaş Yunan Edebiyatı, Yeni Atina Ekolü ve Otuz Kuşağı yazarlarından sonra edebiyat yeni sağlam temellere oturtturularak ülke sınırları dışına taşmıştır. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus değişimi ile toplumda yeni bir yapılanma ve yıkılan değerlerin yerine yenilerini koyma isteği oluşmuştur. Toplumsal yaşamı derinden sarsan nüfus değişimi ile birlikte Otuz Kuşağı'na mensup, düz yazıda öne çıkan aralarında İstanbul doğumlu yazarların da bulunduğu yazarlar, içten duygularını ve izlenimlerini günlük konuşma dili ile serbest bir biçimde ortaya koymaya çalışmışlardır.

Roman, öykü ve hikâye türünde eserler veren İstanbul kökenli birçok yazar, eserlerinde İstanbul'u kullanmış ve özlemlerini edebiyat yoluyla dile getirmeye çalışmışlardır. Doğrudan şehir ile özdeşleşmiş Yorgos Theotokas, Maria Yordanidu ve Thrasos Kastanakis adlı yazarların "Leonis", "Loksandra" ve "Hacı Manuil" adlı romanlarından yola çıkılarak, İstanbul'un mekân olarak Çağdaş Yunan Edebiyatındaki yerinin belirlenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Birinci bölümde romanın oluşmasını sağlayan temel kuramsal bilgiler yer almaktadır. Mekân kuramı ile yazarlarla doğrudan ilişki içerisinde olan İstanbul'un çeşitli mekânlarının algısal ve çevresel olarak nasıl tasvir edildiği sunulmuştur. Bu

bağlamda İstanbul'da yaşayan halkların mekâna dönük olarak şehrin nasıl betimlendiği yansıtılmıştır.

İkinci bölümde yazarların hayatları ve eserleri, Çağdaş Yunan Edebiyatına yapmış oldukları katkılar hakkında bilgi verilerek, incelenen eserlerin oluşum sürecinin daha iyi kavranması amaçlanmıştır. Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde ise yazarlar ile doğrudan ilişki içerisinde olan kentin algısal ve çevresel mekânları hakkında bilgiler sunularak romanlarda nasıl tasvir edildikleri ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise yazarların her üç romanda da İstanbul'u nasıl betimledikleri konusu ve ortaya çıkan sonuçlar yer almaktadır.

Tezin hazırlık aşamasında başta her zaman yanımda olan, araştırmam boyunca engin bilgileri ile yol gösteren, ardı arkası kesilmeyen sorularımı cevaplayarak bana sabır gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ferhan KIRLIDÖKME MOLLAOĞLU'na, tez ile ilgili her tür konuda sorularımı cevaplayan ve destekleri ile çalışmama katkı sağlayan Doç. Dr. İbrahim KELAĞA AHMET'e, kaynak erişimimde ve diğer konularda yardımcı olan adını sayamadığım birçok hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, araştırma süreci boyunca her şekilde yanımda olan babam Mehmet PELEVAN MEMET'e, annem Ayşe MEHMET EFENDİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

GİRİŞ **1**

I. BÖLÜM

ROMANDA MEKÂN

A. Anlatıda Mekân **6**

B. Çevresel Mekân **10**

C. Algısal Mekân **10**

1. Kapalı ve Dar Mekân **11**

2. Açık ve Geniş Mekân **12**

II. BÖLÜM

YAZARLARIN HAYATI ve ESERLERİ

A. YORGOS THEOTOKAS (1905-1966) **14**

1. Yorgos Theotokas'ın Hayatı ve Eserleri **14**

2. Yorgos Theotokas'ın Çağdaş Yunan Edebiyatı'na katkıları **17**

B. MARİA YORDANİDU (1897-1985) **21**

1. Maria Yordanidu'nun Hayatı ve Eserleri 21

2. Maria Yordanidu'nun Çağdaş Yunan Edebiyatı'na katkıları 23

C. THRASOS KASTANAKİS 26

1. Thrasos Kastanakis'in Hayatı ve Eserleri 26

2. Thrasos Kastanakis'in Çağdaş Yunan Edebiyatı'na katkıları 29

III. BÖLÜM

"LEONİS" ADLI ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

A. YORGOS THEOTOKAS'IN "LEONİS" ADLI ROMANI 32

1 Leonis (Λεωνής) 32

B. ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR 37

1. İstanbul (Κωνσταντινούπολη/ Πόλη) 37

2. İstanbul Boğazı (Βόσπορος) 41

3. Sarayburnu (Ακρωτήριο του Σεραγιού) 44

4. Beyoğlu-Pera (Πέρα-Σταυροδρόμι) 45

5. Galata (Γαλατά) 47

6. Taksim-Taksim Bahçesi (Ταξίμ-Ο Δημοτικός Κήπος του Ταξιμιού) 47

7. Yüksek Kaldırım (Σκαλάκια) 59

8. Tarabya (Θεραπειά) 61

9. Çatalca (Τσατάλτζα) 62

10. Üsküdar (Σκουτάρι-Χρυσούπολη) 62

11. Fener (Φανάρι) 65

12. Abanoz Sokak (Αμπανόζ Σοκάκι) 66

13. Talimhane (Πεδίο του Άρη) 68

14. Dolmabahçe Sarayı (Παλάτι του Ντολμά Μπαξέ) 70

15. Yeşilköy (Άγιος Στέφανος) 71

16. Adalar (Πριγκηπόνησα) 71

17. Bizans Surları (Βυζαντινά Τείχη) 78

18. Zoğrafyon Rum Lisesi (Ζωγράφειο Λύκειο) 79

19. Ayazpaşa Koleji (Κολλέγιο του Αγιάζ Πασά) 82

IV. BÖLÜM

"LOKSANDRA" ADLI ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

A. MARİA YORDANİDU'NUN "LOKSANDRA" ADLI ROMANI 84

1. Loksandra (Λωξάντρα) 84

B. ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR 89

1. İstanbul (Κωνσταντινούπολη/ Πόλη) 89

2. Balıklı-Balıklı Meryem Ana Ayazması (Μπαλουκλί-Ζωοδόχος Πηγή του Μπαλουκλί) 92

3. Ayasofya (Αγία Σοφία) 97

4. Galata (Γαλατά) 100

5. Beyoğlu-Pera (Πέρα-Σταυροδρόμι) 101

6. Taksim (Ταξίμ) 105

7. Fener (Φανάρι) 106

8. Üsküdar (Σκουτάρι-Χρυσούπολη) 106

9. Kız Kulesi (Πύργος του Λεάνδρου) 108

10. Bakırköy (Μακροχώρι) 109

11. Kurtuluş (Ταταύλα) 114

12. Beylerbeyi (Μπεηλέρμπεη) 118

13. Çengelköy (Τσεγκέλκιοϊ) 118

14. Çatalca (Τσατάλτζα) 119

15. Karaköy (Καράκιοϊ) 120

16. Kumkapı (Κούμ Καπού) 121

17. Kadıköy (Καντίκιοϊ) 122

18. Arnavutköy-Büyükdere-Tarabya (Μέγα Ρέμα-Μπουγιούκ Ντερέ-Θεραπειά) 123

19. Abanoz Sokak (Αμπανόζ Σοκάκι) 123

20. Adalar (Πριγκηπόνησα) 124

21. Mezarlıklar (Νεκροταφεία) 125

22. Bizans Surları (Βυζαντινά Τείχη) 126

23. Fener Rum Erkek Lisesi (Μεγάλη του Γένους Σχολή) 127

24. Üsküdar Amerikan Koleji (Αμερικανικό Κολλέγιο του Σκουταριού) 129

V. BÖLÜM

"HACI MANUİL" ADLI ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

A. THRASOS KASTANAKİS'İN HACI MANUİL ADLI ROMANI 135

1. Hacı Manuil (Ο Χατζή Μανουήλ): 135

B. ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR 138

1. Beykoz (Μπέικοζ): 138

2. Kurtuluş (Ταταύλα) **140**

3. Büyükdere (Μπουγιούκ Ντερέ) **142**

4. Beyoğlu-Pera (Πέρα-Σταυροδρόμι) **143**

5. Galata (Γαλατά) **145**

6. Yüksek Kaldırım (Σκαλάκια-Γιοκσέκ Καλντερίμ) **145**

7. Karaköy (Καράκιοϊ) **146**

8. Beşiktaş (Μπεσίχτασι) **146**

9. Paşabahçe (Πασά Μπαξέ) **147**

10. Çubuklu (Τσιμπουκλί) **149**

11. Tarabya (Θεραπειά) **150**

12. Polonezköy (Πολωνέζκιοϊ) **150**

13. Feriköy (Φιρίκιοϊ) **151**

14. Yeniköy (Νεαχώρι) **152**

15.Rum Fransız Lisesi (Ελληνογαλλικό Λυκείο) **153**

SONUÇ **154**

KAYNAKÇA **160**

EKLER **178**

GİRİŞ

Efsanevi şehir, dillere destan güzelliği, samimiyet dolu sokakları, semtleri, ticari alanları ve çeşitli mekânları ile destanlara, efsanelere, şarkılara, şiirlere ve romanlara konu olan İstanbul, yüzyıllar boyunca birçok uygarlığa kapılarını açmıştır. Kenti iki ayrı kıtaya bölen coğrafi yapısı, jeopolitik konumu, Boğaz'ı, Haliç'i ile yedi tepeli kent, tarih boyunca tüm dünyanın gözlerini üzerine çekmiştir. İstanbul gravürler, resimler, filmler, şarkılar ile anlatılmış olsa da büyüleyici güzelliği edebiyat ile canlılık kazanmıştır.

Dünya edebiyatına konu olan Paris, New York gibi sayılı şehirlerarasında yer alan İstanbul, asırlarca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve savaşlara, barışa, zenginliğe ve felakete sahne olmuştur. Roma İmparatoru I. Konstantinos tarafından IV. yüzyılın ilk çeyreğinde kurulan kent, Bizans İmparatorluğu ve devamında Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmıştır. Bir yandan kozmopolit dokusu öte yandan yüzyıllar boyunca İmparatorlukların merkezi olarak dünyanın gözü bu kente yönelmiştir.[1]

İnsanlık tarihinin en özel, en güzel ve en dikkat çekici kenti olarak İstanbul, kendi imgesini oluşturan evrensel bir imgeye sahip olmuştur. Her dönem kentte yaşayan çeşitli uygarlıklar kendi kültürleri ile kente bir şeyler katmış ve kentin kozmopolit dokusu farklı kültürlere göre şekillenmiştir.[2] Bu şekillenme ile İstanbul, dünya yazarlarının dikkatini çekerek romanlara konu olmuştur.

Güzel bir kent için en önemli özellik, büyüklüğü, zamanı ve karmaşası ile toplum için özel bir öneme sahip olmasıdır. Kent, içinde barındırdığı kişilere göre şekillenerek önem kazanmıştır. Bu önem ile bütünleşmiş mekânın, çevrenin sosyal bir rolü ortaya çıkmıştır. Halkların iletişimini olanaklı kılan en önemli manzara "memleket" hissini yaratan ortak hatıralar ve anılar olmuştur. Duygusal yönde

[1] Giannis Ksanthoulis, *Μια Πόλη στη Λογοτεχνία Κωνσταντινούπολη (Edebiyatta Bir Şehir İstanbul)*, Metehmio Yayınları, Atina 2016, s. 13.
[2] Doğan Kuban, *İstanbul Yazıları,* Yem Yayınları, İstanbul 1998, s. 11-12.

çevrenin imgelenmesi kişiye kendini güvende hissetmesini, dış dünyaya açılmasını ve "yuva"nın verdiği huzur ve sıcaklık hissini yaşamasını sağlamıştır. Bu, mekânın anılarda nasıl yer edinerek kimlik, yapı ve anlama dönüşmesi ile ilgilidir.[3]

Kimlik zamanın ve mekânın kendine özgü şartları ile şekillenmiş ve bu kimlik değerleri kişinin doğduğu gelenekler ile "kendi" kimliğini ortaya çıkarmıştır. Birey bir mekânda doğar ve kendini bir mekâna ait şekilde görür. Bellek oluşumu ile kişinin kimliği oluşur. Mekân, kimlik oluşumunda toplulukların yaşamları ve ilişkileri ile insanın kendi olanla diğerleri arasındaki sınırları belirlemiştir. Bir yerin kimliği, o yerin, kişiler tarafından nasıl anlatıldığı, değerlendirildiği ve anlamlandırıldığı ile bütünlük oluşturur. Yaşanılan mekânlar insanın varlığını hissettiği ve kendini mutlu hissettiği yer olmuştur. Algısal yönü ile mekânın yitirilmesi kişinin varlık alanını yitirerek yabancılaşmasıdır.[4]

Temel özelliği ile mekân toplumsallaşmanın esas değerlerini barındıran kapsamlı bir kavram olmuş ve uygarlıkların, kültürlerin görüntüsünü sergileyen bir unsur olmuştur. İnsanlığın uygarlaşması, kendi temel değerlerini ortaya çıkarması mekân üzerinde gerçekleşmiştir. Mekân, yer, ev ve yurt olarak insanların ve kültürlerin oluşumunu sağlayan, onların görüntüsünü yansıtan en önemli unsur olarak yerini almıştır. Dünya'da mekânsız bir şey düşünülemez. Her şeyin ve her kişinin bir mekânı olmuş ve her şey mekâna açılmıştır.

Mekân kişilerin yaşama biçimlerini, eğlence kültürlerini, kaygılarını, mutluluklarını yani kısaca akla gelen, toplumu toplum yapan bütünlük sağlayan bir değer olmuştur. Kimlik inşası ile gelişmiş olan mekân, toplulukların, azınlıkların ve halkın görüntüsünü vermiştir. Bu nedenle mekân; ev, sokak, cadde, yer ve yurt gibi yaşam alanlarının görüntüsü ile"kimlik" oluşumu tamamlanmıştır.

---

[3] Kevin Lynch, *Kent İmgesi*, (Çev. İrem Başaran) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 5-7.
[4] Ali Budak, *Roman Kimlik Kültür,* Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2017, s. 57-61.

Mekânları ile dünya edebiyatında romanlara konu olan sayılı şehirler bulunmaktadır. Bunlardan birisi de ele alınan İstanbul'dur. Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda kent romanlarının oluşumu 19. yüzyılın başlarında, şehirlerin düzenlenmesi, ticari ve sosyal alanların oluşumu ile başlamıştır. Atina'nın gelişimi ile Yunan yazarlar İthografi yazımının (yöre ve töre öykülerinin) dışına çıkmış, köy ve taşradan uzaklaşarak, Atina gibi gelişim gösteren kenti, romanlara konu edinmişlerdir. Bu bağlamda kentin mekânları, gelenek görenekleri ve ideolojileri romanların temel konusunu oluşturmuştur. [5]

Çağdaş Yunan Edebiyatı'nda kentsel romanların gelişimi, Seksen Kuşağı yazarlarına açılan Grigorios Ksenopoulos öncülüğünde gerçekleşmiştir. İthografi yazım türünde eserler veren Ksenopoulos, bu dönemde köy ve taşradan uzaklaşmış ve yeni yeni gelişmeye başlayan Atina gibi büyük bir kenti ve Zakinthos'u romanlarına konu edinerek, Yunan toplumunun kentsel görüntüsünü vermiştir.[6]

Seksen Kuşağı yazarı Ksenopoulos ile oluşmaya başlayan kentsel romanların kuşkusuz gelişimi Otuz Kuşağı yazarları ile başlamış ve İç Savaş ve İkinci Dünya Savaşı yazarları ile derinlemesine bir bütünlük kazanmıştır. Romanların ve edebiyatın ilk durağı topografik olarak şehirler olmuştur. Şehirlerden yola çıkarak, mekânlar, sınıf farklılıkları, sosyoloji ve ideolojiler kent romanlarının yapısını oluşturmuştur.[7]

Kentsel romanların gelişiminin başladığı, Otuz Kuşağı 1930-1940 yıllarında ortaya çıkan bir kuşak olmuştur. Kuşağın oluşumu, 1930'larda geçmişe yönelik bir kopmadan yola çıkarak bilinenden farklı bir şekilde, eğitimsel olarak gelişimi ve zihinsel ruh hali ile yeni bilincin doğuşunu belgeleyen yansımalar ile gerçekleşmiştir.

---

[5] Giannis Mpaskos, *"Στις Απαρχές του Αστικού Μυθιστορήματος (Kentsel Romanın Başlangıcında)"* Diavazo Dergisi, Sayı: 338, Atina 1994, s. 48-53.

[6] Linos Politis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Çağdaş Yunan Edebiyatının Tarihi)* Miet Yayınları, Atina 2015. s. 214-215.

[7] Mihalis Meraklis, "*Το Νεοελληνικό Αστικό Μυθιστόρημα (Çağdaş Yunan Kent Romanı)",* Diavazo Dergisi, Sayı: 338, Atina 1994, s. 54-60.

O dönemde gelişim göstermeye başlayan Kuşak, 1940'lı yıllarda da devam etmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır.[8]

Otuz Kuşağı yazarları yaşanan Savaş ve Küçük Asya olaylarından dolayı hüzünlenmiş vaziyette savaşın getirisi ile 20. yüzyılı geride bırakıp yenilenme hissi duymuşlardır. Batı Avrupa'da savaşı geride bırakıp yazında oluşmaya başlayan bu yenilik, Çağdaş Yunan Edebiyatında Yorgos Theotokas'ın 1929 yılında yayımladığı *Ελεύθερο Πνεύμα "Özgür Düşünce"* adlı eseri ile yaşanmıştır.[9]

Birinci Dünya Savaşı, Rusya Devrimi, Küçük Asya Felaketi, Avrupa'da işçi sınıfının yükselişi, Yunanistan'da sendikaların kurulumu sadece siyasi bir olay olarak kalmamış, edebiyat ve sanat alanında da büyük değişikleri beraberinde getirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan yazarlar, tüm bu olaylara bizzat tanıklık eden kişiler olarak, Avrupa düşüncesi ile yaşanılan olayları, ideolojileri ve toplumun görüntüsünü eserlerine konu edinmişlerdir.[10]

Yorgos Theotokas "*Elefthero Pnevma*" adlı eserinde, Yunan edebiyatının neden başarısız olduğunu açıklayarak, Avrupa'ya açılmayı ve taşradan çıkarak modernleşmeyi talep etmiş ve yayınladığı manifestosu ile Otuz Kuşağı yazarlarına ilham kaynağı olmuştur.[11] Kuşağa dâhil olan yazarlar, Anadolu topraklarında doğmuş ve 1923 yılında savaşa tanıklık ederek Yunanistan'a göç etmiş kişilerdir. Genel olarak, Anadolu topraklarını, göçü, memleketlerini ve Selanik gibi Yunan topraklarını modernist bir şekilde edebiyat alanına aktarmışlardır.[12]

---

[8] Mario Vitti, *Η Γενιά του Τριάντα: Ιδεολογία και Μορφή (Otuz Kuşağı İdeoloji ve Morfoloji),* Ermis Yayınları, Atina 1995, s. 21-22.
[9] Mario Vitti, *Η Γενιά του Τριάντα…*, s. 27
[10] Giannis Kordatos, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Από το 1453 ώς το 1961 (Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi 1453'den 1961'e kadar)* Cilt: 2, Epikerotita Yayınları, Atina 1983, s.735-736
[11] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία Ποίηση και Πεζογραφία 1821-1992 (Çağdaş Yunan Edebiyatına Giriş: Nazım ve Nesir 1821-1992),* Nefeli Yayınları, Atina 1996, s. 179-180.
[12] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...,* s. 180-181.

Çalışmada ele alınan Otuz Kuşağı'na mensup olan ve onun öncüsü sayılan Yorgos Theotokas, Thrasos Kastanakis ve son olarak savaş sonrası yazarlarına açılan ancak yazmış olduğu ve incelenen "*Loksandra*"adlı eseri ile Otuz Kuşağı'na dâhil olan Maria Yordanidu, bizzat bu tarihi olaylara tanıklık etmişlerdir. Tarihe tanık olan üç yazarın ele alınan ikisi biyografik roman olan ve yazarların anılarından oluşan "*Leonis*" ve "*Loksandra*" öte yandan "*Hacı Manuil*" adlı romanlar, İstanbul konulu romanlardır. Genel olarak 1870'li yıllarda başlayıp, Birinci Dünya Savaşı ve İşgal yıllarını içermekte ve göç ile son bulmaktadırlar. [13]

[13] Adı geçen romanlar Yunanistan Selanik Aristotelio Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Filoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezinde incelenmiştir. Ancak incelemeye yüzeysel bir şekilde sadece ana mekânlar dâhil edilerek, haklarında detaylı bir bilgiye yer verilmemiştir. Bu çalışmada ise; romanlarda geçen her bir mekânın topografik ve tarihi bilgileri verilerek, mekân kuramına uygun şekilde, tüm vak'a olay örgüsünde yer alan mekânlar incelenmiştir. Ek olarak sahne konumunda geçen mekânlara yer verilerek haklarında bilgiler yer almaktadır. Mekânlara dönük şekilde İstanbul Rumlarının gelenek görenekleri, spor faaliyetleri ve eğitim kurumları hakkında bilgiler bulunmaktadır. Adı geçen tezi incelemek için bkz: Özlem Kardaş, *Η Παρουσία της Κωνσταντίνουπολης σε έλληνες πεζογράφους: Γ. Θεοτοκάς, Λεωνής, Μ. Ιορδανίδου. Λωξάντρα, Θρ. Καστανάκης, Ο Χατζή Μανουήλ, Θ. Κοροβίνης, Φαχισέ Τσίκα, Γ. Μακριδάκης, Η Άλωση της Κωνσταντίας.* (*Yunan Yazarlar'da İstanbul Görünümü: G. Theotokas, Leonis, M. Yordanidu, Loksandra, Thr. Kastanakis, Hacı Manuil, Th. Korovinis, Fahişe Çika, G. Makridakis, Konstantiniye'nin Fethi*) Selanlik Aristotelio Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Filoloji Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selanik (?).

I. BÖLÜM

ROMANDA MEKÂN

A. Anlatıda Mekân

Edebiyat alanında mekân farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Bunlar; ülkeler ya da şehirlerin sembolik anlamları, doğaya ait köşeler, yerler, yollar, hayatın diğer unsurları olarak meydanlar, bina ve evler, nesneler, vücut veya organlardır. Anlatı sanatında mekânlar kaçınılmaz olarak bu yönleri ile kullanılmış ve romanın kurmaca dünyasında yer edinmiştir.[14]

Topolojik olarak mekân kavramı var olanlar arasındaki ilişkilere ait zihinsel bir tasarımdır. Mekânın ortaya koyulması esnasında her tür kültürel düzen topolojik olarak düzenlenmiştir. Kendine özgü anlamları barındıran topografik mekânlar ise şehir, köy, dağ, ova gibi coğrafik alanlarda canlılık kazanmıştır. Topolojik ve topografik olarak yaşanılan mekânlar çevre ile insan ilişkisini yansıtmıştır.[15]

Romanda bulunan karakterler ve vak'a olay örgüsü ile ilişki içerisinde olan mekân, anlatıda yer alan karakterler ve ortam arasında doğal bir ilişkiyi ortaya koymaktadır.[16] Mekân, bir "*tanıtım*" veya "*takdim*" ihtiyacının ötesinde romanda önemli bir işlevsel özellik taşımaktadır. Mekân unsuru "*olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, roman kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak ve atmosfer yaratmak*" için kullanılmaktadır.[17]

Mekânın, romanın ilk ortaya çıkmasından itibaren toplumu yansıtan ve toplum değerlerini ortaya koyan bir özelliği bulunmaktadır. Bu özellik ile mekân, romanın topluma açılmasını sağlamakta ve romanın toplumsal bir özellik kazanmasına olanak sağlamaktadır.

---

[14] Fatih Tepebaşlı, *Roman İncelemesine Giriş*, Çizgi Kitapevi, Konya 2012, s. 65.
[15] Fatih Tepebaşlı, *Roman İncelemesine Giriş*..., s. 72-76.
[16] Jeremy Hawthorn, *Roman Analizi (*Çev: Ufuk Köse, Özge Gümüş, Özcan Bayrak), Kesit Yayınları, İstanbul 2014, s. 219.
[17] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2015, s. 143.

Mehmet Tekin, mekânın toplumsal niteliğini şu şekilde tanımlar:

> "*Mekân; temel niteliği itibari ile kapsamlı bir kavramdır ve içinde, toplumsallaşmanın temel değerlerini barındırır. En geniş anlamı ile mekân, uygarlığın ve uygarlaşmanın vitrinidir. İnsanlığın uygarlaşma serüveninin ilk ayak izlerini mekânda gözleriz. Dolayısıyla mekân, genel ve geniş anlamda maddi ve manevi değerler manzumesini içinde barındırmaktadır. Romancı, bu değerleri "tasvir" ve "tanım" prizmasından geçirerek eserine taşır. Eserin bünyesinde yer alan mekân tablosunda, bir dönemin gelenekleri, eşya zenginliği, mobilya ve mefruşat tarzı, giyime ve eğlenceye dönük alışkanlıkları, modalar, argo ve günlük konuşmalar… yer alır ve bunlar, kuşkusuz, toplumu toplum yapan temel dinamiklerdir. Yazar, bunları ağırlık ve önem sırasına göre işleyerek romanını, o günkü toplumun aynası yapar."*[18]

Toplum ile doğrudan ilişki içerisinde bulunan mekân, toplumun ve dönemin gelenek görenekleri, eğlenceleri, giyimi ve konuşmalarını yansıtması özelliği ile eski dönemde yaşanılanlara ayna tutarak günümüze aktarmaktadır. Tüm bunlar romanlarda açık bir şekilde görülmektedir. "*Loksandra*"adlı eserde başkahraman Loksandra Büyükdere ve Balıklı bölgesi ile ilişki içerisinde olup toplumun yaşam tarzını, gelenek-görenekleri ile dönemin görüntüsünü yansıtmaktadır. Yine aynı şekilde "*Leonis*" adlı eserde başkahraman Leonis'in Pera ve Taksim Bahçesi ile bir bütünlük içinde olması sebebi ile Birinci Dünya Savaşı ve İşgal yıllarında toplumun görüntüsü verilmektedir. Durum "*Hacı Manuil*"in Beykoz'unda da aynıdır.

Mekân; kimliğin oluşmasına fayda sağlayan, yaşanılan bölge, semt, ev, oda gibi kısaca her türlü mekânlar ile kişi arasında ne tür bir ilişki içerisinde olduğunu açıklamaya çalışan bir unsur konumundadır. Mekân bir toplumun aynası, uygarlığın vitrini olarak nitelendirilmektedir.[19]

---

[18] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*..., s. 145.
[19] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*..., s. 145.

Kimlik inşasında mekân, azınlıkların ya da toplulukların yaşamları ve ilişkileri ile bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kişinin kendine ait alan arasındaki sınırları yönetme biçimini temsil eder. İnsanın mekân ile arasında oluşan sıkı bağ, serbest bir şekilde mekânın farklı alanlarını ve bölgelerini birbirinden ayırt etmeye yardımcı olur. "Yer kimliği" kavramı, insanın ev, sokak, mahalle, köy, şehir gibi mekânsal yaşam alanlarının özelliklerini ifade etmektedir. Bu nedenle, belirli bir bölgenin ya da yerin nesnel özelliklerinden daha çok, kişiler tarafından nasıl algılandığı ile ilgilidir. Bir mekânın kimliği, o yerde yaşayan insanlar tarafından mekânın nasıl anlatıldığı ve ne tür ayırt edici özellikleri bulunduğu ile alakalıdır.[20]

Olayların gerçekleştiği mekânlar, farklı mizaca ve kültüre sahip kişiler tarafından, farklı gözle bakılıp yorumlanır. Bu durum olay örgüsüne göre kişinin mekâna hangi gözle baktığı ile ilgilidir. Realist yazarlarca romanda yer alan kişiler ile çevreye olan bakış açısı, karakterin kimlik ve kültürüne göre ortaya çıkmaktadır. Anlatıda yer alan mekân, vak'a kişilerinden birinin daha önce hiç gitmediği bir yere gitmesi ile birlikte mekânın tasviri ile okuyucuya sunulur.[21]

Söz konusu durum "*Leonis*" adlı eserde başkahraman Leonis'in Atina'ya göç etmesi ile çevreye yabancı olması ve çevrenin olaylar silsilesi halinde tanıtılması ile açık bir şekilde görülmektedir. Durum "*Loksandra*" adlı eserde de aynıdır; başkahraman Loksandra Büyükdere'den Pera'ya taşınması ve Atina'ya geçici süreliğine yerleşmesinden sonra mekân olay örgüsüne göre tasvir edilmektedir.

Romanda yer alan karakterlerin çevreye aidiyeti, olay örgüsü esnasında tasvir edilen mekânlar ile ilişkilendirilir. Olayın yaşandığı mekânın tasviri, karakterlerin neler yapabileceğini anlatmak için kullanılmaktadır. Mekânların tasviri karakterlerin ruh hallerine dönük şekilde o an ki duygularına yönelik tabiatın

[20] Ali Budak, *Roman Kimlik Kültür Kuramsal Metin İncelemeleri*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2017, s. 60.
[21] Suut Kemal Yetkin, *Edebiyatta Akımlar,* Remzi Kitapevi, İstanbul 1967, s. 78.

güzelliği sayesinde mekânın huzur vermesi ya da yaşanılan sıkıntılı olaylar ile mekânın karanlık yanı olarak sunulmasıdır. [22]

Mekânlar genel olarak *Somut Mekânlar* ve *Soyut Mekânlar* olarak ikiye ayrılmaktadır. Araştırma yönteminde açık ve kapalı mekânlara dâhil olan çevresel ve algısal mekânlar tercih edilmiştir.

1) Somut Mekânlar: Roman karakterlerinin gerçek hayatta yaşadıkları ve hareket ettikleri mekânlardır. Bu tür mekânlar genelde romanda iki şekilde ortaya çıkmaktadır.

a) Açık Mekân/Çevresel Mekân: Olayların yaşandığı dış mekândır kendi içinde kategorilere ayrılmaktadır.

b) Kapalı Mekân: Kapalı ev, oda gibi mekânlar dışında karakterlerin ruh hallerine göre şekillenen mekânlardır.

2) Soyut Mekânlar: Gerçekçi özellikler dışında kendi içinde gruplara ayrılan mekânlardır.

a) Ütopik Mekân: Herşeyin son derece mükemmel ve güzel olduğu, ideal mutluluk mekânı olarak sunulan mekânlardır.

b) Fantastik Mekân: Somut mekânlar olarak romanın kurgusu nedeni ile soyut planda yer alan mekânlardır.

c) Metafizik Mekân: Dinlerin sunduğu, cennet ve cehennem gibi evren dışı mekânlardır.

e) Duyusal Mekân: İnsan duyularına göre kişinin ruhsal yapısına bağlı olarak rüyaya ait mekânlardır.[23]

[22] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Katrancıoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 275-281.
[23] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2007, s. 136-139

B. Çevresel Mekân

Anlatmanın ağırlıkta olduğu eserlerde kullanılan *Çevresel Mekân*, olayların merkezinde bulunan ve üzerinde durulmayarak geçilen mekânlardır. Bu tür mekânların başkahramanlar ya da kişiler arasında bir özdeşlik bulunmamaktadır. Çevresel mekânlar, işlenmemiş, bir anıdan yoksun, sadece üzerinden geçilen alanlardır.

Olay örgüsü üzerinde bir "*vestiyer"* konumunda bulunan bu mekânlar, coğrafi konum üzerinde bir güzergâh olmaktan başka bir rol üstlenmemektedirler. Bu tür mekânlar, anlatıda bir dekor olarak kullanılır. Anlatı sırasında karakterler, dekor mekânlarda gezintiye çıkarak, bu mekânlarda oturup sohbet eder, ulaşacakları asıl mekâna ulaşırlar. Haklarında detaylı bir tasvire yer verilmez, söz konus durum anlatıda okuyucu tarafından görülmemektedir.[24] Özellikle "*Hacı Manuil*" adlı eserde çevresel mekânlara oldukça çok yer verilmiştir.

C. Algısal Mekân

Betimlemenin ağırlıkta olduğu eserlerde kullanılan *Algısal Mekânlar*, anlatıda yer alan kahramanlar ile doğrudan ilişki içerisinde bulunan, anıların yoğun yaşandığı mekânlardır. Algısal yönleri ile sadece topografik ve coğrafik bir konum dışında anlam yüklü, anılardan oluşan ve karakterlerin iç dünyasını yansıtan mekânlardır.[25] Yazarların çocukluk anılarından oluşan "*Leonis*" ve "*Loksandra*" adlı eserlerde sık sık algısal mekânlara yer verilmekte ve mekânlarda yaşanılan anılardan bahsedilmektedir.

[24] Ramazan Korkmaz-Veysel Şahin, *Romanda Mekân (Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler)*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 13.
[25] Ramazan Korkmaz-Veysel Şahin, *Romanda Mekân...,* s. 13.

Algısal mekânlar; işlevselliklerine göre, *Kapalı-Dar Mekân* ve *Açık-Geniş Mekân* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1. Kapalı ve Dar Mekân

Romanda yer alan karakterlerin iç dünyası ve dışsal açıklamalar ile gerçekleşen mekânlardır. Örneğin büyük bir üzüntü yaşayan karakterin yüzünün sararıp solarak aşırı üzüldüğü tasvir edilmektedir. Bazı durumlarda ise bu durum zihinden geçen imgeler, iç çekişmeleri ve sarsıntılar ile sunulmaktadır. Sunuş esnasında karakterin bulunduğu mekân o ruh haline bürünür.[26]

Mekânın göreceli varlığı, kişinin onunla ilişkisini ve ona karşı takındığı tavrını ve mesafesini ön plana çıkarmaktadır. Öte yandan kapalı ve dar mekânlar; nesnel anlamda kapalı ev, oda, hastane gibi mekânlardır. Yüzeysel ve karakter bağlamlı mekânlar değildir. Algısal mekân anlayışında, nesnel boyutlar dışında, anlatıda yer alan karakterlerin o anki ruhsal ve psikolojik durumuna göre mekânı nasıl algıladıkları ile ilişkilidir. Karakter o anki ruhsal durumuna yönelik olayların gelişimi ile birlikte çevresinde yer alan mekânlara, zamana hatta kendisine bile sitem etmektedir.[27]

Kapalı mekânların tercih edilmesi kişilik ile olan bağlantıların incelenmesidir. Bazı karakterler içe dönüktür, yalnızlığı, içe kapanıklığı seven pasif kişilerdir. Ferdi olarak, felsefi ve doğa ötesi olaylar ile zihinsel faaliyetler ile ilgilenmektedirler. Bu tür kişiler kendi yaşamlarını yalnızca kapalı ve dar mekânlarda sürdürmektedirler. Kapalı mekânlar genel olarak sosyal değişimlerin, kültür farklılıklarının ve ekonomik durumların simgesi olarak kullanılmakta ve işlevsel unsurlar olarak ele alınmaktadır.[28]

---

[26] Murat Belge, *Edebiyat Üzerine Yazılar,* İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 37-38.
[27] Ramazan Korkmaz-Veysel Şahin, *Romanda Mekân...,* s. 14.
[28] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi...*, s. 137.

Karakterin yaşadığı sıkıntı dolu anlar, o an bulunduğu durumun getirileri ile birlikte mekân daralmaktadır. "*Zor anlarda kalan insanlar için kullanılan* "*dünyanın başına dar ol-(ması)" ibaresi, yine fiziksel bir darlaşmadan çok algısal bir sıkıştırılmışlığa, yalıtmaya ve çatışmaya gönderme yapmaktadır."*[29] Karakterin zor durumlarda kaldığı anlarda mekânın darlaşması, psikolojik bakımdan karakterin bir çıkmazda olduğunu ve dünyanın ayaklarının altından kaymasını hissettiği anlarda mekânın sıkıcı ve bunaltıcı biçimde aktarılmasıdır. [30]

2. Açık ve Geniş Mekân

Açık ve Geniş Mekânlar, samimiyet dolu içtenlik mekânlarıdır. Bu tür mekânlarda kapalı ve dar mekânların tam tersine karakter, çevresinde olup bitenlere karşı, semtler, olaylar ve kendisi ile bir uyum sağlayarak barış içerisinde sunulmaktadır. Kapalı ve dar mekânlar nasıl ki bir çatışma, sitem, buhran mekânları ise, açık ve geniş mekânlar uyumun, huzurun ve mutluluğun mekânlarıdır. Bu tür mekânkarda, karakterler kendilerini güvende hissederek mekân ile aralarında oluşan ilişkiden dolayı kendilerini o yere ait görmektedirler.[31] Açık mekânların tercih edilme sebebi, kişinin ruhsal dinginliği ve huzuru içerisinde mekânı tercih etme sebebi ile ilgilidir. Dışa dönük, aktif kişiler, sosyal karakterler olmalarından dolayı güçlü yapıları ve davranışları mekâna dönük şekilde sergilenmektedir.[32]

Yazar kendi duygu ve düşüncelerini, karakterlere yansıtarak olay örgüsü bu duygulara yönelik tasvir edilmektedir. Ancak yazarın duygu ve düşünceleri okuyucu tarafından farklı şekilde algılanabilmektedir. Bu algılayış tasvirin hangi üslupla, ne türde yapıldığı ve okura nasıl ulaştığı ile alakalıdır. Okuyucu kendi duygu dünyasına

[29] Ramazan Korkmaz-Veysel Şahin, *Romanda Mekân...,* s. 16.
[30] Gös., yer.
[31] Ramazan Korkmaz-Veysel Şahin, *Romanda Mekân...,* s. 21-22.
[32] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*..., s. 136.

göre anlatılanı algılar ve eseri ona göre ele alır. Bu ele alış romanda yer alan unsurların tasvirine yönelik gerçekleşmektedir.[33]

Mekânın tasviri nesnel ve realist ya da romantik ve öznel olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Tasvir ve anlatma ile gözlenen bir varlığın, çevrenin, kişilerin ve olayların belirtilmesi ile romanda var olan bütün özellikler tasvir edilmektedir. Nesnel tasvir ile görülen varlıklar ve olaylar en ince ayrıntısına kadar anlatılmaktadır. Öznel tasvir ile kişinin ruh haline göre ilk olarak gözüne çarpan öğeler, algı dünyasına göre anlatılmaktadır.[34] Bahsi geçen açık ve geniş mekânlar, ele alınarak detaylı bir şekilde romanlarda kişilerin ruh hallerine göre yer almışlardır.

[33] Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul 2002, s. 59-60.
[34] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*..., s. 137-141.

II. BÖLÜM

YAZARLARIN HAYATI ve ESERLERİ

A. YORGOS THEOTOKAS (1905-1966)

1. Yorgos Theotokas'ın Hayatı ve Eserleri

Yorgos Theotokas 1905 yılında İstanbul, Taksim'de dünyaya gelmiştir.[35] İlkokul eğitimini Zamaria İlkokulu'nda (1911-1913), lise eğitimini ise Apostolidis Fransız-Yunan Koleji'nde (1914-1922) tamamlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşen olaylar neticesinde 1922 yılında İstanbul'dan ayrılarak, Atina'ya yerleşmiştir. Ardından Atina Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra (1922-1926), Paris ve Londra Üniversitelerinde üç yıllık süreyle Hukuk ve Felsefe derslerini takip etmiştir. Eğitiminin ardından Atina'ya dönen Theotokas, 1929 yılında avukatlık mesleğine başlamıştır. Aynı yıl içerisinde ***Orestis Digenis*** mahlasıyla yayımladığı "*Ελεύθερο Πνεύμα (Özgür Düşünce)*" adlı denemesiyle edebiyat alanında adını duyurmuştur.[36]

Hayatı boyunca üretken bir şekilde eserleri ile Çağdaş Yunan Edebiyatına katkı sağlayan yazar, Atina Akademisi tarafından 1939 yılında "*Hikâye Ödülüne"*, 1957 yılında "*Devlet Deneme Ödülüne"*, 1965 yılında "*Devlet Roman Ödülüne"* layık görülmüş ve 1966 yılında Atina'da hayata gözlerini yummuştur.[37]

---

[35] Aile büyükleri 1850'li yıllarda Sakız Adası'ndan gelip kente yerleşmiştir. Baba Mihail Theotokas, Fener Rum Patrikliğinde çalışmış sonrasında Lozan Barış Konferansı'nda, Eleftherios Venizelos tarafından Yunanistan heyetinin hukuki danışmanlığına atanmıştır. Aleksis Ziras, "Γιώργος Θεοτοκάς", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας "Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα Όροι, ("Yorgos Theotokas", Çağdaş Yunan Edebiyat Sözlüğü. Kişiler, Eserler, Akımlar, Terimler)"*, Patakis Yayınları, Atina 2007, s. 850.

[36] Aleksis Ziras, "*Γιώργος Θεοτοκάς*"..., s. 850-852.

[37] Aleksis Ziras, "*Γιώργος Θεοτοκάς*"..., s. 851.

Kendine has üslubu ile edebiyat ve sanatı birleştiren Theotokas, okuyucunun dikkatini bu özelliği ile çekmeyi başarmıştır. Eserlerinde genellikle 1922 yılında yaşanan olayları, yakın dönem Yunanistan tarihini, Alman İşgalini (1941-1944) ve Yunanistan'da yaşanan İç Savaşı (1946-1949) ele almıştır.[38]

Eserleri:

Öne Çıkan Eserler:

- Özgür Düşünce. "*Ελεύθερο Πνεύμα*" 1929.
- Argo. "*Αργώ*" 1936.[39]
- Leonis. "*Λεωνής*" 1940.
- Hastalar ve Yolcular. "*Ασθενείς και Οδοιπόροι*" 1964.
- Çanlar. "*Οι Καμπάνες*" 1970.[40]

Diğer Eserler:

- Evripidis Pentozalis ve Diğer Öyküler. "*Ευριπίδης Πεντοζάλης και Άλλες Ιστορίες*" 1937.
- "Argo" ve "Kötü Ruh'un" Günlüğü. "*Ημερολόγιο της «Αργώς» και του «Δαιμόνιου»*" 1939.
- Sosyal Sorunun İlerisinde. "*Εμπρός στο Κοινωνικό Πρόβλημα.*" 1932.
- Yeni Zamanın Eşiğinde. "*Στο Κατώφλι των Νέων Καιρών*" 1945.
- Günümüz Sorunları. "*Προβλήματα του Καιρού Μας*" 1956.
- Manevi Süreç. "*Πνευματική Πορεία* " 1961.
- Ulusal Kriz. " *Η Εθνική Κρίση* " 1966.

---

[38] Alkis Thrilos, "*Γιώργος Θεοτοκάς(Giorgos Theotokas)* " Nea Estia Dergisi, Sayı:617, s. 366.
[39] Adı geçen eserler arasında en kıdemlisi "Argo" adlı eseridir. Bkz. Giannis Kordatos, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Από το 1453 ώς το 1961 (Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi 1453'den 1961'e kadar),* Cilt:2, Epikerotita Yayınları, Atina 1983, s. 745-746.
[40] Anonim, "Θεοτοκάς, Γιώργος", *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*, Cilt:6, s. 417.

- Günlük Sayfaları-II. "*Φύλλα Ημερολογίου –ΙΙ* " 1934.
- İki Savaşarası Dönem Şiirleri. "*Ποιήματα του Μεσοπολέμου* " 1944.
- Amerika'ya İlişkin Deneme. "*Δοκίμιο για την Αμερική* " 1954.
- Orta Doğu ve Aynaroz Seyahati. "*Ταξίδι στη Μέση Ανατολή και στον Άγιον Όρος* " 1961.
- Tiyatro I. "*Θέατρο Ι* " 1944.
- Tiyatro II. "*Θέατρο ΙΙ* " 1947.
- Özgürlüğün Bedeli. "*Το Τίμημα της Λευτεριάς* " 1958.
- Yolun Kenarı. "*Η Άκρη του Δρόμου* " 1963.
- Tiyatro Eserleri A-B. "*Θεατρικά Έργα Α-Β* " 1965-1966.
- Seyahat: İran, Romanya, Sovyetler Birliği, Bulgaristan. "*Ταξίδια:Περσία, Ρουμανία, Σοβιετική Ένωση, Βουλγαρία* " 1971.
- Günümüzde Ortodoksluk. "*Η Ορθοδοξία στο Καιρό μας* " 1975.[41]

[41] Aleksis Ziras, "*Γιώργος Θεοτοκάς*"..., s. 851.

2. Yorgos Theotokas'ın Çağdaş Yunan Edebiyatı'na katkıları

Orestis Digenis mahlasıyla edebiyata giriş yapan Theotokas'ın, *Özgür Düşünce* adlı denemesi o dönemde yeni yeni oluşmaya başlayan Otuz Kuşağı'nın manifestosu olarak kabul edilmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere Otuz Kuşağı; 1930 yılında ortaya çıkan yazarları kapsamaktadır. Kuşağın yazarları, İthografi türünde Küçük Asya Felaketi ve Göç konulu eserlerinde, Yunan halkının toplumsal görüntüsünü, yaşayış tarzlarını, gelenek-göreneklerini realist bir dil ile betimlemişlerdir. Ortaya yeni çıkan bu kuşak sadece şiir türünün değil, düzyazının da yeni bir boyut kazanmasına yardımcı olmuştur.[42]

Elefthero Pnevma ile Theotokas, yeni bir edebi akımı başlatmıştır. Başlayan bu akım Eleftherios Venizelos'un 1928 tarihinde iktidara gelmesi ile Metaksas Rejiminin gerçekleştiği 1936 tarihine kadar birçok yazar tarafından kabul görmüş ve bu tarihlerde birçok eser yayımlanmıştır. Dönem yazarları Theotokas'ın Elefthero Pnevma adlı manifestosunu örnek alarak kendi düşünce ve üsluplarına göre edebi metinlerini oluşturmuşlardır.[43] Geleneksel bir biçimde ortaya çıkan yazarların eserleri günümüze kadar ulaşmıştır. Kuşağın yolculuğu Theotokas'ın "*Yunan 19. yüzyılı 1922 tarihinde bitti"* beyanında bulunduğu denemesi ile başlamıştır.[44]

Otuz Kuşağı'nın manifestosu, Çağdaş Yunan Edebiyatında önemli bir yere sahip olan Kostas Kariotakis'in intiharından bir yıl sonra 1929 yılında yayımlanmış ve dönemin ilham kaynağı olmuştur. Elefthero Pnevma, ifade bakımından çağdaş, coşku dolu ve çok kapsamlı bir eserdir. Theotokas bu eserinde, Yunan edebiyatının geçen yüzyıllarda neden başarısız olduğunu açıklamaktadır. Durumun kötüleştiğini hisseden Theotokas, Avrupa ile temasa geçmeyen taşralılıkla, Yunanistan'da liberal bir felsefi geleneğin yok olduğunu saymış, Yunan yazarların yurt dışına ve Avrupa'ya açılmaları gerektiğini ifade etmiştir.

---

[42] Linos Politis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi*) Miet Yayınları, Atina 2015, s. 302.
[43] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...*, s. 179-180.
[44] Mario Vitti, *Η Γενιά του Τριάντα ..*, s. 21-27.

Yazar nesir alanında, Yunan taşrasından çıkarak, büyük şehirleri, modernleşmeyi, teknolojik gelişmeyi içeren romanları talep etmiş ve bu bakış açısı ile eserlerini kaleme almıştır. Theotakas denemesi ile edebiyat alanında sanat ve sanatçı için etkin bir şekilde 19. yüzyılın Romantizm ruhuyla işlenmiş bir rol talep etmiştir.[45] Kendine has üslubu ile realist ve modern bir şekilde, 1925-1926 yılı içerisinde çeşitli gazete ve edebiyat dergilerinde yazılar yazarak, edebiyat alanında hızla ilerlemeye başlamış ve Otuz Kuşağı'nın öncüleri arasında yerini alarak Çağdaş Yunan Edebiyatında önemli bir konuma gelmiştir. [46]

Öte yandan Theotakas olağanüstü bir biçimde gelenek görenekler ile yazım tarzını belirlemiştir. Bunlar Helenizm ya da Antik Yunanistan idealleri, Hıristiyanlık, Bizans mirası, geleneksel halk kültürü ve halk türküleri olarak ön plana çıkmaktadır. Genel olarak Aydınlanma Dönemini, Fransız Devriminin fikirleri ve Avrupalaşma sürecini ele alarak bu yönde ilerlemiş ve düşüncelerini gerek diyaloglar gerekse betimlemeler ile aktarmıştır. Benimsediği bu tavrı "*Leonis*" adlı eserde açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca bakış açısı ile Yunan toplumunun modernleşmesine ön ayak olmuştur. Geliştirdiği yazım tekniği ile Yunan deneme yazarları arasında en başarılı yazar olarak kabul edilmektedir.[47]

Eserlerinde geniş kültürü ve özenli anlatımına yönelik, bir durağanlık söz konusudur. Yazım üslubunda öğretici yanını baskın bir şekilde uygulamıştır. Bundan dolayı, romanlardaki karakterlerin doğallıktan uzak, gerçeklik payları zayıftır. Ancak kendi duygularının ön plana çıktığı "*Leonis*" adlı eserinde anlatı, daha içten ve daha samimidir. [48]

Otobiyografik romanın, tarihsel arka plan olarak Birinci Dünya Savaşı'nın

---

[45] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...*, s. 177-179, 207.
[46] Mario Vitti, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας* (*Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi*), Odissea Yayınları, Atina 2003, s. 404-406.
[47] Yorgos Aragis, "*Γιώργος Θεοτοκάς. Παρουσίαση-Ανθολόγηση* (*Yorgos Theotokas. Takdim-Derleme)" Η Μεσοπολεμική Πεζογραφία. Από τον Πρώτο ως τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο* (1914-1939) (*İç Savaş Nesiri. Birinci Dünya Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na* Kadar), Cilt:2, Sokoli Yayınları, Atina 1992, s. 11-12.
[48] Ari Çokona, *Çağdaş Yunan Edebiyat Antolojisi*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2014, s. 184.

yaşandığı kargaşa dolu bir dönemde ergenliğe yeni adım atmış olan ana karakterin ergenlik kaygılarını ve kişisel oluşumunu içtenlikle ele almış olmasından dolayı Çağdaş Yunan Edebiyatında "*Leonis*" bütünlük kazanmış bir eser olarak nitelendirilmektedir.[49] Ayrıca yazarın tarihsel arka planını içeren "*Argo*", "*Hastalar ve Yolcular*" gibi diğer eserlerinde, tarih ve kültürü edebiyat yolu ile birleştirerek okura sunması, Theotokas'ın üstün başarısını ön plana çıkarmakta ve bu özelliğinden dolayı siyasi roman yazarı sayılmaktadır.[50]

Thetokas'ın nesir alanındaki üslubunu belirleme sürecinin ilk özelliği, süreler ve duraklamalar olarak iki safhada gerçekleşmiştir. Edebi değerleri yüksek olan iki romanı, "*Argo*"yu tamamlamak için üç yıl (1933-1936), "*Kutsal Yolu*" (1950) tamamlamak ve "*Hastalar ve Yolcular*" ile bütünleştirmek için on dört yıl beklemiştir. Bu süreç içerisinde yazdığı "*Leonis*" adlı eser, yazım alanındaki kurgusal bir sessizliği oluşturmakta ve yazım üslubunu temsil etmektedir.

Theotokas, söz konusu durumu 11 Haziran 1946 tarihli otobiyografik ve bibliyografik bir yazısında edebi kişiliğinin oluşum sürecinin farklı tarihlerde gerçekleştiğini not etmektedir. Bu süreç ilk olarak 1940 yılını, ikinci olarak Alman İşgalini ve son olarak kendisinin bile itiraf edemediği ancak tarih olarak 1946'yı not etmesi edebi alanda kendini değişik hissetmesine sebebiyet vermiştir.[51]

Theotokas günümüzde baş gösteren sorunları, tarihi olayları ve insanların kaygılarını uygun bir dil ile edebiyata aktararak en önemli yazarlar arasında yerini almıştır. Eserleri, "varoluş ve kusurlardan" bağımsız olarak, çağımızda ve gündelik hayatta yaşanılan, hissedilen sıkıntılar çerçevesi ile tarihi ve siyasi olaylar etrafında kurgulanmıştır. Tarihi olaylara tanıklık eden yazar, romanlarında tarihin getirilerini ve insanların yaşadığı sıkıntılı olayların görüntüsünü vermekte ve bunu sıkça dile

[49] Linos Politis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας...,* s. 309.
[50] Apostolos Sahinis, *Πεζογράφοι του Καιρού Μας (Günümüz Yazarları),* Kardamitsa Yayınları, Atina 1998, s. 119.
[51] Dimitris Tziovas, "*Η μυθιστορηματική πορεία του Γιώργου Θεοτοκά. Άτομο, Ιστορία, Μεταφυσική. Γιώργος Θεοτοκάς(1905-1966). Εκατό χρόνια από τη γέννησή του"*(*Yorgos Theotokas'ın roman süreci. Yorgos Theotokas (1905-1966 Doğuşundan yüz yıl) . Kişi, Tarih, Metafizik.*), Nea Estia, Sayı: 1784, Atina 2005, s. 856-888.

getirmektedir.[52]

Tarih ile ilgili düşüncelerini yazar, Leonis'te şu şekilde ifade etmiştir.

" *İçimde hem 'evet' hem 'hayır' var. Hem can veren hem de doğmaya çalışan bir şeyim. Belli ki çok geç geldim, ama öte yandan kimse aynı zamanda çok erken geldiğim fikrinden beni vazgeçiremez. İçinde yaşadığım yüzyılın çelişkileriyle mimliyim ben, yüzyılımın ürünüyüm, Tarih'in istenmeyen çocuğuyum. İnsanlar şimdiye kadar kaderlerine çeşit çeşit isimler taktılar, diye düşünüyordu Leonis. Dinler, felsefeler, ahlaki değerler ve pozitif bilimler çerçevesinde başlarına gelenleri anlamaya, anlamlandırmaya uğraştılar. Biz kaderimize 'Tarih' adını verdik. Ama bütün farklı adlandırmalara rağmen meselenin özü değişmiyor.*"[53]

[52] Apostolos Sahinis, *Η σύγχρονη πεζογραφία μας(Günümüz Nesiri)",* Estia Yayınları, Atina 2000, s. 210-211.

[53] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir: İstanbul 1914-1922*, (Çev. Damla Demirözü), İstos Yayınları, İstanbul 2015, s. 246-247. "*Είμαι ένα ναί καί ένα όχι, συλλογίζεται ο Λεωνής, είμαι κάτι πού πεθαίνει και κάτι πού δοκιμάζει να γεννηθεί. Ήρθα ως φαίνεται, πολύ αργά , αλλά κανείς δε θα μού βγάλει από το νού ότι ήρθα συνάμα και πολύ νωρίς. Είμαι σημαδεμένος από τίς αντιφάσεις του αιώνα μου, είμαι ένα παιδί του αιώνα, ένα αποσπόρι της Ιστορίας. Οι άνθρωποι έδωσαν, ως σήμερα στη μοίρα τους πολλά και διάφορα ονόματα, συλλογίζεται ο Λεωνής, προσπάθησαν να τη συλλάβουν και να την εξηγήσουν με χίλιους τρόπους μέσα από θρησκείες, φιλοσοφίες, ηθικές διδασκαλίες και θετίκες επιστήμες. Εμείς τη μοίρα μας την ονομάσαμε Ιστορία. Μα η ουσία του ζητήματος δε φαίνεται να αλλάζει μέσα σε όλες αυτές τις ονομασίες."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής (Leonis)*, Estia Yayınları, Atina 1995, s. 177.

B. MARİA YORDANİDU (1897-1985)

1. Maria Yordanidu'nun Hayatı ve Eserleri

Maria Yordanidu 1897 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş ve 1985 yılında Atina'da hayata veda etmiştir. Çocukluk yıllarını İstanbul ve Atina'da (1901-1909) geçiren Yordanidu, 1914 yılında Rusya'nın Batum bölgesine yerleşerek geçici bir süre savaş sebebi ile orada lise eğitimini kendi imkânları ile İngilizce özel dersler vererek tamamlamıştır. 1919 yılında doğum yeri olan İstanbul'a geri dönerek, bir ticaret şirketinde çalışmaya başlamıştır. İşe başlamasından birkaç ay sonra İskenderiye'ye taşınmış ve 1923 yılında eğitimci Yordanis Yordanidu ile hayatını birleştirdikten sonra aynı yıl Atina'ya kesin dönüş yapmıştır.[54]

Çalkantılı bir yaşama sahip olan Yordanidu, farklı tarihlerde kopamadığı İstanbul'u ziyaret ederek anavatanı ile olan bağlarını koparmamıştır. Yaşamı boyunca çeşitli badireler atlatan yazar, dünyayı bir fırtına gibi kasıp kavuran Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarına 1914-1918/1939-1945, Yunan Ordusu'nun Megali İdeasına, 1923 Nüfus Değişimine, Alman İşgaline 1941-1944 ve Yunan İç Savaşına 1946-1949 tanıklık etmiştir. Tüm bu olayların yaşandığı tarihlerde Yordanidu, akıp giden zaman içerisinde hayat hikâyesini oluşturarak zor koşullar altında kendi yaşam mücadelesini vermiştir.[55]

Yordanidu İstanbul'da geçirdiği çocukluk yıllarını, tanık olduğu savaşları tecrübelerini ve tüm yaşanmışlıklarını büyük bir arzuyla altmışaltı yaşına geldiğinde edebiyata aktarmaya karar vermiş ve "*Loksandra"* adlı otobiyografik romanı ile edebiyat alanında adını ilk kez 1963 yılında duyurmuştur. Çağdaş Yunan Edebiyatına

---

[54] Lina Kasdagli, "*Μαρία Ιορδανίδου Τα Γεγεγότονα και τα Ζητήματα, (Maria Yordanidu Olaylar ve Konular)"* Nea Estia, Sayı: 1498, s. 1584.
[55] Haralampos K. Baios, *Μνήμη της άλλης όχθης* (*Öteki Kıyının Anısı*), Tsoukatou Yayınları, Atina 1999, s. 53.

büyük bir eseri armağan etmesi sebebi ile İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi tarafından *Altın Haç Ödülüne* ve *İstanbul Ekümenik Tahtına* layık görülmüştür.[56]

Yunan İç Savaş yazarlarına açılan Yordanidu'nun, uzun yıllar süren gazetecilik kariyerinden sonra geç yaşta edebiyata adım atmış olması sebebi ile oldukça az sayıda eseri bulunmaktadır.[57]

Eserleri:

- Loksandra. "*Λωξάντρα*" 1963.
- Kafkasya'da Tatil. "*Διακοπές στον Καύκασο*"1965.
- Çılgın Kuşlar Misali. [58] "*Σαν τα Τρελά Πουλιά*"1978.
- Feleğin Çemberinde. [59] "*Στου Κύκλου τα Γυρίσματα*" 1979.
- Bizim Avlu. [60] "*Η Αυλή μας*" 1981.[61]

[56] Haralampos K. Baios, *Μνήμη της άλλης όχθης...*, s. 54.
[57] "Μαρία Ιορδανίδου", Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών ("Maria Yordanidu" Yunan Edebiyaçıları Arşivi), E.KE.BI http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=190 Erişim Tarihi: 19.04.2019.
[58] Türkçeye çevrilmiştir. Bkz: Maria Yordanidu, *Çılgın Kuşlar Misali*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1995.
[59] Türkçeye çevrilmiştir. Bkz: Maria Yordanidu, *Feleğin Çemberinde*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1998.
[60] Türkçeye çevrilmiştir. Bkz: Maria Yordanidu, *Bizim Avlu*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1997.
[61] Aleksis Ziras, "Μαρία Ιορδάνιδου", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ("Maria Yordanidu" Çağdaş Yunan Edebiyat Sözlüğü)*, Patakis Yayınları, Atina 2007, s. 920.

2. Maria Yordanidu'nun Çağdaş Yunan Edebiyatı'na katkıları

Özel bir anlatı yeteneğine sahip olmayan Yordanidu, itiraf dolu çağrışımlarını canlı ve samimi anlatım tekniği ile metinleştirmeyi başarmıştır. Hayatında siyasi görüşlere önem vermesine rağmen, bu düşünceleri, halk dilini kullanarak eserlerine entegre eden yazarları taklit etmemiştir. Kendine özgü üslubu ile içten, yalın, akıcı bir şekilde halk dilini kullanmış, doğal, samimi ve gerçekçi bir şekilde toplumda yaşanan olaylardan ve kendi yaşanmışlıklarından yola çıkarak Çağdaş Yunan Edebiyatına kıdemli eserler kazandırmıştır.

Eserlerini gösterişten uzak, yerinde ihtiyaç duyulan açıklamalar ve dramatik olaylarda abartıya kaçmayarak özgünlük ile yazmıştır. Aynı zamanda tüm bunları yer alan diyaloglara yansıtarak, İstanbul Rumlarının kullanmış olduğu dil ve terimleri betimlemeye dâhil etmiştir. Bu özellik sayesinde, Yordanidu İç Savaş yazarları arasında, kendine has yazım stili ile ön plana çıkmıştır. Unutulmaya yüz tutmuş bir dönemi ele alarak gelecek nesillere ve edebiyata büyük bir miras bırakmıştır. Genel olarak eserleri; tarihi olaylar etrafında düşündürücü bir şekilde kurgulanması ve sıradan halkı ele alması sebebi ile okuyucunun dikkatini çekmekte ve hikâye ile uyum içinde olmasını sağlamaktadır.[62]

İncelenen "*Loksandra"* adlı eser, Çağdaş Yunan Edebiyatının İthografi türü edebi eserler arasında yeni bir geçişin örnekleri arasında yer almaktadır. *Ηθογραφία* (İthografıa) yani gelenek-görenek anlatımını içeren bu terim (yöre ve töre edebiyatı) ilk olarak 1880'li yıllardan hemen sonra başlamış ve 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Başlangıç itibari ile bu türde yazılan eserlerin ortak noktası, Yunan köy hayatını ve taşrasını, Yunan toplumunun gelenek-göreneklerini, alışkanlıklarını ve genel olarak köyde yaşayan halkın yaşantısını içermesidir.[63]

---

[62] Aleksis Ziras, "Μαρία Ιορδάνιδου"... s. 920.
[63] İoannis Parisis-Nikitas Parisis, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων (Edebi Terimler Sözlüğü),* Patakis Yayınları, Atina 2015, s. 76.

Genel olarak, İthografi yazarları öykü türünde eserler vermişlerdir. Öykü kahramanları sıradan, halkın içerisinden seçilen kişilerdir. Gerçeklik amacı ile kahramanların diyaloglarında halk dili ve yaşadıkları bölgeye ait deyimler ve lehçeler kullanılmıştır. İthografik öykülerde genellikle vak'a olay örgüsü yazarların kendi hayatlarının bir bölümünden oluşmuş ve mekân olarak doğup büyüdükleri kentler seçilmiştir. [64]

Yorgos Theotokas'ın manifestosu sayılan, *Özgür Düşünce* adlı eserde başkahramanlar, yaşamlarını şehirde basit ve yalın halde sürdüren kişilerden oluşmuştur. Bu bağlamda realist İthografi türü yeni bir boyut kazanmış ve köy hayatından çıkarak şehir hayatına taşınmıştır. Durum Savaş Sonrası ve Otuz Kuşağı yazarlarının yazmış olduğu eserlerde açıkça görülmektedir. Daha çok köy hayatını konu edinen gelenek-görenekçi yazarlar zamanla şehirde yaşayan Yunan halkının görüntüsünü vermeye başlamıştır.

Bu değişim 1960'lı yıllarda yazılmaya başlayan ve anlatının tarihi geçmişe dönük olan, gerek Yunanistan topraklarında gerekse Anadolu topraklarında geçen eserlerde açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Örnek olarak, Dido Sotiriyu'nun "*Benden Selam Söyle Anadolu'ya"* romanı hem köy hayatını hem de şehir hayatını ele alması sebebi ile söz konusu değişim içerisinde sayılmaktadır. Sotiriyu ilk olarak eserinde mekân olarak Anadolu'nun köylerini ve daha sonra İzmir'i, Maria Yordanidu ise mekân olarak İstanbul'u kullanmıştır.[65]

Maria Yordanidu 1960'lı yıllarda değişim göstermeye başlayan realist İthografi yazarları arasında yer almaktadır. Yordanidu tıpkı Dido Sotiriyu'nun köy hayatından çıkarak İzmir'i seçmesi gibi mekân olarak İstanbul'u seçmiş ve İstanbul'da yaşayan Rumların günlük hayatını, gelenek-göreneklerini, İstanbul

[64] Barış Can Yiğit, *Georgios Viziinos'un Eserlerinde Doğu Trakya ve Türkler,* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2018, s. 9.
[65] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...,* s. 306-311.

mutfağını, ev kültürünü ele almıştır.[66] Savaş Sonrası yazarları arasında yer alan Yordanidu bu özelliği ile Otuz Kuşağı yazarlarına dâhil olmuştur. [67]

[66] Mario Vitti, *Η Γενιά του Τριάντα ...,* s. 471.
[67] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...,* s. 311.

C. THRASOS KASTANAKİS (1901-1967)

1. Thrasos Kastanakis'in Hayatı ve Eserleri

Thrasos Kastanakis İstanbul Rumları için önemli bir kültür merkezi olan Tatavla (Kurtuluş) semtinde 1901 yılında dünyaya gelmiş ve çocuk yaşta annesini kaybetmiştir.[68] Çocukluk yıllarını İstanbul'da geçiren Kastanakis, *Λόγος* (*Logos)* adlı derginin yayımcısı ve Fransızca öğretmeni olan Lisandros Prasinos ile tanıştıktan sonra Fransız Edebiyatına ve edebiyata olan ilgisi gün yüzüne çıkmıştır. Edebiyata olan ilgisinin artması ile birlikte, öğrencilik yıllarında 1918'de "*Φοβισμένη Ψυχή*" "*Korkmuş Ruh*" ve devamında "*Ο Κακός*" "*Kötü*" adlı hikâyeleri adı geçen dergide yayımlanarak edebiyat hayatına adım atmıştır. *Logos* dergisi dışında 1919 tarihinde *Διόνυσος* (*Dionisos*) adlı dergide yazılar yazarak edebiyat alanında hızla ilerlemiştir.[69]

Lise eğitimini 1919'da İstanbul Rum Fransız Lisesi'nde tamamladıktan sonra Paris Sorbonne Üniversitesi, Doğu Dilleri Bölümü, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda eğitimine devam eden Kastanakis, Psiharis'in[70] öğrencisi olarak derece ile mezun olmuştur. 1921 yılında aynı üniversitenin Bizans ve Çağdaş Yunan Edebiyatı bölümünde Psiharis başkanlığında öğretim görevlisi

---

[68] Tatiana Stavrou, "*Θράσος Καστανάκης η Ζωή και το Εργο του (Thrasos Kastanakis Hayatı ve Eseri)"* Nea Estia, Sayı: 1106, Atina 1973, s. 993.

[69] Dimitris İkonomidis, "*Ο Λόγος, ο Διόνυσος και ο Θράσος Καστανάκης (Logos, Dionisos ve Kastanakis)"* Nea Estia, Sayı: 1106, Atina 1973, s. 1020-1021.

[70] Yunan Dilbilimci ve Edebiyatçısı Giannis Psiharis (1854-1929) Yunanistan'ın dil sorunu sırasında verdiği Dimotiki (Halk Dili) mücadelesi ile tanınır. Bkz: Konstantinos Dimaras, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi),* Gnosis Yayınları, Atina 2000, s. 470-472. **;** 1821 yılında baş gösteren isyan ve ardında kurulan bağımsız Yunan devletinin çözmesi gereken sorunlardan biri dil sorunu olmuştur. Türk egemenliği yıllarına dayanan Bizans'ın tercih ettiği antik bir dili temel alan"Katharevusa" konuşma dilinden uzak, dili, sanatı ve bilimi ifade edemeyen ara seçenek olarak kullanılan bir dildir. 1825-1840 tarihlerinde Mora ve yöresinin lehçesini temel alan bir halk dili ortaya çıkmıştır. Giannis Psiharis'in 1888 tarihinde yayınladığı *To Taksidi Mou* adlı eseri halk dilinin kabul edilmesi ve Yunan dil tarihi için dönüm noktası sayılmıştır. 1900'lü yıllarda toplumun ikiye bölünmesi, 1945-1949 yıllarında yaşanan İç Savaş, 1967 Albaylar Cuntası gibi tarihlerde Katharevusa ve Dimotiki kullanımına yönelik toplumun ikiye bölünmesi sonucu 1976 yılında gerçekleşen reform ile Dimotiki resmi dil olarak kabul edilmiştir. Bkz: İbrahim Kelağa Ahmet, "*Çagdaş Yunancanın Tarihsel Gelişimi",* Balkanlar El Kitabı, Cilt:2, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 482-484.

olarak akademik kariyerine başlamıştır.[71]

Atina'ya 1940 yılında dönen Kastanakis, Alman işgali boyunca burada yaşamış ve işgalin son bulması ile birlikte 1944 yılında Paris'e geri dönmüştür. Fransız Yunan Demokrasi Birliği'ni destekleyen Kastanakis, Yunan İç Savaşı döneminde solcular lehine yazdığı Fransızca ve İngilizce yazıları ile Yunan toplumunun mücadelesine destek sağlamıştır. Hayatının büyük bir kısmını Paris'te geçiren yazar, 1967 yılında karaciğer rahatsızlığı sebebi ile hayata gözlerini yummuştur.[72]

Edebiyat alanında resmi olarak adını ilk kez 1921 yılında İstanbul'da yayım hayatını sürdüren *Logos* adlı dergide "*Οι Ερημιές του Ηλιόχαρου*" "*Güneş Sevenin Issızlığı*" adlı şiir derlemesi ile duyurmuştur. Annesinin ölümünden epey etkilenmiş şekilde gençlik yıllarında geçirdiği zorlukların getirdiği kötü ruh halinin izlerini eserlerine yansıtmıştır.[73] Birçok kısa hikâyeleri ve romanları yayımlanmamıştır. Ancak yerli ve yabancı dergilerde yayımlanan tefrikaları günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır.[74]

Eserleri:

- Güneş Sevenin Issızlığı. "*Οι Ερημιές του Ηλιόχαρου*"1921.
- Prensler. "*Οι Πρίγκηπες*" 1924.
- İnsanların Soyu. "*Η Φυλή των Ανθρώπων*" 1932

[71] Lili İakovidi, "*Θρασός Καστανάκης ο Άνθρωπος (Thrasos Kastanakis, İnsan)",* Nea Estia Dergisi, Sayı: 1106, Atina 1973, s. 974-975.
[72] Aleksis Ziras , "*Θράσος Καστανάκης", Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Πρόσωπα, Έργα , Ρεύματα, Όροι, (Çağdaş Yunan Edebiyat Sözlüğü. "Kişiler, Eserler, Akımlar, Terimler)"*, Patakis Yayınları, Atina 2007, s. 1052.
[73] Lili İakovidi, *Θρασός Καστανάκης ο Άνθρωπος*..., s.987.
[74] Aleksis Ziras, "*Θράσος Καστανάκης*"...., s. 1052.

- **Yunan Toprakları A. "*Ελληνικά χώματα Α*".**[75]
  - Rumluğun Gizemi ve Diğer Öyküler. "*Μυστήρια της Ρωμιοσύνης κι Άλλα Διηγήματα*" 1933.
- **Yunan Toprakları B. "*Ελληνικά Χώματα Β*".**
  - Büyük Burjuvalar. "*Μεγάλοι Αστοί*" 1935.
- **Yunan Toprakları C."*Ελληνικά Χώματα Γ*"**
  - Barış Zamanı. "*Τον Καιρό της Ειρήνης*"*1942.*
  - Hacı Manuil. "*Ο Χατζη Μανουήλ*"*1956.*
  - Tuzak. "*Η Παγίδα*" 1962.
  - Kırmızı Yıldız. "*Το Κόκκινο Άστρο*" 1985.[76]

Öyküleri:

- Kontes Dansöz Felitsita. "*Η Χορεύτρια Κοντεσίνα Φελιτσιτά.*" 1928.
- Gecenin ve Aşk'ın Paris'i. "*Το Παρίσι της Νύχτας και του Έρωτα*"1929.
- Avrupa'nın Dansı. "*Χορός της Ευρώπης*" 1929.
- Kırbaç ve Avizeler. "*Το Μαστίγιο και οι Πολυέλαιοι*" 1930.
- Soydaş Vladimir. "*Ο Ομογενής Βλαδίμηρος*" 1936.
- Raskagias ve Diğer Öyküler. "*Ο Ρασκάγιας κι Άλλα Διηγήματα*"1939.
- Tercih. "*Επιλογή.*" *1944.*
- Gençliğin Şakası. "*Η Φάρσα της Νιότης* " 1944.
- Yedi Hikâye. "*Εφτά Ιστορίες*" 1944.
- İhanete Uğramış Fransa: 1940 Fransa Felâketinin Gerçek Hikâyeleri. "*Η Προδομένη Γαλλία: Αληθινές Ιστορίες από τη Γαλλική Καταστροφή του 1940.*" 1945.[77]

---

[75] Yunanistan topraklarında ya da İstanbul gibi topraklarda geçen eserlerdir. Aleksis Ziras , "*Θράσος Καστανάκης"*, s. 1051.
[76] Aleksis Ziras , "*Θράσος Καστανάκης"*, s. 1052.
[77] "*Καστανάκης Θράσος"* Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών, (*Kastanakis Thrasos,* Yunan Edebiyatçıları Arşivi) E.KE.BI. http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=220 Erişim Tarihi: 05.03.2019

2. Thrasos Kastanakis'in Çağdaş Yunan Edebiyatı'na katkıları

Çağdaş Yunan Edebiyatının önemli yazarlarından biri sayılan; Kastanakis, "*Οι Πρίγκηπες" "Prensler"* adlı romanı[78] ile edebiyat alanına hızlı bir giriş yaparak yirmi yıla aşkın bir süre boyunca üretken bir şekilde edebiyata katkı sağlamıştır.[79] Adı geçen eserin yayımlanmasından sonra yazar belli bir süre zarfı içerisinde edebiyata ara vermiş olsa da, "*Χατζή Μανουήλ" "Hacı Manuil"* 1956 ve "*Η Παγίδα" "Tuzak"* 1962 yılı içerisinde kendi çocukluk anılarından ve İstanbul'dan esinlenerek yazmış olduğu romanlar ile tekrar edebiyata giriş yapmıştır. Kendine has üslubu, mizahı, yerinde kullanılan psikolojik ve ironik anlatı yeteneği ile eşsiz yazarlar arasında yer almaktadır. Takınmış olduğu gösteriş veyahut muamma ile açık bir şekilde görülen üslubu ile Otuz Kuşağı yazarları arasında farklılık göstermiştir.[80]

Kastanakis'in eserlerinin büyük bir kısmı, gerçeği arama etrafında kurgulanmakta, tarihi ve polisiye türü hikâyelerden oluşmaktadır. Hikâyelerini tam anlamıyla büyük bir anlatı yeteneği ve zengin hayal gücü ile kurgulayarak birbirine bağlantılı bir şekilde okura sunmuştur. Anlatıda var olan esrarengiz olayları çözülmesi zor olsa da, tüm olanları öyle bir sıralama ile anlatıya dâhil etmiştir ki yardımcı girişler, yerinde yaşanan olaylar ve ahlaki anlam ve değerler sayesinde, sanatsal bir şekilde eserlerinde oluşan bilmeceleri betimlemiştir. Var olan bilmeceler ve esrarengiz olaylar; sır dolu belirsiz karakterler, yerinde ve doğru zamanlama ile anlatıya dâhil edilerek sırrın ortadan kalkmasına yardımcı olmuştur.

Ancak bu ahlaki kural bazı durumlarda, ironik bir şekilde altı çizilerek günümüz insanının sağlıksız düşüncelerini, çekişmelerini ve bencilliğini çürütmektedir. Bazı durumlarda ise bu olay tamamen anlatıda gizli kalarak vak'a olay örgüsüne göre sıralama ile anlatıya dâhil edilen kahramanlar sayesinde okura

---

[78] Prensler adlı eser epik türde yazılmış, Yunanistan'a karşı duyulan sevgiyi ve etnik kültür mücadelesinde gerçeği aramayı anlatan bir eserdir. ; Tatiana Stavrou, "*Θράσος Καστανάκης η Ζωή και το Εργο του...",* s. 991.
[79] Tatiana Stavrou, "*Θράσος Καστανάκης η Ζωή και το Εργο του...",* s. 991.
[80] Linos Politis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας...,* s. 304.

ulaşmaktadır.[81] Bu duruma "*Hacı Manuil*" örnek olarak gösterilebilir. Anlatıda yer alan sır dolu esrarengiz olaylar, oynanan oyunlar, politik ve kozmopolit düşünceler olayların akışına ve anlatıya giren karakterler sayesinde gün yüzüne çıkmaktadır.

Thrasos Kastanakis'in eserlerinde genel olarak ana karakterler İstanbullu Rumlar'dan oluşmuştur. Bunlar, "*Η Χορεύτρια Κοντεσσίνα Φελιτσιτά*" "*Kontes Dansöz Felitsina*", "*Το Παρίσι της Νύχτας και τον Έρωτα*" "*Gecenin ve Aşk'ın Paris'i*" adlı öykülerinde ve "*Χορός της Ευρώπης*" "*Avrupa'nın Dansı*" ve "T*υφλογίαννη*" "*Tiflogianni*" adlı romanlarında açık bir şekilde görülmektedir. Kastanakis'in İstanbullu olması ile ana karakterlerin İstanbullu oluşları yazarın memleketine olan sevgisini yansıtmaktadır. Bunun dışında "*Avrupa'nın Dansı"* adlı eserinde başlayan idam ile sürekli olarak eserlerinin sonunda bir idam teması görülmüştür. Psiharis'in dil üslubundan etkilenmiş vaziyette eserlerini akıcı bir dil ile yazmıştır. [82]

Öte yandan İstanbul'u romanlarında mekân olarak kullanmıştır. Durum Theotokas'da da aynıdır. Her iki yazar, İstanbul temasını eserlerinde konu edinmişlerdir. Yakın dönemlerde doğan ve Paris'te eğitim alan iki yazar arasında sıkı bir arkadaşlık bağı ile ortak özelliklere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ortak özelliklere sahip olan Kastanakis ve Theotokas, İstanbul'a olan özlemlerini, Tatavla'da düzenlenen Baklahorani karnavalı, geçirilen güzel günler ve edebiyat faaliyetlerine yönelik birbirlerine mektup göndermiş ve Çağdaş Yunan Edebiyatının gelişimi için büyük çabalar sarf etmişlerdir.[83]

Yirmi yıl boyunca üretken bir şekilde Yunan topraklarını, 1944-1946 yılları arasında yaşanan İç Savaşı ve çocukluk anılarından oluşan İstanbul konulu eserler yazmıştır. Kendine has mizahı, ironik üslubu, ruhsal betimlemeleri ve olayları açıkça ifade ettiği güçlü üslubu ile edebi değeri yüksek eserler yazarak Çağdaş Yunan

[81] Aleksis Ziras, "*Θράσος Καστανάκης...",* s. 1052.
[82] Tatiana Stavrou, "*Θράσος Καστανάκης η Ζωή και το Εργο του...",* s. 997-1005.
[83] Haralampos Karaoglou, *Από την αλληλογραφία Γιώργου Θεοτοκά-Θράσου Καστανάκη. Το χρονικό μιας φιλικής σχέσης(Giorgos Theotokas-Thrasos Kastanakis yazışmasından. Bir arkadaşlık ilişkisinin tarihi),* Kontoliforos, Sayı:1, Selanlik 2002.

Edebiyatının Otuz Kuşağı yazarları arasında ön plana çıkarak ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.[84]

Kendine has mizahı ile "kişinin içinde bulunduğu, toplumu oluşturan ortam" ve "bireyin toplum içindeki ilişkileriyle belirlenen yeri" yazın alanında ana kaynağı olmuştur. Söz konusu durum insanlığın davranışlarını ve karakteri simgelemektedir. Bu simgeleyiş ilk olarak çevrenin ve mekânın dışında ana karakterlerin düşünceleri olay örgüsüne göre yansıtılmıştır. Eserlerinde genel olarak mekâna ağırlık vermeyerek karakterlerin düşüncelerini, insanlığın nasıl bir hal aldığını ön plana çıkarmıştır.

Belli başlı eserlerinde mekân olarak İstanbul ve Avrupa gibi mekânları tercih ederek, Yunanistan ile ilişki içerisinde bulunan kozmopolit bir görüntüyü yansıtmıştır. Ancak bu kozmopolitlik mekân haricinde karakterler sayesinde, yabancı topraklarda geçen eserlerde ön plana çıkmaktadır. Bunlar Yunanistan dışında Helenizm düşüncesi altında karakterlerin, çevreye aldırış etmeden toplumsal problemler, psikolojik düşünceler ile günümüz insanının problemleri olarak yansıtılmıştır.[85]

Ayrıca Kastanakis eserlerinde, Yunanların davranışlarını, yaşam biçimlerini, orta sınıfın yaşamından ve Yunanistan'ın köylerinde yaşayan halkın görüntüsünü edebiyata aktarmıştır.[86] Tüm bu özellikler ile Kastanakis Çağdaş Yunan Edebiyatına "***Kozmopolitizm***" unsurunu kazandırmıştır. Bu bağlamda yazım üslubu birçok yazar tarafından kabul görmüş ve "kozmopolitizm" unsuru edebiyat alanında Kastanakis öncülüğünde kullanılmıştır.[87]

---

[84] Linos Politis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας...,* s. 304.
[85] Andre Mirambel, "*Ο Θράσος Καστάνακης και το Ελληνικό Μυθιστόρημα (Thrasos Kastanakis ve Yunan Romanı)"* Nea Estia, Sayı: 838, Atina 1962, s. 818.
[86] Bruce Merry, *Encyclopedia of Modern Greek Literature*, Greenword Press, ABD 2004, s. 219.
[87] Haralambos K. Veos, *Μνήμη της Άλλης Όχθης...,* s. 57.

III. BÖLÜM

LEONİS ADLI ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

A. YORGOS THEOTOKAS'IN " LEONİS" ADLI ROMANI

1 Leonis (Λεωνής)

Yorgos Theotokas'ın 1940 yılında kaleme almış olduğu Leonis, birçok otobiyografik unsur taşımakta ve yazarın en önemli eserlerinden biri sayılmaktadır. İstanbul'da doğup büyümüş olan yazar, ergenlik yıllarını burada geçirmiş, tüm bu çocukluk anılarının bir hatıradan ibaret kalmaması için yaşanan olayları akıcı ve gerçekçi bir dil ile betimlemiştir.[88]

Yazarın hayatında 1912-1922 yıllarında yaşanan savaş oldukça önemli bir yere sahiptir. Çocukluk döneminde Birinci Dünya Savaşı'na ve devamında yakın dönemde yaşanan tarihi olaylara tanıklık etmesinden dolayı "*Leonis*" adlı eseri yazmıştır. Leonis, Yunan edebiyat eleştirmenleri tarafından Theotokas'ın yazmış olduğu en duyarlı, en düşündürücü ve bütünlük kazanan eser olarak nitelendirilmektedir.[89]

Yazar, Leonis'in sonunda yer alan son notta ve "*Güneşteki Bayraklar*" adlı güncesinde[90] eseri yazmasına ilham veren nedenleri açıklama gereği duymuştur. Yaklaşan İkinci Dünya Savaşı, ona Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da geçirdiği mutlu çocukluk günlerini hatırlatmış ve tüm bu güzel anıların hafızasından

---

[88] Giannis Hatzigiannis, "*Ο Λεώνης (Leonis)*", Nea Estia, Sayı: 937, Atina 1966, s. 1039.
[89] Aleksis Ziras, "*Γιώργος Θεοτοκάς*"..., s. 850-852.
[90] Eser Leonis adlı romanın yayınlanmasından 45 yıl sonra 1985 yılında yazarın ölümünden sonra yayınlanmıştır. Eser; Leonis adlı romanın yazım aşaması, yazarın çocukluk dönemi, ilk aşkı, İstanbul'da yer alan Selvili bahçe gibi konuları içermektedir. Bkz: Savvidis P.Yorgos-Pieris Mihalis, *Σημαίες στον ήλιο (Güneşteki Bayraklar),* Ermis Yayınları, Atina 1985.;

silinip yok olmaması için çocukluk hatıralarındaki İstanbul'u anlatma isteği ile Leonis'i kaleme aldığını açıklamıştır.[91]

Leonis akıcı bir dil ile gençlerin dünyasını ve ergenlerin bakış açısını okuyuculara aktarmaktadır. Eser Birinci Dünya Savaşı'na şahit olmuş çocukların anılarını, düşüncelerini, ruh hallerini, korkularını ve tüm yaşanan olaylar sonucu ahlaki değerlere olan inançlarını nasıl yitirdiklerini yansıtmaktadır. Yazar kendi yaşanmışlıklarını ana karakter Leonis ve diğer karakterlerin anlatımı ile romana dâhil etmiştir.[92]

Edebiyat alanında oldukça önemli bir yere sahip olan eser, günümüze kadar değerini korumuş ve okunmaya devam etmiştir. Tarih içerikli ve öğretici bir roman olması sebebi ile Yunanistan'da ortaokullarda okutulan, Çağdaş Yunan Edebiyatı ders kitabının "*Küçük Asya Olayları ve Muhacirler*" başlıklı sekizinci ünitesinde[93], ilerleyen bölümlerde de ayrıntılı şekilde ele alınan Taksim Bahçesi "*Ο Δημοτικός Κήπος του Ταξιμιού*" başlığı ile yer almaktadır.[94]

Romanda sürekli Leonis'in oynamış olduğu oyunlar, Taksim bahçesinde çocukların Birinci Dünya Savaşı'ndan etkilenip oynadıkları savaş oyunları gibi oyunlardan bahsedilerek, ergenliğe yeni yeni adım atan çocukların hisleri ve kaygıları akıcı ve açıklayıcı bir dil ile anlatılmaktadır. Eserde yer alan kahramanların çocuk oluşları ve devamında sürekli küçüklerin dünyasında olup bitenlerin tarihi olaylar etrafında kurgulanmasından dolayı "*Leonis*" gençlik ve ergenlik romanı olarak nitelendirilmektedir.[95]

Romanın konusu; Birinci Dünya Savaşı yıllarında Leonis adlı çocuğun

---

[91] Yorgos Theotokas, *Λεώνης*..., s. 179-181.
[92] Petros Haris, *Έλληνες πεζογράφοι (Yunan Yazarlar)*, Cilt: 4, Estia Yayınları, Atina 1985, s. 120.
[93] Bahsi geçen ünitede Göç, Gurbetin Acısı, Sınırların Ötesinde Yunanlık başlığı altında Anadolu Topraklarında geçen romanlara ve şiirlere yer verilmiştir.
[94] Detaylı Bilgi İçin Bkz: Theodosios Pilaranos, Sofia Hatzihristo, Lampros Valeras, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Α Γυμνασίου)(Çağdaş Yunan Edebiyatı Metinleri (Orta 1))* , Metaixmio Yayınları, Atina, s. 132-136.
[95] Apostolos Sahinis, *Η σύγχρονη πεζογραφία μας*..., s. 42-43.

İstanbul'da geçirdiği neşe dolu çocukluk yılları, Eleni'ye olan aşkı, 12. İzci Oymağı, İstanbul İşgali (1918-1923), Mütareke Dönemi İstanbul sokaklarında yaşanan olaylar ve başkahraman Leonis'in 1922 yılında İstanbul'dan ayrılarak, Atina'da büyümek zorunda kalışı gibi olaylardan oluşmaktadır.

Eserde sürekli olarak Yunanistan'a olan sevgi ve Yunan halkının yüceliği imgelenmektedir. Bu imgeler anlatıda, Yunanistan Bağımsızlığı esnasında aktif rol alan siyasi kişiler ve yazarlar ile gerçekleştirilerek Yunan halkının yüceliği gözler önüne serilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında yaşayan Rumlar, evlerinde gerek Yunan bayrakları gerekse Yunan politikacıların resimlerini bulundurdurdukları betimlenmiştir. Leonis ve dedesinin Yunan Milli Marşını söylemesi, Ayazpaşa Koleji'nde bulunan çocukların dernek kurarak, yaşanan dil sorunu nedeni ile ikiye bölünmeleri gibi olaylar ile kişilerin Yunan kimliğine vurgu yapılmıştır.

Yunan ulusallığına dikkat çeken yazar Türkleri sahne konumunda kullanmış ve haklarında iyi ya da kötü bir yorumda bulunmamıştır. Tarihi olayların betimlenmesi esnasında Türk-Yunan Savaşı, askerler ve Yunanistan Bağımsızlığının kutlanıldığı 25 Mart tarihinde İstanbul sokaklarında bekçiler ile yaşanılan olaylar esnasında sadece Türk adı ile sahnelenmişlerdir.[96]

Türkler hakkında anlatıma yer verilmemesi ve Yunan kimliğinin vurgulanması, Yorgos Theotokas'ın Paris'te yaşamasının ardından Yunanistan'a dönerek, "*Elefthero Pnevma*" adlı eseri yazması ile ilişkilendirilebilir. Yazar bu manifestosunda Yunan yazarların Avrupa'ya açılmalarını desteklemiştir.[97] Öte yandan Yunan yazarların bir bölümünün Avrupa'da yaşamış olması Batı Edebiyatı ile ilgilenmeleri ve uzun yıllar Osmanlı egemenliği altında bulunmaları neticesinde

[96] Damla Demirözü, "*Η Εικόνα του Τούρκου στο Πεζογραφικό Έργο του Γιώργου Θεοτοκά (Yorgos Theotokas'ın Düz Yazınında Türk İmgesi),* Nea Estia, Sayı: 1784, Atina 2005, s. 962-965.
[97] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...,* s. 178.

Rumlar ve diaspora cemaatleri kendilerini Osmanlıdan ayrı tutarak Batı'ya daha yakın görmüş ve edebiyat bu yönde şekilenmiştir. [98]

Theotokas bu bilincin altında, "Yunan Ulusallığını" açık bir şekilde betimlemiş ve eserde Türkler dışında Batı halkına daha çok yer vermiştir. Betimleme esnasında sürekli olarak Yunan ulusundan ve sevgisinden bahsedilerek, Türk halkı yok sayılmış haklarında iyi ya da kötü bir betimleme yapılmamıştır. Adı geçen tek Türk, Taksim Bahçesi'nde orkestra şefi olarak görev yapan İhsan Bey'dir. Bunun dışında bekçiler, askerler ve Ayazpaşa Koleji'nde öğrenim gören birkaç saygın Türk öğrenciden bahsedilmektedir.

Leonis'in bir diğer kahramanı da İstanbul'dur. Yazarın kimliği ile doğrudan ilişki içerisinde olan İstanbul, vak'a olay örgüsünü oluşturan Birinci Dünya Savaşı'nın ve 1919-1922 yıllarında gerçekleşen Mütareke'nin anlatıldığı İstanbul'dur. Yaşamlarını gayrimüslim statüsünde sürdüren, kendilerini Bizans İmparatorluğu'nun varisi olarak gören ve Venizelos'u destekleyen bir aileden gelen Leonis'in ve şehre gelen Yunan askerlerini "kurtarıcı" olarak gören Rumların İstanbul'u tasvir edilmektedir.

İstanbul'un merkezinde Leonis ve diğer karakterlerin renkli ve bir o kadar da neşe dolu dünyası yansıtılmaktadır. Güneşin battığı saatlerde denizin ortasında ışıltılar içerisinde altın bir yıldız gibi parlayan "Altın Şehir" Üsküdar'ı görmenin mümkün olduğu, Taksim Bahçesi'nin eşsiz güzelliği ile olay örgüsü canlıklık kazanmıştır.

Ayrıca Taksim Bahçesi'nde savaştan etkilenen çocukların oynadıkları savaş oyunları, bahçede durmadan konser veren orkestra, Yüksek Kaldırım'da yer alan çarşı, seyyar satıcılar ve 12. İzci Ocağı'nda olup bitenler betimlenmektedir. Türk çocukları dışında farklı milletlerden çocukların bir araya geldikleri okullar,

[98] Herkül Millas, *Türk Romanı ve "Öteki" Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*, Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000, s. 345-346.

büyüklerin dünyasında olup bitenler, büyük güçlerin savaşı, seferberlik ve aşk gibi konular İstanbul sokaklarında hayat bularak, "*Leonis*" aracılığı ile günümüze ulaşmakta ve dönemin sosyo-kültürel durumunu açıklamaktadır.

B. ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

1. İstanbul (Κωνσταντινούπολη/ Πόλη)

İstanbul Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarının yönetim merkezi olarak, hem havası hem de mekânıyla İmparatorluğa özgü gelenek ve görenekleri yansıtan bir mekân olmuştur. Had safhada bir yönetim merkezi olan kent, bir yandan Türkler, öte yandan ise Yunanlar, Araplar, Arnavutlar, Boşnaklar, Tatarlar ve Ermeniler tarafından gerek ana vatan gerekse göç merkezi olarak görülmüştür. Yüzyıllar boyunca İstanbul haritasında semtler, Eski İstanbul, Türklerin İstanbul'u, öteki Müslümanların İstanbul'u olarak, Fatih, Eyüp ve Kasımpaşa gibi semtlerden oluşmaktadır. Yunanların İstanbul'u ise Haliç'in karşı yakasında Fener Rum Patrikhanesi etrafında ve Pera gibi semtlerden oluşmuştur.[99]

Boğazların jeopolitik konumu nedeni ile 18. yüzyıldan itibaren Avrupalı devletler, geliştirdikleri dış politikaları arasında, bölgeyi ele geçirme politikası gütmüşlerdir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında amaçlarına ulaşmak için fırsat kollayan İtilaf Devletleri, Osmanlı İmparatorluğu ile imzaladıkları Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'un işgaline yönelik bir gerekçe olmamasına rağmen, 13 Kasım 1918 tarihinde şehrin fiilen işgali gerçekleşmiştir. Devamında yaşanan askeri ve siyasi olaylar sonucu Paris Barış Konferansı'nda 12 Şubat 1920 tarihinde İşgal kararı alınarak, 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul resmen işgal edilmiştir.[100]

Müttefik askerleri her türlü tedbiri alarak, bütün emir ve talimatları askeri makamlara iletmiş ve üç müttefik adına hazırlanmış olan işgal gerekçesi Sadrazama ulaştırılarak, sabah saat on sularında şehir işgal edilmiştir. Ancak bildiride İstanbul'un "geçici" olarak işgal edildiğine dikkat çekilmiştir.[101] Anlatıda yaşanılan

[99] Bilge Criss, *İşgal Altında İstanbul,* İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 39-41.
[100] Gürkan Fırat Saylan, "*İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)"* Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt:11, Sayı: 41, İstanbul 2014, s. 17-24.
[101] Fahir Armaoğlu, "*İngiliz Belgelerinde İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920)"*, Belleten, Cilt: LXII, Sayı: 234, Ankara 1998, s. 477-480.

tüm bu tarihi olaylar tasvir edilmektedir. İlk olarak İstanbul'un fiilen işgali tasvir edilmekte ve İşgal yıllarının görüntüsü aktarılmaktadır.

İstanbul sokaklarında, Alman, Avusturyalı ve Türk askerlerin ve tümenlerin kesintisiz şekilde sokaklarda yürüyüş yaptıkları betimlenmektedir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Çanakkale Muharebelerinde yaralanan askerler İstanbul hastanelerinde tedavi edilmiştir. Tedavi esnasına hastane dışında birçok resmi ve özel okullar, resmi kurum ve binalar yaralı askerlerin tedavi edilmesi için hastaneye dönüştürülmüştür. Arşiv kaynaklarında bu hastanelerin, kentin en ücra semtlerine kadar toplam 52 hastane olduğu kaydedilmiştir.[102] Birinci Dünya Savaşının yaşanması nedeni ile okulların askerler tarafından revir ve hastane olarak kullanıldığı betimlenmektedir.

> *"Daha sonraları yollardan ordular geçmeye başladı: Almanlar, Avusturyalılar, Türkler; her tarafta müzik ve ışıldayan süngüler vardı. İstanbul sabahtan akşama kadar bütün bir gün tümenlerin yürüyüşüyle sarsılıyordu. Yollardan sıra sıra süngüler geçiyor, sonra ortalıktan kayboluyorlardı. Bir rüzgârın savurduğu küller gibiydiler. Merasimler oluyordu, yollardan yanlarında kırmızı parlak haçlar olan büyük, beyaz arabalar geçiyordu.*
>
> *Okulların en iyileri alınmış, ordunun kullanacağı hastane ve revirlere dönüştürülmüştü."*[103]

Devamında kentin fiilen işgali tasvir edilmektedir. Bir emir ile bütün öğrenciler, okullar ve halk işgalci askerleri selamlamak üzere Galata'da toplanmış

---

[102] Lokman Erdemir, "*Çanakkale Muharebe Meydanlarından İstanbul Hastanelerine: Sağlık Hizmetleri*" Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:15, Isparta 2012, s. 91-113.

[103] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...,* s. 80. ; "*Ύστερα άρχισε και περνούσε στούς δρόμους στρατός, Γερμανοί, Αυστριακοί, Τούρκοι, ο κόσμος γέμισε μουσικές και ξιφολόγκες πού αστράφτανε. Η Πόλη τρανταζότανε όλη μέρα από το βαρύ βάδισμα των μεραρχιών. Οι ξιφολόγχες περνούσαν ακατάπαυστα σειρέσ-σειρές και χανόντανε. Είτανε σαν τα στάχια που τα κουνά ο αέρας. Ύστερα περνούσανε πομπές μεγάλα άσπρα αυτοκίνητα που είχανε ζωγραφισμένους κόκκινους σταυρούς στα πλάγια. Όλη την ώρα έφευγε στρατός κι ερχόντανε τραυματίες, αυτή η δουλειά δεν τελείωνε ποτέ. Είχανε πάερι και αρκετά σχολεία, τα καλύτερα. και τα είχανε κάμει νοσοκομείοπ και αναρρωτήρια γιά το στρατό."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής.*, s. 33.

haldedir. İşgalci askerlerin şehre girmesinden dolayı halkın korktuğuna dikkat çekilmektedir. İstanbul için önemli bir tarihi olay olan işgalci askerlerin İstanbul'a girişinin kozmopolit bir semt olan Galata'da gerçekleştiği tasvir edilmektedir.

> *"O gün bütün lise, başlarında öğretmenleri ve hocalarıyla yolun kenarına dizilmişti. Emir böyleydi. Gene aynı emre göre, Alman İmparatoru geçtiğinde herkes "Yaşasın!" diye bağırmalıydı. Başka okullardan öğrenciler de vardı, yollar ve pencereler insanla doluydu, süngüleri ve atlarıyla askerler geçiyordu. Evler bayraklarla doluydu. Herkes bekliyor ve biraz da korkmuşa benziyordu. […] Aniden uzaktan gür bir komut sesi geldi, daha sonra daha yakından bir komut sesi ve daha sonra da yolun ortasından bir komut sesi ve daha sonra da yolun ortasından bir komut sesi daha. Bütün tüfekler aynı anda baş aşağı yola çevirdiler, kalabalığın başlarının üzerinde süngüler parıldıyordu. […] Bütün bir kalabalık hareket etti ve herkes yanındakinin ayağına bastı. Atlılardan sonra arabalar geliyordu, miğferler ve kınsız kılıçlar. Metaller parlıyor ve kırmızı küçük bayraklar havada neşeyle dalgalanıyordu."*[104]

İşgalci askerlerin İstanbul'a girişi sırasında, kaldırım ve yolların insanlar ile dolup taştığı, pencere ve evlerin rengârenk bayraklar ile dolu olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu sırada Fransız, İngiliz, İtalyan, Rus, Yunan ve diğer askerlerin görüntüsü verilerek işgalci askerler imgelenmektedir. Askerlerin şehre girişi esnasında halkın askerleri coşku ile karşılaması, İstanbul'a derin bir anlam yüklemekte ve şehir algısal bir mekâna dönüşmektedir.

---

[104] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...,* s. 82-83. ; *"Τη μέρα εκείνη όλο το Λύκειο είχε συναχτεί σ'ένα πεζοδρόμιο του Γαλατά, οι καθηγητές κι οι δασκάλοι επί κεφαλής, είτανε διαταγή. Επίσης η διαταγή έλεγε πώς όταν θα περνούσε ο Αυτοκράτορας, έπρεπε όλοι να φωνάζουνε ζήτω. Τριγύρω είτανε άλλα σχολεία και κόσμος στα πεζοδρόμια και στα παράθυρα, στρατός παραταμένος με ξιφολόγκες, χωροφύλακες απάνω στα άλογα. Τα σπίτια είτανε φορτωμένα σημαές. Έξαφνα ακούστηκε ένα μεγάλο πρόσταγμα από μακριά, ένα δεύτερο πρόσταγμα κοντύτερα, ένα τρίτο πρόσταγμα μές στο δρόμο. Τα τουφέκεια τραντάχτηκαν καταγής όλα μαζί, αξιοφολόγκες άστραψαν απάνω από τα κεφάλια του πλήθους. […] Όλο το πλήθος κουνήθηκε κι ο καθένας τσαλαπάτησε το διπλανό του. Πίσω από τους καβαλάρηδες ερχόντανε κάτι αυτοκίνητα ανακατωμένα με άλογα, γυμνά σπαθιά, κράνη. Τα μέταλλα αστράφτανε, οι κόκκινες σημαιΐτσες κυμάτιζαν στον αέρα χαρωπά."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 35.

"İstanbul yeni fatihini karşılamak üzere bayramlıklarını giymiş, her yer bayraklar ve defne yapraklarıyla dolmuştu. Doğu Cephesi Müttefik Güçleri Başkomutanı, İmparatorluk başkentine resmi bir törenle gelecekti. […] Kalabalık yine ana caddelere dökülmüştü; pencereler, balkonlar, taraçalar dopdoluydu, her yerde bayraklar vardı, insanların sevinçli uğultusu yükseliyordu. Her taraf Fransız, İngiliz, İtalyan ve Yunan üniformalarının renkleri ile boyanmıştı. Başka türlü bir kalabalık da vardı: başlarında kocaman fesleri ve beyaz bornozlarıyla Afrikalı sipahiler, sarıklı Hint askerleri, zift gibi kara tenli Senegalliler, koyu renkli geniş etekleriyle sarışın İskoçyalılar, geniş kenarlı tüylü şapkalar giyen İtalyan versalierlar lacivert fraklı ve Napolyonvari kepler giyen carabinierolar, Yunan evzonları, babadan kalma geleneksel şalvarları ve büyük çizmeleriyle Giritli jandarmalar, Çarlık ordusunun türlü çeşitli silahlarını taşıyan sayısız Rus askerleri; kimisi paçavralar içinde, kimisi ise gayet resmi kıyafetler, göğüsleri madalyalarla dolu."[105]

İstanbul'un akşam saatlerinde insan kalabalığı ile arı kovanı gibi uğuldadığı, evlerden müzik seslerinin geldiği, taş sokaklarda seyyar satıcıların mallarını yüksek sesle bağırarak sattıkları betimlenmektedir. Taksim ve Ayazpaşa civarında halkın neşeli bir şekilde yürüyüşe çıktığı, sihirbazların ve hokkabazların gösterilerde bulunduğu neşe dolu algısal ve açık bir mekân olarak tasvir edilmektedir.

"Hava sıcak, ortalık sakindi. Gece yavaş yavaş iniyordu. Yol bomboştu, ama büyük Konstantinopolis bir arı kovanı gibi uğulduyordu. Komşu mahalledeki taş yollarda arabalar gidiyor, tanımadık satıcılar mallarını satmak için bağırıyorlardı. Gri yüksek evlerin arasından müzik sesleri de geliyordu,

[105] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...,* s. 130-131. ; "*Η Πόλη είχε βάλει τα καλά της, είχε φορτωθεί σημαίες και κλαδιά δάφνης για να υποδεχτεί έναν καινούριο κατακτητή. Ο αρχιστράτηγος των συμμαχικών δυνάμεων του Ανατολικού Μετώπου έμμελλε να μπεί επίσημα στην πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας, σαν νικητής. Το πλήθος είτανε πάλι χυμένο στούς κεντρικούς δρόμους, στα παράθυρα, στα μπαλκόνια, στίς ταράτσες, κι ανέμιζε σημαιϊτσες και βόϊζε χαρωπά. Είταν ανακατωμένο με στολές απ'όλα τα χρώματα, γαλλικές, βρεταννικές, ιταλικές, ελληνικές, ύπηρχαν μάλιστα κι ένα πλήθος παραλλαγές: Αφρικανοί σπαχήδες με μεγάλα κόκκινα φέσια κι άσπρα μπουρνούζια, Ινδοί στραριώτες με σαρίκια, Σενεγαλέζοι μαύροι σαν τήν πίσσα ξανθοί Σκώτοι με τίς βαθύχρωμες φουστανέλλες τους, Ιταλοί βερσαλιέροι με πλατύγθρα καπέλα φορτωμένα φτερά, καραμπινιέροι με βαθυγάλαζο φράκο και μεγάλο ναπολεόντειο πηλήκιο, Έλληνες εύζωνοι, Κρητικοί χωροφύλακες με την πατροπαράδοτη βράκα τους και με τα στιβάλια, Ρώσοι αξιωματικοί αναρίθμητοι, άπ'όλα τα όπλα των τσαρικών στρατιών, κουρελήδες και επίσημοι, με το στήθος φορτωμένο παράσημα και με τρύπιο παντελόνι."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής.*, s. 76.

buradan bir piyano, oradan bir laterna ya da şarkı söyleyen bir kız sesi… Ayia Triada'nın çanları akşam ayinini haber veriyordu. Bahçelerde köpekler havlıyordu. Ağaçlar mis gibi kokuyordu. Biraz ileride Taksim ve Ayaspaşa'da gezinti yollarının kalabalık olduğunu hissediyordun. Talim yerlerinde, salıncaklı tahta atlarda, hokkabazların, hokus pokusçuların ve pehlivanların barakalarında kim bilir ne tür itiş kakışlar, ne komiklikler, ne curcunalar oluyordu. Bira satılan yerlerde oturacak yer bulmak mümkün olmazdı, masalar arasında çocuklar koşuşturur, etrafta oynar dururlardı. Hafif toplu, kırmızı suratlı, kocaman bıyıklı ve güleç yüzlü hafif müzik şarkıcıları ise ellerinde gitarlarıyla küçük bir sahnenin üzerinde yerlerini almış olurlardı."[106]

2. İstanbul Boğazı (Βόσπορος)

İstanbul Boğazı sahne konumunda çevresel mekân olarak kullanılmıştır. İşgal dönemi üniformalarını giymiş işgalci askerlerin ve modern giyimli kadınların ve çocukların, Taksim Bahçesi'ne gezintiye çıktıkları sırada Boğaz'ın ve Marmara Denizi'nin tadını çıkardıkları ve Boğaz'dan Üsküdar'ı görmenin mümkün olduğu tasvir edilmektedir.

"Sakin sakin gezi yollarında dolaşan kalabalığı, oynayan çocukları ya da havuzlardaki kırmızı balıklara ekmek atan çocukları, kahve evinde ve barda kocaman şapkalar ve kılıçlarıyla ikişer ikişer yürüyen subayları, despotları, arhimandritleri izlemek garip, Boğaz'ın ve Marmara Denizi'nin havasını almak

[106] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...,* s. 59-60. ; "*Είτανε ζέστη και γαλήνη. Η νύχτα ζύγωνε σιγά-σιγά. Ο δρόμος είταν άδειος, μα η μεγάλη Κωνσταντινούπολη βοούσε ολόγυρα σαν μελίσσι. Αμάξια καλούσαν με θόρυβο στα γειτονικά λιθόστρωτα, αόατοι πουλητάδες διαλαλούσαν ακόμα το εμπρόρευμά τους. Ανάμεσα στα ψηλά γκρίζα σπίτια ηχούσαν μουσικές, εδώ ένα πιάνο, εκει μια λαντέρνα, η καμία κοριτσίστικη φωνή πού τραγουδούσε. Οι καμπάνες της Αγιάζ-Τριάδας σήμαιναν τον ερπερινό. Σκυλιά γαβγίζαν μες από τούς κήπους. Τα δέντρα μύριζαν όμορφα. Ένιωθες ότι λίγο πιό πέρα, στο Ταξίμι στο Αγιάζ-Πασά, οι περίπατοι είτανε γεμάτοι κόσμο. Στα σκοπευτήρια, στις κούνιες στα ξύλινα αλογάκια, στις παράγκες των ταχυδαχτυλουργών, των θαυματοποιών και των πεχλιβάνηδων, ποιός ξέρει τι σπρωξίματα θα γινότανε, τι γέλια, τι φωνές! Στίς μπιραρίες δε θα εύρισκες θέση να καθήσεις, πλήθος παιδιά θα έτρεχαν και θα έπαζαν ανάμεσα στα τραπεζάκια. Και οι κανταδόροι, καθισμένοι στη σειρά, σε μιά μικρή εξέδρα, με τις κιθάρες στό χέρι λιγάκι στρουμπουλοί όλοι τους, ραδοκόκκινοι γελαστοί, με τα μεγάλα στριμεμένα μουστάκια τους."* YorgosTheotokas, *Λεωνής,* s. 14.

üzere, yürüyüşe çıkan Katolik Papazları izlemek her zamankinden daha farklıydı."[107]

Taksim Bahçesi'nde akşamüzeri halkın çalan müziğe aldırış etmeden yürüyüşlerine devam etmesi ve karanlığın çöktüğü saatlerde Boğaz'ın renk değiştirmesi ile Üsküdar'ın ışıklar içinde parıldadığı betimlenmektedir.

"Yine çok güzel bir akşamdı. Bahçe'de çok az bir kalabalık vardı. Müzik tek başına, adeta kimse kendisine değer vermediği için dertliymiş gibi çalıyordu. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı. Akşam yaprakların üzerine inerken Boğaz renkten renge giriyor, kararıyordu. Karşı tarafta Üsküdar altın renkli alevler içindeymişçesine parıldıyordu, işte o zaman nemli soğuğu içinde hissediyordun."[108]

Buna ek olarak güneşin batışı ile İstanbul'un muhteşem görüntüsü tasvir edilmektedir.

"Şarkı, deniz, İstanbul'un siluetinin önünde batan güneş, Boğaz'ın müthiş girişi; gölgeli, derin, sepserin ve ihtişamlı…"[109]

Küçük Asya cephesine katılma kararı alan Pavlos Proios, Boğaz'da yer alan yarı yük, yarı yolcu taşıyan küçük ve pis bir vapur ile İzmir'e gitmek üzere yola çıkar. İşgal dönemi olması sebebi ile Boğaz, her ülkenin bayrağını taşıyan gemiler ve

---

[107] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 73. ; *"Είταν περίεργο να παρατηρείς τόν κόσμο πού τριγύριζε ήσυχα-ήσυχα στους περιπάτους, και τα παιδιά πού έπεζαν ή μαζευόντανε γύρω στις χαβούζες και πετούσαν ψωμάκια στα κόκκινα ψάρια, και τίς κυρίες με τα πελώρια καπέλα πού γελούσαν κι έκαναν διάφορα νάζια στο καφενείο και στο μπάρ, και τούς αξιωματικούς που πήγαιναν δύο-δύο με τις μεγάλες στολές τους και με τα σπαθία τους και τους δεσποτάδες, τους αρχιμαντρίτες, τους καθολικούς φρέρηδες που είχανε βγεί κι αυτοί να πάρουν τον αέρα τους και να σερνιανίσουν το Βόσπορο και την Προποντίδα".* YorgosTheotokas, *Λεωνής,* s. 27.

[108] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, *Λεωνής,* s. 77. ; "*Είτανε πάλι ένα πολύ ωραίο απόγεμα. Είχε λίγο κόσμο στόν Κήπο. Η μουσική έπαιζε μοναχή της, παραπονεμένη, κανείς δε σκοτιζότανε γι'αυτήν. Ο ουρανός είτανε φορτωμένος σύννεφα. Καθώς κατέβαινε το βράδυ απάνω στα φυλλώματα κι ο Βόσπορος άλλαξε χρώματα και γινότανε μουντός, και το Σκούταρι, αντίκρυ, άστραφτε ολόκληρο μες σε φωτιές και σε χρυσάφια, έννιωθες πότε-πότε μιά υγρή ψύχρα σα σε διαπερνά."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 30.

[109] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 215. ; "*Το τραγούδι, η θάλασσα, η δύση πίσω από το θολό όγκο της Πόλης, το μεγάλο στόμιο του Βοσπόρου, σκιερό, βαθύ, ολόδροσο και πολυτελές...*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής*, s. 149.

kayıklar ile dolup taşmaktadır. İstanbul Boğazı Pavlos Proiosun'un İstanbul'a veda ettiği mekân olması sebebi ile kapalı bir mekâna dönüşmektedir.

> *"Ortalarında duran küçük bir valizle beraber Galata'da bir rıhtımın ucunda ayakta dikiliyorlardı. Vapur yanı başlarındaydı; kıyıya yanaşmış, iki kere düdük çalmıştı. Yarı yük yarı yolcu taşıyan, Yunan bayraklı, küçük, pis bir vapurdu; insanlar, kasalar ve çuvallarla doluydu. Herkes birbirini eziyordu. Birkaç metre daha aşağıda Marsilya hattının Fransız gemisi vardı, diğerinden en az dört kat daha büyüktü. Öbür yandan Iron Duke'un koskocaman demirden gövdesi gözüküyordu. Deniz, açıklara kadar savaş ya da ticaret gemileri sayısız kayıkla doluydu. Her tarafta düdük sesleri ve bağrışmalar vardı. Yunan bayrağının mavi rengi, aşırı kullanımdan ötürü yıpranmış, griye dönmüştü. […] Bir Fransız vapurunun güvertesinden bazı gemiciler espriler yapıyordu. Gri bayraklı küçük vapur demir aldı. Pavlos Proios buhar bulutu içinden el sallıyordu."*[110]

Devamında Leonis ve arkadaşlarının Pavlos'a veda ettikleri sırada, Dimis, Eleni Foka'nın Atina'ya yerleştiği haberini alır ve bu haberi diğer arkadaşlarına bildirmek üzere Boğaz'a gelir. Ancak Boğaz, Şehre veda eden insanlar ve ardı arkası kesilmeyen yük gemileri ile dolup taşmaktadır. Bir yandan Küçük Asya Savaşının yaşanması öte yandan İstanbul'un işgal altında bulunması sebebi ile insanlar İstanbul'dan ayrılmaktadır, bu durum Dimis adlı kahraman tarafından hüzünlü bir olay olarak algılanır ve bu hüznün yaşanması sebebi ile İstanbul Boğazı bir hüzün ve kente veda edilen mekân olarak imgelenmektedir.

---

[110] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 204-205. ; " *Στεκόντανε στην άκρη μιάς προκυμαίας του Γαλατά, με μιά μικρή βαλίζα ακουμπισμένη ανάμεσα τους. Το βαπόρι είτανε πλευρισμένο εκεί δίπλα τους, είχε σφυρίξει δυό φορές. Είταν ένα μικρό, βρώμικο βαπόρι με ελληνική σημαία, μισό φορτηγό και μισό επιβατικό, ξεχειλισμένο από κάσες, τσουβάλια και ανθρώπους πατείς με-πατώ σε. Λίγα μέτρα παρακάτω είτανε το γαλλικό της γραμμής της Μασσαλίας, τουλάχιστον τέσσερεις φορές ψηλότερο. Από την άλλη μεριά είταν ο τεράστιος σιδερένιος όγκος του Iron Duke. Η θάλασσα, ως ανοιχτά, είτανε φορτωμένη καράβια της ειρήνης ή του πολέμου, βάρκες αμέτρητες, σφυρίγματα και φωνές. Το γαλανό χρώμα της ελληνικής σημαίας είχε γίνει γκρίζο από την πολλή χρήση*. [...] *Από ένα κατάστρωμα του γαλλικού βαποριού, κάτι ναύτες φώναξαν διάφορα αστεία. Το μικρό πλοίο με τη γκρίζα σημαία σάλπαρε. Μές από ένα σύννεφο ατμού, ο Παύλος Πρώιος χαιρετούσε με το χέρι."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής*, s. 140-141.

"Dünya topaç gibi dönüyordu, kimse nereye gittiğini, ne istediğini bilmiyordu. Yunan bayrağı taşıyan küçük bir vapur, Kız Kulesi'nin önünden geçerek denize açılıyor, güneye doğru yol alıyordu. Güneyden, Boğaz'dan ve Asya Kıyısı'ndan gelen başka vapurlar da vardı. Ucu bucağı olmayan İstanbul, her yönden gelen gemileri içine, bütün koylarına çekiyordu; gelişi dur durak bilmeden yük gemilerini ve insanları emip dışarı kusuyordu. Çok büyük ve hüzünlü bir şeydi, Dimis orada öylece durmaktan sıkıldı, daha fazla hüzünlenmek istemiyordu. Dalgın bir halde bir tramvaya atladı, yavaş yavaş Pera'ya geri döndü."[111]

3. Sarayburnu (Ακρωτήριο του Σεραγιού)

Bizans dönemi Boğaz ve Haliç kıyısında inşa edilen Saray'dan adını alan Sarayburnu[112], yapılan bir vapur yolculuğu sırasında İstanbul'un muhteşem manzarasının görüldüğü, çevresel bir mekân olarak betimlenmektedir.

"Vapur, Sarayburnu'ndan döndü, İstanbul'a yaklaşıyordu; güneşin ihtişamlı son şuaları, akşamın ilk ışıkları, Bizans'ın gölgeleri ve yüzlerce başka gemi arasında köprüye doğru yavaşça ilerliyordu. Kalbini yerinden oynatabilecek türden bir manzaraydı."[113].

---

[111] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 208-209. ; *"Ο κόσμος γύριζε σαν σβούρα, κανείς δεν ήξερε πού πήγαινε και τι ήθελε. Ένα μικρό βαπόρι με ελληνική σημαία ξανοιγότανε πέρα από τόν Πύργο του Λεάνδρου, έστρεφε πρός το Νοτιά. Αλλα βαπόρια ερχόντανε απο τα Νοτιά, απο το Βόσπορο, από την όχθη της Ασίας. Η απέραντη Πόλη ρουφούσε καράβια απ'όλες τις μεριές, μέσα σ'όλους τους κόλπους της, ρουφούσε και ξέβραζε ακατάπαυστα φορτία κι ανθρώπους. Είτανε κάτι πολύ μεγάλο και λυπητερό, ο Δήμης βαρέθηκε να στέκεται εκεί, δεν του άρεζε έτσι να μελαγχολεί. Πήδησε σ'ένα τράμ αφαιρεμένος και γύρισε, σιγά-σιγά, στο Πέρα."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής*, s. 144.

[112] Skarlatos Dimitrios Bizantios, "*Η Κωνσταντινούπολις, Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική (İstanbul, Topografik, Arkeolojik ve Tarihi Betimleme)*" Cilt:1, Afinisin Andreou Koromila Yayınları, Atina 1851, s. 143.

[113] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 216. ; "*Το βαπόρι έστρεφε το ακρωτήριο του Σεραγιού, έμπαινε στην Πόλη, προχωρούσε με ελαττωμένη ταχύτητα πρός τη Γεφύρα, ανάμεσα σπό εκαντοντάδες πλοία, μες στην αποθέωση των τελευταίων λάμψεων της δύσης, μές στα πρώτα φώτα του βραδυού και στους μεγάλους βυζαντινούς ίσκιους.*" Yorgos Theotokas. *Λεωνής,* s. 151.

4. Beyoğlu-Pera (Πέρα-Σταυροδρόμι)

"Πέρα" karşı yaka, karşı taraf anlamına gelen Pera, Osmanlı döneminde Beyoğlu olarak kullanıma geçmiştir. Beyoğlu, 19. yüzyılda Avrupa yaşam biçiminin ve Doğu Akdeniz bölgesinin salaş bir modeli konumundadır. Kâgir binalarıyla, İstanbul'un ahşap binalarına üstten bakan, sokaklarında modern elbiseli insanların gezindiği, değişik yemeklerin yendiği, eğlenilen, birçok yabancı dilin konuşulduğu, yabancı gazetelerin satıldığı bir Avrupa mekânıdır. Burada sürüp giden hayat Dünya ve Avrupa metropolünün bir kopyası olarak görülmektedir.[114] Anlatıda Rumların ve farklı milletten insanların yaşadığı Avrupai bir semt olarak imgelenmiştir.

Leonis için önemli bir karakter olan Dede'nin, Pera'nın göbeğinde bulunan evinden ve İstanbul'da sık sık yaşanan yangınların hiçbir zaman oraya ulaşmadığı betimlenmektedir. Ana karakter yangınların sık sık yaşandığı Taksim, Sıraselviler bölgesinde oturmaktadır. Bu sebeple ailesi tarafından yangından korunmak üzere güvenli bölge sayılan Pera'ya gönderilir.

> *"Dedenin evi tehlikeli bölgenin dışında, Galatasaray'a yakın, Pera'nın merkezindeydi. Yangın hiçbir zaman oraya kadar ulaşmamıştı."*[115]

Birinci Dünya Savaşı yılları olması sebebi ile halkın "derin bir uykuda" olduğu vurgulanmıştır. İşgalin yaşandığı günün sabahında, İstanbul'un ve Pera'nın ıssızlığına dikkat çekilmekte diğer taraftan Pera, İşgal dönemi birçok milletin uğradığı, gezdiği ve İmparatorların karşılandığı kozmopolit ve açık bir mekân olarak tasvir edilmektedir.

> *"Pera boştu, büyük kent hala uykudaydı. Kent savaşın huzursuz soluğunu hissederek uyuyor sanırdın. Leonis yolun sonuna doğru, Taksim yakınlarında bir kalabalık gördü.*"[116]

---

[114] İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar,* İnkilap Kitapevi, İstanbul 2016, s. 107-108, 111.

[115] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 86. ; "*Το σπίτι του παπού είταν έξω από κάθε κίνδυνο, κοντά Γαλατά-Σαράϊ, στο κέντρο του Σταυροδρομιού. Πότε δεν είχε φτάσει η φωτιά ίσαμε έκει.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 38.

Mütareke haberinin alınması ve işgalci askerlerin İstanbul'a gelmesi ile birlikte tüm halk sevinçten çılgına dönmüş vaziyette balkonlarına kendi bayraklarını asar ve "kurtarıcı" olarak gördükleri askerlerin şehre girişi bayram havasında kutlanır. Pera, Büyük Güçlerin ve Yunan bayraklarının asılı olduğu samimiyet dolu algısal bir mekân olarak betimlenmektedir.

> *"Leonis dosdoğru Pera yoluna çıktı. Yol bir baştan diğer başa bayraklarla doluydu, İngiliz, Fransız, İtalyan ama en çok da Yunan bayrağı vardı. Camlar ve balkonlar insanlarla doluydu. Yol adeta bir kutlama alanına dönüşmüş ulaşım kesilmişti. Herkes bir diğerini sürüklüyor, rastgele yürüyor, ne yaptığını bilmiyor, hep bir ağızdan gülüyor, konuşuyordu. Herkes kardeş gibiydi, çılgına dönmüştü. İstanbul'un üzerine çılgın bir rüzgar esmiş de hepsini bu büyük mutlulukta, yortuda buluşturmuş gibiydi. Gökyüzü tertemiz olmuş, yaklaşmakta olan fırtına uzaklaşmıştı. Güneş kendini bulutların arasından göstermiş, bayrakların renkleriyle oynuyordu. Canlı renklerin oluşturduğu uçsuz bucaksız bir panayırdı."*[117]

Dimis, Eleni Foka'nın Atina'ya yerleşme haberini, arkadaşlarına bildirmek üzere Pera, Yüksek Kaldırım ve Tünel'i geçerek Boğaz'a ulaşır. Adı geçen mekânlar sahne konumunda, çevresel mekân olarak betimlenmektedir.

> *"Dimis hızlı adımlarla Büyük Cadde'yi aşarak Tünel'e kadar yürüdü. Yüksekkaldırım'a doğru ilerledi. Her an yıkılacak gibi duran evler ile süslü*

---

[116] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 120. ;"*Οι δρόμοι του Πέρα είταν έρημοι, η μεγάλη πολιτεία κοιμότανε ακόμα.Κοιμότανε, θαρρείς, βαριανασαίνοντας, τον ανήσηχο ,ύπνο του πολέμου. Έκει πού πήγαινε, ωστόσο, πρός το τέλος του Ίσιου-Δρόμου, κόντα στην πλατεία του Τάξιμιού, ο Λεωνής είδε μιά συνάθροιση.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 67.

[117] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 123-124. ; "*Ο Λεωνής βγήκε στόν Ίσιο-Δρόμο. Είτανε φορτωμένος σημαίες από τη μιά άκρη στην άλλη, αγγλικές, γαλλικές, ιταλικές αλλά κυρίως ελληνικές. Τα παράθυρα και τα μπαλκόνια είτανε γεμάτα κόσμο. Στό δρόμο είτανε σαν διαδήλωση, η συγκοινωνία είχε διακοπεί. Ο ένας έσερνε τον άλλον κι όλοι πήγαιναν στην τύχη, δεν ήξεραν τι ήθελαν και τι έκαναν, μιλούσαν και γελούσαν όλοι μαζί. Είχαν γίνει όλοι αδέλφια κι όλοι έμοιαζαν λιγάκι τρελοί. Ένας άνεμος τρέλας είχε φυσήξει απάνω στην Πόλη και τους είχε ενώσει μές στην χαρά αυτής της μεγάλης εορτής. Ο ουρανός είχε καθαρίσει κάπως, η καταιγίδα είχε απομακρυνθεί χωρίς να ξεσπάσει. Ο ήλιος είχε προβάλει ανάμεσα στα σύννεφα κι έπαιζε με τα χρώματα των σημαιών. Είταν ένα απέραντο πανηγύρι από χτυπητά χρώματα.*" YorgosTheotokas, *Λεωνής,* s. 71.

vitrinlerin arasından Pera'dan Galata'ya doğru giden geniş taştan merdivenleri inmeye koyuldu."[118]

5. Galata (Γαλατά)

Galata bölgesi ve Galata Boğazı dışında detaylı bir tasvir bulunmamaktadır. Verilen tek detaylı bilgi işgalci askerlerin Galata'dan İstanbul'a girerek resmigeçit yapmalarına yöneliktir. Öte yandan, Leonis ve arkadaşlarının gezintiye çıktıkları çevresel bir mekân olarak tarihi olaylar dışında ana karakter Leonis ile bir ilişkisi bulunmamaktadır. Leonis'in işgalin yaşandığı sırada umursamaz bir şekilde sabahın erken saatlerinde Galata'ya doğru yürüyüşe çıktığı tasvir edilmektedir.

"Leonis, Galatasaray'a doğru yürümeye koyuldu, etrafta bir şeylerin değiştiğini gösteren hiçbir belirti yoktu. İstanbul uyumaya devam ediyordu."[119]

6. Taksim-Taksim Bahçesi (Ταξίμ-Ο Δημοτικός Κήπος του Ταξιμιού)

Paris'te 19. yüzyılda birçok kapalı meydan ve bahçe halkın yararlanabileceği şekilde düzenlenerek sosyal mekânlara ve eğlence alanlarına dönüştürülmüştür. Düzenleme esnasında uzun geniş yollara, kaldırım ve yolların kenarlarına fenerler eklenerek yayaların yürümesine ve at arabalarının geçmesine kolaylık sağlanmıştır. Paris'te yapılan bu düzenleme ile şehrin planlaması değiştirilmiş halkın faydalanabileceği, eğlenebileceği parklar, bahçeler, meydanlar ve alanlar kurulmuştur.

---

[118] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 206. ; "*Ο Δήμης περπάτησε γοργά όλο τόν Ίσιο-Δρόμο, ίσαμε το Τούνελ, προχώρησε στα Σκαλάκια. Μηχανικά άρχισε να κατεβαίνει τα μεγάλα λιθοστρωτά σκαλοπάτια, που οδήγουσαν από το Πέρα στο Γαλατά, ανάμεσα από σπίτια ετοιμόρροπα και ανάστατες προθήκες*." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 141-142.

[119] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 121. ; "*Ο Λεωνής προχώρισε πρός τη διεύθυνση του Γαλατά-Σαράϊ χωρίς να παρατηρήσει τίποτα που να φανερώνει μια μεταβολή των πραγμάτων. Η Πόλη εξακολουθούσε να κοιμάται*." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 68.

Buna karşılık Paris ihtişamını 17. yüzyılda kazanmaya başlamış olmasına rağmen, Paris'ten önce İstanbul'da Bizans ve sonraki dönemlerde, meydanların, sarayların ve bahçelerin kurulu olduğu kaydedilmiştir. Meydanlar Bizanslılar, Osmanlılar ve Avrupalılar tarafından eklenen yapılar ile şekillenmiştir.[120] Taksim Bahçesi de bunlardan biridir.

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda Talimhane Meydanı'nda kurmuş olduğu Topçu Kışlası bir diğer adı ile Taksim Kışlası, Taksim Bahçesi'nin kuzeyinde kurulan bir kışla olarak inşa edilmiş ve zamanla Kışla'nın kurulu olduğu bölge 19. yüzyıl başlarında Taksim Meydanı olarak inşa edilerek, halkın çeşitli faaliyetlerde bulunabileceği bir meydan haline getirilmiştir.[121] Osmanlı modernleşmesinin orduda başlaması ve bu modernleşmenin sivil topluma yansıması ile Batı bilimi, düşüncesi ve edebiyatı, topluma orduda başlayan modernleşme ile ulaşmıştır. 19. yüzyılda modern Ordu'nun ilk görünümünün Taksim civarında kurulu olan Kışla'da başladığı kaydedilmiştir.[122]

Osmanlı dönemi Kışla'da çeşitli faaliyetler düzenlenmiş ve halkın eğlenmesi sağlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Kışla'nın kurulu olduğu bölge yıkım kararı ile yıkılmış ve 1911 yılı itibari ile bir gezinti yeri olarak kullanıma geçmiştir. İşgal yıllarında alan, Osmanlı geleneksel kent peyzajından ve kullanımından çıkarak Avrupa bahçelerine göre düzenlenmiştir. 20. yüzyılda kentin sınırları genişletilmiş ve bölge kent merkezine yakınlaşmıştır.

İşgal sırasında Meydan'da yani Taksim Bahçesi'nde ve çevresinde kahvehaneler, meydanlar, kumarhaneler ve eğlence merkezleri kurulmuştur. Farklı milletlerden halkın, askerlerin ve İstanbul Rumlarının çeşitli aktiviteler düzenlediği bir mekân haline gelmiştir. Özellikle İngiliz ve Fransız askerleri İstanbulluları çeşitli

---

[120] Anastasia Tsapanidou, *Η Κωνσταντινούπολη στην Ελληνική Πεζογραφία 1830-1880 (Yunan Düz Yazınında İstanbul 1830-1880)*, Selanlik Aristotelio Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Filoloji Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Selanlik 2012, s. 27-30.
[121] Tuba Üzümkesici, *Taksim Topçu Kışlası ve Yakın Çevresinin Tarihsel Dönüşümü,* İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 5.
[122] İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar...,* s. 192.

spor dalları ile burada tanıştırmıştır. Taksim Bahçesi işgal yıllarında İstanbulluların ve işgalci askerlerin çeşitli aktiviteler düzenlediği sosyal bir merkez olarak kullanılmıştır.[123]

Anlatıda sık sık adı geçen Taksim Bahçesi, ergenliğe yeni adım atmış olan Leonis yani yazar Theotokas için açık ve algısal bir mekân olarak betimlenmektedir. Romanda yer alan karakterler buraya geldikleri sırada kendilerini huzurlu ve mutlu hisseder. Sürekli olarak olay örgüsü geriye dönüş teknikleri ile Taksim Bahçesi'nde kurgulanmaktdır.

Mekânda yaşanan olaylar ile toplumdaki maddi ve düşünsel değişim, çalkantılar ve toplumun düşünce biçimi yansıtılmaktadır. İşgal dönemi olması sebebi ile Bahçe her milletten insanlar ile dolup taşan, kahvehanelerde ve Bahçe'nin merkezinde düzenlenen eğlenceler, Avrupai elbiseler ile dolaşan insanların, çocukların oyunlar oynadığı, başlı başına "İstanbul Dünyasını" oluşturan bir mekân olarak betimlenerek dönemin çalkantıları tasvir edilmektedir.

Bahçeye girişin ücretli olduğu, eli sopalı bekçilerin Bahçe'de dolaşarak, bahçeye göz kulak oldukları, çiçeklerden, bahçenin ortasında yer alan balıklı havuzdan ve mekânın sol tarafında çeşitli şekerlemeler ve canerikleri satan bir büfe bulunduğu gerçekçi bir dille betimlenmektedir. Devamında Bahçe'de bulunan resmi yürüyüş yollarından, dadılardan ve İstanbul'un çeşitli okullarında okuyan erkek çocuklardan ve hiçbir okulda okumayan serseri olarak adlandırılan çocuklar tasvir edilmektedir. Genel olarak Bahçe'de yer alan kişilerin yabancı modern giyinişli ve Yunanların/Rumların bulunduğu tasvir edilerek, Avrupa ya da Yunanistan'da yer alan bir mekân olarak imgelenmektedir.

> *"Taksim Bahçesi başlı başına bir dünyaydı. İçeri girmek için bilet satın alman gerekirdi. Büyükler bir kuruş, çocuklar yarım kuruş, bebekler bedava. Yaş gruplarının nasıl sınıflandırıldığı o kadar kesin kurallara bağlı*

[123] Bilge Yıldırım-Arzu Erdem, *"Taksim Meydanı'nın Cumhuriyetin 'in Kamusal Alanı Olarak İnşası",* Tasarım Kuram Dergisi, Sayı: 19, İstanbul 2015, s. 97-99.

değildi, bu nedenle bahçeye girişlerde kimin ne kadar para ödemesi gerektiği hususunda büyük tartışmalar çıkardı. Bahçeye girer girmez karşına üniforma giymiş, elleri sopalı bekçiler çıkardı. Dört bir yanı kolaçan eder, çocukları gözetlerlerdi. Eğer çiçek ekilmiş bölgelerde yürür, çiçekleri ya da dalları koparırsan seni kovalar, sopayla döverlerdi. Mesele yakalanmamaktaydı, eğer yakalanırsan kimse seni ellerinden kurtaramazdı. Bahçeye girdiğinde, hemen sol tarafında, içinde kırmızı balıkların bulunduğu büyük bir havuz vardı. Daha küçük havuzlar da vardı: kimilerinde balık vardı, kimilerinde yoktu. Havuzlarda gürültücü, komik bir sürü kurbağa vardı. Sağ tarafta çikolata, şekerleme, susam helvası, simit, fıstık, leblebi, kavrulmuş-tuzlanmış kabak çekirdeği ve yeşil can eriklerinin satıldığı bir kulübe vardı. On can eriği bir onluk ederdi, eğer sıkı bir pazarlık yaparsan on bir tane de alabilirdin, akşamleyin yersen dokunurdu, hasta olurdun biraz. Ama olsun, değerdi!

Sağda ve solda Bahçe'nin resmi gezi yolları vardı. Buralar birleşerek meydandaki büyük alana giderlerdi. Bu yollarda dadılar, mürebbiyeler ve uslu çocuklar yürürdü. […] İki gezi yolunun arası ve Bahçe'nin yan tarafları bir hayli ağaçlıktı. Yan taraflarda dar patikalar da vardı. İşte burası çetelerin hüküm sürdüğü yerdi. Başlarında Paris, Menos ve Dimis'in bulunduğu liseye giden erkek çocuklar, Zoğrafyon'a giden erkek öğrenciler, Dil ve Ticaret Okulu çocukları, Katolik Papazların talebeleri, hiçbir okula gitmeyen diğer çocuklar, namı diğer serseriler. Her çete kendi bölgesini ve merkezini seçer, kendi üyelerinden başka kimsenin bu bölgeye adım atmasına izin vermezdi. Sınırlara saygı gösterilmemesi çeteler arasında taş savaşı ile sonuçlanabilecek ciddi kavgaların çıkmasına neden olurdu."[124]

[124] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 65-66. ; "*Ο Δημιτικός Κήπος του Ταξιμιού είτανε κόσμος ολόκληρος. Για να μπεις πλήρωνες εισιτήριο, οι μεγάλοι ένα γρόσι, τα παιδιά μισό γρόσι, τα μωρά τίποτα. Τα όρια όμως ανάμεσα στις διάφορες ηλικίες δεν ήτανε χαραγμένα πολύ καθαρά και γινότανε, στην είσοδο, μεγάλες συζητήσεις με τους δημοτικούς υπαλλήλους για το τι έπρεπε να πληρώσει ο καθένας. Μόλις έμπαινες, αντίκριζες τους φύλακες που φορούσανε στολή και κρατούσανε μεγάλες βίτσες. Γυρνούσανε παντού και παραμονεύανε τα παιδιά. Αν περπατούσες στα φυτεμένα μέρη, αν έκοβες λουλούδια ή κλαδιά, σε κυνηγούσανε και σε δέρνανε με τη βίτσα. Το ζήτημα ήτανε να μη σε πιάσουν, αν σ' έπιαναν, κανείς δεν μπορούσε να γλιτώσει. Αριστερά καθώς έμπαινες, ήταν η μεγάλη χαβούζα με τα κόκκινα ψάρια. Είχε και μικρότερες χαβούζες, άλλες με ψάρια και άλλες χωρίς. Είχε και βατράχους πλήθος, φωνακλάδες και αστείους. Δεξιά ήτανε μια παράγκα που πουλούσε τσοκολάτες, κουφέτα, παστέλι, σιμίτια, φιστίκια, στραγάλια, κολοκυθόσπορους ψημένους και αλατισμένους και κορόμηλα πράσινα. Δέκα κορόμηλα μία δεκάρα, αν παζάρευες μπορεί να έπαιρνες και*

Bahçe'nin ortasında kurulu olan ve Türk orkestra şefi İhsan Bey tarafından yönetilen orkestra sahnesinden, kahvehanelerden bahsedilmekte ve mekânın bir ucundan diğer ucuna uzanan açık hava barlarının görüntüsü verilmektedir. Bahçe'den Asya kıyısı, Üsküdar ve Boğaz manzarası ile sisler içinde Adalar görülmektedir. Bu manzara karşısında insanın büyülendiği, kendini cennette hissettiği vurgulanmıştır. Öte yandan hasır şapkalı, ince uzun elbiseli bayanlar ve gömlekleri kolalanmış erkeklerin Bahçe'de gezindikleri tasvir edilerek Batı halkı imgelenmektedir.

Yaz aylarında her akşam Bahçe'de kurulan açık hava sineması başlı başına çocuklar için bir eğlence mekânıdır. O sırada yerinde duramayan yaramaz çocuklardan oluşan çeteler, yaramazlıkları ile Bahçe görevlilerini kızdırarak, su hortumları ile ortaya çıkmalarına neden olurlar. Bu durumun eşsiz bir manzara olduğu tasvir edilmektedir. Anlatıda dönemin görüntüsü verilerek, Taksim Bahçesi'nde insanların huzurla dolaştıkları ve tüm bunlardan büyük bir keyif aldıkları vurgulanmaktadır. Taksim Bahçesi kozmopolit yüzü ile ucu sonsuza açılan huzur mekânı olarak yansıtılmaktadır.

> *"Orta yerdeki meydanda iki tane bina vardı. Bu binalardan birisi, garsonların sesleriyle çınlayan kahvehaneydi. Diğeri de tepesini tıpkı bir kilise gibi örten kubbesiyle orkestranın iki yana doğru uzanan taştan sahnesiydi. Bu sahnede orkestrayı Pazar günleri meşhur Türk maestro İhsan Bey yönetirdi; herkes aşağıda toplanır onun orkestrayı yönetmesini izlerdi. İhsan Bey'in bagetleriyle yaptığı hareketler seyre değerdi. Daha ileride bambaşka bir dünya vardı. Çınar ve kestane ağaçlarının altında küçük masalar, hasırdan yüksek sandalyelerin ve çiçeklerle süslenmiş masaların bulunduğu bir açık hava barı…*

έντεκα, το βράδυ αρρωστούσες λιγάκι, μα άξιζε ο κόπος. [...] Δεξιά κι αριστερά ήταν οι επίσημοι περίπατοι του Κήπου, που έκαναν κύκλο και πήγαιναν προς τη μεγάλη πλατεία του κέντρου. Σ' αυτούς τους δρόμους ήταν όλο νταντάδες, γκουβερνάντες και παιδιά φρόνιμα. Ανάμεσα στους δυο περιπάτους, καθώς και στα πλάγια του Κήπου, ήτανε πυκνή πρασινάδα, μεγάλα δέντρα και στενά μονοπάτια. Εκεί βασίλευαν οι συμμορίες, τα αγόρια του Λυκείου με επί κεφαλής τον Πάρη, το Μένο και το Δήμη, τα αγόρια του Ζωγραφείου, τα αγόρια της Σχολής Γλωσσών και Εμπορίου, τα αγόρια των καθολικών φρέρηδων και διάφορα αδέσποτα αγόρια που δεν ανήκανε σε κανένα σχολειό και τα λέγανε: μορταρία. Η κάθε συμμορία διάλεγε μια περιοχή που ήταν η έδρα της και δεν άφηνε κανένα αγόρι, έξω από τα μέλη της, να πλησιάσει εκεί. Τα σύνορα όμως δεν ήτανε σεβαστά και γινότανε συχνά μεγάλοι καβγάδες, ανάμεσα στις συμμορίες, και καμιά φορά και πετροπόλεμος." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 19-20.

Hasır şapkalar, yakası dimdik kolalanmış koyu renk ceket ve beyaz keten pantolon giymiş genç erkekler… İnce uzun elbiseleri, yalancı çiçekler ve kuşlarla süslenmiş şapkalarıyla, sımsıkı korselerin içindeki güzel kadınlar… Uğuldayan siyaset tartışmaları. Kısacası büyüklerin dünyası.

Büyük bir alana, Bahçe'nin bir diğer ucuna kadar yayılan masalar adeta bir balkon gibiydi. Bu balkondan Boğaz'ı, Asya yakasının kıyılarını ve Üsküdar'ı görebilirdin. Sağ tarafta deniz çizgisi sislerin içinde batmış Prens Adaları ile Marmara'ya doğru açılıyordu. İnsanın gözlerini kamaştıran bir manzarası vardı. Zaten bu nedenle yabancı gezginler saatlerce bu manzaraya dalıp giderlerdi. Yaz akşamları bahçenin bu kısmında yazlık sinema kurulurdu. Film gösterimleri başlamadan önce adeta bir tür kutsal tören yapılırdı. Bütün çeteler sinema perdesinin arkasında toplanırdı. Perdenin arkasında her şey kusursuzca izlenebilirdi; yüzler ve yazılar tersinden gözükürdü ama bunun pek de önemi yoktu. Işıklar söner sönmez perdenin arkasında toplanmış çocuk güruhu sabırsızlanır ve ayaklarıyla toprağı dövmeye başlardı, işte o zaman, Bahçe çalışanlarından oluşan bir grup ellerinde kocaman bir su hortumuyla adeta kutsal bir törene katılıyormuş edasıyla boy gösterirdi. Bir çeşmeye bağladıkları hortumu açar ve perdeyi ıslatmaya koyulurlardı. Bezen su gelmez, görevliler aletlerini getirir işe koyulurlardı. Başlı başına bir manzaraydı. Su perdenin üzerine düşer düşmez perdenin arkasında toplanan çeteler kendilerinden geçmiş halde el çırpar, şapkalarını havaya atar ve yaşa diye bağırmaya başlarlardı. Hiç kimse bu anı kaçırmak istemezdi."[125]

[125] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 65-66. ; *"Στην κεντρική πλατεία ήτανε δυο κτίρια, το οίκημα του καφενείου, που αντιλαλούσε συνεχώς από ξεφωνητά των γκαρσονιών, κι η πέτρινη εξέδρα της μεγάλης ορχήστρας, ψηλή, ανοιχτή από τα πλάγια και σκεπασμένη μ' έναν τρούλο σαν εκκλησία. Εκεί, τις Κυριακές, οδηγούσε την ορχήστρα ο περίφημος Τούρκος μαέστρος Ισχάν μπέης και μαζευότανε από κάτω μεγάλο πλήθος και τον σεριάνιζε, γιατί έκανε τέτοια σκέρτσα με την μπαγκέτα του, που ήτανε σωστό θέαμα. Από κει και πέρα ήταν άλλος κόσμος. Ήταν τα τραπεζάκια του καφενείου, κάτω από τα πλατάνια και τις καστανιές, το μεγάλο υπαίθριο μπαρ με τις ψάθινες πολυθρόνες και τα τραπεζάκια του στολισμένα με λουλούδια, οι κομψοί νέοι με ψαθάκι, σκληρό κολάρο, σκούρο σακάκι και άσπρο λινό παντελόνι, οι ωραίες κυρίες, σφιχτοδεμένες μες στους κορσέδες, με στενόμακρα φουστάνια και πελώρια καπέλα φορτωμένα ψεύτικα λουλούδια και πουλιά, ήταν οι οικογένειες, ήταν οι βοερές πολιτικές συζητήσεις, τέλος πάντων ο κόσμος των μεγάλων. Τα τραπεζάκια έπιαναν μεγάλη έκταση κι έφταναν ίσαμε την άκρη του Κήπου, που σχημάτιζε σαν ένα μπαλκόνι κι έβλεπε από κάτω του το Βόσπορο κι αντίκρυ την όχθη της Ασίας και το Σκούταρι. Δεξιά ξανοιγότανε ο ορίζοντας της Προποντίδας με τα Πριγκηπόνησα, μισοσβησμένα μες στην ελαφριά ομίχλη. Ήταν ένα πανόραμα που σου γέμιζε το μάτι κι οι ξένοι περιηγητές στεκόντανε και το θαύμαζαν με τις ώρες. Εκεί*

Bahçenin sağ tarafında bulunan ormanlık alandan ve yaramaz çocukların orada kötü sahnelerin canlandırılması oyununu oynadıkları ve bekçilerin bu alana uğramadıkları dile getirilerek mekânın gizli yönü betimlenmiştir.

> *"Bahçenin sağ tarafında, daha karanlık, temizlenmemiş, yabani çalılık ve dikenlerle dolu bir yer vardı. Oraya ne büyükler ne de uslu çocuklar giderdi. Bu bölgede gizemli bir şey vardı. Çeteler buraya 'orman' derlerdi. Oradan bazen sinemada izlenen kötü sahnelerin canlandırılması oyunu oynanırdı. […] Bekçiler oradan geçmezlerdi."*[126]

Birinci Dünya Savaşı ve İşgal yıllarında Büyük Güçler tarafından İstanbul'a hava saldırıları yapılmıştır. İtilaf Devletleri tarafından hedef seçilen başkent, ilk olarak deniz ve kara orduları devamında hava kuvvetleri tarafından tehdit edilmiştir. Uluslararası hukuka aykırı bir şekilde davranan İtilaf Devletleri, Almanya, Osmanlı ve Bulgaristan gibi müttefik devletleri teslim olma konusunda zorlamıştır. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'nun bir an önce savaştan çekilmesi ve Mütarekeyi imzalaması için hava saldırıları düzenlenmiştir.

Saldırılar sırasında özellikle askeri noktalar ve yerleşim alanları seçilerek hava saldırıları 1918 yılında artış göstermiştir. Çeşitli tarihlerde saldırılar düzenleyen İtilaf devletleri, 1918 yılının yaz aylarında toplam yedi saldırı olmak üzere, hava saldırısı gerçekleştirilmiştir. 9 Temmuz Pazartesi günü İstanbul'a gelen beş savaş

έπαιζε το καλοκαίρι ο υπαίθριος κινηματογράφος και, κάθε βράδυ, σαν ήτανε να αρχίσει, γινότανε ένα είδος ιεροτελεστίας. Μαζευόντανε όλες οι συμμορίες πίσω από την οθόνη, από όπου έβλεπε κανείς περίφημα, μονάχα που τα έβλεπε όλα ανάποδα, και τα πρόσωπα και τα γράμματα, μα αυτό δεν είχε ιδιαίτερη σημασία. Μόλις λοιπόν άρχιζε και σκοτείνιαζε κι είχε πια συναχτεί το παιδοθέμι και αδημονούσε και κλοτσούσε το χώμα, ερχότανε ένας όμιλος από υπαλλήλους του Κήπου που κουβαλούσαν, με ύφος τελετουργικό, ένα πελώριο λάστιχο του ποτίσματος. Το συνδέανε με μια βρύση, το ξεδίπλωναν κι άρχιζαν να καταβρέχουν την οθόνη. Καμιά φορά το νερό δεν ερχότανε, οι υπάλληλοι έφερναν εργαλεία, γινότανε ιστορία ολόκληρη. Τέλος το νερό πιτσιλούσε με δύναμη το πανί κι οι συμμορίες, έξαλλες, χειροκροτούσαν, πετούσαν τα καπέλα τους στον αέρα και φώναζαν ζήτω. Κανείς δεν ήθελε να λείψει απ' αυτήν τη σκηνή." Yorgos Theotokas,*Λεωνής.*, s. 21-22-23.

[126] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 70. ; "*Υπήρχε στή δεξιά πλευρά τού Κήπου, καί μιά έκταση πιό σκιερή από τίς άλλες, εγκαταλειμμένη, γεμάτη άγριους θάμνυς και αγκάθια, όπου δεν πήγαιναν οι μεγάλοι ούτε τα φρόνιμα παιδιά. Αυτήν τήν περιοχή, πού είχε κάτι το μυστηριακό, οι συμμορίες τήν έλεγαν: τό δάσος. Εκεί γινότανε καμιά φορά αναπαραστάσεις από διάφορα κακουργήματα πού έδειχνε ο κινηματογράφος. [...] Οί φύλακες δέν περνούσαν από κεί.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 24.

uçağı Zeytinburnu silah fabrikasına iki, Haydarpaşa İstasyonu yakınlarına dört, Selimiye kışlasına altı, Haliç bölgesine dört, Davut Paşa Kışlası'na ve Gülhane Parkı'na birkaç bomba attığı resmi kayıtlara geçmiştir.[127]

Anlatıda 9 Temmuz 1918 tarihinde düzenlenen hava saldırısı tasvir edilmektedir. Asya yakasına düzenlenen saldırı sırasında Haydarpaşa Garı bombalanır ve bu bombalama sonucu bölgeden kara dumanlar yükselir. Ardından savaş uçakları Taksim Bahçesi üzerinden geçerek halka korku dolu anlar yaşatır. Halk korkudan can havli ile kaçışmaya başlayarak her şey yerle bir olmuş vaziyette Bahçe kasırga sonrası yaşanan felaket anına dönüşür. Olayın yaşandığı sırada, karakterlerin ruh hallerinin mutluluktan hüzne bürünmesi ile algısal bir mekân olan Taksim Bahçesi, labirent bir mekâna dönüşmektedir.

> *"Anında bir top gürlemesi duyuldu, ama hiçbir yerde duman yoktu. Siyah noktalar Boğaz'ın öte tarafına, Haydarpaşa'nın olduğu yere düştü, bir şeyler atmış olmalıydılar ki patlama sesleri duyuldu. Bu arada ağır makineli tüfek de atış yapmaya başladı; hiç durmadan tarıyordu, yanında patlıyor sanırdın. Alman uçakları da havalandı ve havada büyük savaş başladı. Bu savaş Avrupa ve Asya arasındaydı. Bazı uçaklar Bahçe'nin üzerinde bir o yöne, bir bu yöne uçtular. Bütün bunlar göz açıp kapayıncaya kadar olmuştu. Arkanı dönene kadar bütün bir Bahçe boşalmıştı. […] Bahçe üzerinden bir fırtına geçmişçesine metruk ve darmadağındı. Her yer tersyüz olmuş masalar, kırık sandalyeler, camı kırılmış gözlükler ve parçalanmış şapkalarla doluydu. Cansız varlıkların başına gelen bu felaket öğlen güneşi altında daha da korkunç bir görünüm kazanıyordu. Üstelik bu korkunç sahneye bir de uçakların savaşı ekleniyordu. Ölü bir tablo gibiydi, havada kıyamet kopuyordu fakat ortalıkta hiçbir canlı ya da insan yoktu."*[128]

---

[127] Mustafa Selçuk, *"Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin İstanbul'a Yönelik Hava Taarruzları",* Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, İstanbul 2014, s. 98-101.

[128] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 103,105. ; "*Αμέσως ύστερα ακούστηκε το κανόνι χωρίς να φαίνεται πουθένα καπνός. Τα μαύρα σημάδια κατέβηκαν ορμητικά πρός την αντικρυνή όχθη του Βοσπόρου, στο σημείο πού είταν ο σιδεροδρομικός σταθμός του Χαϊνταρ-Πασά. Και φαίνεται πώς κάτι έριξαν εκεί γιατί ακούστηκαν εκρήξεις. Στο μεταξύ είχε πάρει δρόμο και το πολυβόλο και κοπανούσε ακατάσχετα, θαρρείς και δούλευε δίπλα σου. Σηκώθηκαν και τα γερμανικά*

Devamında ikinci bir patlamanın yaşandığı ve tehlike anının geçmesinden sonra İstanbul halkının tekrar Taksim Bahçesi'ne ve sokağa çıktığı tasvir edilmektedir.

> *"Aniden büyük bir patlama oldu. Ses çok yakından gelmişti. Kahvehane havaya uçtu, o ana kadar yerle bir olmamış camlar da büyük bir gürültüyle kırıldı.[…] Uzun bir süre sonra İstanbul tekrar sakinleştiğinde, […] insanlar Bahçe'nin yollarına dökülmüştü. Garsonlar masaları ve sandalyeleri düzenliyor, kırık camları süpürüyordu. […] Yoldakiler büyük bir telaşla olup bitenler hakkında konuşuyorlar, havadaki mücadelenin stratejisi konusunda yorumlarda bulunuyorlardı. Herkesin uçakların nereye gittiği, donanımlarının nasıl olduğu, ne hızla gittikleri ve hatta içindeki motorların kaç para ettiği konusunda fikri vardı."*[129]

Taksim Bahçesi'nde Eleftherios Venizelos'un resminin asılı olduğu bilgisi verilerek Yunan Filosu'nun bando takımı tarafından verilen konserden bahsedilmektedir. 1798 yılı itibari ile Megali İdea ülküsünü benimseyen Yunanistan, farklı tarihlerde İstanbul'un merkezini oluşturduğu Bizans-Yunan İmparatorluğu'nu canlandırmayı ve tüm bu toprakları geri almayı amaçlamıştır.[130]

αεροπλάνα κι άρχισε μεγάλη μάχη στον αέρα, ανάμεσα σε Ευρώπη και Ασία. Μερικά αεροπλάνα πήγαν κι ήρθαν βιαστικά απάνω από τον Κήπο. Αυτα όλα έγιναν από τη μιά στιγμή στην άλλη. Μα, ώσπου να γυρίσεις να δείς, Ο Κήπος είχε αδειάσει. […] Ο Κήπος είταν έρημος και ανάστατος, σάν να είχε περάσει απάνω του ένας σίφουνος. Έβλεπες τραπέζια αναποδογυρισμένα, καρέκλες σπασμένες, γυαλικά πεταμένα καταγής και θρυμματισμένα, καπέλα αμέτρητα. Κι η συμφορά αυτή των αψύχων πραγμάτων, μές στο μεγάλο φως του καλοκαιρινού μεσημεριού, είταν ακόμα πιό επιβλητική καθώς τη συνόδευαν ακατάπαυστα οι κρότοι της αερομαχίας. Είτανε μιά εικόνα νεκρή κ ένας θόρυβος δαιμονισμένος μές τόν αέρα, χωρίς να ξεχωρίζεις άνθρωπο ζωντανό." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 53-54.

[129] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 106-107. ; "*Έξαφνα έγινε μιά έκρηξη τρομερή, θαρρείς σε δύο βήματα απόσταση. Το οίκημα του καφενίου τραντάχτηκε ολόκληρο, θρυμματίστηκαν μονομιάς όσο τζάμια είχανε μείνει γερά. […] ύστερα από κάμποση ώρα, όταν ησύχασε η Πόλη. [...]Ο κόσμος είχε χυθεί ξανά στούς περιπάτους του Κήπου, τα γκαρσόνια τακτοποιούσαν τα τραπεζάκια και τις καρέκλες, σκούπιζαν τα σπασμένα γυαλικά. […]Οι περιπατητές συζητούσαν τώρα με μπρίο γιά τα γεγονότα, σχολίαζαν την αερομαχία από στρατηγική άποψη, είχαν όλοι πληροφορίες γιά το σκοπό πού επιδίωκαν τα αεροπλάνα, για τον όπλισμό τους, γιά την ταχύτητλα τους, γιά τήν αξία των μηχανημάτων τους*."Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 55-56.

[130] Oğuz Kalelioğlu, "*Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea*", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 41, Ankara 2008, s. 108.

Kral ve Eleftherios Venizelos'un yaşadığı ikili sorunlar sonucu, Venizelos 10 Ağustos 1915 tarihinde hükümet kurmuş ve kurulu olan bu "Geçici Hükümet" İtilaf Devletleri tarafından "Kasım Olayları"nın yaşanmasının ardından Kral ile bir uzlaşma sağlanamayacağından dolayı resmen tanınmıştır.[131] Birinci Dünya Savaşı sırasında, Eletherios Venizelos, İtilaf Devletleri ile savaşa katılarak "Büyük Yunanistan" ülküsünü tekrar canlandırma umudu ile Anadolu'ya çıkmış ve Büyük Taarruz ile geri çekilmiştir.[132] Anlatı'da Yunan Ordusu'nun Anadolu'da olduğu sırada şehrin Yunan askerleri ile dolup taştığı betimlenmektedir.

Buna ek olarak Leonis ve arkadaşlarının bulunduğu 12. İzci Ocağı'ndan sık sık bahsedilmektedir. İşgal yıllarında *İstanbul Uluaslarası Erkek izci Konseyi'ne* bağlı sekiz farklı İzci örgütü bulunduğu kaydedilmiştir. Uluslara göre ayrılan bu örgüt, Amerikan, Ermeni, İngiliz, Rum, İtalyan, Yahudi, Rus ve Türk erkek izcilerden oluşmuştur. Erkek izci hareketi sayesinde çocuk izcilere yönelik eğlenceli programlar, spor ve eğitim gibi faaliyetler düzenlenmiştir. Rum İzci Örgütü'nün merkezleri ise kentin farklı yerlerinde bulunan okullar, kulüpler ve yetimhanelerde kurulmuştur. İzci Örgütü arasında, Rum izciler en aktif ulus olarak kayda geçmiştir.[133]

Ayrıca savaş ve işgal yıllarında kurulu olan cemiyetler, İtilaf Devletleri ile Yunanistan arasında yapılan anlaşmanın hızlanması için casusluk faaliyetleri ile sosyo-kültürel örgütlenmeler gerçekleştirmiştir. 18 Kasım 1918 tarihinde Amiral Kakolidis, *Yunan Kulübü'*nde Türkiye'yi Helenizm'in ana vatanı olarak niteleyerek İstanbul Rumlarını Milli mücadeleye davet etmiştir.[134] Bu hizmet doğrultusunda tarihi Meşrutiyet öncesine dayanan İstanbul'da Helenizm'i yaymak ve Yunanistan'a destek sağlamak amaçlı kültürel dernekler kurulmuştur. Mütareke döneminde siyasi

---

[131] Özgür Rençberler, *Küçük Asya Felaketinin Yunan Siyasetine Etkisi (1919-1922),* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s. 7-29.

[132] Utku Kırlıdökme, "*Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea*", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 46, Ankara 2010, s. 419.

[133] Clarence Richard Johnson, *İstanbul 1920, (*Çev: Sönmez Taner), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011, s. 240-241.

[134] Çağla Derya Tağmat, *İstanbul'da Helenizm: Sosyo-Kültürel Örgütlenmeler,* Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2015, s. 198-202.

amaçlar ile kurulu olan *Rum Sanat ve Spor Cemiyetleri*, Taksim ve Tatavla gibi Rumların yoğunlukta yaşadığı bölgelerde kurularak çeşitli spor faliyetleri düzenlemiştir. Spor faaliyetleri dışında bu cemiyetler eğitim üzerinde olduğu gibi izcilik üzerinde de yoğunlaşmıştır. İzci kulüplerinde Rum gençlerin, Yunan ordusuna katılmaları için askeri eğitimler verilerek gençlerin Küçük Asya'ya katılımına ön ayak sağlanmıştır.[135]

Adı geçen 12. İzci Ocağı kurulu olan spor kulüplerden birisi olarak anlatıda yerini almıştır. Rum gençlerin kulüp sayesinde Yunanistan'a karşı duydukları saygı ve sevgileri betimlenmektedir. İzcilerin Taksim ve etrafında bulunmaları, sürekli olarak yürüyüşe çıkmaları, Yunan Ordusu'nun Taksime geldiği esnada Orduyu karşılamaları, Pavlos ve diğer karakterlerin Küçük Asya Cephesi'ne katılımları İzci Kulüplerinin örgütlenmesine yönelik bilgiyi doğrulamaktadır.

Venizelos'un Anadolu'da olması nedeni ile İstanbullu Venizelos'u destekleyen Rum halkı bilhassa 12. İzci Ocağı öğrencileri tarafından en uğrak mekâna onun resimlerinin asılı olduğu, Yunan bayrakları ve Müttefik Güçlerin bayrakları ile mekânın süslendiği betimlenmektedir. İşgalci ve Yunan komutanların Portreleri ile algısal bir mekân olarak tasvir edilen Taksim Bahçesi Yunanistan'da bulunan bir meydan olarak imgelenmektedir.

Öte yandan Yunan Kızılhaç bayramı olması sebebi ile Taksim Bahçesi, Yunan gelenek göreneklerinin, her yörenin yöresel kıyafetlerinin ve danslarının tanıtıldığı bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Taksim Bahçesi'nin bu görüntüsü ile özellikle Giritli askerlerin yer alması ve başka bir milletten bahsedilmemiş olması ile mekânın Yunan kimliğine dikkat çekilmektedir.

> *"Yavrukurtlar, Bahçe'nin düzenlenmesi için çok çalışmış, ağaçlara tırmanıp dallara renkli lambalar, bayraklar asmışlardı. Ağaçtan ağaca uzanan lambalar dantel gibi duruyordu. Bayraklar ise defne yapraklarıyla birbirlerine*

[135] Çağla Derya Tağmat, *İstanbul'da Helenizm...,* s. 252.

bağlanmıştı. Giriş kapısına defnelerden yapılmış büyük bir zafer takı da koymuşlardı. Takın iskeletinin içine, müttefik güçlerin komutanlarının ve Venizelos'un fotoğraflarını, yaralıları ve yaralıları tedavi eden güzel hemşireleri resmeden büyük tablolar asmışlardı. Yunan Kızılhaçı'nın kutlaması vardı.

Taksim Bahçesi bayraklarla doluydu. Komisyonda çalışan kadınlar bu barakalarda mağazaların ve sanayicilerin kendilerine bağışladığı ya da bu etkinlik için hazırladıkları türlü türlü eşyaları satıyorlardı. Çeşitli çekilişler yapılıyor, oyunlar oynanıyordu. Kadınların yanlarında onlara yardım eden bir sürü genç kız vardı, yavrukurtlar da kızlara söylenen işleri yaparak onların yükünü hafifletmeye çalışıyorlardı. Bahçe'deki taştan kürsüye Yunan donanmasının büyük bandosu yerleşmişti. […] Masaların orta yerine tahtadan bir sahne yapılmıştı. Burada milli kıyafetler giymiş kişiler milli danslar yapıyordu. Her tür Yunan kıyafeti sırasıyla bu pistten geçmişti: Mora işi, Rumeli işi fustenellalar, beyaz renkli, geniş mendilli, boyunlarında florinler taşıyan köylü kıyafetleri, adalıların giydikleri türden şalvarlar ve Makedonyalıların giydiği koyu renkli kıyafetler. Durmadan sirtakiler, Kalamata havaları ve ada havaları çalıyordu. Lavta ve zurnanın eşlik edebildiği her tür halk dansı oynanmıştı. Her bir oyunun başlangıcında yeni bir kıyamet kopuyordu. Giritli askerler kısa şalvarları, uzun çizmeleriyle ortaya çıkıp pentozali oynamaya başladığında Bahçe "Yaşa!" sesleriyle inledi."[136]

---

[136] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 147-149. ; *"Οι πρόσκοποι είχαν εργαστεί πολυ γιά τή διακόσμηση του Κήπου, είχανε σκαρφαλώσει στα δέντρα κι είχανε κρεμάσει χρωματιστά λαμπιόνια και σημαίες. Τα λαμπιόνια σχημάτιζαν γιρλάντες από δέντρο σε δέντρο, οι σημαίες είταν ενωμένες σε μπουκέτα δεμένα με κλαδιά από δάφνη. Είχανε συγυρίσει και μιά μεγάλη δάφινη αψίδα κοντά στήν είσοδο. Στα σκέλη της είχανε τοποθετήσει τίς εικόνες των αρχηγών τών Συμμάχω και του Βενιζέλου. Και σε πολλά άλλα μέρη είχανε βάλει κλαδιά από δάφνη και εικόνες διαφόρων στρατηγών, επίσης κάτι μεγάλες ζωγραφιές πού παρασταίνανε λαβωμένους στρατώτες και ωραίες νοσοκόμες πού τούς φροντίζανε. Είταν η εορτή του ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.Ο Κήπος του Ταξιμιού είτανε γεμάτος παράγκες όπου οι κυρίες της Επιτροπής πουλούσανε λογιώ-λογιώ πράματα, ό,τι είχανε χαρίσει τα καταστήματα κι οι βιομηχανίες και πλήθος χειροτεχνήματα πού είχαν ετοιμαστεί γι'αυτόν το σκοπό. Γινόντανε και διάφορα λαχεία και παιχνίδια. Οι κυρίες είχανε μαζί τους πολλά κορίτσια πού τις βοηθούσαν κι οι πρόσκοποι έκαναν τα θελήματα και ξεκούραζαν τα κορίτσια από τίς βαριές δουλειές.Στήν πέτρινη εξέδρα, στό κέντρο του Κήπου, είχε εγκατασταθεί η μεγάλη μπάντα του ελληνικού στόλου. […]Επίσης είχε στηθεί μιά ξύλινη εξέδρα στη μέση των τραπεζιών όπου χορευόντανε οι εθνικοί χοροί με τοπικές στολές. Εκεί παρελάσανε όλων των ειδών οι ελληνικές φορεσιές, φουστανέλες μωραΐτικες και φουστανέλες ρουμελώτικες, άσπρα χωριανά φουστάνια με κεντήματα καί παρδαλές μαντίλες και κολιέδες από φλουριά, νησιώτικες βράκες, βαθύχρωμα ντυσίματα της*

7. Yüksek Kaldırım (Σκαλάκια)

Galata Kulesi civarından geçerek, Tünel Meydanına doğru çıkan ve Yunanca orjinal adı Σκαλάκια, yani taş basamaklı bir yol olan Yüksek Kaldırım, eski ev sahipleri Cenevizlilerin de etkisiyle denize dik inen yamaçlar üzerine kurularak, merdivenli, yer yer dirsekler çizerek tepeye tırmanan bir sokaktır. Yüksek Kaldırım'ın kentsel işlevi, Bizans döneminden itibaren Galata Limanı ve bölgesi ile belirlenmiş ve işlevselliği dönem içerisinde devam etmiştir. Liman, Galata Kulesi ve Beyoğlu'na yakın olması nedeni ile Bizans dönemi ve diğer dönemlerde önemli bir ticari merkez olmuştur. Zamanla ulaşım yollarının açılması ile birlikte, antikacılar ve çeşitli mağazalar kurulmuştur.[137]

Yüksek Kaldırım Leonis ve arkadaşlarının eğlendiği algısal bir mekân olarak anlatıda yer almaktadır. Taş merdivenli Yunan mahallesi olarak, Türkiye, Yunanistan, Avrupa ve Balkanlar'ın, tuhafiyecilerinin toplandığı, bin bir çeşit eşyalarının, oyuncakların satıldığı sosyal ve ticari bir mekân olduğu betimlenmektedir.

Leonis ve arkadaşlarının masalsı güzellikteki Yüksek Kaldırım'a giderek saatlerce burada satılmak üzere yolun ortasına serilen oyuncaklar ile oynadıkları, karnaval ve balo kıyafetlerini, maske ve sahte bıyıkları ve diğer eşyaları deneme hakkına sahip oldukları anlatılmaktadır. Balkanlar ve diğer ülkelerden bulunan satıcılar ile dönemin seyyar satıcıları imgelenmektedir.

"Yüksekkaldırım'a doğru ilelerdi. […] Burası masalsı bir yerdi, bir yandan İstanbul'daki Hıristiyan[138] mahalleleri arasında en sık uğrananlardan

---

Μακεδονίας. Και δώσ'του συρτούς, καλαματιανούς, τράτες και ό,τι άλλο μπορούσαν να θυμηθούν τα λαγούτα κι οι ζουρνάδες. Σε κάθε καινούρια εμφάνιση γινότανε θρίαμβος. Ο΄ταν παρουσιάστηκαν κι οι Κρητικοί χωροφύλακες με τίς κόντες του του βράκες και τα στιβάλια κι άρχισαν τόν πεντοζάλη, ο Κήπος πήγε κι ήρθε από τίς ζητοκραυγές." Yorgos Theotokas, *Λεωνής*, s. 90-91.

[137] Pınar Arabacıoğlu, "*Çevresel Gelişme Sürecinde Yüksek Kaldırım*", Tasarım Kuram Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 4, İstanbul 2006, s. 97-99.

[138] Damla Demirözü tarafından yapılan çeviride "*Είναι ένα μέρος παραμυθένιο, πολυσύχναστο, γεμάτο Ελληνες."* Şeklinde ki cümle: "*Burası masalsı bir yerdi, bir yandan İstanbul'daki Hıristiyan*

biri, öte yandan bir insanın hayatı boyunca görüp görebileceği en parlak ve en kozmopolit tuhafiye merkezlerinden biriydi. Tüm Türkiye'nin Helen Dünyasının, Rusya'nın, Latin Avrupa'nın İsrail'in, Balkanların ve Kafkasların bütün uyanık tüccarlarının buluştuğu noktaydı.

Ortalık bir sürü çocuk oyuncağı, çeşitli müzik aletleri, bütün dünyanın farklı yerlerinden resimler ve posta pulları, kâğıttan melekler, İsa'nın doğuşunu canlandıran fantiler, yöresel halk kıyafetleri, işlemeler, florinler, Batı'dan ve Doğu'dan gelen incik boncuk, karnaval kostümleri, maskeler, sahte bıyıklar ve sakallar, çok değerli kapaklı kitaplar, Napolyon'un Kraliçe Viktorya'nın ya da imparatorluk sultanlarının portreleri, sıra sıra pul koleksiyonları, kâğıt çıkartmalar, çıplak kadın fotoğrafları, börekler, poğaçalar, helvalarla doluydu.

Her şey o kadar bol ve o kadar çoktu ki… İstediğin kadar bilgili ya da tecrübeli ol, kalitelerini ya da aralarındaki farkı anlamana imkân yoktu. Yüksekkaldırım'ın her iki yanında satıcılar bağırıyor, mallarını satıyorlardı; herkes kendi dilinde bağırıyor, bütün diller birbirine karışıyordu. Mallarını yolun orta yerine dökmüşlerdi. Canın isterse yere diz çöküp ellerini hasır sepetlere daldırmaya, istediğin kadar aranmaya, canının istediğini seçmeye ve yerde bu oyuncakları denemeye hakkın vardı.[139]

---

mahalleleri arasında en sık uğrananlardan biri" şeklinde çevrilmiş ve "*Burası Yunan doluydu*" cümlesinde yer alan "*Yunan"* kelimesi, Hıristiyan olarak çevrilmiştir. Metnin anlamı bozulmakta ve okuyucuya tam anlam ulaşmamaktadır. Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 206.

[139] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 206-207. ;"*προχώρισε στα Σκαλάκια. […] Είναι ένα μέρος παραμυθένιο, πολυσύχναστο, γεμάτο Έλληνες. Εκεί ήταν η μόνιμη έδρα της πιο λαμπρής κοσμοπολίτικης αγοράς ψιλικαντζήδων. Είτανε το σημείο που συναντιόντανε τα ψιλικαντζίδικα δαιμόνια της Τουρκίας, του Ελληνισμού, της Ρωσίας, της λατινικής Ευρώπης, του Ισραήλ, των Βαλκανίων, του Καυκάσου και γινότανε ακατάπαυστα μια πλημμύρα από ξεχαρβαλωμένα παιχνίδια και μουσικά όργανα όλων των κατηγοριών, από ζωγραφιές και ταχυδρομικά δελτάρια όλων των τόπων, του κόσμου, λαϊκά ντυσίματα, κεντήματα, φλουριά και μπιχλιμπίδια της Δύσης και της Ανατολής, στολές μασκαράδων, μουτσούνες, ψεύτικες μύτες και γενειάδες, παλιά βιβλία με πολύτιμα εξώφυλλα, μεγάλα πορτρίτα του Ναπολέοντα. Της Βασίλισσας Βικτωρίας ή των σουλτάνων της Αυτοκρατορίας, συλλόγες γραμματοσήμων, χαλκομανίες, φωτογραφίες γυμνών γυναικών σε αφάνταστες ποσότητες και μπουρέκια, μπουγάτσες, χαλβάδες, παστέλια σε τέτοια αφθονία και τέτοια ποικιλία, πού ποτέ δεν είτανε δυνατό να ξέρεις όλες τίς αποχρώσεις και τις ποιότητες του κάθε είδους όση πείρα και σοφία κι άν είχες αποκτήσει στα ζητήματα αυτά. Από τις δυο άκρες των Σκαλακιών οι πουλητάδες διαλαλούσαν την πραμάτεια τους ο καθένας στη γλώσσα του ανακατώνοντας στο τέλος όλες τις γλώσσες. Στήνανε στη μέση του δρόμου και κάτι πελώρια κοφίνια γεμάτα εμπόρευμα που ξεπουλούσανε όσα-όσα. Είχες το δικαίωμα να γονατίσεις και να χώσεις τα δυο χέρια μες στα κοφίνια, να ψάχνεις όση*

8. Tarabya (Θεραπειά)

Θεραπειά[140] şifa, tedavi anlamlarını taşıyan ve Türkçede Tarabya olarak kullanılan bölgenin havasının sağlığa iyi gelmesi nedeni ile bu adı almıştır. Mitoloji kahramanı Medea'nın, Jasson'u öldürmek için bölge sularını zehirlemiş ve bölge adının Pharmakias (Φαρμακείας) olarak kullanıldığı kaydedilmiştir. Zamanla Patrik Attikos, yörenin temiz havası ve 1372 yılında yaşanan depremde yok olan kaplıcası nedeni ile bölgeye, tedavi anlamına gelen Θεραπεία (Therapia) adını vermiştir.

Sultan II. Selim bölge adını zevk yeri anlamına gelen Tarabiy-e yani Tarabya olarak adlandırmış ve kullanıma bu şekilde geçmiştir. Tarabya, şehrin kalabalık bölgelerinden uzak olması sebebi ile salgın hastalıklardan kaçınılan bir yer olarak bilinmektedir. Bölge çoğunluğu 18-19. yüzyıllarda Rumlardan ve İstanbul'a gelen diplomatlardan ve diğer yabancı kesimden oluşmuştur.[141] 1814-1815 yılları içerisinde Rumların yoğun şekilde yaşadığı bölgenin zamanla Türkler tarafından da tercih edildiği görülmüştür.[142]

Rum nüfusun çoğunlukta olduğu Tarabya hakkında diğer mekânlara kıyasla yeteri kadar bilgi verilmemiş, sahne konumunda çevresel bir mekân olarak kullanılmıştır. Mekân adı "*Tarabya'da, Boğaz'dan geçecek büyük, kapkara bir vapur*[143]" hakkında Katina ve Katerina adlı karakterlerin yapmış oldukları bir tartışma sırasında geçer. İlerleyen sayfalarda ise başkahraman Leonis'in çocukluk

---

ώρα ήθελες, να διαλέγεις με το κέφι σου, να δοκιμάζεις παιχνίδια καταγής." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 142.

[140]Yorgos Mpampiniotis, *Λεξικό τής Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (*Çağdaş Yunan Dili Sözlüğü),* Κέντρο Λεξικολογίας, Atina 2012,s. 748.

[141] Çiğdem Aksu, *"Tarabya", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı Yayınları, Cilt:7, İstanbul 1993, s. 207.

[142] Orhan Türker, *Therapia'dan Tarabya'ya- Boğazın Diplomatlar Köyünün Hikayesi*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 22.

[143] "*στα Θεραπεία, το περασμένο καλοκαίρι, σχετικά μέκεινο το πελώριο μαύρο βαπόρι που περνούσε στο Βόσπορο."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 13.

aşkı Eleni Foka'nın "*Tarabya'ya davetli*[144]" olduğu Yunan askerlerinin düzenlediği bir balodan bahsedildiği sırada geçmektedir.

9. Çatalca (Τσατάλτζα)

Bizans dönemi, Εργίσκη, Μετραί/Μέτρης olarak bilinen Çatalca, ava çıkılan ve su kemerleri ile İstanbul'un su ihtiyacını karşılayan stratejik bir bölge olmuştur.[145] Rumlar tarafından Hanice adı ile anılan Çatalca hakkında detaylı bir anlatıma yer verilmemiş ve bölge sahne konumunda kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'a atılan toplardan birinin Çatalca bölgesine düştüğü[146] bilgisi yer almakta ve gece yarısı Çatalca'da yaşanan patlamanın, şiddetinden dolayı tüm İstanbul genelinde duyulduğu tasvir edilmektedir.

"O zamanlar Çatalca'da atılan top sesleri, İstanbul'dan duyulmuştu."[147]

10. Üsküdar (Σκουτάρι-Χρυσούπολη)

Eski bir yerleşim yeri olan Üsküdar'ın ne zaman ve kimler tarafından kurulduğuna dair net bir tarihi bilgi yer almamaktadır. Üsküdar adının, nereden geldiğine yönelik çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan biri "Altın Şehir" anlamını taşıyan Χρυσούπολη (Hrisoupoli) diğeri ise Roma hâkimiyeti döneminde, deri kalkan kullanan İmparatorluk muhafızlarının yerleşim yeri olan Σκουτάρι (Skoutari) adlı bölgeden geldiğine yöneliktir.[148]

---

[144] "*Είταν καλεσμένη να μείνει στα θεραπεία",*Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 129.
[145] Özhan Öztürk, *"Çatalca (Ergeske, Metrai, Hanice) Tarihi",* İstanbul'un Semtleri Karadeniz Tarihi http://ozhanozturk.com/2017/12/20/catalca-ergiske-metrai-hanice-tarihi Erişim Tarihi: 06.04.2019.
[146] Mustafa Selçuk, *"Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin...",* s. 98-101.
[147] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 62. ; "*Τότε είτανε που ακούστηκε στην Πόλη το κανόνι, που βροντούσε στην Τσατάλτζα."* Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 16.
[148] M. Hanefi Bostan, "*Üsküdar*", Türk İslam Ansiklopedisi, Cilt: 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012, s. 364.

Bir görüşe göre ise; İran işgali altında olduğu sırada, Anadolu yarımadasında yaşayan kavimlerden ve halktan vergi olarak alınan altınların bu bölgede saklanmasından dolayı bölgeye "Altın Şehir" adı verildiğine dairdir. Diğer bir görüşe göre ise; Üsküdar'da bulunan evler gün batımı sırasında Avrupa Yakası'ndan yıldızlı altın gibi parıldadığından dolayı bölgeye bu adın verildiği ileri sürülmüştür. Başka bir görüşe göre ise; M.Ö. VII. yüzyılda Şehrin kurucusu kâhin Hrisis'in kızı Hrish'den geldiğine yöneliktir.[149]

Bizans dönemi Üsküdar'a "Altın Şehir" yani Hrisoupoli denildiği ve gün batımı sırasında Avrupa Yakası'ndan bölgenin altından inşa edilmiş gibi parıldadığı tasvir edilmektedir. Devamında Yunan ve Frenk çocukları arasında Üsküdar'ın Bizans döneminde Hrisoupoli yani Altın Şehir olarak adlandırıldığına yönelik bir tartışma yaşandığı betimlenmektedir. Işıltısı ve Bizans yönü ile Üsküdar algısal bir mekân olarak ön plana çıkmaktadır.

Tartışmada Frenk çocuklar "Bizanslıların Sapkın/Tarikatçı" olduklarını dile getirirler. Yunan çocuklar işittikleri bu ağır söze dayanamaz ve sonuç olarak kavgaya tutuşurlar. Leonis ve arkadaşları sürekli olarak "*Antik Yunanlar ve Bizans İmparatorları*[150]*"* hakkında konuşurlar. Antik Yunan ve Bizans'a karşı duydukları sevginin yer alması öte yandan Frenk çocukları ile yaşanan kavganın betimlenmesi ile Leonis ve diğer karakterlerin Bizans'a ve Yunanistan'a karşı ne derece bağlı oldukları vurgulanmaktadır.

Bu durum Frenk çocuklarının gözünde ise tam tersi olarak yer almaktadır. Frenklere göre Bizanslılar, sapkındır. Ayrıca Frenk çocuklarının "*Frenkçikler*" olarak adlandırılması Frenklere karşı bir üstten bakışı, küçük görmeyi imgelemektedir.

---

[149] Mustafa Akkaya, *XII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Üsküdar*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Çağ Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2010, s. 14-15.

[150] "*Μιλούσανε για τούς αρχαίους Έλληνες ή γιά τούς Βυζαντινούς Αυτοκράτορες."* Yorgos Thekotokas, *Λεωνής,* s. 25.

"Güneşin battığı sırada Üsküdar sanki altından ve güneşten inşa edilmiş gibi parıldardı. Zaten bütün Yunan çocuklar Üsküdar'ın asıl adının Hrisoupoli (Altınkent) olduğunu bilirlerdi. Atalarımız Bizanslılar, büyük imparatorlar bu ismi kullanmışlardı. Katolik Papazların Frenk bebeleri ise Üsküdar'ın başka bir ismi olduğuna inanmaz ve Bizans ismini duyar duymaz alay etmeye başlarlardı: "Nerede sizin bu büyük imparatorlarınız? Niye hiç ortalıkta görünmüyorlar?" Bazen tartışmaya din meselesini de karıştırırlardı. "Tanrı onları başka mezhepten oldukları için yok etti" derlerdi."[151]

Devamında yangınının yaşandığı sırada Üsküdar'ın kırmızı renge bürüdüğü tasvir edilmektedir.

"Galata, Eski İstanbul, Üsküdar hepsi kırmızı ışıklar içindeydi."[152]

Bir diğer anlatım ise yine Avrupa Yakası'nda bulunan Taksim Bahçesi'nin yeşillikler içerisinde çocuk sesleri ile dolu olduğu ve karşı tarafta yer alan Üsküdar'ın havai fişek gibi hava bastığı betimlenmektedir. Betimleme sırasında Üsküdar'ın havai fişeğe benzetilerek mekânın gösterişli güzelliğine bir kez daha dikkat çekilmektedir.

"Bahçe yemyeşildi, müzik melodileri ve çocukların koşuşturmalarıyla çınlıyordu. […] Karşı taraftaki Üsküdar ışıklar içindeydi."[153]

---

[151] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 68-69. ; "*Την ώρα της δύσης, το Σκούταρι άστρεφτε ολόκληρο σάν να είτανε χτισμένο από μάλαμα και ασήμι, για τούτο όλα τα Ελληνόπαιδα ήξεραν πώς το Σκούταρι, με το άληθινο του όνομα, λεγότανε Χρυσούπολη. Έτσι το έλεγαν οι πατέρες μας οι Βυζαντινοί, οι μεγάλοι Αυτοκράτορες. Τα φραγκάκια όμως των φρέρηδων δεν παραδεχόντανε πως το Σκούταρι μπορούσε να έχει άλλο όνομα κι όταν άκουαν για τους Βυζαντινούς κορόϊδευαν: «πού είναι λοιπόν οι μεγάλοι σας Αυτοκράτορες; Γιατί δε βγαίνουνε να τούς δούμε κι έμεις;» καμιά φορά ανακάτωναν και τη θρησκεία στη συζήτηση «Ο Θέος, έλεγαν τους κατέστρεψε γιατί είταν αιρετικοί»*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 23.

[152] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 84. ; "*Ο Γαλατάς, η Παλιά Πόλη, το Σκουτάρι, όλα γυάλιζαν κόκκινα.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 36.

[153] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 220. ; "*Ο Κήπος είταν όλο πρασινάδες και μεγάλες μουσικές και τρεξίματα παιδιών. […]αντίκρυ η Χρυσούπολη σα πυροτέχνημα.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 153.

11. Fener (Φανάρι)

Semtin adı Yunanca Φανάρι yani limanda yer alan Fener kelimesinden kullanıma geçmiştir. Bizans Dönem'i limanın kalabalık olduğu, tüm dünyayla kurulu olan ticari ilişkilerin düğüm noktasında bulunan bu semt, tarih boyunca İstanbul'un en önemli mahallelerinden biri sayılmıştır.[154]

Alexander Van Millingen 1351 tarihli bir belgeye dayanarak, Bizans döneminde semte ilişkin Haliç surları yönünden, Fanari adının yazılı olduğu bir kapıdan (*Πόρτα Φαρί*) bölgeye girildiğini kaydetmiştir.[155] Osmanlı döneminde Fener Kapısı olarak anılan bu kapıya, XVI. yüzyıl haritalarında *Porta Fari* ve *Porta del Faro* denilmesi nedeni ile Haliç kıyısında önemli bir deniz fenerinin bulunduğuna işaret etmiştir.

İstanbul'un fethedilmesinden sonra Akdeniz adalarına, Mora'ya, İtalya'ya ve diğer Akdeniz ülkelerine göç eden Bizans'ın soylu ve varlıklı aileleri XV. yüzyılın sonlarında İstanbul'a geri dönerek bölgeye yerleşmiş ve XVI. yüzyılı itibari ile Fener, Ortodoks Kilisesi ve Patriklik makamının kurulması ile birlikte önemli bir konuma ulaşmıştır.[156]

Patrikhane'nin bölgeye taşınması ile birlikte Fener, İstanbul Ortodoks merkezi ve İstanbul'da yaşayan Rumların merkezi haline gelmiştir. Fener Rum Erkek Lisesi bir diğer adı ile Mekteb-i Kebir, Fener Yuakimion Rum Kız Lisesi ve Maraşlı Rum İlköğretim okulunun bölgede bulunması sebebi ile Fener, İstanbullu Rumların, kültür ve ruhani semti sayılmaktadır. Bölgenin yükselişi XVIII. yüzyılda yapılan ünlü yapıların inşaatları ile başlamış ve XIX. yüzyıl ortaları itibari ile eski ihtişamını

---

[154] İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar...,* s. 137.

[155] Bizans Dönemi İstanbul'da yer alan kapılar ve surlar hakkında detaylı bilgi için Bkz: Alexander Van Millingen, *Byzantine Constantinople: The Walls of the City and Adjoining Historical Sites*, John Murray Yayınevi, Londra 1899, s. 206.

[156] Tülay Artan, *"Fener"*, Türk İslam Ansiklopedisi, Cilt: 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 341.

kaybederek gerileme dönemine girmiştir. 1923 yılından sonra Türk nüfusun bölgeye yerleşmesi ile birlikte Fener Rum semti olma özelliğini kaybetmiştir.[157]

Anlatıda Fener hakkında detaylı bir betimleme bulunmamaktadır. Leonis'in büyük annesi ve Katina adlı hizmetçinin Fener'in kalbinin ortasında bulunan Patrikhanenin ve Fener Erkek Lisesi'nin gölgesinde büyüyen iki has Fenerli oluşları tasvir edilmektedir. Öte yandan "*Fener'in kalbinin ortasında, Ekümenik Patrikhane'nin ve Fener Rum Erkek Lisesinin gölgesinde"* cümlesi ile bölgenin Rumlar için ne derece önemli olduğu imgelenmektedir.

> *"İki kadında Fener'in kalbinde, Patrikhane'nin ve Mekteb-i Kebir'in dibinde doğup büyümüş has Fenerlilerdi"*[158]

12. Abanoz Sokak (Αμπανόζ Σοκάκι)

II. Abdülhamit döneminde genelevleri ile meşhur Beyoğlu'nun arka mahallelerinde yer alan sokakta genel olarak Rumlar ikamet etmiş ve evlerinin odalarını Batılı kişilere kiraya vermişlerdir. O dönemde Yeniçarşı'da bulunan genelevler Galatasaray Polis Merkezi'nin yanında hoş bir görüntü oluşturmadıkları sebebi ile Abanoz Sokağa nakledilmiştir.[159]

Tanzimat Döneminde fuhuşun artması ile birlikte ilk resmi genelevler 1850'lerde Galata'da açılmıştır.[160] Yasal olarak açılan evlerin çoğunluğu Abanoz Sokağı'nda yer almış ve fahişeler izinli olarak burada çalışmışlardır. Abanoz semti içinde bulunan ev sahiplerinin çoğunluğu Rumlardan ve Ermenilerden oluşmuştur.

---

[157] Savvas Tsilenis, "*Φανάρι (Fanari)*", Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού Κωνσταντινούπολης (Büyük İstanbul Helenizm Ansiklopedisi), İstanbul 2008, s. 1-8. http://constantinople.ehw.gr Erişim Tarihi, 09.04.2019.

[158] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 87. *; "Βέρες Φαναριώτισσες κι οι δυό, γεννημένες και μεγαλωμένες μές στην καρδιά του Φαναριού, στον ίσκιο του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Μεγάλης του Γένους Σχολής.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 38.

[159] Reşad Ekrem Koçu, "*Abanoz Sokak*" İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:10, Koçu Yayınları, İstanbul 1971, s. 6.

[160] Metin Murat Arslan. "Milli güç ve Milletleşme Gerçeği" Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi Sayı:138, İstanbul 2002, s. 66.

Galata ve Üsküdar gibi bölgelerde yer alan evlere kıyasla Abanoz'da bulunan evlerin iyi durumda ve kaliteli olmaları sebebi ile zenginler tarafından tercih edildiği kaydedilmiştir.[161]

İstanbul'un karanlık yönünü anlatan, randevu evleri ile dolup taşan Abanoz Sokak, anlatıda kapalı ve dar bir mekân olarak betimlenmektedir. Leonis ve arkadaşı Dimis, ilk kez bu sokağa gider; fakat Leonis duymuş olduğu söylentilerden dolayı, sokakta bulunduğu sırada tedirgin bir halde oradan uzaklaşmak ister. Sokakta, pencere önlerinde bulunan dudakları ve gözleri boyalı hayat kadınlarının dikkat çekici özellikleri ile herkes içinde sigara içtikleri betimlenmektedir.

> *"Tıpkı İstanbul'un öbür binlerce sokağı gibi burası da daracık, taş döşeli bir sokaktı, ama diğer sokaklara kıyasla biraz daha hareketliydi. Evlerin kapısı ya açık ya da yarı aralıktı, alt katların panjurları kapalıydı. Bazı masum ihtiyarlar, sandalyelerini sokağa atmış huzur içinde temiz hava alıyorlardı. Bazı kadınlar rahat kıyafetlerini giymiş, kapılarda ya da pencere önlerinde ayakta duruyorlardı. Başlarına çarpıcı renkleri olan fiyonklar veya boğazlarına kurdeleler bağlamışlardı. Dudakları ve gözleri parlak renklerle boyanmıştı. Hatta kamuya açık alanlarda sigara içecek cesaretleri bile vardı. Leonis yalnızca bunları görmüştü. Oysa Abanoz efsaneleri başka şeylerden bahsediyordu: sözde etrafta yarı çıplak kadınlar dolaşır,[162] kışkırtıcı hareketler yapar, üzerine atlayarak seni öper, erkeklerse yolda güpegündüz birbirlerini bıçaklar, kimse onlara müdahale etmezmiş."*[163]

---

[161] Clarence Richard Johnson, *İstanbul 1920...,* s. 305-307.

[162] Damla Demirözü tarafından yapılan çeviride ilgili kısım: *"Sözde etrafta yarı çıplak kadınlar dolaşır"* şeklinde çevrilmiş "*ότι τάχα έβλεπε κανείς στίς πόρτες και στα παράθυρα γυναίκες θεόγυμνες" "anada doğma"* detayı *"yarı çıplak"* olarak çevrilmiştir. Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 145.

[163] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 144. ; "*Είταν ένας δρόμος στενός και λιθόστρωτος, όμοιος νε χίλους άλλους δρόμους της Πόλης, μονάχα που παρουσίαζε μια κίνηση ιδιαίτερη. Οι πόρτες των σπιτιών είταν ανοιχτές ή γερτές, οι γρίλες των ισογείων είτανε κλειστές.Κάτι αγαθές γερόντισες είχανε βγάλει καρέκλες στο πεζοδρόμιο κι έπαιρναν στον αέρα τους ειρηνικά. Μερικές γυναίκες στεκόντανε στις πόρτες ή στα παράθυρα, ντυμένες ελαφριά, με χτυπητούς φιόγκους στό κεφάλι ή με καμιά κορδέλα δεμένη στο λαιμό. Είχανε τα χείλια κα τα μάτια βαμμένα με ζωηρά χρώματα. Είχανε μάλιστα το θάρρος και καπνίζανε, έτσι φανερά,σε δημόσιο μέρος. Μα τίποτα δεν παρατήρουσε ο Λεωνής από όλα εκείνα που έλεγαν οι θρύλοι για το Αμπανόζ, ότι τάχα έβλεπε κανείς*

13. Talimhane (Πεδίο του Άρη)

Tarih boyunca Ruslar gerek Bizans dönemi gerekse Osmanlı döneminde çeşitli tarihlerde İstanbul'a göç etmişlerdir. 1917-1923 yılları arasında yaşanan Rus İç Savaşı sırasında meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyal olaylar sonucu birçok Rus, İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. İstanbul'un işgal altında olması sebebi ile herhangi bir düşman muamelesi görmeyen göçmenler, belli başlı bölgelerde kendi sosyal yaşantılarını belirli ölçüde kurmuş ve yaşamlarına devam etmişlerdir.[164]

İşgal yıllarında Rus Donanması'nın ve göçmenlerin İstanbul'da yer alması nedeni ile özellikle Pera, Galata ve Karaköy asker ve göçmenler ile dolmuştur. Ruslar çeşitli mağazalar, eğlence mekânları ve randevu evleri kurmuş, günden güne alışmış oldukları eğlence anlayışını İstanbul'a taşımışlardır.[165] Kısa süre içerisinde göçmenler, özellikle de kadınlar ünlenmiş ve göze çarpmışlardır. Kadınların halka açık yerde hizmet etmeleri İstanbul halkı tarafından ilk kez görülen bir durum olarak tarihe geçmiştir.[166]

Rus göçmenlerin bu özelliği betimlenerek, kendi hayat tarzları ile rahat bir şekilde İstanbul'da yaşadıkları imgelenmektedir. Bahsi geçen göçmenlerin, Talimhane bölgesinde yasadışı yollar ile yerleşerek kendi sosyal yaşantılarını kurdukları, mağazaların, gösteri alanlarının ve barların bulunduğu Talimhane civarında bir mahallede yaşadıkları bilgisi sunulmaktadır.

Yunan ve İskoç askerlerinin Homeros destanını anımsatan kavgalarının Rus subaylar tarafından engellendiği betimlenmektedir. Eğlence alanları, barları ve ışıltısı

στίς πόρτες και στα παράθυρα γυναίκες θεόγυμνες πού έκαναν προκλητικά κουνήματα. ότι έπεφταν απάνω σου και σ'έσκαναν στα φιλιά, ότι οι άντρες μαχαιρωνόντανε στη μέση του δρόμου χωρίς να επεμβαίνει κανείς." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 88.

[164] Erdem Erinç, *Rus Göçmen Edebiyatında İstanbul İmgesi (1917-1940),* Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2013, s. 57-58.

[165] Stefanos Yerasimos, *İstanbul 1914-1923,* (Çev. Cüneyt Akalın) İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 202-205.

[166] Stefanos Yerasimos, *İstanbul 1914-1923...,* s. 88.

ile insanın nerede olduğunu unutturan güzellikte açık ve geniş bir mekân olarak anlatıya dâhil edilmiştir.

> *"Akşamleyin beraber çıkıyor, Taksim'e, Ayaspaşa'ya, Talimhane'ye doğru gidiyorlardı. Talimhane'de ki büyük bir bölgeyi Rus göçmenler istedikleri gibi zaptetmiş, hasırlardan mağazalar kurmuştu, içerisi her an ana baba günüydü. En garip, en komik Rus orkestraları, korolar, balalaykalar, bıçakla oynanan Kazak dansları, sihirbazlar, hokkabazlar, kukla tiyatroları, gölge oyunları, söylentilere göre garsonlarının düşesler ve Çar avlusunun soyluları olduğu yer altı barları, şans oyunları, kağıt oyunları, nişan alma oyunları oradaydı. Müzikler, şarkılar, kahkahalar ve havaya açılan ateş seslerinden kıyamet kopuyordu. Homeros destanlarına yakışır kavgalar çıkıyordu. Bu kavgalarda Yunan bir denizci ile etek giymiş İskoç'un bir grup İtalyan versalierle kavgaya tutuştuğunu, sakallı, madalyalı Rus subayların ise onları ayırmak üzere ortaya atıldığını görürdün. […] Akşam olup ışıklar karardığında bu Çingene Mahallesi öyle görkemli bir hale bürünürdü ki nerede olduğunu şaşırırdın."*[167]

[167] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 140-141. "*Εβγαιναν μαζί, πρός το βράδυ, κι έπαιρναν βόλτα το Ταξίμι, το Αγιάζ-Πασά, το Πεδίο του Άρη. Μια μεγάλη περιοχή στο Πεδίο του Άρη, την είχανε καταλάβει αυθαίρετα οι Ρώσοι πρόσφυγες κι είχανε φτιάσει ένα πλήθος σανιδένια παλιομάγαζα, όπου γινότανε ακατάπαυστα του Κουτρούλη ο γάμος. Έβλεπες εκεί όλων των είδων τα αστεία και τα περίεργα, πρόχειρες ρωσικές ορχήστρες και χορωδίες με μπαλαλάϊκες, κοζάκικους χορούα με τα μαχαίρια, σαλτιμπάγκους, τταχυδακτυλουργούς, θέατρα με μαριονέτες και θέατρα σκιών, υπαίθρια μπάρ όπου η φήμη έλεγε ότι οι σερβιτόρες είτανε δούκισσες και κυρίες των τιμών της τσάρικης αυλής, λαχεία, χαρτοπαίγνια, αιγχνίδια σκοποβολής. Χαλνούσε ο κόσμος από τις μουσικές, τα τραγούδια, τα γέλια, τίς φωνές, τους πυροβολισμούς. Ξέσπασαν καμιά φορά και ομηρικοί καβγάδες όπου έβλεπες έναν Έλληνα ναύτη κι ένα Σκώτο φουστανελλά αδελφωμένους να δέρνονται με μιά παρέα Ιταλούς βερσαλιέρους και καμπόσους Ρώσους αξιωατικούς, με γένια και με παράσημα, να πέφτουνε στη μέση για να τους χωρίσουνε. […] Όταν έπεφτε το βράδυ κι άναβαν τα φώτα, αυτός ο γύφτικος μαχαλάς έπαιρνε ένα ύφος περίπου φαντασμαγορικό, δέν ήξερες πιά που βρισκόσουν.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 84-85.

14. Dolmabahçe Sarayı (Παλάτι του Ντολμά Μπαξέ)

İstanbul'un fethinden önce sarayın üzerinde kurulu olan ve küçük bir koydan oluşan bölge *Vallicula Regili Horti*[168] adı ile anılmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in şehri ele geçirmek için giriştiği, başarısının en önemli etkenlerden biri sayılan gemilerin Haliç'e indirilmesi eyleminin bu koydan başlatıldığı ileri sürülmüştür. Fetih'den sonra koy önemini sürdürmeye devam etmiştir. Donanmanın konakladığı ve kaptan paşaların sefer öncesi kutlamalar yaptığı alan toprakla doldurularak Dolmabahçe adını almıştır. Bir has bahçe olarak kullanılan Dolmabahçe, her dönem farklı Padişahların inşa ettirdiği binalar ve çeşitli dönemlerde eklenen yapılar ile saray halini almıştır. [169]

Dolmabahçe Sarayı, hakkında detaylı bir bilgi verilmemekte ve sahne konumunda çevresel bir mekân olar kullanılmaktadır. Anlatıda Leonis ve arkadaşlarının okuldan kaçarak Saray önünde kayık kiralayıp Boğaz'a açıldıkları betimlenmektedir.

> *"Fizik-kimya dersi kaçkınları dosdoğru Dolmabahçe'ye iniyor, kayıklar kiralıyor,*[170] *şarkılar söylüyorlardı, hatta sigara içtikleri bile rivayet ediliyordu."*[171]

---

[168] Kraliyet Bahçesinin Küçük Vadisi.

[169] Metin Sözen, "*Dolmabahçe Sarayı"* Türk İslam Ansiklopedisi, Cilt: 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 503-507.

[170] Çeviri esnasında ilgili kısım " *Dolmabahçe'ye iniyor, kayıklar kiralıyor, şarkılar söylüyorlardı"* şeklinde çevrilmiş ve *"Boğaz"* detayı atlanmıştır. Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 161.

[171] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 161. ; "*Οι λιποτάχτες των φυσικοχημικών, ροβολούσαν πρός το πάλατι του Ντολμά-Μπαξέ, εκεί νοίκιαζαν βάρκες και ανοιγόντανε στο Βόσπορο τραγουδώντας, ειπώθηκε μάλιστα πώς άναβαν και τσιγάρα*." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 102.

15. Yeşilköy (Άγιος Στέφανος)

Ayastefanos olarak anılan bölge 1924 yılında ünlü edebiyatçı Halit Ziya Uşaklıgil'in önerisi üzerine Yeşilköy adını almıştır. Evliya Çelebiye göre; birçok tarih kitabında geniş anlatımına yer verilen Ayastefanos adı İstanbul'un efsanevi kurucusu Madyanoğlu, Yanko'nun oğlu olan Aya İstefan'dan geldiğine yöneliktir. En çok bilinen söylenti ise; Musa'ya küfür eden ve taşlanarak öldürülen Aziz Stephanos'un kemikleri İstanbul'dan Vatikan'a götürülmek üzere gemi ile yola çıkartıldığı sırada fırtına sonucu, Yeşilköy bölgesinde on-on iki gün konaklamanın ardından adına inşa edilen Manastır etrafında var olan köyün gelişmesi ile Ayastefanos adını aldığına yöneliktir.[172]

Diğer mekânlara kıyasla hakkında detaylı bir anlatım bulunmamaktadır. Leonis'in "*Bir Pazar gecesi vapur ile Aya Stefanos'tan"*[173] döndüğü betimlenmiş ve sahne konumunda kullanılan çevresel bir mekân olarak yer almıştır.

16. Adalar (Πριγκηπόνησα)

Yunan ve Batı literatüründe Prens Adaları (*Prince's Island*) olarak bilinen İstanbul Adaları, İstanbul'un Güneydoğusu'nda, Marmara Denizi'nde bulunan toplam dokuz ada ve iki kayalıktan oluşan takımadalardır. Bizans İmparatoru II. Justinianos MS. 569'da üzerlerine bir saray ve manastır yaptırması sonucu Adalar, Prens Adaları olarak anılmaya başlamıştır.[174]

Bu adlandırmaya ek olarak, Cin Adaları (*Δημόνησοι*), Marmara Adaları (*Προκόννησος*), Kadıköy Adaları (*Χαλκηδόνιοι*) adları da eklenmiştir. Bizans

---

[172] *Yeşilköy'ün Tarihi,* http://www.yesilkoyum.com/Yesilkoy_Tarihi/YESiLKOY_TRH.htm Erişim Tarihi: 04.05.2019.

[173] "*Μια Κυριακή βράδυ, γυρνούσαν από τον Άγιο-Στέφανο, με το βαπόρι*." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 147.

[174] Burcu Selcen Yalçın, "*Sosyo-Kültürel Değişimlerin Mekân Kimliği Üzerindeki Belirleyiciliği-Bir Örnek: İstanbul (Prens) Adaları*", International Gazimağusa Symposium, Eastren Mediterranean University Press 2007, s. 141-150.

Dönemi Prens Adaları olarak anılan adalar, Osmanlı dönemi kırmızı renkli topraktan ve adada yer alan madenlerden dolayı Kızıl Adalar olarak anılmıştır. Sedef Adası (*Αντιρόβυθος*), Yassıada (*Πλάτη*), Kaşık Adası (*Πίτα*), Sivriada (*Οξειά*), Tavşan Adası (*Νέανδρος*), Kınalı (*Πρώτη*), Burgaz (*Αντιγόνη*), Heybeliada (*Χάλκη*), ve Büyükada (*Πρίγκηπος*) olmak üzere toplam dokuz adadan oluşmaktadırlar.[175] Adalar arasında Rumların yoğunlukta yaşadığı Büyükada ve Heybeliada tasvir edilmektedir.

Bizans İmparatorluğu döneminde, Adalar genel olarak sürgün yeri olarak kullanılmıştır. Adaların asıl sakinleri, keşişler, rahipler, sarayların yahut manastırların zindanlarına atılan asilzadelerden oluşmuştur. Büyükada üzerinde kurulu olan manastırların çevresinde halkın ihtiyaçlarına dönük şekilde tarım, bağcılık, hayvan besiciliği ve balıkçılık temel uğraşlar olmuştur. Osmanlı döneminde de aynı işlerle uğraşan ada sakinleri 19. yüzyılın ortalarında özellikle bağcılık ve şarap üretimini zengin Rum ve Fransız şarap tüccarlarına teslim etmiş ve Adaların konumu bu yüzyıl itibari ile değişmeye başlamıştır. Değişim sonucu Adalar yazlık ve ticari bir alan olarak kullanıma geçmiştir.[176]

Adalar, sahip oldukları güzel mekânlar ve sıcak ikliminden dolayı önemli bir sosyo-kültürel alan olmuşlardır. İstanbul'da yaşayan gayrimüslimler ve varlıklı aileler gerek siyasi gerekse ticari yaşamlarından dolayı Adalar'ı tercih etmişlerdir. Galata ve Pera gibi bölgelerde yaşayan Rumlar ve diğer halk, 19. yüzyıl ile birlikte bölgenin geniş ve ferah alana sahip olması sebebi ile Adalar'ı yazlık mekân olarak kullanmışlardır. Adalara gösterilen bu ilgi kısa sürede mekânın eğlence alanına dönüşmesini sağlamıştır.[177]

Πριγκήπος olarak bilinen Büyükada, Osmanlı döneminde Ada-i Kebir adı ile anılmıştır. Büyükada tarih içerisinde gerek sürgün gerekse yerleşim alanı olarak kullanılmıştır. En çok tercih edilen ada olma özelliğini koruyan Büyükada,

[175] Jak Deleon, *Anıtsal İstanbul,* Remzi Kitabevi, Ankara 2001, s. 43.
[176] Kerem Yılmaz, *Cumhuriyet Dönemi'nde Büyükada'nın İktisadi ve Sosyal Tarihi,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 21.
[177] Burcu Selcen Yalçın, *Sosyo-Kültürel Değişimlerin Mekân Kimliği...*, s. 141-150.

çoğunlukla Rumlar tarafında tercih edilen güzide bir mekân olarak kayıtlara geçmiştir.[178]

Yaz aylarında, Büyükada'ya ailesi ile birlikte yazlık evlerine tatile giden Leonis, okulların açılması ile birlikte vapur yolculuğu ile İstanbul'a geçer ve bu geçiş sırasında Büyükada'dan ayrılmasından dolayı hüzünlenir. Leonis'in bu mutsuzluğu ve ağlamaya başlayacağı herkes tarafından bilinen bir durum olarak tasvir edilmektedir. Büyükada, Leonis'in vazgeçemediği ve çok sevdiği algısal bir mekân olarak anlatıda yer almıştır.

> *"Leonis tatil bittiğinde, yazlıktan ayrılacakları gün hep ağlardı. Büyükada ya da Tarabya vapurunda yazlık evlerin sis içinde kaybolduğunu, büyük gri evlerin yaklaştığını görünce gözlerinden yaşlar akacağı herkes tarafından bilinirdi."*[179]

Neşe ve huzur dolu, bol yeşilliği ve temiz havası nedeni ile Leonis'in Prens Adalarını çok sevdiği, eğlenmek ve yüzmek için burayı, resim çizmek için de İstanbul Boğazı'nı tercih ettiği tasvir edilmektedir. Theotokas resim çizmeye olan ilgisini Prens Adaları ve Boğaz kıyaslaması ile anlatıya dâhil etmiştir. Resim çizmeye olan ilgi ve hayranlığı eserin genelinde neredeyse farklı olay örgüleri ile sahnelenmektedir.

> *"Bir insan Boğaz kıyısında yüz çeşit farklı yeşillik görebilirdi, oysa Prens Adalarında yalnızca bir tür yeşil vardı: Prens Adasının yeşili. Leonis*

---

[178] Nuriye Garipağaoğlu, "*İstanbul Adalarında Korunması Gereken Tarihi Doku Büyükada Örneği*", Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, İstanbul 1998, s. 76-82.

[179] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 77. ; "*Ο Λεωνής πάντα έκλαιγε τη μέρα που έφευγε από την εξοχή, όταν τελείωσαν οι διακοπές. Είτανε γνωστό από πρίν ότι, στο βαπόρι του Πριγκίπου η των Θεραπειών, βλέποντας την εξοχή να χάνεται μές στη ομίχλη του βραδυού και τα μεγάλα γκρίζα σπίτια να πλισιάζουν, θα άρχιζε τα κλάματα.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής*, s. 31.

oyun oynamak ve denize girmek için her şeyin huzur ve neşe dolu olduğu Prens Adalarını yeğlerdi. Resmini yapmak için ise Boğaz'ı."[180]

Devamında Leonis'in Büyükada'da yer alan Hristos Manastır'ı ve Nizam'a doğru giden patikada yürüyüşe çıktığı tasvir edilmektedir. Hristos Manastır'ı ve Nizam'a atıf yapılarak adı geçen mekânlar sahne konumunda, çevresel mekân olarak anlatıda yerlerini almışlardır.

"Bütün Büyük ada uykudayken ben tek başıma, Nizam'dan Hristo'ya [Hristos Manastırına] giden yolda yürüyüşe çıktım."[181]

İstanbul'un toplumsal yapısı, İşgal yıllarında günden güne değişerek sosyal, kültürel ve ahlaki değişiklikler göstermiştir. İşgalci askerler ve Çarlık Rusyası'nın yıkılması sonucu kente göç eden göçmenler sayesinde sosyal yaşamda büyük değişikler ortaya çıkmıştır. Bu değişikler giyim, kuşam, yemek ve sosyal alanlarda görülmüştür. İşgal ile birlikte yaşanan köklü değişim, toplumun alışmış olduğu ahlaki yapısını yerinden sarsmış ve bu sayede Avrupalaşma süreci hızlanmıştır.

Bu dönemde Rus göçmenler ve İşgalciler plaj modasını halka tanıtmıştır. Rus göçmenler, eski adı "*Fülürye*" olan, tarihi çınar ve memba surları ile meşhur Florya plajını seçerek, burada yarı çıplak vaziyette mayolar ile denize girmeye başlamışlardır. Bu olaya alışkın olmayan İstanbullu halk ilk kez bu manzarayı

---

[180] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 93. ; "*Το βουνό θα είτανε στο Βόσπορο, όπου βλέπει κανείς εκατό ειδών πράσινα ανακατωμένα, ενώ στα Πριγκιπόνησα είναι μονάχα έναν πράσινο, το πεύκο. Για παιχνίδια και γιά μπάνια ο Λεωνής προτιμούσε τα Πριγκιπόνησα όπου όλα τα πράματα είναι ήμερα και γελαστά.Γιά ζωγραφική όμως προτιμούσε το Βόσπορο.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 44.

[181] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 97. ; "*όλη η Πρίγκιπος κοιμότανε, εγώ βγήκα περίπατο μοναχός μου στο μονοπάτοι που πηγαίνε από το Νιζάμι στο Χριστό.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 48.

seyretmek için denize akın etmiştir. Duruma alışan İstanbul halkı, eskiden gezmeye gittiği Boğaz'da denize girmeye başlamıştır. [182]

Büyükada'da yer alan çam ağaçları arasında bulunan, Yunanca Dil "*Γλώσσα*" olarak adlandırılan kumsalda, kurulu olan kahvehaneden söz edilmektedir. Kumsalın, Yorgulis adlı bir kahvehaneci tarafından keşfedilmesinden dolayı bu ad ile anıldığı tasvir edilmektedir. Kumsalda çocuklar gibi eğlenerek, mayolu denize giren Ruslar ve İşgalci askerler imgelenmiştir.

Yaşanılan bu olay ile İstanbul halkı ilk kez kadınlı erkekli denize girme ve mayo ile tanışır. Halk motorlu sandallar, kayıklar ve faytonlar ile olup biteni izlemek için Büyükada'da yer alan plaja akın eder ve bu durumu kınayarak, toplumun yozlaşmasından dolayı meydana geldiğini ileri sürmektedir.

Söz konusu durum zamanla alışkanlık kazanarak Boğaz'da yer alan kumsallarda da uygulanmaya başlanmıştır. Tüm bu olanlara rağmen kumsal güzelliği ile şanlı eski güzel günlerini koruyarak, kendine has güzelliği sayesinde algısal bir mekân olarak tasvir edilmekte ve göçmenler ile işgalci askerler imgelenmektedir.

> *"Büyükada'daki dil'in yanında, çam ağaçlarının ve ormanın ortasındaki kumsalı keşfedip kullanıma açan kahvecinin adı Yorgulis'ti. Kumsal onun adıyla 'Yorguli' olarak anılmaya başlamış, hatta savaşta Almanlar burada İstanbul'un gördüğü ilk kadınlı erkekli deniz banyolarını yaptıklarında meşhur olmuştu. Bu mesele bir dönem bütün İstanbul halkını sarsmıştı. Yığınlar halinde insan, o zamana kadar duyulmamış görülmemiş olan bu olayı izlemek için Büyükada'ya akın ediyor, faytonlarla, kayıklarla, motorlu sandallarla Yorguli'ye taşınıyordu.*

[182] Özer İlbeyi, *"Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devletinde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam"*,Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Cilt: 14, Sayı: 14, Ankara 2003, s. 253.

Pala bıyıklı, kıllı, kocaman erkeklerin, rengârenk mayolarıyla denize giren kadınların yanında denize girmeleri, ufak çocuklar gibi el ele tutuşup bata çıka yürümeleri, su savaşı yapmaları ve şen şakrak çığlıklar atmaları çok garip ve endişe verici bir görüntüydü. Sonrasında ise güneşin altında sere serpe yatıyorlar, giyisilerinin üzerlerine yapışıp bedenlerinin bütün hatlarını belli etmesi umurlarında bile olmuyordu. Çıplak bacaklarını, sanki büyük bir gösterişle sergilenecek bir şeymişçesine sıra sıra uzatıyorlardı.

İzleyicilerin çoğu kızgın bir ifadeyle bu yeni alışkanlıkları kınıyor, bütün bunların toplumun yozlaşmasından ve çöküşünden kaynaklandığını ifade ediyor, öte yandan da yüzücüler eşyalarını toplayana dek yerlerinden kalkmıyor, seyirlerine devam etmeyi yeğliyorlardı. Ne de olsa burası yüksek sosyetenin vakit geçirdiği bir yerdi, insan burada önemli şahsiyetleri, güzellikleri ve giyimleriyle meşhur kadınları görme şansına erişirdi.[…]

Artık bu işler ayağa düşmüştü. Müttefikler, kadınlı erkekli deniz banyolarını Büyükada'daki Boğaz'daki bütün kumsallarda yaygınlaştırmış, artık herkes bu duruma alışmaya başlamıştı. Rus göçmenler ise artık mayo kullanımını da feshetmişti. Aristokrat Rus garsonların gözden uzak deniz kıyılarında yoldan gelip geçenlerin kendilerine bakmalarına önem vermeksizin çırılçıplak sulara daldığını görüyordun. Askerlerin ve üniformalıların neşesi yerindeydi, yaz bitmek tükenmek bilmeyen ve herkese bulaşan bir yortu gibiydi. Yorguli de şanlı geçmiş günlerinin parıltısını hala koruyordu."[183]

[183] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 182-183. ; "*Γεωργούλης λεγότανε ο καφετζής που είχε ανακαλύψει και εκμεταλλευτεί πρώτος την αμμουδιά που βρίσκεται πλάι στη Γλώσσα της Πριγκίπου, μες στο δάσος των πεύκων. Η αμμουδιά είχε πάρει το όνομά του, είχε γίνει το Γιωργούλι και μ' αυτό το όνομα είχε δοξαστεί, γιατί εκεί, στον πόλεμο, οι Γερμανοί αξιωματικοί είχαν οργανώσει τα πρώτα μικτά λουτρά που είχε δει η Πόλη. Το ζήτημα αυτό είχε συνταράξει κάποτε την κωνσταντινουπολίτικη κοινωνία. Ερχόντανε πλήθος άνθρωποι στην Πρίγκιπο ειδικά για να δούνε αυτό το πρωτάκουστο θέαμα, κουβαλιόντανε σωρηδόν στο Γιωργούλι με τα αμάξια, με τις βάρκες, με τις ατμάκατες. Ήτανε κάτι πάρα πολύ παράξενο, μα και ανησυχητικό, να βλέπει κανείς πελώριους άντρες μουστακαλήδες και τριχωτούς να μπαίνουνε στη θάλασσα μαζί με γυναίκες ντυμένες πολύπλοκα και ποικιλόχρωμα μπανιόρουχα, να πιάνονται χέρι-χέρι και να τσαλαβουτούνε και να παίζουνε, σαν τα μικρά παιδιά, και να πιτσιλά ο ένας τον άλλον και να βάζουνε τις φωνές. Κι ύστερα να ξαπλώνονται στον ήλιο και να μην τους μέλλει που τα ρούχα κολνούσαν απάνω τους και φαινόντανε όλες οι γραμμές τους, και να αραδιάζουνε στη σειρά τα γυμνά τους ποδάρια, σαν να ήτανε τα ποδάρια ένα πράμα για να το επιδεικνύει κανείς. Πολλοί από τους θεατές έπαιρναν ύφος θυμωμένο και καταδίκαζαν τα νέα ήθη, έλεγαν πως όλα αυτά είναι μεγάλη διαφθορά και διάλυση της κοινωνίας, κατά βάθος όμως δε θα τους*

Adada bulunan evlerin bahçesinde yer alan çeşitli güzellikteki çiçekler ve kırmızı kiremitli villaların bulunduğu tasvir edilmektedir.

> *"Leonis kıyıdan uzaklaşmadan Nizam'a doğru kürekleri çekti. […] Her tarafta kırmızı kiremitli villalar, güller, amber ağaçları, mimozalar, petunyalar ve hercai menekşelerden halılarla kaplı bahçeler vardı."*[184]

Büyükada'nın tasvirinden sonra Heybeliada çevresel bir mekân olarak sahne konumunda kullanılmıştır. Güneşin battığı sırada, adanın kızıl renge boyandığı tasvir edilmektedir. Adanın üzerinde duran güneşin kıpkırmızı bir meyveye benzetilmesi ve ardından "*Bir dünya yanıyordu*" cümlesi ile adada yer alan Yunan zırhlısı *Kilkis* ile sürmekte olan savaşa atıf yapılmaktadır.

> *"Döndü, gökyüzüne baktı. Güneş Heybeliada'nın arkasında, üzeri buğulanmış kıpkırmızı bir meyve gibi bütün haşmetiyle duruyordu. Her taraf alevler içindeydi. Bu alev sahnesinin fonunda gri, demirden, topları açık, devasa bir gölge gibi sessiz ve ihtişamlı Kilkis duruyordu."*[185]

δυσαρεστούσε και τόσο πολύ το σεριάνι, γιατί δεν το κουνούσαν από κει παρά μονάχα όταν συμμαζευόντανε οι κολυμβητές. Ήταν άλλωστε λουτρά περιωπής, συναντούσε κανείς εκεί μεγάλα πρόσωπα και γυναίκες διάσημες για τα λούσα τους και την ομορφιά τους. […] Τώρα τα πράματα είχαν εκλαϊκευτεί. Οι Σύμμαχοι είχαν διαδώσει τα μικτά λουτρά σ' όλες τις παραλίες των Πριγκιπονήσων και του Βοσπόρου, άρχιζε κι ο πολύς ο κόσμος να τα συνηθίζει. Τα πλήθη των Ρώσων προσφύγων είχαν καταργήσει και το μπανιόρουχο. Έβλεπες τις αριστοκράτισσες σερβιτόρες να βουτάνε θεόγυμνες σ' όλες τις απόμερες ακροθαλασσιές, χωρίς να σκοτίζονται αν στεκόντανε οι διαβάτες και τις παρακολουθούσαν. Οι στρατοί κι οι στόλοι καλοπερνούσαν, το καλοκαίρι ήτανε μια ατέλειωτη, πάνδημη εορτή. Το Γεωργούλι, ωστόσο, διατηρούσε από τα περασμένα μεγαλεία του κάποια ιδιαίτερη αίγλη." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 121-122.

[184] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 184. ; "*Ο Λεωνής τράβηξε πρός το Νιζάμι χρωρίς να απομακρύνεται από την ακτή. Το νησί […] Είταν όλο βίλλες με κόκκινα κεραμίδια και κήποι φορτωμένοι τριανταφυλλώνες, γαζίες, μιμόζες, χαλιά από πετούνες και πανσέδες*." Yorgos Theotokas, *Λεωνής*, s. 122-123.

[185] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 185. ; "*Γύρισε και κοίταξε τον ουρανό. Ο ήλιος βασίλευε πίσω από τη Χάλκη, υγρός σαν ώριμο φρούτο, κατακόκκινος. Ένας κόσμος καιγότανε. Κι απάνω στο φόντο της φωτιάς μες στη χαμηλή ομίχλη της θάλασσας, το Κιλκίς, γκρίζο, σιδερόφραχτο, με τα κανόνια ξεσκέπαστα, πελώριος ίσκιος, βουβός, απίθανος.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s.123-124.

17. Bizans Surları (Βυζαντινά Τείχη)

İstanbul, Bizans başkentinin anılarından ve olayların tarihsel imgelerinden dolayı fiziksel ve tarihi boyutlar çerçevesinde büyük ve önemli bir kenttir. Tarih boyunca Pagan, Hıristiyan ve Müslüman olmak üzere kültür alanlarının merkezi olmuş ve gelişme sürecini Bizans döneminde tamamlamıştır. Bizans Konstantinopolis'i döneminde birçok görkemli surlar, saraylar ve yapılar inşa edilmiş ve İstanbul'un görkemi dünyada hiçbir kentin sahip olmadığı statüye ulaşmıştır.[186]

Anlatıda yer alan "*Bizans'ın Yedi Tepesi*" cümlesi ile İstanbul'un Bizans kimliği vurgulanmış, Bizans İmparatorlarının gölgelerinin halen Haliç bölgesi ve Surlar üzerinde dolaştığına dikkat çekilmiştir. Sahne konumunda kullanılan Haliç'in bir diğer önemli konumu ise tarih boyunca İstanbul'a yapılan saldırılar sırasında Haliç zincirlerinin aşılarak kente giriş sağlanmasıdır. Kentin ele geçirilmesi gerek IV. Haçlı Seferi [187] gerekse 1453 İstanbul'un Fethi sırasında Fatih Sultan Mehmet tarafından Edirne'de döktürülen toplar ile saldırılması sonucu Haliç üzerinden İstanbul'un Fethi gerçekleştirilmiştir.[188]

> *"Gece. Büyük Surlar. Binlerce akına uğramış, uçsuz bucaksız Trakya ovası. Bizans'ın karanlık, sessiz yedi tepesi imparatorlukların kalıntılarıyla dolu. Haliç'te ayışığı altında dalga sesleri. Sarı sakallar ve altından silahları olan İmparatorların uzun gölgeleri sıra sıra surların üzerinden geçiyor ve gölgenin içinde yok oluyorlar."*[189]

---

[186] Doğan Kuban, *İstanbul Yazıları...,* s. 15-20.
[187] Işın Demirkent, "*İstanbul"* Türk İslam Ansiklopedisi, Cilt: 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 211.
[188] Timoth E. Gregory, *Bizans Tarihi,* (Çev. Esra Erment), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 317-318.
[189] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...,* s. 221. ; "*Νύχτα. Τα μεγάλα Τείχη. Οι κάμπος της Θράκης, απέραντος οργωμένος από χίλιες επιδρομές. Οι εφτά λόφοι του Βυζαντίου, σκοτεινοί, βουβοί, φορτωμένοι με ερείπια Αυτοκρατοριών. Ο φλοισβός του Κερατίου στήν αστροφεγγιά. Κι οι Ψηλοί ίσκοι των Αυτοκρατόρων με τις ωραίες γενειάδες και τα χρυσά όπλα, που περνούν αέρινοι απάνω στα Τειχή και σβήνουν μες στή σκιά...*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 154-155.

18. Zoğrafyon Rum Lisesi (Ζωγράφειο Λύκειο)

Zengin Rum banker ve tüccarların öte yandan Fenerli köklü ailelerin çocuklarının eğitim görebileceği okullara ihtiyaç duyulması sonucu 1808 yılında Fermeneciler Locası bir okul kurmuştur. Fermeneciler Okulu adıyla bilinen bu okul, 1831'de yaşanan büyük yangında kül olmuş ve okul öğrencileri geçici bir süreliğine Eisidion Kilisesi'nin avlusunda ilkel şartlar altında ders görmeye başlamıştır. 1845 tarihinde Turnacıbaşı Sokağında iki bina satın alınarak okul "*Eisidion Cemaat Okulu*" olarak faaliyete geçmiştir.

Tarih içerisinde öğrenci kapasitesinin artması ile birlikte, yeni bir okul inşa edilme kararı alınmış; ancak inşaat için gerekli olan miktar temin edilememiştir. Bunun sonucu olarak, Epir asıllı meşhur Galata bankeri, Hristakis Zografiyos, on bin altın lira bağışlayarak okulun Fen Lisesi olarak açılması şartıyla bağışları ile açılmasına katkı sağlamıştır. Bu nedenle okul adı "*Zoğrafyon Lisesi*" olarak değiştirilmiş ve 1893 tarihinde kullanıma açılmıştır.[190]

Yorgos Theotokas'ın eğitim gördüğü lisenin işgal yılları olması sebebi ile Alman askerleri tarafından ele geçirildiği ve sınıfların birinde Alman İmparatorunun resminin asılı olduğu betimlenmiştir. Savaş öncesi çocukların koşturup oynadığı okulda, pijamalı ve başları tıraşlı şekilde dolaşan Alman askerleri imgelenmiştir.

> *"Tam bir yıkıntı halinde olan meşhur liseyi hastaneye dönüştürmek kimsenin aklından geçmiyordu, ama Zoğrafyon'u Almanlar almıştı. Okul dedenin evinin tam arkasındaydı. Leonis gezmeye dedesinin evine gittiğinde Zoğrafyon'un bahçesini izliyordu. Bir zamanlar çocukların oyun oynadığı avlu, şimdi pijamaları ve traşlı kafalarıyla içeri girip çıkan Alman askerleriyle doluydu.[…] Sınıfların birine başında miğferi ve üzerinde onlarca madalyasıyla*

[190] Özel Zografyon Rum Lisesi, *Okulumuzun Tarihçesi,* http://www.zografyon.com Erişim Tarihi: 13.04.2019.

– ve süngü gibi yukarı kalkan büyük bıyıklarıyla – İmparatorlarının büyük bir resmini koymuşlardı.” [191]

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat Devri’ne kadar gayrimüslim halkın eğitim ve kültür kurumları açmalarına engel olmamış ve halkı bu konuda serbest bırakmıştır. Zamanla eğitim alanında zararlı bilgiler verilmesi sonucu, gayrimüslim okulların denetim altına alınması kararı alınmıştır. İlk karar 1869 *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi* ile atılarak, yabancılara ait okulların ders müfredatına Türkçe, zorunlu ders olarak eklenmiştir.[192]

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Türk Devleti İşgalci güçlerin saldırılarını ortadan kaldırmak üzere büyük çabalar sarf etmiş ve en önemli konuyu eğitim oluşturmuştur. Ancak tüm uğraşlara rağmen Rum okullarında eğitimcilerin bir kısmı işgalci askerlerin emellerine yardımcı olan öğretmenlerden oluşmuştur.[193] 1915 tarihinde kabul edilen Mekâtib-i Hususiye (*Özel Okullar*) Talimatnamesi ile okullarda Türkçe, Tarih ve Coğrafya derslerinin Türkçe olarak ve Türk öğretmenler tarafından okutulması kanun haline getirilmiştir.[194]

Zoğrafio Lisesi’nde Türkçenin zorunlu ders olarak okullarda okutulmaya başlatılması ve Türkçe öğretmeninin bir Rum olduğu betimlenmektedir. Leonis’in en

---

[191] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 80-81. , “*Το περιβόητο Λύκειο κανείς δεν το καταδεχότανε γιατί είτανε σαράβαλο σωστό, το Ζωγράφειο όμως το είχανε πάρει οι Γερμανοί. Είταν ακριβώς πίσω από το σπίτι του παππού. Από τα παράθυρα του παππού σαν πήγαινε εκεί να περάσει τη μέρα τπυ εκεί, έβλεπε την αυλή του Ζωγραφείου, όπου άλλοτε έπαιζαν οι μαθητές και τις τάξεις πού είχανε γίνει κοιτώνες κααι τούς Γερμανούς πού μπαινόβγαιναν με τις πιτζάμες και με ξυρισμένα κεφάλια. […] Είχανε και μια μεγάλη εικόνα του Αυτοκράτορά τους, σε μια από τις τάξεις, με κράνος και με όλα του τα παράσημα και με εκείνα τα ονομαστά μουστάκια του πού είτανε μυτερά σαν ξιφολόγχες και στριμμένα πρός τα απάνω.*” Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 33.

[192] Muttalip Şimşek, “*Osmanlı Devleti’nde Türkçe’nin Gayrimüslim Okullarında Mecburi Hale Getirilmesi ve Uygulanması”,* Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Ankara 2018, s. 202-204.

[193] Erol Kapluhan, “*Hazırlık (Kurtuluş Savaşı) Dönemi Eğitim Politikaları ve Eğitim Faaliyetleri*”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı1, Burdur 2013, s. 1-8.

[194] Nurcan Kaya, *Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunları ve Çözüm Önerileri,* Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözümler Alan Araştırma Raporu, Cilt: 2, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 114-115.

yakın arkadaşı sayılan Menos adlı karakter babasının tembihleri üzerine Türkçe öğrenmeye karşıdır.

> *"Savaş başlayıp da Türkçe dersleri zorunlu olduğundan beri türlü çeşitli tartışma konuları yaratıyordu.[…]"Babam Türkçe öğrenmememi söyledi."*[195]

Devamında eski ve gri renkli lisenin, sahip olduğu Üsküdar'ın eşsiz manzarası ile geçmişteki güzelliğini anımsattığı betimlenmiştir.

> *"Lise Taksim meydanında oldukça eski ve gri renkli büyük bir binaydı. Kış geldiğinde tavanları akardı. Rüzgar, kapılarından ve pencerelerinden, hatta bazen duvarlarından bile içeri girerdi. Sınıflarda alışılagelenden daha fazla bir curcuna çıktığında bütün duvarlar yerinden oynar, tepeden parça parça alçı düşerdi. Bir sürü gölge ve gizemle dolu kocaman, uçsuz bucaksız bir binaydı.*
>
> *Bazı kısımlarına tek başına gitmeye korkardın. Bir sürü gizli yeri, bodrumu vardı. Söylenceye göre tavanda yalnız fareler değiş yılanlar da cirit atıyordu. Arka tarafında birbiriyle irtibatı olan büyük balkonlar, bahçeler ve her an yıkılacak gibi duran merdivenler vardı. Buradan Boğaz görünürdü, muhteşem bir manzaraydı: denizin üzerindeki bahçeler, bembeyaz saraylar, karşıda altın ışıklarıyla Üsküdar ve bitmek tükenmek bilmez servi ormanları. Bu bahçelerden aşağı doğru inen bir yol vardı, burası Tanrı'nın insafına terk edilmişti, vahşi incir ağaçları, ısırgan otları ve dikenlerle doluydu. Burada macera dolu oyunlar oynanırdı; filmlerde görülen savaş sahneleri tekrarlanırdı.[...] Belki de gençliğinde, yani yüz-yüzelli yıl önce bu lise bir saraydı."*[196]

---

[195] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 81-82. ; "*Όλη την ώρα δημιουργούσε ζητήματα, από τότε πού είχε αρχίσει ο πόλεμος κι είχε γίνει υποχρεωτικό τό μάθημα των τουρκικών. […] Ο μπαμπάς μου μού είπε να μή μαθαίνω τούρκικα.*" Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 34.

[196] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 92-93. ; "*Το Λύκειο είταν ένα μεγάλο κτίριο στην πλατεία του Ταξιμιού, γκρίζο και παμπάλαι. Το χειμώνα έτραχαν τα ταβάνια,*

19. Ayazpaşa Koleji (Κολλέγιο του Αγιάζ Πασά)

Yorgos Theotokas'ın eğitim gördüğü Rum-Fransız Lisesi, anlatıda Ayazpaşa Koleji[197] adı ile yer alan çok yönlü bir okuldur. Sabahları Fransız öğleden sonra ise Rum yönetiminde Fransızca ve Yunanca dersler verildiği betimlenmektedir. Leonis Zoğrafyon Lisesi'nin eğitiminde yaşanan bozukluklar sebebi ile babası tarafından koleje gönderilir. Kolej'in eğitim düzeyi diğer liseye göre daha kalitelidir. Fransızca ve Yunanca dersleri dönüşümlü olarak verilmektedir. Fransızca okutulduğu sırada okul müdürünün bir Fransız oluşu ve Yunanca derslerinin okutulduğu sırada ise müdürün Rum olduğu tasvir edilmektedir.

Kolejde her milletten öğrencilerin bulunduğu bilgisi ile okulun kozmopolit yanı vurgulanmakta ve Fransız, Rum, Katolik Ermeniler, Yahudi İtalyan, Slav ve Maltalı öğrenciler imgelenmektedir. Bahsi geçen bu milletlere ek olarak anlatıda oldukça az sayıda yer alan saygın ve değerli iki üç Türk öğrenci betimlenmektedir. Bu sayede Türk imgesi kolej ile bir kez daha öne çıkmakta ve bahsi geçen Türklerin saygın olduklarına dikkat çekilmektedir. Türklerin saygın olarak imgelenmesinin sebebi, Kolejin Batı yönlü oluşudur.

φυσούσε ο αέρας μέσα από τις πόρτες και τα παράθυρα, καμιά φορά μέσα κι από τους τοίχους. Όταν γινότανε στις τάξεις καμιά ταραχή μεγαλύτερη από τις συνηθιμένες, οι τοίχοι κουνιόντανε κι έπεφτε ο ασβέστης κομμάτια-κομμάτια.Είτανε όμως μιά σπιταρόνα αγύριστη, ποτέ δεν εύρισκες την άκρη της. Είτανε γεμάτη σκιές και μυστήρια, είχε κάτι γωνιές πού δεν τολμούσες να πάς να τριγυρίσεις μοναχός σου. Είταν όλο κρυψώνες και καταπαχτές. Μες στα ταβάνια τρέχανε πράματα κι η φήμη έλεγε πώς δεν είτανε μονάχα ποντίκια, αλλά ίσως και φίδια. Είχε στο πίσω μέρος και κάτι κρεμαστές αυλές πού επικοινωνούσαν., η μιά με την άλλη, με μεγάλες μαρμάρινες σκάλες ετοιμόρροπες. Από κει το Λύκειο έβλεπε πρός το Βόσπορο κι είτανε μιά θέα περίφημη. Όλο κήπο απάνω στη θάλασσα και κάτασπρα παλάτια κι αντίκρυ το Σκούταρι με τα χρυσάφια του και τα απέραντα δάση των κυπαρισσιών. Ύστερα από τις αυλές, είταν ένας μεγάλος κατήφορος εγκαταλειμμένος στο έλεος του Θεού, γεμάτος αγριοσυκιές, τσουκνίδες και γαϊδουράγκαθα. Κι αυτόν τον κατήφορο τον όριζε το Λύκειο κι έκει γινόντανε διάφορα παιχνίδια περιπετειώδη και αναπαραστάσεις των πολέμων πού έδειχνε ο κινηματογράφος, […]γιατί το Λύκειο, στα νιάτα του, πρίν εκατό ή εκατόν-πενήντα χρόνια, μπορεί να είτανε κι αυτό κανένα παλάτι." Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 43-44.

[197] Adı geçen Kolej'in Yunan-Fransız Lisesi olma olasılığı bulunmaktadır. "*Κανονισμός του εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ελληνογαλλικού Λυκείου*" adlı bir makalede lise hakkında detaylı bilgi verilmektedir ve bu bilgiler ile romanda yer alan "*Ayazpaşa Koleji*" hakkındaki anlatım birebir örtüşmektedir. Bkz: Hristos Hatzihristos "*Κανονισμός του εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ελληνογαλλικού Λυκείου"*, En Konstandinoupoli, İstanbul 1902.

"Lisenin artık yeterince iyi olmadığını düşünen babası onu Ayaspaşa'daki koleje yazdırmıştı. Orada düzen çok farklıydı, çok disiplinli bir yerdi, zaten bu nedenle de kolejin öğrencileri başarıyla nam salmıştı.

Kolej sabahları Fransız Okulu oluyordu. Yönetim Fransız yönetimiydi, Fransız hocalar bütün dersleri Fransızca işliyorlardı. Öğleden sonra ise okul Yunan ortaokuluna dönüşüyor, belli bir müfredat dâhilinde Yunan öğrencilere hizmet veriyordu. Sabahları okula çeşitli milletlerden bir sürü öğrenci geliyordu: bir grup şamatacı Katolik Ermeni, en az onlar kadar şamatacı bir başka grup olan İspanyolca konuşan Yahudiler, bir sürü İtalyan, İstanbullu Fransızlar, Fransızca konuşan ama hangi milletten oldukları belirsiz başka bir sürü öğrenci, Fransalı Fransızlar, diplomatların ya da işgal gücü askerlerinin çocukları, az sayıda Slav, iki üç kadar çok ciddi ve gayet saygın Türk, Britanya İmparatorluğu'nu temsil eden ve bu rolleriyle bir hayli gururlanan, İngiliz renklerinden üniformalarını büyük bir gösterişle üzerlerinde taşıyan, İngiltere ya da İngilizler aleyhine konuşan herkesi suratlarını dağıtmakla tehdit eden eli ağır iki üç Maltalı."[198]

[198] Yorgos Theotokas, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir...*, s. 92-93. "*Ο πατέρας του είχε τη γνώμη ότι το Λύκειο είχε ξεπέσει πολύ και τόν είχε βάλει στο Κολλέγιο του Αγιάζ-Πασά. Εκεί το καθεστώς είτανε διαφορετικό κι η πειθαρχία πολύ μεγαλύτερη, γιά τούτο και γινότανε αρκετή δουλειά. Το πρωί το Κολλέγιο είτανε γαλλικό, με γαλλική διεύθυνση και Γάλλους καθηγητές που διδάσκανε στη γλώσσα τους όλα τα μαθήματα. Το απόγεμα λειτουργούσε ανεξάρτητο ελληνικό γυμνάσιο γιά τούς Έλληνες μαθητές, με περιορισμένο κύκλο μαθημάτων. Το πρωί ερχόντανε μαθητές από πολλές άλλες φυλές: ένα φωνακλάδικο τσούρμο Αρμενοκαθολικοί, ένα τσούρμο Εβραιοί ισπανόφωνοι εξίσου φωνακλάδες, αρκατοί Ιταλοί και Γάλλοι της Πόλης και άλλοι γαλλόφωνοι καθολικοί με ακαθόριστη εθνικότητα, μερικοί Γάλλοι της Γαλλίας, παιδιά διπλωματικών υπαλλήλων ή αξιωματικών του στρατού της κατοχής, μερικοί Σλάβοι, δυό-τρείς Τουρκοί, πολύ σοβαροί και αξιοπρεπείς, δυό-τρείς χεροδύναμοι Μαλτέζοι πού αντιπροσωπεύανε τη Βρεταννική Αυτοκρατορία κι είτανε φοβερά περήφανοι γι'αυτόν το ρόλο τους, φορούσανε επιδεικτικά τα αγγλικά χρώματα και απειλούσανε σα σπάσουνε τα μούτα οποιανού τολμούσε να μιλήσει ανάρμοστα για την Αγγλία και τους Άγγλους.*" ;Yorgos Theotokas, *Λεωνής,* s. 100.

IV. BÖLÜM

"LOKSANDRA" ADLI ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

A. MARİA YORDANİDU'NUN "LOKSANDRA" ADLI ROMANI

1. Loksandra (Λωξάντρα)

Maria Yordanidu tarafından 1963 yılında kaleme alınmış olan "*Loksandra*", yazarın anılarından oluşan otobiyografik bir roman olması özelliği dışında Birinci Dünya Savaşı öncesi 1870-1914 yılına uzanan İstanbul görüntüsünü vererek, o döneme ait birçok bilgi aktarmaktadır. Maria Yordanidu, Yorgos Theotokas gibi çocukluk anılarının hafızasından yok olup gitmesini istemediği için edebi değeri yüksek olan bu eseri yazarak edebiyata kazandırmıştır.[199]

Loksandra, yazarın büyükannesinin ve kendi çocukluk anılarının hikâyesidir. Eser; İstanbul doğumlu Loksandra adlı büyükanne etrafında toplanan bir ailenin hikâyesinden oluşmaktadır. Loksandra adlı karakter yazarın büyük annesi, Anna adlı karakter ise bizzat kendisidir. Anna'nın Amerikan Kolejinde eğitim görmesi, bir dönem Atina'da yaşayıp İstanbul'a tekrar geri dönüşü gibi olayların betimlenmesi ile yazar kendi hayatını akıcı bir dil ile betimlemiştir.

Padişah Abdülmecit Döneminde (1839-1861) dünyaya gelen Loksandra, yaşama sevinci ile dolu, alçakgönüllü, dobra, neşe dolu ve anaç bir kişiliğe sahiptir. Loksandra savaş öncesi ve sonrası İstanbul Rumlarının günlük hayatını ve tarihi olayları aktarmaktadır. Gündelik hayat dışında İstanbul Türk mutfağına oldukça sık

[199] Maria Yordanidu, *Λωξάντρα (Loksandra)*, Estia Yayınları, Atina 2016, s. 9.

yer verilmiştir. Türk mutfağına ait olan yemekler ve Osmanlı mutfağından gelen tatlar Loksandra'nın "bizim yemeklerimiz, İstanbul mutfağımız" gibi terimler kullanması, Fetih ile birlikte Rumların, Türk kültürünü benimsediklerini ifade etmektedir.

Genel olarak yemeklerin betimlenmesi ile İstanbul ev kültürü eserde açık bir şekilde karakterize edilmiştir. Ev kültürü özelliği, mutfağın görüntüsü, mutfakta pişen yemekler, tatlılar, kadınların el işi gibi uğraşları ile ortaya çıkmaktadır. Ayrıca eserde var olan yemek kültürünün yazarın diğer eserlerinde de görüldüğü kaydedilmiştir.[200]

Bunun dışında, Osmanlı döneminde Türkler arasında yaygın olan hamam kültürü, eserde sıkça izah edilerek geniş tasviri yapılmaktadır. Rum kadınlar tıpkı Türk kadınları gibi sosyalleşmek için haftanın bir günü yanlarına çeşitli yemekler alarak hamamlarda sazlı sözlü eğlenceler düzenlemektedir. Bu olay ile her iki milletin ortak kültürlere sahip olduğu yansıtılmaktadır.

Hamam kültürü, gerek Bizans dönemi gerekse Osmanlı dönemi ve daha sonraki dönemlerde önemli derecede sayılan bir kültürün temelini oluşturan kültürler arasında bulunmaktadır. Roma dünyasında ortaya çıkan hamam kültürü, Osmanlı dönemi, özellikle kadınlar sayesinde yükselişe geçmiştir. Hamamlar Osmanlı kadınları tarafından bir eğlence mekânı olarak kullanılan mekânlar olarak ön plana çıkmaktadır.[201] Eserde hamam, yemek ve çay kültürü gibi kültürlerin tasvir edilmesi, Fetihten sonra Rumların üst kültürden etkilenerek, bu kültürleri benimsedikleri açık bir şekilde görülmektedir.

İstanbul'da yaşayan Rumların Yunanistan'a olan sevgisi diğer eserlerde olduğu gibi bu eserde de sıkça yer almaktadır. Kahramanların ortak özelliği Atina'ya

---

[200] Petros Markaris, "*Η Πόλη και ο Οικιακός Πολιτισμός της. Από την Λωξάντρα στην Πολίτικη Κουζίνα (İstanbul ve Ev Kültürü. Loksandra'dan İstanbul Mutfağına)*", Nea Estia, Cilt: 155, Sayı: 1764, Atina 2004, s. 181.

[201] Ekrem Işın, *İstanbul'da Gündelik Hayat,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 86.

ister göç ister kendi istekleri ile gitmeleri sonucu anavatan İstanbul'a duydukları özlemdir. Öte yandan anlatı içerisinde diyaloglarda kullanılan İstanbul Rum lehçesi olarak da adlandırılan Türkçe kökenli kelimelere sıkça yer verilmiştir.[202]

Atina'ya giden Loksandra, kullanmış olduğu Türkçe kelimeler ile kimse tarafından anlaşılmaz ve Atinalıları garipser, her fırsatta İstanbul'u anarak orada bulunan insanların yardımseverliğini, şehrin güzelliğini ve İstanbul yemeklerinden bahsetmektedir. Atina'da yaşamanın güç olduğunu anlayan ve İstanbul hasretine dayanamayan Loksandra, İstanbul'a geri döner ve şehri ana vatanı olarak görür.

Eserde gündelik yaşam dışında, Türk-Rum ilişkileri, Nasrettin Hoca fıkrasının yer alması, Osmanlı dönemi var olan tulumbacılar, manav, bekçi, salepçi, kömürcü gibi meslek gruplarının ve bu işi yapan halkların betimlenmesi ile dönemin meslekleri imgelenmiştir. Bunun dışında ayrıntılı bir şekilde İstanbul'un birçok mekânı algısal ve çevresel olarak tasvir edilmektedir.

Loksandra 1870'li yılları ve sonrasını konu edinmesine rağmen, Osmanlı İmparatorluğunun uygulamış olduğu siyasi olaylara anlatıda yer verilmemektedir. Öne çıkan tek siyasi olay Sözde Ermeni Soykırımıdır. Adı geçen diğer tarihi olaylara ağırlık verilmeyerek sadece olayların yaşandığı betimlenmiştir. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde yaşanan taht çekişmesi, anlatıya dâhil edilen Padişah Abdülmecid ve Padişah Abdülhamid gibi tarihi yüzler ile üstü kapalı bir şekilde ifade edilmiştir.

Rum halkının üstünlüğü ile Türk, Ermeni, Yahudi, Arnavut ve Tatarların içli dışlı olmayarak, "öteki" halkların bir arada yaşadıkları betimlenmekte ve birlikte yaşama kültürü bu sayede tasvir edilmektedir. Kültürlerin içli dışlı olmayarak yaşamaları, "kültürel kozmopolitliği" imgelemektedir. Buna ek olarak Loksandra'nın

[202] Maria Nikolopoulou, "*Space, Memory and identity: The memory of the Asia Minor space in Greek novels of the 1960s*" CAS Working Paper Series, Sayı 1, Sofya 2007, s. 13.

yöneticiler dışında adı geçen halklara karşı duyduğu saygı, onlar ile iletişim halinde bulunması "kültürel stoacılığı" yansıtmaktadır.[203]

Kozmopolit kültürlerin birlikte yaşaması ile eserde genel olarak sıradan halka özellikle Türklere karşı bir saygı söz konusudur. Loksandra halka karşı saygı duyar, bu durum bekçiye karşı sürekli ikramlarda bulunması ve diğer meslekler ile iletişimde bulunması ile açık bir şekilde görülmektedir. Loksandra'nın asıl kızgınlığı yöneticilere ve padişahlara karşıdır.[204] Sıradan halka yönelik "*Αγαρηνά σκυλιά*" [205] gibi terimlerin kullanımı "katliam" savaş ve benzeri konularda, kızgınlık anında kullanılmaktadır. Ancak bu kullanıma rağmen Loksandra yaşanılan siyasi olaylar esnasında yine de yönetimi suçlar ve halkın bu olaylar ile ilgisi olmadığını dile getirerek onlara karşı bir nefret beslemeyerek saygı duymaktadır.

> *"—Vah! Üç kere Vah! Canlara kıyılıyor, anaların gözleri yine yaşlı. Cehennem ateşinde yanasıcalar! Köpekler![206] [...] Öyle ya, bu olayların Ali ile ya da, parmağında dolama çıkınca gelip kendisinden ayazma suyu isteyen yumurtacısı Mustafa ile ne ilgisi vardı?"*[207]

Genel olarak "*Αδικιωρισμέ*"[208] gibi argo terimler kullanılarak yönetime karşı duyulan kin ve nefret betimlenmektedir. Bu durum Yunan Edebiyatının Türk yönetici imajına yönelik tüm eserlerinde neredeyse aynıdır. Bunun sebebi, Yunan devletinin kuruluş aşamasında Yunan ulusunun yaşadığı acılar ve karanlık günler ile alakalıdır. Eserlerde var olan Türk imajı, siyasal, kültürel ve ideolojik gelişmeler

---

[203] Petros Markaris, *Η Πόλη και ο Οικιακός Πολιτισμός της* ..., s. 182-183.
[204] Maria Karavia, "*Η Λωξάντρα Σαράντα Χρόνια Μετά (Kırk Yıl Sonra Loksandra)"* Nea Estia, Sayı:1764, Atina 2004, s. 172-173.
[205] Αγαρηνά σκυλιά:Müslüman Köpekler. Αγαρηνός-ή :1. Bizans Dönemi Müslümanlara, Araplara yönelik kullanılan ifade. 2. Karakterize etme amaçlı Türk/ Sert, Barbar. Bkz: Yorgos Mpampiniotis, *Λεξικό τής Νέας Ελληνικής Γλώσσας*..., s. 48.
[206] "*Αγαρηνά σκυλιά*" kelimesi çeviriye dâhil edilmemiştir.
[207] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1992, s. 37-38. *—Βάχ! Και τρείς φορές βάχ! Κορμάκια πάλε πέσανε. Μάνες πάλε κλάψανε, πού να τούς κάψει η φωτιά! Σκυλιά, αγαρηνά σκυλιά! […] Τί σχέση όμως είχανε αυτά τα πράματα με τον Άλη ή με τον αυγουλά της το Μουσταφά,που όταν έβγαζε στο νύχι του καλαγκάθι ερχότανε και της γύρευε αγίασμα απ'το Μπαλουκλί;* Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 46-47.
[208] Αδικιωρισμέ: Lanetli anlamında kullanılan bir argodur. Bkz: https://slang.fandom.com/el/wiki/%CE%91%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%82 Erişim Tarihi: 19.04.2019

sonucu gelişmiştir. [209] İki kültürün yan yana yaşaması ile sıradan halkın devlet işleri ile alakasız olmasından dolayı, sıradan halka duyulan sevgi, yönetime karşı nefrete dönüşmektedir.

Bizans dönemi inşa edilen Balıklı Havuz, Aya Sofya gibi mimari yapılara yer verilerek İstanbul'un Bizans kimliği yansıtılmaktadır. Osmanlı-Rus Savaşı 1877-1878 ardından 3 Mart 1878 tarihinde yapılan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması[210] ile birlikte Rumların gerek siyasi gerekse gündelik hayatta sahip olduklar imtiyazlara dikkat çekilmektedir. Bunun dışında Fener Rum Patrikhanesi, okullar ve 19. yüzyılda yaşanılan yangınlara yer verilmiştir.

Yunan Ortodoks kesimin İstanbul'daki gündelik yaşamı, gelenek ve görenekleri, Rumların yoğunlukta yaşadığı Tatavla, Pera, Fener gibi semtlerde düzenlenen eğlenceler, bayramlarda kurulan sofralar, akraba ilişkileri, halk unsurları ve kiliselere yapılan ziyaretlerin anlatıldığı 19-20. yüzyılın İstanbul'u tasvir edilmektedir. Loksandra, 1870-1914 yıllarının İstanbul'unu gözler önüne sererek tarihi ve birçok kültürel bilgileri edebiyat yolu ile günümüze ulaştırmaktadır.

[209] Herkül Millas, *Türk Romanı ve "Öteki" Ulusal Kimlikte Yunan İmajı...,* s. 284.
[210] Detaylı bilgi için bkz: Ali İhsan Gencer, "*Ayastefanos Antlaşması",* Türk İslam Ansiklopedisi, C4, İstanbul 1991, s. 225.

B. ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

1. İstanbul (Κωνσταντινούπολη/ Πόλη)

İstanbul karakterler ile ilişki içerisinde olan sınırları sonsuza açılan açık ve algısal bir mekân olarak yer almaktadır. İstanbul'a ilk kez eğitim amaçlı giden Dimitro'nun gözleri şehrin eşsiz masalsı ve büyüleyici güzelliği karşısında parıldar ve bu manzaradan büyülenir. Kuzeyinde Karadeniz, Güneyde ise Marmara denizlerinin İstanbul'a sahip olmak için dalgalandıkları, Doğu ve Batı'nın Ayasofya'nın yanında şehri paylaşamadıkları betimlenerek şehrin köklü tarihine vurgu yapılmakta ve *"Selam sana İstanbul, şehirlerin kraliçesi."* cümlesi ile İstanbul'un dünya üzerinde kraliçe şehir olduğu betimlenmektedir.

> *"İstanbul'a varınca Dimitro'nun gözleri parıldamıştı. Güzelim Yeditepe. "Selam sana İstanbul, şehirlerin Kraliçesi." İki kıta üzerine yayılmış İstanbul bir yandan kuzeyde Karadeniz'i, bir yandan da güneyde Marmara'yı kucaklıyordu. Bu iki denizden gelen karşılıklı akıntıların, onu elde etmek için yürüyüşe geçmiş olduklarını sanırsınız. Doğu ile Batı güreşiyor, onu paylaşamıyorlar, Sarayburnu önlerinde, İstanbul'un kalbi Ayasofya'nın ayakları altında köpürüyor ve dolanıp duruyorlar."*[211]

Devamında ise İstanbul'un kozmopolit yüzü anlatılarak şehrin Anadolu ve Avrupa sahillerinde serpilmiş bir harman olduğu betimlenmektedir. Her kültürün kendine has gelenek göreneklerinin olduğu ancak çoğunlukta olan kültürün baskın kültür olduğu tasvir edilmektedir. Tasvir sırasında Avrupa Yakasında genel olarak

---

[211] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü..., Λωξάντρα*, s. 13. ; "*Θαμπώθηκαν τα μάτια του Δημητριού σαν έφτασε στην Πόλη. Στην ωραία Επτάλοφο. «Χαίρε, Κωνσταντινούπολις, των πόλεων η βασιλίς.» Ξαπλωμένη πάνω σε δύο ηπείρους, ανοίγει η Πόλη τα στήθια της στο βοριά της Μαύρης Θάλασσας από τη μιά μεριά και στη νοτιά του Μαρμαρά από την άλλη. Γιουρούσι λές και κάνουνε τα δύο άντιθετα ρεύματα για να την κατακτήσουνε. Παλεύει η Δύση με την Ανατολή και τη διεκδικούνε και αφρίζουνε και κλωθογυρίζουνε μπροστά στην πούντα του Σαράϊ Μπουρνού, στα πόδια της Άγιας – Σοφιάς μεσ'στήν καρδιά της Πόλης.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 17-18.

Rumların ve Avrupalıların oturdukları, Anadolu'yu anımsatan Asya yakasında ise Türklerin oturdukları tasvir edilmektedir.

Asya yakasında Ramazan ayında davulcunun çıktığı, ezanlar okunduğu anlatılarak Avrupa yakasından duyulan ezan sesinin, masalsı bir sese benzediği yer almaktadır. İstanbul'un her iki yakası topografik konumları dışında, gelenek-görenekleri ve kültürleri ile her iki toplumun anılarını, kimliğini yansıtan algısal mekân olarak betimlenmektedir. Ayrıca Avrupa ve Asya Yakalarında oturan Türk ve Rumların betimlenmesi ile her iki halkın gelenekleri, yaşayış tarzları, Asya Yakasında günde beş vakit ezan okunduğu, ramazan aylarında davulun çıktığı bilgisi verilerek Türk halkının dini imgelenmektedir.

> *"O devirde İstanbul Anadolu ve Avrupa kıyılarında yayılmış insanları, şehirlisi ve köylüsü ile bir harman yeriydi. Her şehrin, her semtin, her köyün kendisine has bir özelliği vardı ve buralarda, çoğunlukta olan nüfusun gelenek ve görenekleri hüküm sürerdi.*
>
> *Boğazın Avrupa Yakasında genel olarak Rumlar ve Avrupa asıllı kişiler otururdu: Mega Rema, Büyük Dere ve Tarabya gibi semtlerin Avrupa'dan farkı yoktu. Asya yakasında*[212] *ise Ramazan'ın geldiğini müminlere hatırlatmak için davul çalınırdı. burada müezzin, günde beş kez aksatmadan, Allah'ın birliğini ve Muhammed'in O'nun peygamberi olduğunu ilan ederdi. Müezzinin sesi, bir masal aleminden geliyormuş gibi Avupa yakasından duyulurdu."*[213]

---

[212] İlgili kısım çeviri esnasında eksik çevrilmiştir. "*Η Ασιατική όχθη ήτανε Ανατολή (Asya Yakası ise Anadolu'ydu.)"* Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü...,* s. 14.

[213] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü...,* s. 14. ; "*Η Κωνσταντινούπολη εκείνη την εποχή ήταν ένα χαρμάνι από διάφορες πολιτείες, προάστια και χωριά, σκορπισμένα πάνω στα παράλια της Μικράς Ασίας και της Ευρώπης. Και η κάθε πολιτεία, το κάθε προάστιο, το κάθε χωριό είχε τον τοπικό του χαρακτήρα, τα ήθη και τα έθιμα του πληθυσμού που πλειονοψηφούσε.Την ευρώπαϊκη όχθη του Βοσπόρου την κατοικούσαν περισσότερο Έλληνες και γενικά Ευρωπαίοι – το Μεγά Ρέμα, το Μπουγιού-Ντερέ. Τα θεραπεία, όλα εκίνα τα προάστια θυμίζανε Ευρώπη.Η Ασιατική όχθη ήτανε Ανατολή. Εκεί έβγαινε το νταούλι γιά να θυμίσει στούς πιστούς πώς ήταν ραμαζάνι. Έκει ο μουεζίνης τρείς φορές τη μέρα διαλαλούσε ταχτικά πώς ένας είναι ο Άλλαχ, και ο Μωάμεθ ο Προφήτης του Αλλάχ. Και στην*

Bunun dışında Dido Sotiriyou'nun "*Ματωμένα Χώματα*"[214] adlı eserinde[215] Manolis Aksiyotis'in ilk kez İzmir'e gittiği sırada, mekânı tanıtması ile ilk kez İstanbul'a giden Dimitro'nun mekânı tanıtması benzerlik göstermektedir. Bu tür bir betimleme ile iki yazarın Otuz Kuşağı yazarlarına dâhil oluşları ve ortak özellikleri ortaya çıkmaktadır.[216]

> *"İzmir'e ilk defa olarak 1910 yılının Eylül ayında girdim. Koca kentin ortasında, kendimi tek başıma bulduğum vakit, nasıl korktuğumu dün gibi hatırlıyorum. Ne merhaba diyebileceğim bir kimse vardı, ne de bana hoş geldin diyebilecek birisi… Kökünden kopmuş bir ağaç gibi görüyordum* kendimi.
>
> *Rıhtıma gelince, her şeyi unuttum. Yepyeni ve dayanılmaz bir tatlılık kapladı içimi. Nereye bakacağımı, ilkin hangi hazzı duyacağımı şaşırmış gitmiştim… Denize mi? Hiç batmadan suyu yarıp giden ufacık Hamidiye vapurlarına mı? Kafesli balkonların esrar dolu kocaman mermer binalara mı? Atlı tramvaylara mı yoksa? Yoksa hiç çalışmıyormuşçasına bir bayram havası içinde kulüplere ve kahvelere girip çıkan şu neşeli, gürültücü, kaygısız insanlara mı? […] Uzak mahallelerdeki evler bile tıklım tıklım doluydu; kapı önlerine oturmuştu aileler. Daha yeni tanıyordum İzmir'i* ama *on altı yılımın on altısını da bu şehirde yaşamış gibiydim. Deli gibi oradan oraya döndüm durdum yatağımda, İzmir'e aşk ilan ettim:*
>
> *Canım İzmir! Nasıl da güzelsin bilsen, nasıl da güzelsin!"*[217]

απέναντι όχθι σάν έφτανε αυτός ο αντίλαλος, έφτανε σαν παραμυθένια φωνή από έναν άλλον κόσμο." Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 19.

[214] Dido Sotiriyou, *Ματωμένα Χώματα (Kanlı Topraklar)*, Kedros Yayınları, Atina 2013.

[215] Yunanca orijinal başlığı "*Kanlı Topraklar*" olan roman Türkçeye "*Benden Selam Söyle Anadolu'ya*" başlığı ile çevrilmiştir.

[216] Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία...,* s.311-312.

[217] Dido Sotiriyu, *Benden Selam Söyle Anadolu'ya*, (Fransızcadan Çev. Atilla Tokatlı), Alan Yayıncılık, İstanbul 1970. s. 30-34.

2. Balıklı-Balıklı Meryem Ana Ayazması (Μπαλουκλί-Ζωοδόχος Πηγή του Μπαλουκλί)

Balıklı Meryem Ana Kilisesi, Eski İstanbul'un Blaherna'daki en meşhur kiliselerinden biridir. Kent surlarının dışında bulunan kilise zamanla kent içine çekilmiştir. *Altın Kapı*'nın (Χρυσή Πύλη) hemen yanında yer alan Balıklı şapelinin yanı başında olan kilisede şifalı olduğuna inanılan bir ayazma bulunmaktadır. Kilisenin içinde gömülü olan dokuz Ermeni şehitleri nedeni ile kilise Rumlar dışında Ermeniler tarafından da dini bir mekân olarak kullanılmakta ve ziyaret edilmektedir.[218]

Loksandra, Balıklı Meryem Ana Kilisesi bir diğer adı ile Zoodohos Pigi Kilisesi'ne karşı yoğun bir ilgi ve sevgi beslemektedir. Anlatıda Balıklı bölgesi ve iyileştirici özelliğe sahip olduğuna inanılan ayazması ile Balıklı Kilisesi, Loksandra'nın huzur bulduğu, kendini güvende hissettiği algısal bir mekân olarak tasvir edilmekte ve şifa verici özelliği imgelenmektedir.

Adı geçen bölge'nin Yedikule Silivri Kapısı yakınlarında selvi ağaçları ile dolu bir ormanın içerisinde olduğu ve Loksandra'nın mutlu şekilde evine döndüğü betimlenmektedir.

> "*Balıklı Yedikule'de ve Silivri'ye*[219] *giden yolun kıyısındaki selvi ormanı içindeydi.*[220]

> *"Bugün Balıklı'da kendimi çok mutlu hissetim. Ama çok diyorum size."*[221]

---

[218] Joseph Von Hammer, *İstanbul ve Boğaziçi,* (Çev. Senail Özkan) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011, s. 257.
[219] Çeviride "*Silivri Kapısı"* detayı atlanmıştır. Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü...,* 38-39.
[220] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü...,* s. 14. ; "*Το Μπαλουκλί είναι στο Επταπύργο, κοντά στην Πύλη της Σηλυβριάς, μέσα σε πυκνό δάσος απο κυπαρίσσια.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 47.
[221] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 44. ; "*—Πολύ ευχαριστήθηκα σήμερα στο Μπαλουκλί. Αμα πολύ σε λέω!*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 54.

Zoodohos Pigi (hayat veren su) Kilisesi olarak bilinen mekânın resmi adı, Panagia Pigi Kilisesi'dir. Zeytinburnu, Rum Ortdoks Mezarlığı'nın yanında bulunan Kilise, duvarları yüksek geniş bir avluya sahiptir. İstanbul'un Fethi ile birlikte Ortodoks cemaatinin önemli Patrikleri Kilise'nin yanında bulunan mezarlıkta gömülmüştür. İmparator I. Leo (457-474) tarafından yaptırılan kilise, I. Justinianos (527-565) tarafından genişletilmiş ve Ayasofya'dan arta kalan malzemeler ile Balıklı Kilisesi'nin inşasında kullanıldığı tarihçi Kedrenos tarafından olayın 560 yılında yaşandığı ileri sürülmüştür. II. Murad, Balıklı bölgesinde karargâh kurarak 1422 yılında Kilise yıkılmış ve Terkos Metropoliti Nikodimos tarfından 1726-1727 yılları arasında tekrar inşa edilmiştir. [222]

Anlatıda tarihi bilgiler ile örtüşmekte olan Balıklı Meryem Ana Kilisesi algısal ve açık bir mekân olarak betimlenmektedir. Kilise'nin İmparator I. Justinianos'un Balıklı ayazmasında deva bulması sonucu inşa edildiği ve geriye kalan yapı malzemeleri ile Ayasofya'nın inşasında kullanıldığı bilgisi verilerek Yeniçeriler tarafından yıkılması sonucu tekrar inşa edildiği tasvir edilmektedir. Ayrıca kilise yanında İstanbul'un en iyi doktorlarının hizmet verdiği hastaneler ile yardım kuruluşlarının olduğu ve Ortodoks Patrikleri'nin mezarlarının bulunduğu bilgisi yer almaktadır.

> *"Söylentiye göre, böbreklerinden hasta olan Kayzer Jüstinyen Balıklı'da şifa bulunca, Ayasofya'nın yapımından arta kalan malzeme ile buradaki Zoodohos Piyi kilisesini onarmıştı. Bu kilise sonraları yeniçerilerce yerlebir edilmişti. Şimdiki kilise ise çok daha sonraları yapılmıştı.*
>
> *Tapınağın avlusunda kilise mensuplarının daireleri vardı. Onların bitişiğinde en büyük Ortodoks Mezarlığı bulunuyordu. Daha ötede (İstanbul'un*

[222] Ömer Arısoy -Mustafa Aydın, *Zeytinburnu Rehberi*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 59-60.

en iyi doktorlarının çalıştığı hastane, tımarhane ve darül-acezesi ile) Milli Hayır Cemiyeti vardı."[223]

Tüm dünya tarafından tanınan ünlü bilgin Edmondo De Amicis, İstanbul ile ilgili hazırlamış olduğu seyahatnamesinde, İstanbul hakkında oldukça detaylı bilgiler vermiştir. Bu bilgilerden biri de Balıklı Meryem Ana Kilisesi'nde bulunan Ayazma ile ilgilidir. Seyahati sırasında Balıklı Rum keşişleri, kendisine ayazma da bulunan balıklı havuzun hikâyesini anlatmıştır.

Hikâyeye göre; Türkler İstanbul surlarına son taarruzda bulundukları sırada, Rum bir keşiş balık kızartmaktadır. Başka bir keşiş ise telaş içerisinde mutfaktan "*Şehir zapt edildi*" bağırışı ile girer ve buna inanmayan keşiş "*Haydi canım sende!*" diye bağırır. Olay karşısında "*Böyle bir şeye balıkların tavadan fırlayıp çıktığını görürsem inanırım*" cevabını verir. Tam bunun üzerine balıklar, bir tarafı kızarmış vaziyette yarı siyah yarı kırmızı renkte canlı canlı suya atlar. Yaşanan hikâye sonucu tavadan atlayan balıkların halen suda yüzdüğüne inanılmaktadır.[224]

Anlatıda Balıklı Kilisesi'nde bulunan ayazma pınarının billur renkli derinlere akan bir pınar olduğu, havuzun içerisinde bulunan balıkların Fetih sırasında tavadan fırlayan balıklar olduğu tasvir edilmektedir. Bu balıkların yedi altın renkli balık olduğu ancak onca balık içerisinden ayırt edilemedikleri bildirilmektedir.

"Zoodohos Piyi, berrak suları bir havuzda toplanan bir kaynaktı. Havuzda küçük balıklar yüzüyordu. Türkler İstanbul'u alınca bu balıklar

---

[223] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 39. ; "*Ο Ἰουστινιανός, λέει, πού έπασχε από τα νεφρά του, στο Μπαλουκλί είχαι βρεί την γιατρειά του, και τότες επισκεύασε την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής με το υλικό που είχαι περισσέψει σαν χτίστηκε η Αγιά-Σοφιά. Ομως εκείνο το ναό τον καταστρέψανε αργότερα οι Γενίτσαροι και τούτος που υπάρχει τώρα χτίστηκε πολύ αργότερα. Μέσα στόν περίβολο του ναού θάβουνται οι Οίκουμενικοί Πατριάρχες. Δίπλα είναι το μαγαλύτερο νεκροταφείο της Ορθοδοξίας Παρακεί είναι τα Εθνικά Φιλανθρωπικά Ιδρύματα (μεγάλο νοσοκομείο με τους καλύτερπυς γιατρούς της Πόλης, φρενοκομείο και γηροκομείο)."* Maria Yordanidu *Λωξάντρα,* s. 48-49.

[224] Edmondo De Amicis, *İstanbul* (*1874),* (Çev. Beynun Akyavaş) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s. 272.

tavadan suya atlamışlardı. Sayılarının her zaman yedi olması gerekiyordu. Ama havuzda yüzen bunca sarıbalık arasında o yedi balığı nasıl ayırırdın?"[225]

İstanbul halk kültürünün en önemli unsurları arasında yer alan bir diğer unsur da ayazmalar olmuştur. Ayazma (Αγίασμα); Rum Ortodokslarca kutsal su olarak kabul edilen, şifa verildiğine inanılan su kaynaklarına, bu kaynaklar üzerine inşa edilen, aziz ya da azizeyle bağlantılı olduğuna inanılan kutsal yapılardır. Ortodoks inancına göre su kaynaklarına aziz ya da azizenin adı verilerek onların manevi koruyuculuğu inancı bulunmaktadır. Bizans İmparatorluğu döneminde inşa edilen Balıklı Ayazması'nın mucizeler yarattığına inanılan suyun yüz ve göz hastalıklarına, yüzde iyileşmeyen yaraları, sivilceleri ve lekelere şifa olacağı inancı bulunmaktadır. [226]

Balıklı Ayazması dışında İstanbul'da birçok ayazma yer almaktadır.[227] Ancak bunlar arasında Ortodokslar dışında diğer dinlere mensup kişilerce ziyaret edileni Balıklı Ayazması olmuştur. Ayazma Müslüman inancında da yer alan topraktan kutsal suyun (zemzem) çıkması inancından dolayı Türkler tarafından da ziyaret edilen kutsal bir mekân sayılmaktadır.[228]

Algısal bir mekân olarak yer alan Ayazma'nın şifa verici özelliğine dikkat çekilmektedir. Loksandra Ayazma'nın şifasına, doktorların tedavisinden daha çok inanır ve Balıklı Meryem Ana Kilisesi ile duygusal bir bağ içindedir. Loksandra'nın ayazmadan galon galon maşrapasını doldurduğu, bir içişte hepsini içtiği, yüzünü ve saçını kutsal su ile yıkadığı tasvir edilmektedir.

---

[225] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 39. ; "*Το Αγίασμα της Ζωοδόχου Πηγής είναι μια κρυστάλληνη πηγή, που τρέχει σε μια δεξαμενή, κάτω βαθία. Και μέσα στη δεξαμενή κολυμπούνε ψαράκι. Είναι λέει, ακείνα τα ψαράκια που πήδησαν απ'το τηγάνι στο νερό, τότες που πήρανε οι Τούρκοι την Πόλη. Και αυτά τα ψαράκια πρέπει να είναι εφτά. Μα που να τα ξεχώρισεις ανάμεσα στα τόσα χρυσόψαρα που κολυμπούν εκεί μέσα!*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 48.

[226] Ersoy Soydan, "*İstanbul Ayazmaları ve Bir İnanç Merkezine Dönüşen Meryem Ana Ayazması*", International Istanbul Historical Peninsula Sypmosıum 2013, Yıldız Technical University Printing and Publishing Centre, İstanbul 2014, s. 646-650.

[227] Detaylı Bilgi İçin: Nikos Atzemoglous, " *Τα Αγιάσματα της Πόλης (İstanbul Ayazmaları),"* Risos Yayınları, Atina 1990.

[228] İosif Konstantinidis, *"Αγίασματα της Πόλης (İstanbul Ayazmaları),"* Epi Tin Pigin tou Agiasmatos, Sayı: 7, Metaksa 2009, s. 8.

"Yarım galonluk tenekeyi çantasından çıkardı ve doldurmaya yollandı.

Ayazma buz gibiydi, berraktı. Duvarında asılı bakır maşrapayı doldurdu ve ilk olarak gözlerini yıkadı. Sonra, dindarca bir saygıyla saçlarını sıvazladı. Maşrapayı yeniden ağzına dek doldurup bir dikişte içti."[229]

Balıkliyotissa yani Meryem Ana, Loksandra'nın kurtarıcısı konumundadır. Paraya değer vermeyen Loksandra'nın, sahip olduğu altınların tümünü Meryem Ana ikonasına adadığı tasvir edilmektedir.

"Para neye yarar? "Para" deyince aklına kömürlükteki altın küpü geldi ama endişeli olduğu için altınların hepsini Balıklı Meryem Ana'ya adayıverdi."[230]

"Mücevherler Kliyo'nun değil Balıklı'daki Meryem Ana ikonasınındı. Loksandra hepsini ona adamıştı".[231]

Sürekli Balıklı'ya giden Loksandra litrelerce ayazmayı eve getirdiği ve bunu duyan Türklerin her türlü dertleri için kutsal sudan içmek üzere gizlice mutfak kapısından girerek ayazma istedikleri betimlenmektedir. Betimleme ile Balıkliyotissa'nın iyileştirici özelliği vurgulanmaktadır.

"Mutfağın kapısından gizlice Türkler girip çıkıyorlardı. Kimisi ayazma istiyor, kimisi de ondan, hesabına Panaya'ya mum yakmasını rica ediyordu. Geliş gidiş Loksandra'nın evi Yoksullara Yardım Kurumu'na döndü.

---

[229] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 40. ; "*Βγάζει το μισογάλονο απ'την τσάντα της και πηγαίνε να το γεμίσει. Το αγίασμα είναι κρύο, κρύσταλλο. Γεμίζει το μπακερένιο μαστραπά που κρέμεται στον τοίχο και πλένει πρώτα τα μάτια της. Ύστερα εύλαβικά μουσκεύει τα μαλλιά της. Ύστερα ξαναγεμίζει ως απάνω το κύπελλο και το πίνει ως τον πάτο.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 49.

[230] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 49. ; "*Είπε «τι είναι ό παράς » και θυμήθηκε το θησαυρόπου είχε στο καρβουναρίο της και συγκνημένη καθώς ήτανε, τον τάζει ολόκληρο στην Μπαλουκλιώτισσα.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 61.

[231] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 195. ; "*Τα κοσμήματα δεν ήταν της Κλειώς, της Μπαλουκλιώτισσας. Και της τα είχε κρεμάσει τα πιό πολλά η Λωξάντρα.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 235.

Balıklı'dan galon galon ayazma suyu geliyordu.[232] *[...] Sonra da zararı yok diye düşündü. Balıklı'daki Meryem Ana'nın iyileştiremeyeceği ne vardı."*[233]

Atina'ya yerleşme kararı alan Loksandra ve Kliyo, İstanbul'dan ayrılacakları sırada Loksandra ölülerin ardından pişirilen bir tür helva pişirerek çok sevdiği Meryem Ana'dan onu tekrar memleketine getirmesi için dualar ettiği tasvir edilmektedir. Buna ek olarak farklı vak'a olay örgüsü ile Loksandra'nın İstanbul'a olan sevgisi mekânların tasviri sırasında anlatıda yer almakta ve İstanbul'u memleketi olarak gördüğü imgelenmektedir.

"Yaz sonunda, İstanbul'dan ayrılacakları an gelince, Loksandra koliva pişirip Balıklı'ya gitti. Toprağına veda etmeye ve geri dönmeyi nasip etmesi için Meryem Ana'ya yalvarmaya gitti."[234]

3. Ayasofya (Αγία Σοφία)

Μεγάλη Εκκλησία, (Büyük Kilise) adı ile anılan Ayasofya, II. Konstantinos (337-361) tarafından 360 yılında Yerebatan Sarnıcı[235]'nın yakınlarında inşa edilmiştir. Ancak Patrik İoannes Hrisostomos ve İmparatoriçe Eudokia arasında yaşanılan tartışma sonucu Kilise 404 yılında yıkılmış ve yerine günümüzde halen ayakta olan Ayasofya Kilisesi, II. Theodosios'un (408-450) İmparatorluğu sırasında 415 yılında inşa edilmiştir. Kiliseye "*Tanrının Kutsal Bilgeliği*" anlamına gelen

---

[232] Çeviri sırasında "*Πρατήριο λές κι άνοιξε η Μπαλουκλιώτισσα στο" [sanki Bakırköy'de istasyon açmış derdin]* kısmı eksik çevrilmiştir. Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 62.

[233] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 62.; "*Απ΄τής κουζίνας την πόρτα στα κρυφά πηγαινόερχουντα οι Τούρκοι, και άλλος ζητά αγίασμα, άλλος την παραγγέλνει ν'ανάψει γιά λογαριασμό του κερί στην Παναγία […] Γαλόνια-γαλόνια έρχεται τ'αγίασμα απ'το Μπαλουκλί. Μακροχώρι […] Αλλά ύστερα σκέφτηκε πώς δεν πιράζει. Και τι δεν μπορεί να γιατρέψει η Μπαλουκλιώτισσα.* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 76-77.

[234] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 154.; "*Στο τέλος του καλοκαιριού, όταν πια έφτασε η στιγμή να φύγουν απ'την Πόλη έψησε η Λωξάντρα κόλλυβα και πήγε στο Μπαλουκλί. Πήγε ν'αποχαιρετήσει τον τόπο της και να παρακαλέσει τη Μεγαλόχαρη στον τόπο της να την ξαναφέρε.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 186-187.

[235] Bizans Dönemi İstanbul'un su ihtiyacı açık ya da kapalı Sarnıçlar yolu ile karşılanmıştır. Yerebatan Sarnıcı'da bunlardan biridir. Detaylı bilgi .çin bkz: Jack Deleon, *Anıtsal İstanbul...,* s. 52. Ayrıca; Selim Sani Güngör, *"Tarihi Yarımada'ki Roma ve Bizans Dönemi Sarnıçları"*, Stratejik ve Sosyal Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, İstanbul 2017, s. 37-72.

"*Αγία Σοφία*" adı verilmiştir. Ancak I. Justinianus'a karşı düzenlenen Nika Ayaklanması ile yapı bir kez daha yıkılmış ve yapılan inşaatlar sonucu 537 yılında kullanıma tekrar açılmıştır.[236]

Kilise, Fetihten sonra İstanbul'un en büyük Kilisesi olmasından dolayı fethin sembolü olarak camiye çevrilmiştir. Fatih Sultan Mehmet, fethin gerçekleşmesi ile birlikte ilk Cuma namazını askerleri ile birlikte burada kılmıştır. Ayasofya'nın tahribinin önlenmesi ve ilk Cuma namazının kılınmasının ardından, Fatih Sultan Mehmet kendi hayratının ilk eseri olarak vakfetmiş ve devamında Ayasofya'nın yanında çok değişikliğe uğrayan medreseler yaptırmıştır. Belli bir dönem cami olarak kullanılan Kilise, 24 Ekim 1934 tarihinde camilikten çıkartılarak Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlanmış ve Müze olarak kullanıma geçmiştir.[237]

İstanbul'un en önemli yapılarından biri sayılan Ayasofya, Dimitri'nin etrafında camiler görmesi ile birlikte kapalı bir mekân olarak, öte yandan eşsiz güzelliği ile büyülenmesinden dolayı açık bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Ayasofya'nın Avrupa ve Anadolu'nun ortasında kalarak paylaşılamadığına dikkat çekilmektedir. Ayrıca "*fakat o yine de hükümdarlığı ile etrafına huzur yayarak görkemiyle ayakta duruyordu."* cümlesi ile Bizans İmparatorluğuna atıf yapılmaktadır.

Görkemi ile herkesi büyüleyen Ayasofya'nın "*Bizanslılar başka bir Parthenona inşa etmişler*" cümlesi ile Atina'da bulunan ve Yunan uygarlığının önemli yapılarından biri sayılan Parthenona'ya[238] benzetilerek İstanbul'un Bizans yüzü imgelenmektedir. Bu benzetme ile bir kez daha İstanbul'un fethi göz ardı edilmekte ve şehrin Bizans kimliği ile Ayasofya'nın, kozmopolit mekânlar olan Pera ve Galata'ya kıyasla sessiz ve sakin bir mekân olduğuna dikkat çekilmektedir.

---

[236] Haluk Çetinkaya, "*Ayasofya"* Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi, Cilt: VIII, İstanbul 2015, s. 6.
[237] Semavi Eyice, "*Ayasofya"* Türk İslam Ansiklopedisi, Cilt: 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1991, s. 206-210.
[238]:İoanna Benieri, "*Παρθενώνας (Parthenon)*", http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=912 Erişim Tarihi: 15.04.2019.

İstanbul Rumları için büyük bir önem arz eden Bizans surları ile çevrili Ayasofya, masalsı güzelliği ile algısal bir mekân olarak tasvir edilmektedir.

> *"Doğu ile Batı güreşiyor, onu paylaşamıyorlar, Sarayburnu önlerinde, İstanbul'un kalbi Ayasofya'nın ayakları altında köpürüyor ve dolanıp duruyorlar.*
>
> *Dimitro'nun nasıl şairliği tutmasındı, nasıl romantikleşmesindi! Ayasofya'yı çeviren minareleri gördükçe içi kan ağlıyordu. Böyleyken bile ihtişam içinde yükseliyor ve krallarda görülen bir vakar ile çevresine huzur serpiyordu. Onun yüceliği önünde insan, karıncaya benziyor ve karınca Ayasofya'nın içinde bir anlam kazanıyordu. O yüce kubbenin altında durunca siz, bu kubbenin üzerinizi mi örttüğünü, yoksa yarılıp açılmak ve sizi göklere çekmek üzere mi olduğunu bir türlü kestiremiyorsunuz.* [239]
>
> *Bizans surlarının çevrelediği eski İstanbul'un içinde yükselen Ayasofya, Dimitro'nun gözüne işte böyle görünüyordu. Burada, Pera ve Galata'da olduğu gibi gel-git yoktu, tiyatrolar ve yabancılar yoktu. Burada hayat yavaş yavaş akıp gidiyordu."* [240]

---

[239] Cümlenin devamında yer alan "*Τι Υπερμάχω Στρατηγώ τα νικητήρια... Αλλον ένα Παρθενώνα χτίσαν οι Βυζαντινοί και τιν αφιέρωσαν και αυτοί στού Θεού Σοφιά [Bizanslılar başka bir Parthenona inşa etmişler ve onu Tanrı Sofiya'ya adamışlardı.]*" kısmı çeviriye dâhil edilmemiştir.

[240] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 13. ; "*Παλεύει η Δύση με την Ανατολή και τη διεκδικούνε και αφρίζουνε και κλωθογυρίζουνε μπροστα στην πούντα του Σαραϊ Μπουρνού, στα πόδια της Αγιά-Σοφιάς μες στην καρδιά Πώς να μη γίνει ο Δημητρός ποιητής, πώς να μη γίνει ρομαντικός! Σπάραξε η καρδία του σαν είδε τους μιναρέδες γύρω άπ'την Αγιά-Σοφιά. Και όμως εκείνη στέκεται μεγαλόπρεπη και με ηγεμονική σεμνότητα σκορπά στο γύρο της τη γαλήνη. Μπροστά στο μεγαλείο της μυρμήγκι μοιάζει ο άνθρωπος, και όμως και το μυρμήγκι μέσα στην Αγιά-Σοφιά φαίνεται και παίρνει σημασία. Κάτω απ'το μεγάλο θόλο της σαν σταθείς, δεν ξέρεις αν ο θόλος πρόβαλε για να σε προστατέψει η άν υψώνεται για ν'ανοιχτει και να πετάξεις απάνω. [...] Αλλον ένα Παρθενώνα χτίσαν οι Βυζαντινοί και τιν αφιέρωσαν και αυτοί στού Θεού Σοφιά. Έτσι την είδε ο Δημητρός την Αγιά-Σοφιά πού στέκεται μέσα στην παλιά Πόλη που την τριγυρίζουνε τα τείχη τα βυζαντινά. Εκεί δεν είχε πάνε κ'έλα και θόρυβο και θέατρα και ξένους, όπως στο Πέρα και στο Γαλατά. Εκεί η ζωή κυλούσε γιαβάς-γιαβάς.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 18.

4. Galata (Γαλατά)

Galata, anlatıda çevresel bir mekân olarak sahne konumunda yer almaktadır. Ayasofya'nın anlatıldığı bölümde Galata ve Pera'nın yabancılar ve tiyatrolar ile dolu olduğuna işaret edilerek eğlence mekânı oluduğuna dikkat çekilmektedir.

"Burada, Pera ve Galata'da olduğu gibi gel-git yoktu, tiyatrolar ve yabancılar yoktu.."[241]

Genel olarak Galata ve Galata Boğazı, yapılan vapur yolculuğu ile sahne konumunda kullanılmaktadır. Durum neredeyse anlatının tamamında aynıdır.

"İşin kötüsü o gün güneyden estiği için Bakırköy-Galata arası çalışan vapur geçikme yapmıştı."[242]

"İstavroz çıkardı ve bagajını toplamaya başladı, çünkü vapur düdük çalıyordu. Galata'ya yaklaşıyorlardı.[...]

Galata Köprüsüne adım atar atmaz

—Sana teşekkür ederim Meryem Ana, dedi.[243]

"Galata Köprüsü'nden vapura bindiler ve güverteye oturdular. İlk sabah vapuruydu bu ve güverte boştu."[244]

---

[241] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 13. ; "*Εκεί δεν είχε πάνε κ'έλα και θόρυβο και θέατρα και ξένους, όπως στο Πέρα και στο Γαλατά.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 18.

[242] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 45. ;"*Έτσι τόφερε η όργη να φυσάει εκείνη την ημέρα νοτιά και νάχει καθυστέρηση το βαπόρακι πού κάνει τη συγκοινωνία Μακροχώρι-Γαλατά.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 56.

[243] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 49-50. ; "*Καθισμένη εκείνη την ημέρα μέσα στο βαποράκι πού την πήγαιε στο Γαλατά,σταυροκοπήθηκε και άρχισε να μαζεύει τα μπάγαζια της γιατί το βαποράκι σφύριζε. Πλησίαζαν στο Γαλατά.—Σ'ευχαριστώ, Παναγία μου, είπε μόλις πάτησε το πόδι της στη γέφυρα του Γαλατά.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 61.

Öte yandan Kliyo ile tartıştıktan sonra Galata'ya eğlenmek üzere giden Yorgaki'nin eve sarhoş olarak döndüğü betimlenmektedir.

> *"Karısı onu çileden çıkarınca Yorgaki dosdoğru Galata'da limana iniyor, limanı dolaşıyordu. Galata'dan her zaman sarhoş eve dönüyordu."*[245]

5. Beyoğlu-Pera (Πέρα-Σταυροδρόμι)

Sakin ve eğlenceli yönü ile bir yandan Haliç'e bir yandan da Boğaz'a bakan Pera, Avrupa kolonisinin "West-End"idir. Sokağın her iki tarafında da İngiliz ve Fransız konakları, şık kahveler, göz kamaştıran mağazalar, tiyatrolar, konsolosluklar ve kulüpler kurulmuştur. 1874 yılında dönemin modern bir bölgesi olarak Rumlar, İtalyanlar, Fransızlar ve hangi milletten oldukları bilinmeyen zengin ve kibar ailelerin Pera'da yaşadığı kaydedilmiştir.[246]

Anlatıda 1870'yıllarının İstanbul'u ve Pera'sı imgelenmektedir. Pera o yıllarda İstanbul'un en gözde ve en moda mekânıdır. Pera, Kliyo için bir dönem büyüleyici eğlence mekânları ile algısal bir mekân olsa da anlatının ilerleyen sürecinde labirent ve kapalı bir mekâna dönüşmektedir. Loksandra içinse Pera en başından beri, labirent ve kapalı bir mekândır. Pera'nın hem labirentleşen yüzü hem de algısal yüzü betimlenmektedir.

Bakırköy'de yaşayan Loksandra ve ailesi son dönemin yerleşim modası olan Pera'ya taşınma kararı alır. Taşınma sırasında Loksandra evinden ayrılışını bir parçalanma, kökünden sökülme olarak görür. Ana karakterin sevdiği bölgeye

---

[244] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 83. ;"*Πήραν το βαποράκι άπ'τη γέφυρα του Γαλατά, και κάτσαν στό κατάστρωμα. Ήταν το πρώτο πρωινό βαπόρι και το κατάστρωμα ήτανε άδειο.* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 101.

[245] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 139. ;"*Η Κλειώ [...] Όταν καταφέρνει να το σκάσει, ο Γιωργάκης πηγαίνε κατευθείαν στο Γαλατά και στριφογυρνάει μέσα στο λιμάνι. Και απ'το Γαλατά πάντα γυρίζει σπίτι μεθυσμένος.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 169.

[246] Edmondo De Amicis, *İstanbul...,* s. 59.

bağlılığı bu sayede bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Vak'a olay örgüsü ile sürekli olarak Pera'nın dönemin moda mekânı olduğuna dikkat çekilmektedir.

> *"Onu bunu! Agatho İstavroz Sokağı'na taşınmamızı istiyor. Şimdilerde yeni moda çıktı: Pera, ille de Pera. Eskiden herkes karı, koca aramak için İstavroz Sokağı'na gelirdi."* [247]

> *—Evet, gidiyoruz, ayrılıyoruz. Darmadağın olduk, bunca yıllık evimizden söküldük ve modaya uyduk: Pera'ya taşınıyoruz.*[248]

> *—Dudu, dudu, al işte! Madem Pera modaymış, otur karanlıkta sen de şimdi."*[249]

Devamında Pera'nın karanlık ve dar sokaklarından geçerek, Loksandra ve ailesinin araba ile Galatasaray, İngiliz Konsolosluğu ve Mezarlık önünden Pera'ya ulaştıkları tasvir edilmektedir. Adı geçen mekânlar sahne konumunda kullanılan çevresel mekânlardır. Bahsi geçen Mezarlık bir diğer adı ile bilinen Büyük Mezarlık, zamanla parça parça ortadan kaldırılan ve Taksim'den başlayıp Ayazpaşa-Gümüşsuyu üzerinden Fındıklı sahiline inen mezarlıktır.[250]

> *"Sola döndüler ve Mnimatakya'ya giden yokuşu tırmandılar. Galatasaray'ın karşısındaki İngiliz Elçiliği'nin önünden geçtiler ve sonra araba yine sola saptı, Pera'nın dar ve karanlık sokaklarına girdi."*[251]

---

[247] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 80. ; "*Άσ'τηνα κι αυτήνα! Η Άγαθώ λέει να ματακομίσουμε στο Σταυροδρόμι. Καινούργια μόδα τώρα μας βγήκε, το «Πέρα» και το «Πέρα». Ίσαμε τώρα ξέρεις όλος ο κόσμος στο Σταυροδρόμι πήγαινε να βρεί γαμπρό*. Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 97.

[248] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 94 ; "*—Ναί, πάμε, φεύγουμε. Διαλύσαμε, ρημάξαμε τόσων χρονών νοικοκεριό και πάμε στο Πέρα που είναι τώρα της μόδας.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 114.

[249] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 100. ; "*—Ντουντού, μουντού, αυτό είναι! Άφου το Πέρα είναι της μόδας, κάτσε τώρα και σύ στα σκοτάδια.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 122.

[250] Edmondo De Amicis, *İstanbul...,* s. 62.

[251] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 98. ; "*Στρίψανε αριστερά και πήραν το ανήφορο πρός τα Μνηματάκια. Πέρασαν μπροστά άπ'την Αγγλική Πρεσβεία, μπροστά απ'το Γαλατά-Σαράι και*

Doğum yeri olan Bakırköy'den Pera'ya taşınan Loksandra iki mekânın kıyaslamasını yapmaktadır. Pera'nın kalabalığına ve hızlı yaşamdan dolayı zaman kavramının yitirildiğine dikkat çekilmektedir. Diğer taraftan misafir ağırlama kültürünün yok olması ile önemli günlerin ve bayramların unutulduğu betimlenerek, misafirlik kültürüne dikkat çekilmekte ve bu kültürün Batılılaşma yüzü olan Pera'ya taşınılmasının ardından ortadan kalktığı vurgulanmaktadır.

Pera'nın kozmopolitliği ile yapılan vurgulamalar ile var olan kültürlerin Batılılaşma ile yok olması nedeni ile mekân Batılılaşmayı imgelemektedir. Güne baş ağrısı ile başlayan Loksandra burada mutlu değildir ve her fırsatta Bakırköy'ün kıyaslamasını yapmaktadır. Geleneksel kültürün yok olduğu, kalabalık, dar ve karanlık sokaklarına vurgu yapılan Pera, anlatıda labirent bir mekân olarak betimlenmektedir.

> *"Her şey Bakırköy'deki gibiydi, sanki hiçbir şey değişmemişti. [...] Ama burada, baş ağrısı ile uyanıyor ve pencereyi açınca artık «Allah'a şükürler olsun» diyemiyorsun. Karanlık basınca ağlıyorsun. [...] Pera'da sokaklar sabahlara kadar insan dolu. Burada ne gece geceydi, ne de gündüz gündüz. Artık misafirlik kalmadığı için bayramları, seyranları da unutuyorsun. Bunların modası geçti. Sevdiklerini bile kırk yılda bir görüyorsun, gördüğün gibi de kaybediyorsun. Geldikleriyle gittikleri bir oluyor. Ağırlayacak yerin var mı ki zaten?"*[252]

Buraya taşınmak için annesinin aklına giren Kliyo cennet sandığı Pera'dan kalabalık ve kozmik yaşamından soğur ve günden güne hüzünlenerek Bakırköy'deki yaşamını özlemektedir. Kliyo için algısal mekân olan Pera, doğum yerine olan

---

ύστερα έστριψε το αμάξι αριστερά και μπήκε μέσα στους στένους και σκοτείνους δρόμους του Πέρα." Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 119.

[252]Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 103-104. ; "*'Όλα ιδια όπως στο Μακροχώρι, μα τίποτα δε μοιάζει. [...] Όμως εδώ ξυπνάς με καφαλόπονο, και σαν ανοίξεις το παράθυρο δε λες πιά «Δόξα σοι ο Θεός». Και όταν σουρουπώνει κλαίς. [...] Στο Πέρα οι δρόμοι ως το πρωί είναι γαμάτοι κόσμο. Έδω ούτε η νύχτα είναι νύχτα, ούτε η μέρα, μέρα. Δεν ξέρεις αν είναι ανοιξη ή φθινόπωρο, ξεχνάς και τις γιορτές του χρόνου γιατί μουσαφιρλίκια πια δεν έχει. Και αύτονων η μόδα πέρασε. Τζά και μπά βλέπεις τον άνθρωπό σου, και ώς που να τον δείς, τον έχασες. Προφταίνουνε λέει τώρα να πάνε πίσω στα σπίτια τους. Αμ' και σάμπως έχεις τόπο να τους φιλοξενήσεις;*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 125-126.

özleminin artması ve bölgenin sıkıcılık kazanması sonucu kapalı bir mekâna dönüşmektedir.

> *"Kendini beklenmedik bir anda İstavroz Sokağı'nda bulan Loksandra, artık sonunun yaklaştığını hissediyordu. Artık burası, onun yeri olmalıydı. Kocasının ölümünü nasıl tevekkülle karşılamış ise yeni yaşamını da öylece kabullenmişti. Ne yaparsın? Dünya böyleydi.*
>
> *İstavroz Sokağı Bakırköy'e hiç benzemiyordu. Bu yeni yaşamı, sanki bir makas olmuş, o eski güzel yaşamını kesip geçmişe atmış, böylece güzel bir rüya sönüp gitmişti. Kliyo da bunu hissediyor ve eski Bakırköy akşamlarını, gökyüzünü, denizi, bahçelerini ve içindeki çınar ağacını özlüyordu. [...] Başlangıçta cennet hayatı sandığı Pera'nın sosyete yaşamından şimdi kaçıyor, melankoliye kapılıyor, kaybolan cennetleri için gözyaşı döküyordu."*[253]

Yer alan bölümde 1901 yılının Noel Bayramı ve bu sırada Pera'nın büyük caddesinde yer alan mağazalar betimlenmektedir. İstanbul'un Ortodoks çanları ile sallandığı ve havanın Rumluk koktuğuna dikkat çekilerek yeni bir yüzyılın başladığı bilgisi verilmekte ve mekânın Rumlar ile dolu olduğu imgelenmektedir. Buna karşılık, Pera'nın mağazalarının süslü olduğu ancak Batı kültüründe yer alan ağaç süslemelerinin olmadığına, halkın ana babadan gördüğü gelenekleri uyguladığı betimlenerek, İstanbul Rumlarının gelenek görenekleri aktarılmaktadır.

> *"İstanbul'daki Ortodoks kambanaları çalkalanıyor, hava Rum'luk kokuyordu.*
>
> *«1901 yılı kutlu olsun!»*

---

[253]Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 114 ; "*Η Λωξάντρα ένιωσε πώς για να βρέθει άξαθνα στό Σταυροδρόμι θα πεί πώς έφτασε η ώρα της και πώς αυτός έπρεπε πιά να είναι ο τόπος της. Την καινούργια της ζωή τη δέχτικε όπως είχε δεχτεί το θάνατο του Δημητρού. Τι να κάνεις; Εκείνο έτσι είναι. Καθόλου δεν έμοιαζε το Σταυροδρόμι μέ το Μακροχώρι, και έτσι εκείνη η ωραία η παλία ζωή, που, θαρρείς, ήρθε ένα ψαλίδι και άξαθνα την έκοψε στη μέση, άρχισε να χάνεται στο παρελθόν, να σβήνει σάν ώραιο όνειρο. Η Κλειώ [...] Την κοσμική ζωή του Πέρα, πού τη νόμιζε παράδεισο, τώρα την αποφεύγει, και άρχισε πάλι να μελαγχολεί, κλαίοντας, το χαμένο παράδεισό της.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 138.

Yeni yıl kutlu olsun, yeni yüzyıl kutlu olsun.

İstavroz Sokağı'nın ana caddesindeki bütün mağazalar, her yılbaşı olduğu gibi kapalıydı ve vitrinler süslenmişti. Süslemede çam ağacı, ökseotu ve mazı kullanılmamıştı. Rumlar bu gibi şeyleri öğrenip uygulamak istemiyorlar. Oyunlar, çiçekler, yemişleri üzerine susam ve afyon tohumu serpilmiş eski usul yeni yıl pidesi ve muhallebi yetiyor onlara."[254]

6. Taksim (Ταξίμ)

Loksandra adlı eserde Taksim ve Taksim Bahçesi'ne yönelik Leonis adlı esere kıyasla, detaylı bir bilgi yer almamaktadır. Bu durum Taksim Bahçesi'nin Birinci Dünya Savaşı yıllarında önemini artırması ile ilişkilidir. Genel olarak Taksim, vak'a olay örgüsüne göre sahne konumunda çevresel bir mekân olarak yer almıştır.

"Yorgo'nun evini Taksim'den Papaz Köprüsü'ne taşımasına ve Aspasya'nın saçını başını yolarak ağlamasına seyirci kalamamıştı Loksandra.[255]

Öte yandan Üsküdar'da yer alan Kolej'in kapısı Taksim Bahçesi'nde bulunan demir parmaklıklı kapıya benzetilmektedir.

"Araba Taksim bahçesindeki gibi ardına kadar açık demir parmaklıklı bir kapının önünde durdu.[256]

---

[254]Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 146. ; "*Σειούνται τα καμπαναρία της Ορθοδοξίας μέσα στην Κωνσταντινούπολη και ο αέρας μυρίζει ρωμισύνη.—Ευτυχισμένο το 1901!Καινούργιος χρόνος καινούργιος αιώνας. Στο μεγάλο Δρόμο του Σταυροδρομιού τα καταστήματα είναι, όπως κάθε χρόνο, κλείστα, και οι βιτρίνες είναι στολισμένες. Δεν έχουνε όμως ούτε έλατα, ούτε γκύ, ούτε χόλυ. Οι ρωμιοί δεν θέλουν να ξέρουν τέτοια πράματα. Παιχνίδια, λουλούδια, φρούτα, πατροπαράδοτη πίττα αγιοβασιλιάτικα με μαχλέπι καί, και πασπαλισμένη με σουσάμι και παπαρουνόσπορο.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 178.

[255] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 72. ; "*Δεν μπορεί η Λωξάντρα να βλέπει το Γίωργο να κουβαλά το σπίτι του απο Ταξίμι στό Παπάζ Κιοπρουσού καί την Ασπασία να κλαίει κα να τραβά τα μαλλία της.* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 89.

7. Fener (Φανάρι)

Barındırdığı okullar ve dernekler ile Yunan aydınlanmasının önemli kültür mekânları arasında yer alan Fener hakkında anlatıda yeteri kadar bilgi yer almamaktadır. Fener'in eski görkeminine dikkat çekilmekte ve görkemini yitirmiş olmasına rağmen halen Rumların düşünce merkezi olduğu imgelenmektedir.

> *"Küçük Haliç'te bulunan Fener, eski parlaklığını kaybetmiş olmasına rağmen Rumların*[257] *düşünce merkezi olmaya devam ediyordu."*[258]

8. Üsküdar (Σκουτάρι-Χρυσούπολη)

İstanbul'un en önemli olgularından biri de bütünleşme olgusudur. Bu olgu 19. yüzyılın gündelik yaşam olguları arasında yer almaktadır. İstanbul, Galata ve Üsküdar bu dönemde birbirlerine yaklaşan mekânlardır. Yaklaşım şehir içi ulaşımının artması ile ortaya çıkmıştır. 1838 tarihinde Azapkapı ve Unkapı arasında inşa edilen köprüler arası ihtiyacı karşılamak amacı ile Karaköy Köprüsü İstanbul ve Galata arasındaki insan akışını hızlandırmıştır. Bu sayede Kabataş-Üsküdar ile Boğaziçi-Köprü seferleri ile Üsküdar'ın bölgesel bütünleşmesi sağlanmıştır.[259] Farklı vak'a olay örgüsü ile Loksandra ve diğer kahramanlar bu bütünleşmenin sonucu vapur yolculuğu ile Üsküdar'a gittikleri betimlenmektedir.

Üsküdar eşsiz büyüleyici güzelliği ile anlatıda algısal bir mekân olarak yer almıştır. Anna, Üsküdar Amerikan Kolejine eğitim almak üzere annesi Kliyo tarafından Üsküdar'a götürülür. Galata Boğazı'ndan vapura binerek Kız Kulesi ve

---

[256] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 199. ; "*Σταμάτησε τ'αμάξι μπροστά σε μία σεδερένια καγκελωτή πόρτα όρθανοιχτη, όπως στον κήπο του Ταξίμ..*Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 239.
[257] Çeviri esnasında "*ελληνικής"* olarak yer alan kelime "*Rum"* olarak çevrilmiştir.
[258] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 14. ; *Το φανάρι,πού ήταν μέσα στόν Κεράτιο Κόλπο,έξακολοθούσε να είναι ακόμη το κέντρο της ελληνικής διανόησης, όμως είχε χάσει την πρωτινή του αίγλη.* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 19.
[259] Ekrem Işın, *İstanbul'da Gündelik Hayat...,* s. 86.

Sarayburnu'ndan geçerek Üsküdar'a ulaşırlar. Adı geçen mekânlar sahne konumunda kullanılan çevresel mekânlardır. Asıl hedef mekân, algısal mekân olan Üsküdar'dır.

> *"Araba Galata Köprüsü'ne gelince eşyaları vapura taşıdılar ve vapur karşı kıyıya doğru harekete geçti. Sarayburnu'ndan Kız Kulesi önlerinden geçtiler ve Üsküdar göründü."*[260]

At arabası ile Üsküdar'a giden Anna ve annesi, bir Türk arabacının arabasında yolculuk yapmaktadır. Anlatının bu kısmında Türk arabacının atlara acımadan vurduğu ve Anna'nın yüreğinin duruma daha fazla dayanamayarak Türk arabacının sırtına vurması sonucu arabacının sinirlenip küfürler yağdırmasına dikkat çekilmektedir.

Betimleme ile Türk arabacının sinirli ve acımasız olduğu imgelenmektedir. Ayrıca Anna'nın sergilemiş olduğu bu tavır karşısında, anne Kliyo'nun "*Yahu Anna, sen ne yapıyorsun Türk mahallesindeyiz. Delirdin mi?"* gibi içinde korku barındıran sözü ile kızını uyarması neticesinde Üsküdar'ın genelinde Türklerin yaşadığı bilgisi verilerek mekânın Türklere açıldığı tasvir edilmektedir.

> *"Üsküdar İskelesinde Kliyo ile Anna, koleje gitmek üzere yeniden bir araba tuttular. Atlar soluk soluğa Türk mahalleleri ve dar sokaklar arasında kaldırımları çıkıyorlardı. Kaburgaları inip kalkıyordu, ter içindeydiler. Tepeye çıkmaları yarım saat sürdü ve arabacının zavallı atlara her kamçı vuruşunda Anna'nın yüreği kan ağlıyordu. Arabacıyı dürtmeye başladı... tâ ki adam kızıp küfretmeye başlayıncaya kadar.*
>
> *«Canım Anna, Türk nahallesindeyiz, çıldırdın mı?»"* .[261]

[260] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 199. ; "*Σαν έφτασε τ'αμάξι στη γέφυρα του Γαλατά, φορτώθηκαν τα πράματα στο βαποράκι και το ξεκίνησε γία την απέναντι όχθη. Περάσανε μπρόστα άπ'το Σαράϊ Μπουρνού κόντα, απ'τόν Πύργο του Λέαντρου, και φάνικε το Σκούταρι.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 239.

Devamında Üsküdar'ın mucizevî güzelliğine şu sözler ile vurgu yapılmıştır.

"Biliyor musun, anne, Üsküdar'ın ne güzel bir yer olduğunu! Okuldan bakınca bütün deniz, İstanbul ve Ayasofya görünüyor. Harika!'"[262]

9. Kız Kulesi (Πύργος του Λεάνδρου)

Kaynağı belirsiz bir efsaneye göre Kız Kulesi'nin yerinde dev bir kaya olduğuna ve üzerinde dikili olan kulede sürekli ateş yandığı ile ilgilidir. Hiç sönmeyen bu ateşin üzerinde denizden doğan sürekli ak kanatlı, altın nallı küheylanlar dolaştığı anlatılmıştır. Hakkında hayli efsane barındıran Kız Kulesi'nin anlatıda "*Πύργος του Λεάνδρου (Leandros Kulesi)*" adı ile yer alan efsane ise şu şekildedir:

Antik bir söylenceye göre, Abydos Kralı'nın oğlu Leandros, Afroditi tapınağının rahibesi olan sevgilisi Hero ile buluşmak için her gece denize atlar. Hero'nun yaşadığı kuleye yunus balıkları ile yüzerek oraya gider ve sevgilisi ile gece boyunca görüşerek sabahın ilk ışıkları ile Abydos'a geri döner. İ.Ö 400 yıllarında yaşayan Mousaios, "*Hero ile Leandros*" adlı epik şiirinde bu kulenin Çanakkale'de olduğunu yazmıştır. Bu efsaneye göre "Leandros Kulesi" olarak adlandırılan kulenin bazı seyahatnamelerde yazılan bilgilere göre tam aksine İstanbul'da olduğu iddia edilmiştir. Efsanenin bu kule ile ilgisi olmadığı kaynaklarca bildirilmiştir.[263]

---

[261] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 199.; "*Στη σκάλα τού Σκουταριού η Κλειώ και ή Άννα πήραν αμάξι πάλι γιά ν΄άνεβουνε στο Κολλέγιο. Μέσα απο τουρκομαχαλάδες, από στενά σοκάκια σκοτεινά, γλιστρώντας πάνω στό καλντερίμι, άνεβαιναν τ'αλόγατα αγκομαχώντας. Και τα πλευρά τους πηγαινοέρχουνταν, και στάζανε ιδρώτα τα μεριά τους. Μισήν ώρα κάναν για να φτάσουν στην κορφή και η καρδιά της Άννας μάτωνε κάθε φορά που ο αμαξάς σήκωνε το καμτσίκι γιά να χτυπήσει τά καημένα τα άλογα. Και βίρα ορμούσε στην πλάτη του, ώς πού ο αμαξάς άγριεψε και άρχισε να βρίζει. — Καλέ Άννα, σε τουρκομαχαλά βρισκόμαστε! Τρελάθηκες;*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 239.

[262] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 200. ; "*—Μά δεν ξέρεις, μητέρα, τί ώραιο μέρος είναι το Σκούταρι! Καί απ'τό σχολείο φαίνεται όλη η θάλασσα και η Πόλη μέ την Αγιά-Σοφιά. Μαγεία!*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 240.

[263] Jack Daleon, *Anıtsal İstanbul...,* s. 77-79.

Çeşitli efsanelere ve destanlara konu olan Kız Kulesi hakkında detaylı bir betimleme yer almamaktadır. Adı geçen mekân sahne konumunda kullanılmıştır.

> *"Araba Galata Köprüsü'ne gelince eşyaları vapura taşıdılar ve vapur karşı kıyıya doğru harekete geçti. Sarayburnu'ndan Kız Kulesi önlerinden geçtiler ve Üsküdar göründü."*[264]

10. Bakırköy (Μακροχώρι)

İstanbul surlarının dışında bulunan Bakırköy, şehrin en önemli tarihi semtlerinden biridir. Latin döneminde "*Septimum*" ve Bizans döneminde, şehir surları dışında 7 kilometre uzaklıkta bulunması nedeniyle "*Έβδεμον (Evdemon)*" olarak anılmıştır.[265] Sonraki dönemlerde "*Μακροχώρι (Makrohori)*" ve "*Makriköy*" adları ile kullanıma geçmiştir. Bizans döneminde askeri ve siyasi bir merkez konumunda kullanılan semt, Yeşilköy yakınlarında bulunmaktadır. Bakırköy 1877-1878 Rus işgaline uğramış ve Ayastefanos Antlaşması bu semt sınırları içerisinde imzalanmıştır. Ayrıca II. Abdülhamit'in tahttan indirildiği bölge olarak tarihe geçmiştir. Bünyesinde Latin, Bizans, Osmanlı dönemi ve işgal yılları gibi tarihi olaylara sahne olmuş İstanbul'un en önemli semti olarak kayıtlarda yer almaktadır.[266]

Roma ve Bizans dönemi Hipodrom[267] çevresinde ordugâh olarak kullanılan Bakırköy, İmparatorların törenler eşliğinde taç giydiği, konakladığı, ordunun sefer

---

[264] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 199. ; "*Σαν έφτασε τ'αμάξι στη γέφυρα του Γαλατά, φορτώθηκαν τα πράματα στο βαποράκι και το ξεκίνησε γία την απέναντι όχθη. Περάσανε μπρόστα άπ'το Σαράϊ Μπουρνού κόντα, απ'τόν Πύργο του Λέαντρου, και φάνικε το Σκούταρι.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 239.

[265] Alexander Van Millingen, *Byzantine Constantinople*..., s. 315.

[266] "*Bakırköy'ün Tarihçesi",* http://www.sitebakirkoy.com/bakirkoy-un-tarihcesi.html Erişim Tarihi: 16.04.2019.

[267] Hipodromlar Bizans Dönemi sosyal hayatın en canlı noktası konumundadır. Araba yarışlarının ve tiyatro gösterilerinin yapıldığı bu mekânlar birçok tarihi olaya sahne olmuşlardır. Roma'daki *Circus Maximus* örnek alınarak Septimus Severus tarafından yaptırılan, daha sonra I. Konstantinos tarafından onarılmışladır. Hipodromlar, zamanla merasimlerin ve politik tartışmaların yapıldığı yer haline gelmiştir. Gerçek anlamda araba yarışlarının yapıldığı bir mekândır. Detaylı bilgi için bkz: Işın Demirkent, "*Bizans*", İslam Ansiklopedisi, Cilt: 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 206.

hareketini gerçekleştirildiği önemli bir askeri mekân olarak kullanılmıştır. Gerek Bizans dönemi gerekse Osmanlı dönemi sahil kasabası olan semt, 18. yüzyıl başında inşa edilen Baruthane ile sanayi kimliği kazanarak etrafında çalışanların yerleşmesi sonucu önemli bir yerleşim alanı olmuş ve 19. yüzyılda farklı etnik kökenli dış göçler nedeniyle yerleşimi artmıştır. [268] İstanbul çevresinde bir kasaba olarak bilinen, günümüzde kalabalık nüfuslu bir yerleşim alanına dönüşmüş tarihi bir semttir.

Bakırköy, ana karakter Loksandra'nın ruhsal düzeyi ile sergilenen ve şekillenen, diğer karakterler ile hayat arasındaki mesafeye anlamlı bir boyut kazandıran algısal bir mekân olarak anlatıda yer almaktadır. Loksandra ile derinlemesine ilişki içerisinde olan samimiyet ve huzur mekânıdır. Bakırköy'ün Yeditepe üzerinde kurulu olduğu ve Marmara Denizi'nin mavi suları ve Yeşilköy yakınlarında bir dış mahalle olduğu tasvir edilmektedir.

> *"Loksandra'nın oturduğu evin temeli, Ay-Stefano ile Eftapirgo arasında Marmara'nın mavi sularına bakan şehirdışı semtlerinden Bakırköy'de atılmıştı."*[269]

Loksandra mutfak ve yemeğe o kadar düşkündür ki, yemeklerine ayrı bir özen gösterir ve birbirinden nefis yemekler hazırlar. Bu yemekleri yemek üzere tüm akrabaların mesafeye aldırış etmeden, Kadıköy, Kurtuluş ve Boğaz'dan Makrohori'ye geldikleri betimlenmektedir. Akrabaların bölgeye gelmesi ve diğer vak'a olay örgüleri ile Bakırköy algısal bir mekân olarak yer almaktadır. Adı geçen diğer mekânlar fon mekân olarak kullanılan çevresel mekânlardır. Akrabaların sürekli birbirlerine yapmış oldukları ziyaretler ile akraba ilişkilerine verilen önem vurgulanmaktadır. Vak'a olay örgüsü ile anlatıda zincirleme bir şekilde Loksandra ve diğer karakterlerin akraba ilişkilerine gösterdikleri önem ile dönemin kültür ve gelenekleri imgelenmektedir.

---

[268] Deniz Aydın-Zeynep Eres, "*20. Yüzyıl Başında Bakırköy: Tarihi Haritalarda geçmişin İzini Sürmek İstanbul'un Semtleri: Bakırköy"*, Mimarist Dergisi, Sayı: 61, İstanbul 2018, s. 38-40.

[269] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü, Λωξάντρα,* s. 17. ; "*Το σπιτικό της η Λωξάντρας το θεμέλιωσε στο Μακροχώρι –ένα προάστιο ανάμεσα στον Άι-Στεφανο και στο Επταπύργιο. Πάνω στα γαλανά νερά της Προποντίδας."* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 22.

"Yakınları Loksandra'nın yemeğinden tadabilmek için tâ Boğaziçi'nden, Kadıköy'den ve Tatavla'dan kalkıp Bakırköy'e gelirlerdi."[270]

Devamında Bakırköy'ün yazlık bir mekân olarak kullanıldığı bilgisi verilmektedir.

"Annesi, onu, birkaç gün kalsın diye Pera'dan Bakırköy'e gönderdiği zamanlar …"[271]

Öte yandan anlatıda adı sık sık geçen Reşat Paşa ve hanımlarının Loksandra ile komşu oldukları ve yan yana olan bahçelerinden yükselen çiçek kokuları tasvir edilmektedir.

"Bakırköy'e ayak basar basmaz burnuna evinin ve avlusunun kokusu geldi."[272]

Ayastefanos Antlaşması'nın yapıldığı sırada Rus askerlerinin Yeşilköy'de oldukları ve Bakırköy'e gelebilecekleri ihtimali betimlenmektedir. Loksandra Rus askerlerinin gelişini büyük bir coşkuyla karşılar ve misafirperverliği ile onları evinde ağırlamak, ikramlarda bulunmak ister.

"Bilemezsin ki, bakarsın Ruslar Bakırköy'e giriverirler. Adamlara bir çay da mı pişirmesin? Bir buyurun da mı demesin?" [273]

---

[270]Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 19. ; "*Απ'το Βόσπορο, απ'τό Καντίκιοϊ, απ'τά Ταταύλα ξεκινούσανε οι συγγενείς να έρθουν στο Μακροχώρι για να φάνε της Λωξάντρας το φαϊ.*"Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 25.

[271] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 47. ; "*Τα καλοκαίρια που την έστηλνε η μάνα της, άπ'το Πέρα, να κάνει εξοχή στο Μακροχώρι.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 58.

[272] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 50. ; "*Μόλις πάτησε το πόδι της στο Μακροχώρι, αμέσως στη μύτη της ήρθε η μυρωδιά του κήπου της και η μυρωδιά από τον κήπο του Ρεσάτ πασά πού ήταν διμπλα στο δικό της.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 62.

[273] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 65. ; "*Μπορεί να μπαίνανε και στο Μακροχώρι οι Ρώσοι. Ένα τσάι να μήν τους κάνει τους ανθρώπους; Ένα μπούγιουρουν να μήν τους πεί;*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 80.

Devamında Bakırköy'ün ilkbahar mevsiminde papatyalar, çimenler ve kırlangıçlar ile daha da güzelleştiği betimlenmektedir. Loksandra'nın Bakırköy'ü derisinde hissettiği ve her ilkbaharda gençleşen çınar ağacı gibi gençleştiği vurgulanmaktadır. Çınar ağacının uzun yaşamı ve her bahar canlanması özelliği ile Loksandra'nın da tıpkı çınar ağacı gibi gençleştiği benzetmesi yapılmaktadır. Bu benzetme yaşlı bir büyükanne olan Loksandra'nın zamanın geçmesi ile hala kendini genç hissettiğini simgelemektedir. İlkbahar'ın habercisi olan çimenler, papatyalar, kırlangıçlar ve yeniden yeşermeye başlayan çınar ağaçları ile mekânın mevsimsel görüntüsü yansıtılarak, büyüleyici güzelliği tasvir edilmektedir.

> *"Loksandra'nın bahçesinde salyangozlar da çıktı. Çınar, yeni yapraklara büründü. Yağmurların yıkadığı defne, daha da yeşil görünüyordu. Paşa'nın bahçesini ot kaplamıştı ve hava yabani menekşelerin buruk kokusu ile doluydu. Orada, burada, Loksandra'nın marulları ve turpları arasında afyon çiçekleri tomurcuk açıyordu. Kırlangıçlar, eski yuvalarına dönmekteydiler. Bakırköy'ün bütün çayırları papatya doluydu. [...] Gözleriyle, burnuyla, kulaklarıyla, derisindeki deliklerle baharın tadını içine sindiriyor. Loksandra'yı, gözlerini bağlayıp hiç bilmediği bir yere bırakırsanız ve sonra da ona, nerede olduğunu sorarsanız size derdi ki «Nerede olduğumu bilmiyorum, ama Bakırköy'de olmadığımı biliyorum.» Bakırköy'ün havası onun derisine*[274] *işlemişti.*[275]

[274] Çeviri esnasında "*και κεί ξανανιώνει κάθε χρόνο μαζί με την άνοιξη, όπως ξανανιώνει και ο πλάτανός της.[Bakırköy'ü derisine temas eden hava ile hissediyordu ve her yıl ilkbahar ile birlikte tıpkı çınar ağacının gençleştiği gibi gençleşiyordu]"* kısmı çevrilmemiştir.

[275] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 89. ; "*Στον κήπο της Λωξάντρας βγήκανε κ'οί σαλιαγκοί. Ο πλάτανος τίναξε καινούργια φυλλαράκια. Η δάφνη, πλυμένη απ'τίς βροχές, έγινε ακόμα πιό πράσινη. Το σαμάρι της μάντρας του πασά σκεμάστηκε γροσίδι και ο αέρας πιπέρισε με της αγριοβιολέτας τη μυρωδιά. Έδω και κεί, ανάμεσα στα μαρουλάκια και στα ρεπανάκια της, φυτρώσανε παπαρούνες. Όλα τα τσαϊρία του Μακροχωριού γεμίσαν χαμομήλι. [...] Άν ρίξεις τη Λωξάντρα σε άγνωστο μέρος με δεμένα μάτια και τη ρωτήσεις που βρίσκεται, θα σ'απαντήσει πώς δεν ξέρει πού βρίσκεται, αλλά ξέρει πως δεν είναι στο Μακροχώρι. Το Μακροχώρι το νιώθει με την επαφή του αέρα του στό δέρμα της, και κεί ξανανιώνει κάθε χρόνο μαζί με την άνοιξη, όπως ξανανιώνει και ο πλάτανός της.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 108.

"*Bakırköy'ü ve denizi, denizin nimetleri istiridye, midye ve ıstakozu seviyordu…"*[276] cümlesi ile Loksandra'nın Bakırköy'e olan sevgisi tasvir edilmektedir. Ancak Loksandra Kliyo'nun ısrarları üzerine çok sevdiği mekâna veda etmek zorunda kalarak Pera'ya taşınır. Taşınma olayının tartışıldığı sırada Hariklo adlı karakter "*Gerçek şu ki Bakırköy boşaldı. Türk, Ermeni doldu."*[277] bilgisini vermektedir. Bölgenin Rum yerleşim alanından çıkarak Türk ve Ermeniler ile dolmuş olması yukarıda yer alan 18-19. yüzyılda bölgenin almış olduğu dış göç bilgisini doğrulamaktadır. Pera'ya taşınılmasının ardından sürekli olarak Pera-Bakırköy kıyaslaması yapılır. Bakırköy'e duyulan özlem Pera'ya taşınmak isteyen Kliyo'nun hisleri ile dile getirilmektedir.

"Kliyo da bunu hissediyor ve eski Bakırköy akşamlarını, gökyüzünü, denizi, bahçelerini ve içindeki çınar ağacını özlüyordu."[278]

Kıyaslamaya bekçiler ve diğer meslek grupları hatta kedi ve köpeklerin hisleri bile dâhil edilmektedir.

"Çok hayvandı bu bekçi. Nerede Bakırköy'ün bekçisi![279]*"*

"Aslan da önce anasını, sonra da havayı kokladı: «Pif! Bunlar da ne köpeği? Nerede bizim Bakırköy'ün köpekleri!»"[280]

«Bu çetele[281] *çok küçük» dedi. «Nerede bizim Bakırköy'deki sütçünün verdiği çeteler»*[282]

---

[276] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 74. ; "*Αγαπούσε το Μακροχώρι με τ'ανοιχτό το πέλαγος και τα ωραία του θαλασσινά: τα στρείδια του, τα χτένια του τόν αστακό του...*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 91-92.

[277] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 80. ; "*Η αλήθεια είναι πώς το Μακροχώρι άδειασε. Έχει γεμίσει τουρκία και αρμενία.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 97.

[278] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 114.; "*Ακόμα και η Κλειώ άρχισε να τό αισθάνεται αυτό και να νοσταλγεί τα ωραία μακροχωρίτικια δειλινά, τον ουρανό, τη θάλασσα, τον κήπο και τον πλάτανο τους*." Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 138.

[279] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 102.; "*Πολύ χαϊβάνι ήτανε τούτος ο μπεχτσής. Πού ο μπεχτσής του Μακροχωριού!*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 123.

[280] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 103.; "*Μύρισε και ο Ασλάν τη μάνα του, μύρισε και γύρω τον αέρα. «Πίφ! Αύτα τι σκυλιά είναι εδώ; Πού τα δικά μας τα σκυλιά του Μακροχωριού!»*". Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 124.

11. Kurtuluş (Ταταύλα)

İstanbul'un geçmişi yangınlar ile doludur. İstanbul'un yangın geçmişi arasında en önemli yangınlarından biri de Tatavla yangınıdır. Rakı imalatı sırasında meydana gelen yangın sonucu semt adı 1929 yılında Kurtuluş olarak kullanıma geçmiştir.[283]

Beyoğlu arkasında yer alan ve Aya Dimitri Kilisesi yanında bulunan Tatavla, Rum nüfuslu bir semttir. Ayrıca azınlık olarak birkaç Ermeni aile burada yaşamıştır. Türk nüfusun bölgeye yerleşimi yangından sonra gerçekleşmiştir. Tatavla, kendi İstanbul Rum lehçesini barındıran, bölge halkının düzenlediği etkinlikler ve kurulan dernekleri ile belli bir döneme kadar Yunanistan kasabasını andıran Rum yerleşimli tarihi bir semt olarak kayıtlara geçmiştir.[284]

Büyük Perhiz öncesi Kathari Deftera (Temiz Pazartesi) ve Baklahorani kutlamaları, yüzde yüz Rum nüfuslu semt olan Tatavla ile bir bütünlük kazanmış ve İstanbul Rum Ortodoks dünyası tarafından karnaval şeklinde kutlanmıştır.[285] Tarihi semt, İstanbul'un en önemli sosyal tarihi geçmiş ritüellerinden biri olan "Baklahorani Karnavalı"na 1943 yılına kadar ev sahipliği yapmış ve 500 yıl boyunca bu karnaval üç gün sürerek, Tatavla sokaklarında vur patlasın çal oynasın şeklinde, maskeler ve kostümler ile kutlanmıştır. Şehrin Ortodoks dünyası bu coşkulu günü iple çekerek

---

[281] Çetele: Ekmekçi, sütçü vb. esnafın, uzunlamasına ikiye bölüp üzerine kertikler çenterek hesap tuttukları ağaç dalıdır.

[282] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 103. ; "*Αυτή η τσέτουλα πολύ μικρή είναι, είπε η Λωξάντρα κοιτάζοντας τη βέργα. Πού οι τσέτουλες πού μας έδινε ο δικός μου ο γαλατάς στο Μακροχώρι."* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 125.

[283] "*Tatavla'yı Kurtuluş Yapan Yangın*" http://www.istanbultarih.com/tatavla-yi-kurtulus-yapan-yangin-250.html Erişim Tarih: 16.04.2019.

[284]YorgosValasiadis, *Καί Στα Ταταύλα Χιόνι (Tatavla'da da Kar),* Gavrilidi Yayınları, Atina 2002, s.16-32

[285] Nurdan Türker, *İstanbul Rum Ortodoks Dini Ritüellerde Aidiyet Algısı-Temsili,* Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Doktora Tezi, İstanbul 2013, s. 237.

bölgeye eğlenmek için gitmişlerdir. Karnavalları, dernekleri ve spor kulüpleri[286] ile kurulu olan bu semt İstanbul Rumları için önemli bir merkez konumundadır.[287]

Beyoğlu'nun arkasında bir tepede kurulu olan Tatavla eğlence mekânları, dernekleri, spor kulüpleri, okulları ve önemli halk kültürleri ile algısal bir mekân olarak anlatıda yerini almıştır. Tatavla'da araba olmayışı ve bunun yerine eski bir araç olan sedyenin kullanıldığı betimlenmektedir. Bu betimleme ile Pera ve Galata gibi semtlere göre Tatavla gelişmemiş bir semt olarak imgelenmektedir. Bunun sebebi ise eski geleneklere halen sahip çıkılması ve Batılılaşmamış olmasıdır.

Eski geleneklerin halen korunması ile Tatavla Batılılaşma ile bütünlük kazanmayan ve kendi kültürünü koruyan bir bölge olarak ön plana çıkmaktadır. Çünkü Pera'ya taşınan Loksandra eski geleneklerin yok olduğunu Pera'nın Batılılaşma yüzü ile ilişkilendirir. Buna karşılık Tatavla'da eski geleneklerin halen korunmasına yönelik yapılan betimleme ile İstanbul Rumlarının bölgede gelenek göreneklere sahip çıktıklarına vurgu yapılmaktadır.

Bir diğer önemli konu ise Tatavla halkının birlik ve dayanışmasının Roma dönemi Hıristiyan kardeşliğine yönelik yapılan vurgudur. Anlatıda Pera ve Galata gibi çok kültürlü semtler Batılılaşmayı simgelerken, Tatavla halen Bizans kimliğini koruyan Fetih öncesi zamanı simgelemektedir. Bu betimleme ile Tatavla Yunanistan'da yer alan bir semt olarak imgelenmektedir.

> *"Galata'dan arabaya bindiler; çünkü Tatavla, İstavroz Sokağı'nın ardındaki bir tepeye düşüyordu ve o günlerde oraya başka taşıt aracı çalışmıyordu. Arabanın kaldırımda çıkardığı tekerlek sesini duyan Tatavlalılar[288] pencerelere koşuştular.[...] Tatavla'da araba yoktu. Hastaları*

[286] Kurulan bu derneklerin amacı İstanbul Rum halkının birlik ve beraberliğinin sağlanması, gençlerin spor alanında etkin rol alması ve kültürel açıdan aydın bir nesil yetiştirmek olmuştur. Detaylı bilgi için bkz: Ellinikos Sindesmos Tataulon, "*Κανονισμός (Tüzük)"*, İstanbul 1919.

[287] "*Kurtuluş-Tatavla, Baklahorani Karnavalı"*" https://1001istanbul.com/kurtulus-tatavla/ Erişim Tarihi: 16.04.2019.

[288] Çeviri sırasında "*Tatavlalılar"* olarak çevrilen "*Ταταυλιανές" "Tatavlalı Kadınlar"* anlamını taşımaktadır.

taşımakta, yoksullar yararına gazinoda düzenlenen baloya gidip gelmede tahtırevan kullanılırdı. [...]

Tarihi Ay-Dimitri tapınağı çevresinde Tatavlalılar okulları, spor salonları ve gazinoları ile tam bir birlik içinde yaşamaktaydılar. Birbirlerine olan bağlılıkları ile Roma'lılar devrindeki Hıristiyan topluluklarını hatırlatıyorlardı.

İstanbul'un nüfusu yüzde yüz Rum olan tek semti Tatavla idi. Bir Türk, kendisine yalvarsan da buraya adım atmak istemezdi.

Eski gelenek ve görenekler burada korunuyordu. Burada hala, yay biçiminde bir odun parçası çan olarak kullanılıyor ve kilise görevlisi bu çanı bir çekiçle üzerine vurmak suretiyle sokak başlarında çalıyor ve dindarları ayine çağırıyordu. Ölümlerde de bu çan çalınıyordu."[289]

Devamında bölgede yer alan *Akropolis* ve *Ararat* kahvehanelerinde düzenlenen sazlı sözlü eğlenceler betimlenmektedir. Tüm Tatavla halkı burada toplanır dönemin şarkılarını dinler, genç delikanlılar halk dansları yaparak eğlenir, genç kızlar ise şarkılar söyler. Kahvehanelerin yanında yer alan mezarlığın dahi çiçekler ile dolu olmasından dolayı insana mutluluk verdiği konusuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca 500 yıllık bir tarihi geçmişe sahip olan Baklahorani karnavalını kutlamak üzere bölgenin İstanbul Rumları ile dolup taştığı tasvir edilmektedir.

---

[289] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 29-30. ; "*Απ'το Γαλατά πήρανε αμάξι, γιατί τα Ταταύλα είναι σε λόφο που πέφτει πίσω απ'το Σταυροδρόμι και άλλη συγκοινωνία τότες δεν ύμηρχε.— Όταν οι Ταταυλιανές άκουσαν τα κατρακύλια του αραμπά πάνω στο καλντιρίμι, τρέξανε όλες στά παράθυρα.[...] Αμάξι δεν είχαν τα Ταταύλα, είχανε όμως σέντιες, πού τις μευαχειρίζονταν σε περίπτωση αρρώστιας η όταν γίνουν ο μέγαλος χορός της Φιλοπτώχου στη Λέσχη.[...] Γύρω από τον ιστορκό ναό του Άη-Δημήτρη οι Ταταυλιανοί ζούσαν οργανωμένοι με τα σχολεία τους, το Γυμναστήριο, τη Λέσχη τους. Με την αλλυλεγγύη πού τους συνέδεε οι Ταταυλιανοί θύμιζαν χριστιανική αδελφότητα σε ρωμαϊκη εποχή.[...] Τα Ταταύλα ήταν το μόνο προάστιο της Πόλης, που είχε πληθυσμό εκατό τοις εκατό ελληνικό. Τούρκος το πόδι του στα Ταταύλα να τον παρακαλούσες, δεν το πατούσε. [...] Έκει διατηρούνταν όλα τα παλιά έθιμα. Ακόμα και το σήμαντρο, ένα ημικυκλικό ξύλο, πού ο καντηλανάφτης το χτυπούσε στα σταυροδρόμια μ'ένα σφυράκι, καλώντας τους πιστούς στη λειτουργία. Το σήμαντρο χτυπούσε και στούς θανατούς.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 36-37.

Bölgeye ilk kez gelen Giorgaki'nin ağzından çıkan "*Yahu burası Yunanistan! diye söylenip duruyordu"*[290] cümleleri ile Tatavla'nın Yunanistan'a benzediği sık sık dile getirilmektedir. Tatavla, topografik bir mekân dışında Rum nüfuslu eski gelenek göreneklerin korunduğu derin anlam barındıran, mutluluk verici algısal bir mekân olarak anlatıya dâhil edilmiştir.

> *"Tatavla bir yamaçta kurulmuştu. Yamacın tepesinde Tumba vardı Ay-Dimitri kilisesi ile gazinonun karşısında düşen yerde, Tumba'nın üst yanında semtin iki büyük merkezi olan Akropolis ile Ararat bulunur. Buradaki yazlık kahvehanelerde toplanan Tatavlalılar [...] günün en sevilen kantolarını okuyan kanto şarkıcılarını dinlerlerdi.*
>
> *Bu kahvehanenin yakınında bir de Ay-Lefteri'nin mezarı vardı. Üzerinde tek yaban ot bulunmazdı. Çiçekleri ve bakımlı ağaççıkları insanın gözlerini okşar. İstanbul'un her yerinde gelen Rumların toplandıkları Baklahorani de buradaydı.*[291].
>
> *Tatavlalı delikanlılar Sirto oynuyorlar, dertli kasap havaları oynuyor.[…] Ve genç kızlar da şarkı söylmekte.[…] Tatavlanın dünyanın merkezi olduğundan hiç şüphesi yoktu."*[292]

---

[290] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 87.; "*Στα Ταταύλα που ήταν ο Γιωργάκης δεν πίστευε τα μάτια του.—Καλέ έδω είναι Ελλάδα! Έλεγε και ξανάλεγε*." Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 105.

[291] İlgili kısımdan sonra yer alan "*Σωστό όμως αρχαϊκό μνημόσυνη μπροστά στόν Άι-Λεφτέρη είναι η Καθαρή Δευτέρα.[Fakat bu da bir gerçek* ki*; Ai-Lefteri'nin önünde arkaik anıt gibi durun Temiz Pazartesi]"* çeviriye dahil edilmemiştir.

[292] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 29-32. ; "*Τα Ταταύλα είναι χτισμένα πάνω σε λόφο, και στην κορφή του λόφου είναι η Τούμπα. Πάνω στην Τούμπα, αντίκρυ στον Άι-Δημήτρη και στη Λέσχη, είναι τα δύο μεγάλα κέντρα: η Ακρόπολης καί το Αραράτ. Καλοκαιρινά καφενεία, όπου μαζεύονταν οι Τατταυλιανοί ν'ακούσουνε τους κανταδόρους να τραγουδούν τα τραγούδια της εποχής.[…] Δίπολα σ'αυτά τα καφενεία είναι και το νεκροταφείο του Άι-Λεφτέρη. Καμιά αγριάδα δεν έχει το καημένο. Ίσα-ίσα, με τα λουλούδια του και μέ τα ήμερα δεντράκια του δίνει χαρά στη θέα... Σωστό όμως αρχαϊκό μνημόσυνη μπροστά στόν Άι-Λεφτέρη είναι η Καθαρή Δευτέρα. Είνα το Μπακλαχοράνι, όπου μαζεύονται οι Έλληνες απ'όλα τα μέρη της Πόλης.[...]Τα παλικάρια τα ταταυλιανά χορεύουνε συρτούς πολίτικους, χορεύουνε ντερτιλίδικους χασάπικους. [...]Και οι κοπέλες τραγουδούν. [...] τα Ταταύλα είναι το κέντρο της Γής*." Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 38.

12. Beylerbeyi (Μπεηλέρμπεη)

Bizans dönemi imparatorların, gezintiye çıktığı ve spor yaptıkları bölge "*Του Σταυρού/ Σταυρός*" yani İstavroz adı ile anılmıştır. Osmanlı döneminde has bahçe olarak kullanılan bölge, II. Mahmud'un Avrupai bir ahşap saray yaptırması sonucu saraydan dolayı, Beylerbeyi olarak anılmaya başlamıştır.[293]

İstanbul'un karşı kıyısında yer alan Beylerbeyi, Reşat Paşa'nın küçük hanımı için inşa ettirdiği konağın anlatıldığı sırada sahne konumunda kullanılan çevresel bir mekân olarak yer almaktadır.

> *"«Artık burada değil,» diyordu. «Paşa'nın yeni hanımı için Beylerbeyi'nde yaptırmış olduğu konakta şimdi.»"*[294]

13. Çengelköy (Τσεγκέλκιοϊ)

Çengelköy olay örgüsüne göre bir vestiyer rolü üstlenen çevresel mekân olarak kullanılmıştır. Atina'da bulunan Loksandra torunu Anna ile gezintiye çıktığı sırada, Atina Türk konsolosu ile karşılaşır. Türk konsolos, Loksandra'yı kullanmış olduğu İstanbul Rum lehçesi ve "*Can ciğer top oynuyor*"[295] gibi kelimeleri ile hemen İstanbullu olduğunu anlar ve aralarında bir sohbet başlar. Loksandra misafirperverliği ile konsolosu evine davet eder. Türk konsolos'un Çengelköy'den olduğunu öğrenen Loksandra, bölgenin Türkler ile dolu olduğunu dile getirir. Pera-Galata-Kurtuluş ve diğer semtlere kıyasla Çengelköy anlatıda bir Türk yerleşim alanı olarak tasvir edilmektedir.

> *"Loksandra Konsolos ile münakaşaya girişti, İstanbul'un neresinden olduğunu sordu. Nereden? Çengelköy'den mi?*

---

[293] Skarlatos Dimitrios Bizantios, *Η Κωνσταντινούπολις ...,* Cilt: 2, s. 233-235.
[294] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 29-32. ; "*Τώρα είναι στο καινούργιο κονάκι που έχτισε ο πασάς στο Μπεηλέρμπεη για τη μικρή χανούμισσα.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 77.
[295] "*Εδώ είναι τζάν τζίν τόπ οϊνάρ*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 201.

«Çengelköy güzel bir yer diyemem sana ama orada çok Türk oturuyor.»

Burnunu kırıştırıyor, parmağını sallıyor:[296]

«Çok Türk »" [297]

14. Çatalca (Τσατάλτζα)

Ergiske yani Çatalca, İngiliz askerlerinin İstanbul'a gelmesi sonucu, Loksandra'nın askerlerden korktuğu ve Çatalca'nın tehlikeli bir yere dönüşmesi ile birlikte, güvenli bölge olan Tatavla'ya gitmek istediği betimlenmektedir. Algısal bir mekân olarak betimlenen Tatavla'ya karşılık Çatalca yaşanan olaylar nedeni ile kapalı ve dar bir mekân olarak yer almaktadır.

"—İngilizler şimdi nerede bulunuyorlarmış? Çatalca'ya gelmişler mi? Efterpi, çabuk. Bohçalarımızı topla, hemen Tatavla'ya gidelim".[298]

Devamında ise Yunanistan cephesine savaşa katılmak üzere İstanbul'dan ayrılan Epaminondas'ın Çatalca dışında müttefik birlikleri görmeye ömrünün yetmediği betimlenmektedir.

"Epaminonda ölmüş, Çatalca dışlarına kadar gelmiş olan birleşik güçlerin ordularını görememişti."[299]

---

[296] Devamında yer alan "*—Πίφ"* "*Pif"* kelimesi çevrilmemiştir.

[297] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 167. ; "*Τσουγρκρίζει η Λωξάντρα με τόν πρόξενο και τον ρώτα από ποιό μέρος της Πόλης είναι. Από πού; Απ'τό Τσεγκέλκιοϊ;—Καλό μέρος το Τσεγκέλκιοϊ, δε σε λέω αμά πολλή τουρκιά έχει εκεί. Ζαρώνει τη μύτη της, τινάζει τα δάχτυλά της στον αέρα: —Πίφ! Πολλή τουρκιά!*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 202.

[298] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 134. ; "*Και τώρα που βρίσκονται οι Εγγελέζοι; Φτάσανε στην Τσατάλτζα; Ευτέρπη, γλήγορα. Τούς μπόγος μας κάνε να φύγουμε, να πάμε στα Ταταύλα.* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 163.

[299] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 204. ; "*Ο Επαμεινώντας πέθανε, και δεν πρόφτασε ο καημένος να δεί τα συμμαχικά στρατεύματα έξω απ'τήν Τσατάλτζα.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 245.

15. Karaköy (Καράκιοϊ)

Bizans dönemi ve sonraki yıllarda Musevilerin çoğunlukta yaşadığı ve adını Karai Musevilerden alan Karaköy[300] anlatıda çevresel bir mekândır. Hakkında detaylı bir tasvir bulunmamaktadır. Çeşitli olay örgülerine göre Loksandra ve Anna'nın Karaköy'ün simitlerinden ve "*Recep*" adlı tatlıcıda tatlı yedikleri, devamında ise 1901 yılının başlarında Karaköy Meydanı'nın her yıl olduğu gibi boş olduğu ve Noel Baba'nın Kayseri'den geldiği ve bu durumun tüm herkes tarafından bilindiği tasvir edilmektedir.

> *"Kuru-boğaça almak istedikleri için arabaları Karaköy fırını önünde durdurdular. Daha sonra, tavukgöğsü ve ekmek kadayıfı yemek için Recep'in orada durdular."*[301]

> *Karaköy Meydanı da her yıl olduğu gibi ıssız. Borsalar ıssız. Liman da ıssız, «Canım* [302]*Ay Vasili Kayseri'den geldi de ondan.»"*[303]

İlerleyen sayfalarda Loksandra'nın Atina'da bulunduğu sırada Karaköy'ün ramazan simitlerine duyduğu özlem betimlenmektedir. Bu durum Türk-Yunan halkının aynı kültürü paylaştığına dair bir örnektir.

> *"«Mmm! Nerede İstanbul'un Ramazan simitleri! Nerede Karaköy'ün yağlı simitleri! He Eleni? Nerede Karaköy'ün yağlı simitleri! Hıh! Ah İstanbul, ah!»"*[304]

---

[300] Skarlatos Dimitrios Bizantios, *Η Κωνσταντινούπολις*..., Cilt: 2, s. 55.

[301] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 98. ; "*Σταμάτησαν τ'αμάξια τους στο φούρνο του Καράκιοϊ για ν'αγοράσουνε κουρού-μπογάτσας. Ύστερα σταμάτησαν στου Ρετζέπη να φάνε ταουκιουξού και εκμέκ-κανταΐφ.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 118.

[302] Devamında yer alan "*Ρωμιός" "Rum"* kelimesi çevrilmemiştir.

[303]Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 146. ; "*Στήν Πλατεία του Καράκιοϊ, όπως κάθε χρόνο, νέκρα. Νέκρα και στο Χρματιστήριο. Νέκρα και στι λιμάνι, γιατί «Ρωμιός Άι- Βασίλης, τζάζνουμ, έφτασε από την Καισαρεία»*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 178.

16. Kumkapı (Κούμ Καπού)

Bizans dönemi Vlanga İskelesinin yanında bulunmasından dolayı kısa iskele anlamını taşıyan Κοντοσκάλιον/Κοντοσκάλι (Kontoskalion/Kontoskali) adı ile anılmıştır. Saray ve Yedikule arasında, Marmara Denizinin beşinci kapısının yanında yer alan bölgenin inşaatı sırasında sahilden kum alınması sonucu Kumkapı adını almıştır. Buna ek olarak bölgede bulunan ve Bizans döneminde önemli bir liman sayılan Theodosios Limanı kum ile kapatılmış ve yerine başka bir liman inşa edilmiştir. Genel olarak gerek Bizans dönemi gerekse Osmanlı dönemi Ermenilerin çoğunlukta yaşadığı bir bölge olarak kayıtlarda yer almaktadır.[305]

Tarihi bilgilerden yola çıkarak mekânda genel olarak Ermenilerin yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Ermeni asıllı hizmetçi, Tarnana'nın Kumkapı'ya düğüne gittiği betimlenmektedir. Vestiyer konumunda çevresel bir mekân olarak anlatıya dâhil edilen Kumkapı hakkında detaylı bir tasvir bulunmamaktadır.

> *"Lambayı yaktı ve Tarnana evde olmadığı için ocağı da tek başına ateşledi. Tarnana, Kumkapı'da evlenecek olan bir yeğeninin düğününe gitmişti."*[306]

---

[304] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 157. ; "*Μμμ! Που τα πολίτικα σιμίτια τα ραμάζανιά! Που τα γιαγλίδικα του Καράκιοϊ! Ε, Ελένη; Πού τα γιαγλίδικα σιμιτία του Καράκιοϊ! Μχ! Πόλη και πάλι Πόλη!*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 190.

[305] Skarlatos Dimitrios Bizantios,"*Η Κωνσταντινούπολις, Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική (İstanbul, Topografik, Arkeolojik ve Tarihi Betimleme)*" Cilt:1, Estia Yayınları, Atina 1890, s. 276-278

[306] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü, Λωξάντρα*, s. 56. ; "*Άναψε τη λάμπα και άρχισε ν'ανάβει μόνη της τη φωτιά γιατί ο Ταρνανάς έλειπε. Παντρεύονταν ένας ξαδερφος του στο Κούμ-Καπού και είχε πάει στο γάμο.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 69.

17. Kadıköy (Καντίκιοϊ)

Tarihi çok eskilere dayanan Kadıköy, kaynaklarda verilen bilgilere göre eski çağlardan beri 3000 yıldır bilinen en eski semttir. M.Ö. 1000 yıllarında Fenikeliler tarafından *Karhadon* adı ile kurulmuştur. Fenike gemicileri tarafından Anadolu Yakası'nda kurulan tarihin en eski bilinen ilk kentleri arasında yer almaktadır. Tarih içerisinde; Traklar, Akalılar, Persler, Kalkadonyalılar, Emeviler, Selçuklular, Bizanslılar ve Osmanlılar tarafından yönetilen bir semt olmuştur. Fetihten sonra Rumların Üsküdar'dan uzaklaşıp, Kadıköy'de yaşamaya başladıkları kaydedilmiştir.[307]

Akraba ilişkilerinin sürekli olarak ana karakter Loksandra için ne derece önem taşıdığı farklı olay örgüleri ile vurgulanmaktadır. Anadolu Yakası'nda yer alan Kadıköy'den akrabaların mesafeye aldırış etmeden karşı kıyıya Loksandra'nın leziz yemeklerini yemek ve bayramları birlik içinde geçirmek için bölgeye geldikleri tasvir edilmektedir. Adı geçen mekân akraba ilişkileri ile bir bütünlük sağlamak amaçlı anlatıda yerini almıştır.

> *"Yakınları Loksandra'nın yemeğinden tadabilmek için tâ Boğaziçi'nden, Kadıköy'den ve Tatavla'dan kalkıp Bakırköy'e gelirlerdi."*[308]

Devamında Aspasia adlı karakterin, "*sineğin mikrobu yaydığı*" gibi Kadıköy'de yaşayan akrabalara dedikoduları yaydığı betimlenmektedir. Betimlemeden yola çıkarak 1870'li yıllarda ve devamında Avrupa Yakası'nda yoğunlukta yaşayan Rumların, Kadıköy'de de yaşadıkları ortaya çıkmaktadır.

> *"Bunları duyan Kadıköy'deki Aspasya, sineğin mikrop taşıması gibi, ev ev dolaşarak haberleri taşımaya başladı."*[309]

---

[307] Zeki Teoman, *Kadıköy ve Kadıköy'ün Öyküsü,* Gençlik Kitabevi, İstanbul 1984, s. 47-49.
[308] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 19. ; "*Απ'το Βόσπορο, απ'τό Καντίκιοϊ, απ'τά Ταταύλα ξεκινούσανε οι συγγενείς να έρθουν στο Μακροχώρι για να φάνε της Λωξάντρας το φαϊ.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 25.

18. Arnavutköy-Büyükdere-Tarabya (Μέγα Ρέμα-Μπουγιούκ Ντερέ-Θεραπειά)

Arnavutköy, Büyükdere ve Tarabya, Avrupa Yakası'nın anlatıldığı sırada Rumların ve Avrupalıların oralarda yaşadıkları ve Avrupa Yakası'nın Avrupa'ya benzediği vurgulanmaktadır. Sahne konumunda kullanılan mekânlara yönelik detaylı bir betimleme bulunmamaktadır.

> *"Boğazın Avrupa Yakasında genel olarak Rumlar[310]ve Avrupa asıllı kişiler otururdu:-Mega Rema, Büyük Dere ve Tarabya gibi semtlerin Avrupa'dan farkı yoktu."*[311]

19. Abanoz Sokak (Αμπανόζ Σοκάκι)

Genel olarak incelenen eserlerde randevu evleri ile meşhur olan Abanoz Sokak hakkında Loksandra adlı eserde detaylı bir bilgi yer alamamaktadır. Epaminonda ve diğer karakterlerin Abanoz Sokağı'nda, Madam Meri adlı kadının işlettiği randevu evine uğradıkları betimlenmektedir. Buna ek olarak Madam Meri'nin, adı geçen vapurun İstanbul'a geldiği sırada kızlarını hamama gönderdiği ve gemicileri karşıladığı tasvir edilmektedir. Abanoz farklı vak'a olay örgüleri ile vestiyer konumunda kullanılan çevresel bir mekân olarak anlatıda yer almaktadır.

> *"Epaminonda'nın vapuru Kuin Bes limana girer girmez, Abanoz Sokağı'nda ev işleten Madam Mari bunu duymuş ve bütün kızlarını yıkansınlar diye hamama yollamıştı."*[312]

---

309 Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 139. ; "*Τούς θυμήθηκε η Ασπασία απ'τό Καντίκιοϊ και άρχισε το σούρτα-φέρτα από σπίτι σε σπίτι να κουβαλά τα νέα, σαν τη μύγα ού κουβαλάει το μικρόβιο.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 169.

310 "*Έλληνες"* olarak geçen kelime "*Rumlar"* olarak çevrilmiştir.

311 Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 14. ; "*Τήν ευρωπαϊκη όχθη του Βοσπόρου την κατοικούσαν περισσότερο Έλληνες και γενικά Εύρωπαϊοι, —Το Μέγα Ρέμα, το Μπουγιούκ-Ντερε, τα Θεραπειά, όλα εκείνα τα προάστια θυμίζουνε Ευρώπη.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 19.

20. Adalar (Πριγκηπόνησα)

Genel olarak İstanbul halkının yazlık mekânlar olarak tercih ettiği Adalar hakkında detaylı bir betimleme bulunmamaktadır. Loksandra'nın Büyükada'da var olan arsasını öz evladı olmayan; ancak öz evladı kadar çok sevdiği Theodoros'un Galatasaray Lisesi'nde eğitim görebilmesi için sattığı tasvir edilmektedir.

> *"Babasının istediği gibi, yatılı olarak Galatasaray'a girip okuyabilmesi için Loksandra Büyükada'daki arsasını satınca, şaşkınlığı son derecesini bulmuştu."*[313]

Çevresel bir mekân olarak anlatıya dâhil edilen Heybeliada, Kliyo'nun hamileliği sürecinde tercih edilen bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Tasvir esnasında adanın temiz bir havaya sahip olduğu vurgulanarak, adanın güzelliği Kliyo'nun hamimelik sürecinde daha da arttığı betimlenmektedir.

> *"Temmuz geldi ve böylece Kliyo, gebeliğinin üçüncü ayına girdi. Artık, bavulları toplayıp Khalki'ye gitmek zamanı gelmişti; çocuk orada temiz hava alsındı.*
>
> *Khalki'de o yaz sanki her şey gebeydi. Geçen yazlarda, Loksandra'nın gözüne hiç bu kadar çok şey çarpamıştı. "*[314]

---

[312] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 81-82. ; "*Όταν το βαπόρι του Επαμεινώντα, του Κουίν Μπές, έφτανε στο λιμάνι, αμέσως η Μαντάμ Μαρή, που είχε σπίτι στο Αμπάνοζ σοκάκι, το μάθαινε και έστελνε όλα της τα κορίτσια στο λουτρό να πλυθούνε.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 99.

[313] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 9. ; "*Και πάλι απόρισε όταν η Λωξάντρα πούλισε ένα οικοπεδάκι, που είχε στήν Πρίγκιπο για νάμπει ο Θεόδωρος εσωτερικός στο Γαλατά Σεράϊ και να σπουδάσει μια πού το ήθελε ο πατέρας του.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 13.

[314] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* , s. 142-143. ; "*Ήτανε Ιούλης μήνας και η Κλειώ μπήκε στο τρίτο μήνα της. Καιρός πιά να το μαζεύοθνε και να πάνε στη Χάλκη εξοχή, να πάρει το παιδί καθαρόν αέρα. Όλα θαρείς και εγκυμονούσανε εκείνο το καλοκαίρι στη Χάλκη.*" Maria Yordanidu *Λωξάντρα*, s. 173-174.

21. Mezarlıklar (Νεκροταφεία)

Genel olarak ölüm ile birleştirilen mezarlıklar, ölüm dışında geçmişi, geçmişte yaşanılan olayları ve kişileri hatırlatmaktadır. Mezarlıklar kültür içerisinde birçok anlam barındıran, insana geçmiş olayları ve yüzleri hatırlatan çok yönlü kültürel mekânlardır. Geçmişi çağrıştırmaları sebebi ile kimlik ve kültür arasında sıkı bir bağ kurarak, kutsal yönlü hafıza mekânları olarak nitelendirilmektedirler. [315]

Anlatıda, Balıklı Meryem Ana Kilisesi'nin içinde Ekümenik Patriklerin mezarları ve hemen yanında yer alan Ortodoksluğun en büyük mezarlığı betimlenmektedir.

"Onların bitişiğinde en büyük Ortodoks mezarlığı[316] *bulunuyordu."*[317]

Balıklı Meryem Ana Kilisesi'nin hemen sol tarafında yer alan mezarlık, gerçekte ölümü hatırlatmasına rağmen Loksandra'nın kendini güvende hissettiği, huzur bulduğu algısal bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Mezarlığın çiçekler, hindibalar ve çimenler ile dolu oluşunun tasviri ile mezarlık bir çiçek bahçesi olarak imgelenmektededir.

Anne babasını ziyarete giden Loksandra bu ziyareti ile geçmiş güzel günleri keyifle hatırlar ve mutluluk duyar. Devamında "*Altın lira ile ödenmiş kendi memleketleriydi burası"* cümlesi ile Loksandra'nın mekâna aidiyeti vurgulanmaktadır. Her şeyin bir mekânı ve zamanı oluşunun tasviri ile karakterlerin İstanbul'a ait oldukları betimlenmektedir.

---

[315] Nurdan Türker, *İstanbul Rum Ortodoks Dini Ritüellerde Aidiyet Algısı* s. 177-179.
[316] Çeviri esnasında "*Μέσα στόν περίβολο του ναού θάβουνται οι Οίκουμενικοί Πατριάρχες [Kilisenin avlusunda Ekümenik Patrikler gömülüyordu.]* kısmı çevrilmemiştir.
[317] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü* s. 39. ; "*Μέσα στόν περίβολο του ναού θάβουνται οι Οίκουμενικοί Πατριάρχες. Δίπλα είναι το μαγαλύτερο νεκροταφείο της Ορθοδοξίας*..." Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 48.

"Keyfi yerinde, mezarlığa gitmek üzere sola saptı. Anne ve babasının mezarları, mezarlığın kapısından pek uzakta değillerdi ve küçük birer bahçeye benziyorlardı. Otlara gömülü üç mermer mezar taşı görünüyordu. Hindiba, labada ve papatyalar arasında. Demir çitin her yanını yaban gülleri kaplamıştı. Köşede büyük bir selvi, selvinin altında rahat bir kanepe vardı. . […] Bu yer onların altın lira ve hüccet karşılığında satın alınmış kendi yerleriydi. […]Hayat böyleydi, işte. Yaşadığın sürece evin yurdundu. Ama ölünce yurdun burasıydı. Bu işler böyleydi ve böyle olacaktı. Çünkü her şeyin bir yeri, bir zamanı vardı." [318]

22. Bizans Surları (Βυζαντινά Τείχη)

Birtakımı halen ayakta olan Bizans surları, Eski Bizans ya da Büyük Konstantin ve Theodosios olmak üzere üç ayrı döneme ayrılarak tarihlendirilmektedir. Surlar Bizans İmparatorluğunun deniz ve kara müdafasını sağlayan, onu düşman saldırılarından korumak ve deniz savaşları esnasında düşman gemilerinin geçmesini engellemek amaçlı inşa edilen yapılardır.[319]

Arap ordularının 7. yüzyıldan sonra İstanbul'a karşı yaptıkları saldırılar ardından deniz surları inşa edilmiş ve saldırılar engellenmeye çalışılmıştır. Kara surları ise karadan yapılan Latin ve diğer halkların saldırılarına yönelik İstanbul'un korunmasını sağlamak amaçlı inşa edilmiştir.[320]

Anlatıda kuleleri yıkılmış surların I. İoannis zamanına ve daha önceki zamana dayandıkları betimlenmektedir. Bu surların yedi kuleden oluşup sadece

---

[318] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 40. ; "*Γεμάτι κέφι, στρίβει αριστερά πρός το νεκροταφείο. Οι τάφοι των γονιών της δεν είναι πολύ μακριά απ΄τήν πόρτα του νεκροταφείου, και μοιάζουνε περοβολάκι. Είναι τρείς πλάκες μαρμάρινες χαμένες μέσα σε χορτάρι. Μέσα σε ραδίκια, σε ζοχούς, σε λάπατα και σε αγριομαργαρίτες. Ένα γύρο, τα σιδερένια κάγκελα τα έχει σκεπάσει πυκνή αγριοτριανταφυλλιά. Ένα μεγάλο κυπαρίσσι είναι σε μια γωνιά, και κάτω απ'τό κυπαρίσσι, βαλικό παγκάκι.[…]Είναι δικός τους ο τόπος, πληρωμένος με χρυσή λίρα. […] Ε κείνο έτσι είναι. Όσο ζείς, ο τόπος σου είναι το σπίτι σου. Άμα πεθάνεις, ο τόπος σου είναι έδω. Έτσι ήταν, είναι και θα είναι. Γιατί το κάθε τι έχει την ώρα του και τον τόπο του.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 49.

[319] Skarlatos Dimitrios Bizantios, "*Η Κωνσταντινούπολις...*, Cilt:1, s. 97-107.

[320] Philipp Schweinfurth, "*İstanbul Suru ve Yaldızlı Kapı"* Türk Tarih Kurumu, Belleten, Cilt: XVI, Sayı: 62, Ankara 1952, s. 261-267.

dördünün ayakta olduğu ve Yeniçeriler tarafından hapishane olarak kullanıldıkları ve birçok tarihi olaylara tanıklık ettikleri vurgulanmaktadır.

> *"İşte, askılı*[321] *kuleleri ile Bizans duvarları. Tsimiski'li Yoannis'in zamanından beri hala ayakta duruyorlardı.* [322] *Kaç kere yıkılmışlar, kaç kere yerinden onarılmışlardı. Yedi kuleden yalnız dördü kalmıştı. Söylendiğine göre, alaşağı edilin Sultanları, Yeniçeriler buraya hapsederlermiş. Kesilen kelleleri, şu yakınlardaki bir kuyuya atılırmış. Bu duvarlarneler görmemişti ki!…"*[323]

23. Fener Rum Erkek Lisesi (Μεγάλη του Γένους Σχολή)

İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet'in Gennadios Scholarios'a verdiği yetki ile kurulan Ekümenik Patrikhane sayesinde Gennadios, İmparatorluk genelinde tüm Rum Ortodoks nüfusun yetkilisi konumuna getirilmiştir. Bu sayede Rum halkı, etnik açıdan türdeş olmayan büyük bir topluluğu oluşturmuştur. Ancak bu topluluk arasında Helen kökenli ya da Helenleşmiş olanlar kilisenin yöneticileri olarak yerini almıştır.

Patrikhane ilk olarak dil ve cemaat olaylarından kaçınsa da 18. yüzyılın başlarında aydınlanmacı düşünce ile birlikte Fener Rum kıdemlileri ve Patrikhane bünyesinde, Helenlik ya da Yunanlık bilincinin arttırılmasına yönelik Yunan kimliğine vurgu yapılmaya başlanmış ve çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur. Söz

---

[321] Çeviride "*Yıkılmış* anlamına gelen *γκρεμισμένος*" yerine "*Askılı*" kelimesi kullanılmıştır.

[322] Cümlenin devamında yer alan *"Ακόμη και πιο πρίν, βαστούσανε αυτα τα τείχη.* [*Daha öncesine bile dayanıyordu bu Surlar*] cümlesi çeviriye dâhil edilmemiştir.

[323] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 95. ; "*Να τα βυζαντίνα τείχη με τους γκρεμισμένους πύργους τους. Από τα χρόνια του Ιωάννη του Τσιμισκή. Ακόμη και πιο πρίν, βαστούσανε αυτα τα τείχη. Πόσες φορές γκρεμίσανε και πόσες ξαναχτίστηκαν. Μόνο τέσσερις πύργοι είχαν απομείνε απο τους εφτά. Οι Γενίτσαροι, λέει, φυλάκιζαν εδώ τους έκπτωτους Σουλτάνους. Και όταν τους αποκεφάλιζαν, ρίχνανε τα κεφάλια τους μέσα σ'ένα πηγάδι που είναι κεί κοντά... Και τι δέν έχουν δεί αυτα τα τείχη.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 115.

konusu süreç içerisinde Patrikhane bünyesinde Rum cemaatlerce okullar kurulmuştur.[324] Fener Rum Erkek Lisesi de bunlardan biridir.

Bizans Döneminde ve Fetihten sonra Patrikhane akademisi olarak kullanılan Fener Rum Erkek Lisesi bir diğer adı ile "*Kırmızı Mektep*", İstanbullu Rumların şehirde açtıkları ilk lisedir. İstanbul'un Fethinden sonra Patrik Gennadios Scholarios, okulun 1454 yılında Fener Rum Mekteb-i Kebir adı altında eğitim verebilmesi için gerekli izni almış ve lise Fatih Sultan Mehmet tarafından tanınan ferman ile eğitime açılmıştır. Fener Rum Erkek Lisesi 18. yüzyılın sonlarına kadar Patrikhane yapısı altında, 1803 tarihinde Kuruçeşme'deki Aleksandros Mavrokordatos Konağında eğitim vermiş ve 1852 tarihinde Fener'de bulunan Hacı Hananon Evi'ne taşınmıştır. 1969 yılına kadar eğitim hayatını sürdüren lise öğrenci azlığından dolayı kapatılarak, Fener Rum Patrikhanesi koruması altına alınmıştır.

Genel olarak 19. yüzyılın ilk yarısına kadar eğitim teolojik ağırlıkta olup, antik ve çağdaş felsefe, klasik filoloji ve edebiyat dersleri okutulmuştur. 1861 yılında klasik eğitim veren liseye dönüştürülerek müfredat programına Türkçe, Kilise Tarihi, Yunan Edebiyatı, Felsefe ve Kimya gibi diğer dersler eklenmiştir.[325] 19. yüzyıla kadar İstanbullu ve diğer Rumların kültür merkezi olan Fener Rum Erkek Lisesi, ders programında yer alan Felsefe ve Yunan Edebiyatı gibi zengin ders içeriği ile Yunan kültürünün yayılmasında etkin rol oynamıştır. [326]

Osmanlı Hükümeti tarafından azınlık okullarına yardım yapılmaması nedeni ile Fener Rum Erkek Lisesi ve diğer okulların yönetimi ve ders kitapları Patrikhane Komisyonu tarafından seçilen heyet ile belirlenmiştir. Okulda okutulacak ders kitaplarının içerikleri donanımlı bir eğitim vermek amaçlı, yapılan yolsuzluklara

---

[324] Selçuk Akşin Somel, *Gayrimüslim Okulları Nasıl Azınlık Okullarına Dönüştürüldü,* Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözümler Alan Araştırma Raporu, Cilt: 2, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 28-29.
[325] Jack Deleon, *Anıtsal İstanbul...,* s. 73.
[326] Macit Kenanoğlu, *"Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimlerin Eğitimi Üzerine*", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 12, İstanbul 2018, s. 183-184.

yönelik *İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti*[327] İstanbul'da yer alan Rum okullarının eğitimi için büyük uğraşlar vermiştir.[328]

Anlatıda Alekakis'in eğitim almak için Fener Rum Erkek Lise'ne gönderildiği ve İstanbullu Rumlar için önemli bir mekân olduğu vurgulanmaktadır.

> *"Durup dururken Dimitro, Alekaki'yi okutmaya kalkışmıştı. Onu, Fener'deki Rum okuluna göndermek istiyordu. Fener uzak düştüğünden oğlanın, Theodoro'nun evinde yatıp kalkmasının iyi olacağını düşünüyordu. Böylece, diyordu, Kamilli'den Fransızca da öğrenir."*[329]

24. Üsküdar Amerikan Koleji (Αμερικανικό Κολλέγιο του Σκουταριού)

Maria Yordanidu'nun eğitim gördüğü Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin kuruluş hikâyesi 1867 yılına dayanmaktadır. Üsküdar'da kız kolejinin kurulmasına karar veren Amerikan Misyonu, Osmanlı İmparatorluğunda 51 yılı aşkın bir süreyi doldurmuş ve o dönemde hâkim olan kızların ev içi eğitimi dışında eğitim görmeleri konusunda eğitim kuruluşları kurarak kadınları topluma kazandırmayı

---

[327] Adı geçen cemiyet; *Dersaadet Rum Cemiyeti Edebiyesi, Rum Filoloji Cemiyeti, Rum Edebiyat Cemiyeti ve İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti* olmak üzere farklı şekillerde kullanılmaktadır. İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti 1861 yılında, Paris'te bulunan "*Salons Litteraires"* adlı dernek örnek alınarak kurulmuştur. Ebebiyat Cemiyetinin temel amacı, Osmanlı İmparatorluğu altında yaşayan Rumların eğitim, sanat ve kültürlerine yönelik fayda sağlamak olmuştur. 1861 yılında kurulan cemiyet, 1922 yılında faaliyetine son vermiştir. Detaylı bilgi için bkz: Tatiana Stavrou, *Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος (İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti),* Atina 1967. ; Yorgos A.Giannakopoulos, *Ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως (1861-1922): Η ελληνική παιδεία και επιστήμη ως εθνική πολιτική στην Οθωμανική Αυτοκρατορία,* (*İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti (1861-1922):Osmanlı İmparatorluğunda Ulusal Politika Olarak Yunan Eğitimi ve Bilimi),* Atina Ulusal Kapodistrias Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Siyaset Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Atina 1998.

[328] İlay İleri, *"Azınlıkların Eğitimi",* Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Cilt: 17, Sayı: 17, Ankara 2005, s. 1-12.

[329] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 49. ; "*Στα καλά καθούμενα σηκώθηκε οΔημητρός στό πόδι να σπουδάσει τόν Άλεκάκη.Να τόν Βάλει στη Σχολή του Γένους,στο Φανάρι.Κι επειδή το Φανάρι έπεφτε μακριά,άποφάσισε να τόν στείλει να ζήσει στό σπίτι του θεόδωρου. Έτσι θά μάθαινες λέει,και γαλλικά με την Καμίλλη.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 60.

amaçlamışlardır. Okulun kurulmasının bir diğer hedef kitlesi ise Osmanlı Ermeni topluluğu olmuştur.[330]

Protestanlığı yaymak isteyen Amerikan Misyonerleri, Müslümanlar ve Ortodoks Rumlar arasında Protestanlığı yayma şansları olmadığını anlamaları nedeni ile Ermeni topluluğuna yönelmiştir. Misyonerler aydın bir nesil yetiştirmek ve dinlerini yaymak için okullar kurmuşlardır. Ayrıca bu okullara ek olarak, sağlık hizmetleri açarak toplumun sevgisini ve taraftarlığını toplamayı hedeflemişlerdir. 19. yüzyıl içerisinde sayıları 400'e oluşan Amerikan okulu faaliyete geçmiştir. İstanbul'da ki okul faaliyetleri ise genel olarak Ermeni Patrikhanesi çevresinde olmuştur. İstanbul'da açılan okullardan biri Robert Koleji, biri Üsküdar Amerikan Kız Koleji diğeri ise Misyon Okulu olmuştur.[331]

Amerikalıların okul faaliyetlerini rahat bir şekilde yürüttükleri uygulama, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yayınlanması ile ruhsat almaları gerektiği sırada duraklama noktasına gelmiştir. Misyonerler huzursuzluklarını Osmanlı İmparatorluğuna ve kendi ülkelerine duyurarak ayrıcalık istemiş ve okul açma eylemlerinde bulunmuşlardır.[332]

Üsküdar Amerikan Kız Koleji ilk olarak 1871 yılında Robert Koleji bünyesi altında kurulmuş olsa da 1876 yılında Üsküdar Amerikan Koleji olarak eğitim hayatına başlamıştır. Okulda Ermenice, İngilizce, Fransızca, Bulgarca, Türkçe ve Yunanca dersleri verilmiş, öğrencilerin sağlık bilgisi ve sosyal yönlerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. 1886 yılında özel olarak Yunanca ayrı bir müfredat programına eklenerek okutulmuştur. Gün geçtikçe eğitim kalitesini arttıran okulun

---

[330] Teyfur Erdoğdu, "*Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin Kısa Tarihi*", Üsküdar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Cilt: 1, İstanbul 2003, s. 302-303.
[331] İlber Ortaylı, "*Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları*" Amme İdaresi Dergisi, Cilt:14, Sayı: 3, İstanbul 1981, s. 87-96.
[332] İlknur Polat, "*Osmanlı İmparatorluğunda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme*", Belleten, Cilt: LII, Sayı 203, Ankara 1988, s. 635.

Ermeni öğrencilerinin çokluğuna karşılık 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Rumlar ve Türkler tarafından tercih edildiği kaydedilmiştir.[333]

Anlatıda artık bilinenlerin unutulması gerektiği, Rum kadınların da Avrupalı kadınlarının özgürce aldıkları eğitim gibi eğitim alma zamanının geldiği betimlenerek, kadın eğitimine ve özgürlüğüne verilen önem vurgulanmaktadır. Anna'nın modern bir kadın olması, aydınlanması ve annesine bakabilmesi için ailede alınan ortak karar ile Üsküdar Amerikan Koleji'ne yatılı olarak gönderildiği tasvir edilmektedir.

Buna ek olarak Rum kadınların da Avrupadaki kadınlar gibi eğitim görmeleri gerektiğine yönelik yapılan vurgu ile kolej, Avrupalılaşma sürecini ve kadın aydınlanmasını imgelemektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kadın eğitimi genel olarak, konak eğitimi üzerine kurulu olan bir modelde olmuş ve kadınların gündelik hayata kazandırılması hedeflenmiştir.[334] Anlatıda bu eğitimin artık bitmesi gerektiği yer almaktadır.

Betimlemeden yola çıkarak Osmanlı tebaası altında yaşayan Rum kadınların genel olarak ev tipi eğitim gördükleri "*Avrupa'da bütün kadınlar özgürdü artık Rum kadınların da özgürleşme zamanı. Yalanlar bitti*" olarak yer alan ifade ile ortaya çıkmaktadır. Maria Yordanidu eğitim gördüğü okulu anlatıya dâhil ederek, kadın özgürlüğüne ve eğitimine verdiği önemin altını çizmektedir.

> *"Avrupa'da kadınlar serbestti ve Rum kadınlarının da uygarlaşmaları vakti gelmişti. Doğrusu da buydu ve Anna artık herhangi bir okula giderek biraz İngilizce ve Fransızca öğrenmeli, ondan sonra da kendi ekmeğini kazanmalı ve annesine de bakmalıydı. Karısı Klod ile de görüştükten sonra*

[333] Teyfur Erdoğdu, "*Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin Kısa Tarihi...",* s. 308-315.
[334] Ekrem Işın, *İstanbul'da Gündelik Hayat...,* s. 109.

Anna'yı, modern bir kadın olarak yetişmesi için gelecek Eylül ayında yatılı olarak Üsküdar Amerikan Koleji'ne yazdırmaya karar verdi."[335]

Yazar ile doğrudan ilişki içerisinde olan kolej, anlatıda Anna'nın kendini mutlu hissettiği, sınırları sonsuza açılan, uyumun ve huzurun hâkim olduğu algısal bir mekân olarak betimlenmektedir. Anna okula ilk girdiği andan itibaren sağına soluna bakarak mekânı keşfetmeye ve oynayan çocukları izlemeye başlar.

Kolej ucu bucu olmayan parkları, birçok binaları ve ahşaptan yapılan konakları eşliğinde çocukların koşturup oyunlar oynadıkları sıcak bir mekândır. Oynayan çocukları gören Anna'nın bu manzara karşısında kalbi yerinden fırlar ve bir an önce annesinin elini bırakıp yanlarına gitmek ister. Okulun bahçesi o kadar büyüleyicidir ki okulda olduğunu dahi hissetmeyen Anna kendini mutlu hisseder. Olanları Loksandra'ya anlatan Kliyo, Üsküdar'ın ve okulun mucizevî güzelliğinin altını çizmektedir.

"Parka girdiler. Anna, okulu görebilmek için sağına soluna bakınıyordu. Uzakta, okula benzemeyen güzel bir yapı görünüyordu. Solunda, çam ağaçları içinde ahşap bir konak vardı ve konağın balkonunda sarışın bir kız oturuyordu. Oturmuş, güneşte saçlarını kurutuyordu. İlerledikçe, ucu bucağı olmayan bu park içinde başka yapılar göze çarpıyordu.

Ötede beride başıboş çocuklar dolanıp duruyorlardı. Kimileri çimlerin üzerine uzanmıştı. Kimileri oyun oynuyor, kimileri de ağaçlara tırmanıyordu. Bir grup çocuk da bir alanda top peşinde koşuşuyorlardı.

Anna'nın yüreği hopladı. Kliyo'nun elinden kaçıp koşmak istedi.

---

[335] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 197. ; "*Στην Ευρώπη όλες οι γυναίκες είναι ανεξάρτητες, καιρός πιά να αρχίσει να εκπολιτίζεται και η Ρωμιά. Τα ψέματα τελείωσαν,ηΆννα πρέπει να πάει λίγα χρόνια σε κανένα σχολείο νά μάθει λίγα γαλλικά και αγγλικά και νά εργαστεί το γρηγορώτερο γιά νά θρέψει τον έαυτό της καί τή μάνα της.Καί από κοινού με τήν Κλώντ αποφασίστηκε το ερχόμενο Σεπτέμβρη νά κλειστεί ή Άννα εσωτερικιά στο Αμερικανικό Κολλέγιο του Σκουταριού,για να γίνει μοντέρνα γυναίκα.*" Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 236.

«Yapma Anna!»

Yakınlarında bulunan narin yapılı bir kız:

«Bırakınız, canım,» dedi. *«Bırakın gitsin, basketbol oynayan çocukları seyretsin. Siz de yazıhaneye geçin»*

Kliyo yazıhaneden çıkınca Anna'ya:

«Burası hoşuna gitti mi?» diye sordu.

Anna karşılık vermedi. Sinirli sinirli paltosunun düğmelerini ilikliyor, sonra yeniden çözüyordu. Aklı fikri basketbol oynayan çocuklardaydı.

Sanki annesi bir an önce gitsin diye sabırsızlanıyordu.

Kliyo ayrılmak üzere onu öperken Anna yine sordu:

«Anne, okul nerede?»

Loksandra, Kliyo'nun anlattıklarını duyunca:

«E, bravo!» dedi. Çok sevinmişti.

«Bilmiyor musun, anne, Üsküdar'ın ne güzel bir yer olduğunu! Okuldan bakınca bütün deniz, İstanbul ve Ayasofya görünüyor. Harika! Anna okula gideceğine inanamadı.» Loksandra yeniden:

«E, aferim!» dedi ve iskeleden koleje kişinin ne kadar zamanda gidebileceğini sormaya başladı. Demir parmaklıklı kapı her zaman açık mıydı?. [336]

Devamında, yatılı eğitim gören Anna, ailesine mektup gönderir. Mektupta büyükannesinin göndermiş olduğu rosto ve pastırmayı köpeklerin yediği yazılıdır. Anna diğer çocukların yediği ufak kâğıtlara sarılmış keklerden istemektedir. Yapılan bu betimleme ile Anna'nın pastırma ve rosto gibi geleneksel yemekler dışında Milatie keklerden istemesi, okulda elit kesimli öğrencilerin mevcudiyetini işaret etmektedir. Milatie kekler, diğer çocuklar ve Anna'nın pastırmayı reddetmesi gibi olaylar batılaşmayı imgelemektedir.

«Beni gelip almayacak mısın, nine? [337] *Etle pastırmayı köpekler yedi, bir daha gönderme. Gelirken yalnız Milatiye'den bir pasta getir. Öteki çocukların pastaları gibi ince, güzel bir kâğıda sar da getir.»"*[338]

---

[336] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 199-200. ; *Μπαίνουν στό πάρκο και η Άννα κοιτάζει δεξιά-ζερβά να βρεί που είναι το σχολείο.Βλέπει στό βάθος ένα ωραίο κτίριο που δεν έμοιαζε σχολείο.Αριστερά ένα ξύλινο κονάκι μέσα σέ πέυκα,και στό μπαλκόνι του κονακιού κάθεται μια ξανθιά κοπέλα.Κάθεται στόν ήλιο και στεγνώνει τά μαλλιά της. Και όσο προχωρού ανακαλύπτει άλλα κτίρια σπαρμένα μέσα στό απέραντο πάρκο. Παιδιά ελεύθερα γυρίζουνε εδώ και κεί.Άλλα είναι ξαπλωμένα στό γρασίδι,άλλα παίζουνε, άλλα σκαρφαλώνουνε στα δέντρα.Και σέ κείνο τό γήπεδο τρέχει ένα τσούρμο παιδιά γύρω από μιά μεγάλη μπάλα. Σκίρτησε η καρδιά της Άννας και έκανε νά τό σκάσει άπ'τήν Κλειώ.—Καλέ Άννα!—Αφήστε την,είπε μια λεπτοκαμωμένη κοπέλα που βρίσκουνταν εκεί κοντά.Αφήστε την νά πάει να σεργιανίσει τα παιδιά πού παίζουν μπασκετ-μπώλ, και σεις περάστε στο γραφείο. Σάν βγήκε η Κλειώ απ'το γραφείο'—Σ'αρέσει εδώ;ρώτησε την Άννα φεύγοντας.Και η Άννα δεν απάντησε.Κούμπωνε και ξεκούμπωνε νευρικά το παλτό της καί είχε τό νού της στά παιδιά που παίζουν μπάσκετ-μπώλ.Λές και ανυπομονούσε να φύγει η μητέρα της.Καί τή στιγμή που τή φιλούσε η Κλειώ,η Άννα ξαναρώτησε: —Μαμά που είναι το σχολείο; —Μα δέν ξέρεις μητέρα,τί ωραίο μέρος είναι τό Σκούταρι!Και απ'τό σχολείο φαίνεται όλη ή θάλασσα και η Πόλη με την Αγιά-Σοφιά.Μαγεία!Και η Άννα δεν το πίστευε πώς πήγε σε σχολείο.—Έ άφεριμ!ξανα είπε ή Λωξάντρα και άρχισε να συχνορωτά πόσην ώρα κάνει κανείς γιά να φτάσει απ'τήν προκυμαία στο Κολλέγιο και άν η καγκελόπορτα του πάρκου μένει πάντα ανοιχτή.* Maria Yordanidu, *Λωξάντρα,* s. 239-240.

[337] İlgili kısım çeviri esnasında "*Μήν έρθεις να με πάρεις, γιαιά. [Beni almaya gelme büyükanne?]*" şeklinde yer almasına rağmen "*Beni gelip almayacak mısın, nine?"* şeklinde çevrilmiştir.

[338] Maria Yordanidu, *Loksandra İstanbul Düşü,* s. 201. ; *«Μήν έρθεις να με πάρεις, γιαιά. Το ρόστο και το παστουρμά τα φάγανε οι σκύλοι,να μη ξαναστείλετε.Φέρτε μονάχα ένα κέικ απ'τού Μιλατιέ τυλιγμένο σε ωραία ψιλά χαρτιά,σαν τά κέϊκ που έχουνε τα άλλα τα παιδιά.»*, Maria Yordanidu, *Λωξάντρα*, s. 241.

V. BÖLÜM

"HACI MANUİL" ADLI ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

A. THRASOS KASTANAKİS'İN "HACI MANUİL" ADLI ROMANI

1. Hacı Manuil (Ο Χατζή Μανουήλ)

Hacı Manuil adlı eser 1956 yılında kaleme alınmış, 1957 yılında Fransızcaya, 1959 yılında İtalyancaya ve 1995 yılında da Türkçeye *"Hacı Manuil, Beykoz'da neler oldu?"* adı ile çevrilmiştir.[339] İstanbul'da geçen eser, Birinci Dünya Savaşı yıllarında halkın savaşın getirileri ile birlikte ne tür bir psikolojide olduğunıu yansıtmaktadır. Yaşanan sınıf farklılıkları ile başkahraman Hacı Manuil ve Osmanlı yönetiminde kaymakamlık ya da paşalık gibi görevlerde bulunan karakterlerin "karanlık işler" çevirerek kendi sonlarını nasıl hazırladıkları anlatılmaktadır. Genel olarak savaş dönemi İstanbul'da oluşan toplumsal buhran, kargaşa, sarsıntı ve bunun sonucu olarak aristokrasi sınıfının köşeye çekilmesi ile birlikte burjuva sınıfının güç kazanması gibi konulardan oluşmaktadır.

Başkahraman Hacı Manuil, fakir bir ailenin çocuğudur; ancak zamanla karanlık işler çevirerek ekonomik olarak yükselir, güç kazanır ve çevresindeki herkesin kendisine saygı duymasını sağlar. Hacı Manuil kendine özgü kişiliği, ayırt edici özellikleri ve davranışları ile Çağdaş Yunan Edebiyatının kendine has kozmopolit düşüncesi ile en canlı karakterlerinden biri sayılmaktadır.[340]

---

[339] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1995.
[340] Aleksis Ziras, "*Θράσος Καστανάκης"...,* s. 1052.

Hacı Manuil; korkusuz, ihtiraslı, suça meyilli, suç işlemeyi seven, sinirli, hırslı, ahlaksal olarak kararlı bir kişiliğe sahip bir "İstanbul kabadayısıdır". İçindeki güç ve para hırsı gözünü kör edici bir şekilde öyle bürümüştür ki, bu ihtirasa karşı koyamaz ve çevresinde olan herkesi aralarında eşi de olmak üzere saygı, para ve güç için harcayarak ikbalperestliği yüzünden kendi sonunu hazırlar. Hikâyenin akışı ile birlikte Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da var olan tüm sınıf farklılıkları ve çekişmeler betimlenmektedir.

Anlatı Hacı Manuil ve Kaymakam Beyazıt'ın yeğeni İbrahim arasında oluşan ilişki çerçevesinde yaşanmakta ve vak'a olay örgüsü ikilinin yaşadığı maceralar, Beykoz sokaklarında bulunan genelevlerde düzenlenen eğlencelerden, ardı arkası kesilmeyen sır dolu olaylardan ve ikilinin makam uğruna işledikleri suç etrafında kurgulanmaktadır. Tüm bu olaylar İstanbul'un değişik semtlerinde perdelenmekte ve özellikle gecenin karanlığında yaşanmaktadır.

İncelemeye alınan diğer yazarlara göre Thrasos Kastanakis; İstanbul'da yaşayan Rumların günlük hayatını, oturdukları bölgeleri, okulları, kültürü, sanatı ve kenti bir Yunan kenti olarak anlatıya dâhil etmemiştir. 19. yüzyılın İstanbul'unun gizli ve karanlık yüzü konu edilinerek yukarıda adı geçen konular hakkında neredeyse hiç bilgi verilmemiştir. Roman; bu özelliği ile gizem türü romanları kategorisinde yer almaktadır.

Gecenin karanlığı ile birlikte Boğaz'ın derin sularında işlenen suçlar, Beykoz'da yaşanan sır dolu olaylar, Tatavla'da oynanan oyunlar, Galata'nın arka sokaklarında, Galata limanında yapılan kaçakçılık, para ve güç hırsı ile devlet dairelerinde işlenen cinayetlerden oluşarak İstanbul'un "arka mahallelerinde" sahnelenmektedir.

İstanbul'un büyüleyici güzelliği dışında, şehrin karanlık yüzü, gece hayatı ve savaşın yaşanması ile birlikte insanlara yaşattığı stres, sıkıntı, para hırsı ve makam uğruna kişinin kendi sonunu nasıl hazırladığı hikâye edilmektedir. Son olarak

"*Leonis*" ve "*Loksandra*" adlı eserlere kıyasla, bu eserde İstanbul'a dair çok az anlatı yer almakta, mekânlar çevresel mekân olarak kullanılmaktadır. Genellikle burjuva sınıfının yükselişi ve kişinin kendi sonunu karanlık işler ile nasıl hazırladığı tasvir edilmektedir.

Diğer eserlerde sıkça adı geçen tarihi olaylar ve göç gibi konular sadece anlatının sonunda, Mustafa Kemal Atatürk'ün Yeni Türkiye Cumhuriyetini kurması ile birlikte, tarihi olaylar dile getirilmekte ve 1922 yılında yaşanan göç ile son bulmakta ve diğer eserlere kıyasla göçe dair ya da Atina'ya yönelik bir betimleme bulunmamaktadır.

Sonuç olarak; Birinci Dünya Savaşı dönemi İstanbul'un kozmopolitliğini ve burjuva sınıfının türlü yollar ile karanlık işler çevirerek yükselişini ve yaşanan dramatik sonu ortaya koymakta ve İstanbul'un karanlık yüzü betimlenmektedir.

B. ROMANDA ÖNE ÇIKAN MEKÂNLAR

1. Beykoz (Μπέικοζ)

Boğaziçi'nde yer alan Beykoz, ilk olarak Rumlar tarafından, Bithynia Kralı Amykos'tan gelen "Amya/Ameae" adı ile anılmıştır. Zamanla Beykoz olarak kullanıma geçen bölge adı, kimi Türkçe kaynaklarda, bey kelimesi ile "ceviz" anlamına gelen "koz" kelimesinin birleşimi ve bu kelimeye ek olarak "köy" kelimesinin eklenmesi ile ortaya çıktığı kaydedilmiştir.

İstanbul'un fethinden önce Bizanslı bir beyin burada oturması ve Kocaeli valilerinin idare merkezinin olması nedeni ile bölge adının "Beykoz" olarak kullanılmasında büyük rol oynamıştır. Beykoz'un paşalarca kullanılması ve önemli bir kayıkçı bölgesi olması nedeni ile Sultaniye yakınlarında bulunan Gümüşsuyu ile yakınlığı bölgenin önemini arttırmıştır.[341] Önemli bir kayıkçı bölgesi olduğunu genel olarak gece karanlığında Hacı Manuil ve diğer karakterler ile Beykoz sularından kayık üzerinde yaşanan olaylar sayesinde açık bir şekilde görülmektedir.

Anlatı Hacı Manuil ve Kaymakam Beyazıt'ın yeğeni İbrahim arasında oluşan ilişki çerçevesinde yaşanmakta ve vak'a olay örgüsü ikilinin yaşadığı maceralar ile Beykoz sokaklarında bulunan genelevlerde düzenlenen eğlencelerden, ardı arkası kesilmeyen sır dolu olaylar ve suçlardan oluşmaktadır. Yazar Kastanakis'in vak'a olay örgüsüne ağırlık vermesi nedeni ile Beykoz olaylar zincirinde bazen çevresel bazen de labirent bir mekân olarak anlatıda yer almaktadır. İşlenen karanlık suçlar ve entrika dolu olayların Beykoz'da gerçekleştiği betimlenmeke ve İstanbul'un karanlık yüzünü imgeleyen bir mekân olarak ön plana çıkmaktadır.

---

[341] Tayyib Gökbilgin, "*Boğaziçi*", Türk İslam Ansiklopedisi, Cilt: 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 258.

Anlatı, ay ışığında Boğaziçi'nin sularının parıldaması ve karşı kıyıda yanıp sönen ışıkların yansıması eşliğinde bir atlının Beykoz'dan Sultaniye çınarlarına inmesi ile başlar. Genel olarak olay örgüsünün sahnelendiği mekân, farklı olay örgüleri ile anlatıya dâhil edilmiştir. Ana karakter Hacı Manuil'in mekân ile doğrudan ilişki içerisinde olmasına rağmen, diğer eserlerde olduğu gibi mekânın güzelliğine ya da tam tersi durumuna yer verilmemiştir. Bu bağlamda Beykoz çevresel mekân olarak yer almış ve karakter ile olan ilişkisi betimlenmemiştir.

> *"Beykoz'dan aşağı inmekte olan bir atlı Sultaniye çınarlarına yaklaşıyordu. Sağında Boğaziçi'nin suları, geç çıkmış ayın ışığında kıpır kıpır oynaşıyor, karşı kıyıda. I Steni'den Büyükdere'ye kadar yıldızlar gibi göz kırpıp duran birkaç ışık görünüyordu."*[342]

İlerleyen sayfalarda varlıklı ünlü Ermeni Zarafiyan ailesinin düzenlemiş olduğu balodan ve balo sayesinde Paşabahçe ve Beykoz'un yabancılar ile dolup taştığı betimlenmektedir.

> *"Ecnebi elçiler, konsoloslar, ecnebi gazeteciler, ecnebi profesörler, hepsi ecnebi bir kalabalık Paşabahçe ile Beykoz'un çehresini değiştiriyorlar."*[343]

Fakir bir ailenin çocuğu olarak yetişen Hacı Manuil, Zarafiyan ailesinin konağını Kaymakam Beyazıt'ın yeğeni İbrahim ile ortaklaşa aileye karşı düzenledikleri komplolar sonucu elde ettiği servet ile Paşabahçe, Çubuklu ve Beykoz'da fırın satın aldığı tasvir edilmektedir.

---

[342] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 5. ; "*Ένας καβαλάρης κατέβαινε από το Μπέικοζ και πλησίαζε τα πλατάνια του Σουλτανί.Στα δεξιά του, τα νέρα του Βοσπόρου στραφτάλιζαν κάτω από το αργοπορημένο φεγγάρι, μερικά φώτα τρεμοσβήνανε στην απέναντι παραλία, από τη Στένη ως το Μπουγιούκ Ντερέ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 7.

[343] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 9-10. ; "*ξένοι πρεσυετές, πρόξενοι, ξένοι δημοσιογράφοι, ξένοι καθηγητές, ένα πλήθος, όλο ξένοι, πού αλλάζανε τη μορφή του Πασά Μπαξέ και του Μπέικοζ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 13.

"Paşabahçe'deki iki fırınla Çubuklu'da bir, Beykoz'da iki fırın daha satın aldı."[344]

Farklı olay örgüleri ile Beykoz'da bulunan birahane ve Hacı Manuil'in arkadaşları ile orada eğlenmeye gittiği betimlenmektedir.

"Bazı arkadaşlarla Beykoz'daki birahanede içtiğimizi öğrendiği gündü."[345]

Anlatının sonunda Hacı Manuil ve diğer karakterlerin idamının yapıldığı karakol ve askeri mahkeme betimlenmektedir. Karakol'un Beykoz'da bulunması ve karakterlerin idam edilmesi sonucu, Beykoz kapalı bir mekâna dönüşmektedir.

"Beykoz'a vardılar, karakola girdiler."[346]

"Hacı Manuil ve Murati'nin mahkemesi Beykoz askeri harp divanında sessiz sedasız, kapalı kapılar ardında yapıldı."[347]

2. Kurtuluş (Ταταύλα)

Yazar Kastanakis ve ana karakter Hacı Manuil'in doğum yeri olan Tatavla, Manuil'in karanlık işlerden uzaklaştığı, doğduğu evi ve annesini ziyaret ettiği algısal bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Anlatıda yer alan diğer mekânlar genel olarak gecenin karanlığında yaşanan olay örgüsü ile anlatıya dâhil edilirken, ana karakter ile doğrudan ilişki içerisinde olan Tatavla'nın anlatımı, olay örgüsü esnasında gündüz gerçekleşen olaylar ile betimlenmektedir.

---

[344] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 20. ; "*Αγόρασε τους δυό φούρνους του Πασά Μπαξέ, έναν στο Τσιμπουκλί, άλλους δυό στο Μπέικοζ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 26.

[345]Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 77. ; "*ήμουν με κάτι φίλους και μεθύσαμε στη μπιραρία του Μπέικοζ."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 90.

[346] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 233. ; "*Φτάσανε στο Μπέικοζ, μπήκανε στο καρακόλι.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 263.

[347] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 239. ; "*Η δίκη του Χατζή Μανουήλ και του Μουράτι έγινε στο στρατοδικείο του Μπέικοζ, με κλειστές πόρτες, στα μουλωχτά.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 270.

İstanbul'un karşı yakasında oturan Hacı Manuil ve eşi Tasula, Tatavla'ya gitmek için Galata'dan vapur ile Avrupa Yakası'na geçerler ve oradan araba ile Tatavla'ya ulaşırlar. Loksandra adlı eserde Tatavla'nın araba kullanılan tek bölge olduğu betimlenmekteydi. Bu betimlemeden yola çıkarak Tatavla'da araba kullanıldığı bir kez daha Hacı Manuil sayesinde ortaya çıkmaktadır.

> *"Tasula şehir hatları vapuruyla Paşabahçe'den Galata'ya inmek ve oradan arabayla Tatavla'ya gitmek için erkenden yola çıktı".*[348]

Devamında Tatavla'nın huzur verici yanı tasvir edilmektedir.

> *"Sağdaki küçük bir pencereden Ay-Dimitris Meydanı, yeni yapılmış taş evler arasında kıvrılan tramvay yolu ve Alibrandi'nin üç pınarı görünüyordu ve bütün bunlar küçük bir şehrin huzurlu havasına, şehir ile köy arası uykulu bir ışığa bürünmüştü."*[349]

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Mişel adlı karakterin İngiliz subaylarına casusluk yaptığı ve kimi Rum ailelerin evlerinde İngiliz askerlerini sakladığı betimlenmektedir. "*Bir ara Almanlar, bizimkilerin, bir denizaltının karaya çıkardığı İngiliz subaylarını Tatavla'da sakladıklarının kokusunu almışlardı"*[350] cümlesinde yer alan "*bizimkiler*" kelimesi ile Rumlardan bahsedilmekte ve Tatavlalı yedi ailenin evinde İngiliz askerlerini sakladıkları için Türkler tarafından idam edildikleri vurgulanmaktadır. Yedi ailenin Türkler tarafından idam edilmesi sonucu Türk yöneticiler idam eden kişiler olarak imgelenmektedir.

---

[348] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 29. ; "*Ξεκίνεισε η Τασούλα πρωί πρωί από το Πασά Μπαξέ να κατεβεί με το βαπόρι της γραμμής στο Γαλατά κι εκείθε να πάει με τ'αμάξι στα Ταταύλα.*" Thrasos Kastanakis, *O Χατζή Μανουήλ,* s. 35.

[349] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 32. ; "*Από ένα μικρό παράθυρο, στα δεξιά, φαινόταν η πλατεία του Άη Δημήτη, ο δρόμος του τράμ ανάμεσα στα καινούργια πέτρινα σπίτια πού είχαν χτιστεί, τα τρία πηγάδια του Αλιμπράντη, και σ'όλα τυλιγόταν μιά ανάλαφρη ατμόσφαιρα μικριαστικής γαλήνης, ένα σιωπηλό φώς ανάμεσα πολιτεία και ύπαιθρο.*" Thrasos Kastanakis, *O Χατζή Μανουήλ,* s. 39.

[350] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 45. ; "*Κάποτε οι Γερμανοί είχαν μυριστεί πώς οι δικοί μας, στα Ταταύλα κρύβαν εγγλέζους άξιωματικούς πού τους αποβίβασε υποβρύχιο."* Thrasos Kastanakis, *O Χατζή Μανουήλ,* s. 54.

Bu imgeleme ile diğer eserlerde olduğu gibi *Hacı* Manuil'de de genel olarak sıradan halka dair iyi ya da kötü bir betimleme yer almamakta; ancak yönetime karşı duyulan nefret ortaya çıkmaktadır. Bu durum farklı olay örgüleri ile açıkça görülmektedir. Gerek Kaymakam Beyazıt'a karşı duyulan öfke ve onun komplo sonucu öldürülmesi gerekse anlatının sonunda on üç suikastçı paşanın idam edilmesi ile yönetime karşı duyulan nefret ortaya çıkmaktadır.

> *"Birinci sebep: "Tatavlalılarla dalaşmayalım". İkinci sebep: Bu "şeytan gâvurides nasıl olsa bir yolunu bulup İngilizleri kaçırırlar. O zaman, işin yoksa git de bul onları İstanbul'un kargaşalığında" [...] İngilizlere yardım eden ve daha çok emniyette olmaları için onları her gece bir başka evde saklayan Tatavlalılar yedi kadar aileydi. Bu yedi ailede onüç erkek akraba; babalar, erkek kardeşler, damatlar vardı. Türkler onüçünü de yakalayıp astılar."* [351]

3. Büyükdere (Μπουγιούκ Ντερέ)

İstanbul Boğazı'nın Rumeli Yakası'nda yer alan tarihi bir yerleşim alanı olan Büyükdere, yakınlarında bulunan ağaçlıklar ve derin dereden dolayı Μέγα/Βαθύ Ρύακα (Derin/Büyük Dere) adını almıştır. Bir dönem evlerin dere kıyısında bulunması sebebi ile yerleşim yeri, Trizina Kralına ithafen Σαρωνικός (Saronikos) adı ile anılmıştır. Bölge genel olarak Rum, Ermeni ve Bulgar nüfusundan oluşmuş ve zamanla Türklerin bölgeye yerleştiği kaydedilmiştir.[352]

Büyükdere'nin, sahilden yanıp sönen ışıkları tasvir edilerek hakkında detaylı bir tasvire yer verilmeyerek, sahne konumunda kullanılmıştır.

---

[351] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 45-46. ; *"Πρωτός λόγος: «καλύτερα να μήν έχουμε δουλειές με τους Ταταυλιανούς». Δεύτερος λόγος: αυτοί οι «σεϊτάν γκιαούριδες» θα βρίσκανε τρόπο να φευγατίσουν τους Εγγλέζους και τότε πάνε γύρευε να τους βρείς μέσα στο χάος της Πόλης. [...] Οι Ταταυλιανοί, ήταν κάπου εφτά οικογένειες που τους είχανε και τους αλλάζαν σπίτι κάθε βράδυ τούς Εγγλέζους, για περισσότερη ασφάλεια. Οι εφτά οικογένειες είχανε δεκατρείς άντρες, πατέρες, αδελφούς, γαμπρούς. Οι Τούρκοι τους πιάσανε τους δεκατρείς, τους κρεμάσανε."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 54.

[352] Skarlatos Dimitrios Bizantios, *Η Κωνσταντινούπολις...*, Cilt:2, s. 156-157.

"Sağında Boğaziçi'nin suları geç çıkmış ayın ışığında kıpır kıpır oynaşıyor, karşı kıyıda. I Steni'den Büyükdere'ye kadar yıldızlar gibi göz kırpıp duran birkaç ışık görünüyordu."[353]

"Boğaziçi sağında Büyükdere ve Hünkar İskelesi'ne, solunda Rumeli Hisarı ile Anadolu Hisarı'na kadar tablo gibi gözler önüne serilen sütliman bir denizin koynunda uzanıp gidiyordu."[354]

4. Beyoğlu-Pera (Πέρα-Σταυροδρόμι)

Diğer eserlerde Pera'nın çok kültürlü, kozmopolit yüzü ve eğlenceli yanı anlatılmaktadır. Ancak Hacı Manuil'de, karanlık yüzü, randevu evleri ve levantenlerin çevirdiği karanlık işler, bu işlerin döndüğü şüphe dolu evler betimlenmektedir. Pera vak'a olay örgüsünde sahne konumunda kişiler ya da üzerinde yaşayan insanlar ile duygusal ya da düşünsel bir süreç barındırmayan çevresel bir mekân olarak öne çıkmaktadır.

"Birlikte Pera'daki meşhur bir otele gitmişlerdi."[355]

"Pera'lı iki üç Levantenle yaptığı bazı şüpheli işler olduğunu öğrenmişti."[356]

"Ömrü Pera'nın en iyi, en meşhur randevu evlerinde geçmişti."[357]

---

[353] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 5. ; "*Στα δεξιά του, τα νέρα του Βοσπόρου στραφτάλιζαν κάτω από το αργοπορημένο φεγγάρι, μερικά φώτα τρεμοσβήνανε στην απέναντι παραλία, από τη Στένη ως το Μπουγιούκ Ντερέ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 7.

[354] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 36. ; "*Ο Βόσπορος, στά δεξιά του ως το Μπουγιούκ Ντερέ και το Χουνιάρ Ισκελέλ στ'αριστερά ως το Ρούμελι κι Ανατόλ Χισάρ, άπλωνε ασάλευτος, με μιάν απανεμιά ζουγραφισμένης θάλασσας."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 44.

[355] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 20. ; "*πήγανε μαζί στο Πέρα, σ'ένα από τα ονομαστά ξενοδοχεία.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 26.

[356] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 21. ; "*ήτανε κάτι ύποπτες δουλειές με δυό τρείς γνωστούς Λεβαντίνους του Πέρα.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 27.

"«Beyfendilere, oraya gelen dostlarına kız sağlayan Madam Anni'de... Pera'nın en meşhur evi...»."[358]

Öte yandan Hacı Manuil ve eşi Tasula, Tatavla'ya gitmek üzere yola çıktıkları sırada Tasula'nın duyduğu heyecan betimlenmektedir. Asıl hedef Tatavla olması nedeni ile Pera vak'a olay örgüsünde dekoratif amaçlı sahne konumunda kullanılmıştır.

"Mnimatakya'ya çıktılar, arkasında Pera'yı ve Büyük Cadde'sini geçtiler, Taksim'i, Harbiye'yi geride bıraktılar. Gideceği yere yaklaştıkça bu ziyaretten duyduğu huzursuzluk da artıyordu."[359]

Ayrıca Pera'nın yanında yer alan Hamalbaşı sokağında Pariziana adlı randevu evi ve randevu evine gidenlerin Alman yönetiminde, Türk Polisi tarafından karakola alındıkları tasvir edilmektedir.

"Hamal Başı'nda, şüpheli bir eğlence merkezi Pariziana'nın karanlık köşelerinden birindeydi. Bu akşam saatlerinde Pera'nın hırsız uğursuz takımı burada toplanırdı. Zaman zaman Türk polisi, yanlarında birkaç Alman subayıyla burasını ablukaya alır, içeri girer, on onbeş kişiyi toplayıp kamyonlarla atarak götürürdü."[360]

---

[357] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s.55. ; "*Είχε περάσει τη ζωή της μέσα στα ύποπτα σπίτια του Πέρα.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 65

[358] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 200. ; "*—Της Μαντάμ Αννί πόχει τα κορίτσια, για τους κυρίους, τους φίλους πόρχαινται... Το πιό ξακουστό σπίτι σ'όλο το Πέρα...*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 225.

[359] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 29 ; "*Ανέβαιναν τα Μνηματάκια, περάσαν κατόπι το Πέρα, το Μεγάλο του Δρόμου, αφήσαμνε πίσω το Ταξίμι, το Χαρμπιέ, κι όσο πλησιάζανε τόσο περίσευε η δειλία της για τη συνάντηση αυτή."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 36.

[360] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 45. ; "*Ενός ύποπτου κέντρο στο Χαμάλ Μπασί, πού λεγόταν Παριζιάνα κι όπου αυτές τις απογεματινές ώρες συγκεντωνόντανε τα κατακάθια και τ'αποκαΐδια του Πέρα. Κάμπου κάπου η τούρκικη αστυνομία, με κάτι Γερμανούς επικεφαλής, έκανε μπλόκο, έμπαινε μέσα, έπιανε καμιά δεκαριά-δεκαπενταριά πρόσωπα, τους φορτώνανε στα καμιόνια και τους παίρνανε.* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 53.

5. Galata (Γαλατά)

Galata sahne konumunda kullanılan bir mekândır, hakkında detaylı bir bilgi yer almamaktadır. Olay örgüsü sırasında Hacı Manuil ve diğer karakterlerin Galata Limanı'ndan vapura binerek karşıya geçtikleri betimlenmektedir.

"Galata'ya inmeye karar verdi. İlk vapura binmek için vapur iskelesine geldi"[361]

"Galatasaray'da dört yol ağzını geçtiler, acele Tünel'e indiler."[362].

6. Yüksek Kaldırım (Σκαλάκια-Γιοκσέκ Καλντερίμ)

Taş merdivenli, seyyar satıcıları ile dolu tarihi geçmişi ile oldukça meşhur bir ticari merkez olan Yüksek Kaldırım hakkında Leonis adlı esere kıyasla detaylı bir betimleme bulunmamaktadır. Hacı Manuil Galata vapurundan inerek, Karaköy'e doğru yürüdüğü sırada eşi Tasula'yı düşünür ve tatlıcıda oturdukları gün eşini süzen Türk zenginleri ve eşi ile geçirdiği günü anımsar. Olayların ve zamanın neler getirdiğini ve tüm olaylar neticesinde ruhen değiştini ve duyguların insan hayatına yön verdiğini düşünürek Yüksek Kaldırım sokaklarını tırmanır.

"Yüksek Kaldırım'ın granit taşlarını tırmandı."[363]

---

[361] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 213. ; "*αποφάσισε να κατέβει στο Γαλατά. Ήρθε στη βαπόροσκαλα να μπεί στο πρώτο βαπόρι.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 241.

[362] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 222. ; "*Ακόμα μερικά βήματα. Περάσανε το σταυροδρόμι του Γαλατά Σεράι, κατεβαίνανε γρήγορα πρός το Τούνελ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 251.

[363] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu*s. 214. ; "*Ανέβηκε τις γρανιτόπετρες του Γιοκσέκ Καλντερίμ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 242.

7. Karaköy (Καράκιοϊ)

Tatlıcıları ile meşhur Karaköy, Hacı Manuil ve Tasula'nın tatlı ve börek yemek için gittikleri bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Diğer mekânlara kıyasla Karaköy vak'a olay örgüsü esnasında günün aydınlığında betimlenen, devamında Manuil'in oradan geçtiği sırada eşini hatırladığı algısal bir mekândır.

> *"Taso'yu Karaköy'ün meşhur poğaçacısına götürüp ikramda bulundu."*[364]

> *"Karaköy'e yürüdü, bir zamanlar Tasula ile birlikte gelip oturdukları ve zengin Türklerin onu gözleriyle soydukları poğaçacıyı gördü."*[365]

8. Beşiktaş (Μπεσίχτασι)

Beşiktaş adının nereden geldiğine yönelik bir söylentiye göre; Hayrettin Barbaros Paşa'nın burada gemilerini bağlamak üzere beş taş direk koydurması ile ilgilidir. Bir diğer söylentiye göre; içi insan şeklinde oyulmuş beşiğe benzeyen bir taşın bulunması ve Barbaros Paşa'nın türbesine konan Diplokionion sütunlarından dolayı bölgeye Beşiktaş adının verildiğine yöneliktir. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı donanmasının, Dolmabahçe ve Beşiktaş önlerinden savaşlara hareket ettiği tarihi bir mekândır.[366]

Kötü kalpli bir kabadayı olan Kör Ali adlı karakter anlatıda genel olarak sert mizacı ile öne çıkmaktadır. Randevu evlerinde çalışan kadınların ondan korktuğu sürekli olarak farklı olay örgüleri ile anlatıda yer almaktadır. Kör Ali kendi ağzıyla

---

[364] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 29. ; "*Την πήγε να την κεράσει στο περίφημο μπουγατζίδικο στο Καράκιοϊ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 36.
[365] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 214. ; "*Προχώρησε στο Καράκιοϊ, είδε το μπουγατσατζίδικο όπου είχε έρθει με την Τασούλα και φάγανε και την ξεγυμνώνανε με τις ματιές τους οι πλούσιοι Τούρκοι* ." Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 241.
[366] Tayyib Gökbilgin, *"Boğaziçi",* s. 253.

kızları korkutmak için onu adı geçen mekânlarda ve Beşiktaş'ta tuttuklarından bahseder.

> *"Benden bunu istiyorlardı... Beşitaş'ta, Anadolu Hisarı'nda, Büyükdere'de, onları böyle korkutmamı."*[367]

9. Paşabahçe (Πασά Μπαξέ)

İstiridyesinin bol olmasından dolayı Στρείδια (Stiridia) ve bir diğer eski adı Παλώδες (Palodes) olan Paşabahçe, Hazarpare Ahmed Paşa'nın bölgede bulunan köşk ve bahçesinden dolayı bu adı almıştır. Paşabahçe bir dönem gayrimüslimlerin oturdukları bir semt olmasına rağmen III. Mustafa'nın bölgeye camii ve hamam inşa ettirmesi sonucu Türklerin bölgeye yerleşimi gerçekleşmiştir.[368]

Olayların ağırlıkta olduğu betimlemede, Paşabahçe çevresel bir mekân olarak yer almaktadır. Olay örgüsü Paşabahçe'de Kaymakam Beyazıt tarafından uyarılan Hacı Manuil'in atına binerek Paşabahçe'nin mahallelerinde ilerlemesi ile başlar. Kaymakam Beyazıt tarafından ağır sözler işiten Hacı Manuil, kızgınlığın verdiği hissiyat ile sarhoşluğunun artması ile birlikte kendini bir çıkmazda hisseder ve mekân kapalı bir mekâna dönüşmektedir.

> *"Atına bindi ve ışıkları görünen Paşabahçe'ye doğru yürüdü. [...] Bir süre ilerledi ve sonra, Paşabahçe'nin ilk mahallelerine yaklaşırken kendine geldi."*[369]

---

[367] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 28. ; "*έτσι με είχαν... Στο Μπεσίχτασι, στο Αναντόλ Χισάρ, Μπουγιούκ Ντερέ, να τις τραμάζω…*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 35.

[368] Tayyib Gökbilgin, "*Boğaziçi*"..., s. 258.

[369] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 8. ; "*Καβάλησε τ'άλογο και τράβηξε κατά το Πασά Μπαξέ, όπου μόλις φαινόντανε δυό τρία φωσάκια. [...]Προχώρησε κάμποση ώρα και κατόπι, σιμώνοντας στούς πρώτους μαχαλάδες του Πασά Μπαξέ.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 11.

"Hacı Manuil Paşabahçe'nin mahallelerine yaklaştıkça sarhoşluğunun daha da arttığını hissediyordu."[370]

Devamında Paşabahçe'de bulunan Sokrati adlı kahvehane betimlenmektedir.

"Paşabahçe'ye varmıştı. O saatte hala çalışan kendisine ait iki fırının önünden geçti. [...] Yalnız, kilise meydanındaki Sokrates'in kahvehanesinde ışık vardı."[371]

Hacı Manuil'in sürekli İstanbul'un genelinde ve Paşabahçe'de Parizana adlı kadının randevu evine gittiği ve ana karakter Tasula'nın Paşbahçe'de bulunan evlerinden kilise meydanına bakarak düşüncelere daldığı betimlenmektedir.

"O akşam Paşabahçe'den Şehir'e inen Hacı Manuil çeşit çeşit mağazayı gezdikten sonra Parizana'ya uğradı."[372]

"Bakışlarını kilisenin meydanına doğru çevirmiştir, çünkü Paşabahçe'de iki fırının yanındaki gerçek sahipleri oldukları evde bulunuyorlardı."[373]

---

370 Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 17. ; "*Ο Χατζή Μανουήλ. Όσο προχωρούσε πρός τους μαχαλάδες του Πασά Μπαξέ, τόσο κι ένιωθε τη ζάλη του να περισσεύει.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 22.

371 Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 18-19. ; "*Είχε φτάσει στο Πασά Μπαξέ. Πέρασε από τους δυό φούρνους του, όπου δουλεύαν τέτοια ώρα οι έργατες.(...) Μόνο, πρός την πλατεία της εκκλησιάς, στο καφενείο του Σωκράτη, είχε φώς.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 24.

372 Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 47. ; "*από το Πασά Μπαξέ στήν Πόλη τάπαιρνε αράδα τα τέτοιου είδους μαγαζιά, πέρασε κι απο την Παριζιάνα.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 56.

373 Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 61. ; "*Είχε γείρει τη ματιά της έξω στην πλατεία της εκκλησιάς, γιατί ήτανε στο καθαυτό σπίτι τους, στο Πασά Μπαξέ, κοντά στούς δυό του φούρνους.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 71.

10. Çubuklu (Τσιμπουκλί)

Κατάγγειον (Katangiyon) yani Çubuklu, Osmanlı dönemi anlatılan efsaneye göre, Sultan II. Beyazıd'ın oğlu Selim adına Trabzon'dan getirdiği ve hâkimiyetinin işareti olarak sayılan, sekiz çubuktan dolayı bu adı aldığına yöneliktir. Çubukların yere kuru bir şekilde dikildiği an Kara Şemsettin'in dua etmesi ile çubukların filizlendiği anlatılmıştır. Evliya Çelebi her canlanan çubuğun kırmızı renkli Medine hurmasına dönüşüp beş dirhem ağırlığında olduğunu söylemiştir. Olayın yaşandığı bahçeye Çubuklu bahçesi denmesinden dolayı bölge adı Çubuklu olarak kullanıma geçmiştir.[374]

Eskiden Akimitler'in manastırı ile ünlü olan ve asıl şöhretini çubuk lülelerden alan[375] Çubuklu Hacı Manuil'in suç ortağı olan İbrahim'in konağının bulunduğu, hakkında ve yaşanılan olaylar dışında bilgi verilmeyen çevresel bir mekân olarak yer almaktadır. İbrahim adlı karakterin köpekler ile dolu olan konağın bölgede bulunduğu ve Hacı Manuil'in sürekli arkadaşı ile görüşmelerini ve yapacakları karanlık işlerin planını Çubuklu'da gerçekleştirmektedirler.

> *"Arkadan dolaşıp Çubuklu sokağına girdi ve birden, İbrahim'in konağında havlayan köpeklerin sesi duyuldu."*[376].

> *"İbrahim hakkında konuşmak istiyorum. Dayısı onu baskı altında tutuyor... Onu Çubuklu'daki konağında köpekleriyle, Kör Ali'yle, keyifleriyle avutuyor."*[377]

---

[374] Skarlatos Dimitrios Bizantios, *Η Κωνσταντινούπολις*..., Cilt:2, s. 218-219.
[375] Tayyib Gökbilgin, *"Boğaziçi"...,* s. 258.
[376] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 8. ; "*Βρέθηκε στο δρόμο του Τσιμπουκλί, όπου αμέσως ακούστηκαν ν'αλυχτούν οι σκύλοι στο κονάκι του Ιμπραχίμ"* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 11.
[377] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 60. ; "*Θέλω να πάω για τον Ιμπραχίμ, τόν έχει ο θειός του μαγκωμένο. Τον έχει εκεί μέσα στο κονάκι του Τσιμπουκλί"*. Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s.71.

"Aynı gece, Hacı Manuil atıyla Çubuklu'nun yolunu tuttu. Selviler arasında konak görünür görünmez yine o köpek havlamaları ve hırlamaları başladı."[378]

11. Tarabya (Θεραπειά)

Şifa verici özelliğine inanılan Tarabya, anlatıda çevresel bir mekân olarak yer almaktadır. Hacı Manuil'in karşı kıyıya Tarabya'da bulunan Madam Roza'nın randevu evine gitmek için can attığı betimlenmektedir.

"Ben Manuil, Hacı, zampara, Threrapia'daki evine her gidişimde kız bulup getiren Madam Rozeta'nın dediği gibi ben arhimurdaris! [...] Şimdi deniz olmasaydı bir kayığa atlar, doğru karşıya, Therapia'da Madama'nın evine giderdim."[379]

12. Polonezköy (Πολωνέζκιοϊ)

Tarih boyunca İstanbul, Rusya'nın Lehlere karşı yaptığı baskılardan dolayı çeşitli baskılara maruz kalan halka kapılarını açan bir şehir olmuştur. Lehistan bağımsızlığını kazanması için Slav kökenli Balkanlar'da bulunun Osmanlı vatandaşları ve Bab-ı Ali Rusya'nın Panslavizm hareketine karşı engel olmaya çalışmış birlik ve beraberliğe önem vermiştir. Gerek Rusya'nın eziyetleri gerek 1848 ayaklanmasından sonra Osmanlı İmparatorluğuna Macar ve Leh halkı sığınmıştır.

Bunlardan biri de İstanbul'a gelen Adam Jerzy Czartoryski'dir. Czartoryski önderliğinde 1841 yılında İstanbul'a gelen sığınmacılar, Lehlerden oluşan lejyonların örgütleneceği bir bölge olarak Polonezköy arazisi, Lazaris rahipleri tarafından satın

---

[378] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 176. ; "*Την ίδια νύχτα, ο Μανουήλ ξεκίνησε με τ'αλογό του για το Τσιμπουκλί. Πάλι τα σκυλιά που γάβγιζαν κι ουρλιάζανε, μόλις γύρισε το δρόμο και φάνηκε το κονάκι με τα κυπαρίσσια του."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 200.

[379] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 17. ; "*Εγώ ο Μανουήλ, ο Χατζής, ο ζαμπαράς, ο αρχιμουντάρης, πού με λέει κι η Μαντάμ Ροζέτα, άμα πάω σπίτι της, στα Θεραπειά, και φέρνει τα κορίτσια! [...] Να μήν ήτανε τώρα η θάλασσα ή νάχα μιά βάρκα, ίσα θα πήγαινα καρσί, στα Θεραπειά."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 22.

alınarak bölgeye sığınmacılar yerleştirilmiştir. Günden güne Leh nüfusun artığı Polonezköy, ilk olarak öncü Adam Jerzy Czartoryski'nin adı ile Adampol olarak anılmış ve yerleşim alanının genişlemesi ile birlikte bölgeye Polonezköy adı verilmiştir.[380]

Çevresel bir mekân olarak yer alan Polonezköy hakkında detaylı bir betimleme bulunmamaktadır.

> *"Sağında, bulutsuz gökyüzünün altında sütliman bir deniz parıldayıp duruyor ve solunda sırt sırta sayısız tepe buradan görünmeyen Polonezköy ovasına kadar uzanıyordu. Bu saatte ortalıkta tek bir can, denizde tek bir tekne yoktu."*[381]

13. Feriköy (Φιρίκιοϊ)

Feriköy, Aya Dimitri yanında yer alan bir bölgedir.[382] İstanbullu Rumların yoğun yaşadıkları bölgeleye yakın olmasına rağmen Rumlar tarafından yeteri derecede ikamet alanı olarak seçilmemiş ve mahalle kırlarında çingenelerin yaşadığı kaydedilmiştir. Zamanla gayrimüslimlerin oturduğu bir bölge haline gelmiştir.[383]

> *"Artık araba Feriköy'den, tramvay yolu boyunca Tatavla'ya inmeye başlamıştı. "*[384]

---

[380] Hacer Topaktaş, *"Polonezköy (Adampol) (1842-1922) – Kuruluş, Tabiyet Meselesi, İmar Faaliyetleri ve Sosyal Hayat*", Belleten, Cilt: 79, Sayı: 284, Ankara 2015, s. 295-298.

[381] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 65. ; "*Ο ξάστερος ουρανός φώτιζε στα δεξιά του τη ασάλευτη θάλασσα κ αριστερά τ'αμέτρητα βουναλάκια, πού ράχη με ραχούλα, σκραφάλωναν και πηγαίναν ως τον κρυμμένο κάμπο του Πολωνέζκιοϊ. Δεν είχε ψυχή στη στεριά τέτοια ώρα, ούτε πλεούμενο στη θάλασσα.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 76.

[382] Edmonde De Amicis, *İstanbul...,* s. 65.

[383] Reşad Ekrem Koçu, "*Feriköy",* İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:10, Koçu Yayınları, İstanbul 1971, s. 5684.

[384] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 29. ; *"Κι όταν πιά το αμάξι άρχισε να κατεβαίνει από το Φιρίκιοϊ το δρόμο του τράμ, στα Ταταύλα."* Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 36.

14. Yeniköy (Νεαχώρι)

Yeniköy; bir diğer ismi ile Νεαχώρι, İstanbul'un fethinden sonra Romanya'nın Geni bölgesinden getirilen Vlahların yerleştirilmesinden dolayı "Geni" adını almıştır. Zamanla Yunanca Neahori adını almış ve Türkçeye Yeniköy, olarak geçmiştir. Nüfusunun büyük bir bölümü Rumlardan, Ermenilerden ve diğer gayrimüslimlerden oluşmuştur. 18. yüzyılda Türk nüfusun az sayıda da olsa yaşamını bölgede sürdürmeye başladığı kaydedilmiştir. Bölgede yer alan Aya Nikolaos Kilisesi, Aya Yorgi Kilisesi ve Ayazmaları, Neahori İlkokulu, Zoğrafyon Rum Lisesi, İoannideio İlkokulu ile Rum halkın önemli bir kültür mekânı sayılmaktadır.[385]

Hacı Manuil'in eşi Tasula hamile olduğu sırada hastalanır ve yardımına komşu Marika koşar, yardım amaçlı Hacı Manuil'in evine gelen Marika ile Hacı Manuil arasında yasak bir aşk yaşanır. Çeşitli mekânlarda bulunan Hacı Manuil, Marika'nın yüzünü düşler. Kadının güzelliği karşısında Yeniköy'ün ihtişamının yok olduğu betimlenmektedir.

Ayrıca sürekli olarak farklı olay örgüleri ile anlatıya dâhil edilen kahvehaneler betimlenmektedir. Bunlardan biri de Yeniköy'de yer alan Fotakis adlı kahvehanedir.

> *"Marika'nın, Fotakis'in Nihori'deki kahvehanesinin deniz kıyısındaki taraçasında görünüşü başka herkesi gölgede bıraktı."*[386]

[385] Skarlatos Dimitrios Bizantios, *Η Κωνσταντινούπολις...*, Cilt:2, s. 143-149.
[386] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 140. ; "*Η παρουσία της Μαρίκας τώρα στο παραθαλάσσιο εκείνο σέτι του καφενείου του Φωτάκη, στο Νιχώρι, έσβηνε κάθε άλλη όψη.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ,* s. 160.

15.Rum Fransız Lisesi (Ελληνογαλλικό Λυκείο)

Beyoğlu ve Karaköy yakınlarında bulunan okul 1876 yılında, Rum Fransız Lisesi olarak faaliyete geçmiştir. İlk faaliyete geçtiği yıllarda Rum Lisesi olarak adlandırılan lise, Fransız Lisesi'nin bulunduğu binada kurulu olması sebebi ile halk arasında Rum Fransız Lisesi olarak adlandırılmıştır. Resmi kayıtlara 1892-1893 yılları arasında Rum Fransız Lisesi olarak geçmiştir.[387] Dönüşümlü olarak sabah sekizden öğlen saatlerine kadar Yunanca, öğleden sonra ise Fransızca eğitim verilmiştir. Yunanca ve Fransızca dışında yabancı dil olarak, İngilizce, Rusça ve Türkçe dersleri okutulan lise öğrencileri genel olarak Rum ve Fransız öğrencilerden oluşmuştur.[388]

Thrasos Kastanakis'in eğitim gördüğü Rum Fransız Lisesi'nin betimlenmesi ile yazar kendi hayatından bir bilgiyi anlatıya katmış ve çocukluk yıllarına duyduğu özlemini betimlemiştir.

Adı geçen mekân, ana karakter Hacı Manuil'in çocukluk ve öğrencilik anılarından oluşan algısal bir mekân olarak betimlenmekte ve hakkında detaylı bir bilgi bulunmamaktadır.

> *"Çocukluklarında, Rum-Fransız Lisesi'ne gittiklerinde olduğu gibi onunla ilgileniyordu."*[389]

---

[387] "*Ελληνογαλλικό Λύκειο Κωνσταντινούπολης İstanbul Yunan Fransız Lisesi*" Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού Κωνσταντινούπολης (Büyük İstanbul Helenizm Ansiklopedisi), İstanbul 2008, s.1-8. http://constantinople.ehw.gr Erişim Tarihi: 21.04.2019.

[388] Hristos Hatzihristos "*Κανονισμός του εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ελληνογαλλικού Λυκείου(Yunan Fransız Lisesine Yönelik Tüzük)"*, En Konstandinoupoli, İstanbul 1902, s. 3-12.

[389] Thrasos Kastanakis, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu?*, s. 19. ; "*Τόν απασχολούσε, όπως όταν ήτανε παιδιά, συμμαθητές στο Ελληνογαλλικό Λύκειο.*" Thrasos Kastanakis, *Ο Χατζή Μανουήλ*, s. 24.

SONUÇ

Bizans döneminde küçük bir köy olarak kurulan İstanbul zamanla imparatorluğun başkenti olmuş ve yerleşim alanları, çeşitli yapılar, mimari eserler ile donatılmış ve kentin gelişimi bu bağlamda gerçekleşmiştir. İstanbul'un Çağdaş Yunan Edebiyatına konu oluşu hem önemli bir siyasi merkez olması hem de Bizans İmparatorluğu'nun mirası olarak şehirde yaşayan Rumların bir kısmının çeşitli tarihlerde Yunanistan'a yerleşmeleri sonucu gerçekleşmiş ve her yazar kendi bakış açısı ve yaşayış tarzı ile İstanbul'u ele almıştır.

Bu bağlamda İstanbul tarihi olaylar ile ilişkili şekilde kentte yaşayan halkların gelenek görenekleri, gündelik hayatları, aile yapıları ve sosyal yaşantılarının mekânlara dönük şekilde yansıtıldığı ortaya çıkmıştır. Günümüzde farklı adlandırmalar ile anılan semtler, mahalleler, bölgeler ve meydanlar anlatıya dâhil edilerek haklarında önemli bilgiler sunulmuştur. Oldukça gerçekçi bir şekilde dönemin İstanbul'u resmedilerek mekânlar belgeleyici şekilde betimlenmiştir.

Birinci Dünya Savaşı ve işgal yıllarını ele alan "*Leonis*" adlı romanda, Theotokas'ın İstanbul'u kendi yaşayış tarzı ve bakış açısı ile tasvir ettiği ortaya çıkmıştır. Elit bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Theotokas, Taksim Bahçesi, Pera, Galata gibi kozmopolit mekânlara ağırlık vermiş ve kendi bakış açısı ile kenti anlatıya dâhil etmiştir. Ana mekân olarak ön plana çıkan Taksim Bahçesi ile dönemin kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı yansıtılarak, Türkler dışında yer alan işgalciler, Batı halkı ve Yunan askerleri ile mekân Yunanistan ya da Avrupa'da yer alan bir bahçe olarak betimlendiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Ana mekân ve yan mekân olarak öne çıkan mekânların Bizans kimliğine vurgu yapılarak, Üsküdar'ın asıl adının "***Hrisoupoli***" olduğu, Yüksek Kaldırım ve diğer mekânların Rumlar (Yunanlar) ile dolu olduğu vurgulanmıştır. Mekânlar genel olarak Rumların yaşadığı alanlar olarak seçilmiş ve diğer eserlerde olduğu gibi İstanbul Rumları "Ελληνες" olarak adlandırılmıştır. Bir diğer önemli husus da savaş

ve işgal yılları olması öte yandan Yunan ordusunun Küçük Asya'da bulunması nedeni ile İstanbul'un Yunan askerleri ile dolu olmasından dolayı ulusal kimliğe yapılan vurgudur. Yunanistan'a olan sevgi ve ulusal bağlılığa yer verilmiş ve sürekli olarak mekânlar bu bağlamda betimlenmiştir.

Leonis ve diğer karakterlerin sürekli olarak kozmopolit ve elit mekânlarda dolaşması, 12. İzci Ocağı'nda ve Ayazpaşa Koleji gibi alanlarda eğitim görmeleri, Batılı halk ile daha yakın olmaları sebebi ile karakterlerin elit ailelerden gelmeleri nedeni ile aydın kesimin mekânları yansıtılmıştır. Bu nedenle Tatavla'da düzenlenen karnavallara, gelenek göreneklere ve Türk yerleşim alanlarına yer verilmemiştir.

Büyükada'da işgalci askerlerin ve Rus göçmenlerin denize mayo ile girmeleri sonucu toplumun zamanla buna alıştığı yansıtılmıştır. Gerek Adalar gerekse diğer mekânlar ile İstanbul halkının Batı kültürü ile tanıştığı tarihi belgeler dışında mekânlara dönük şekilde edebi yönü ile ortaya çıkmıştır.

Sıradan halkın günlük yaşantısını ele alan "*Loksandra*" adlı romanda İstanbul'un farklı yönünün betimlendiği görülmektedir. Loksandra adlı büyükannenin etrafında kurgulanan romanda genel olarak sıradan halka yer verilmiş ve mekânların kentsel dokusu bu bağlamda tasvir edilmiştir. Ana mekân olarak ortaya çıkan Balıklı Meryem Ana Kilisesi'nin Bizans döneminde inşa edildiği betimlenmiş, yıkılmış olmasına rağmen halen ayakta kalarak İstanbul Ortodoksluğunu simgeleyen kutsal mekân olarak ön plana çıkmıştır.

Dikkat çekici ve öne çıkan bir diğer ana mekân ise Bakırköy'dür. Birçok kültürün bir arada yaşadığı mekân olarak ortaya çıkan Bakırköy ile halkların birlikte yaşama kültürü yansıtılmıştır. Mekânın tanıtımı esnasında gerek Rum kültürü gerekse diğer kültürler betimlenmekte ve her halkın birlik beraberlik içerisinde birbirlerinin kültürüne saygı duyarak yaşadıkları ortaya çıkan önemli hususlar arasında yer almaktadır.

Mekânın tanıtımı esnasında ortaya çıkan bir diğer konu ise akraba ilişkilerine verilen önem olmuştur. Sürekli olarak mekânların uzaklığına aldırış etmeden akrabaların ilişki içerisinde olduğu ve gelenek göreneklerin korunduğuna yöneliktir. Yoğun olarak Rumların yaşadığı Tatavla'nın Yunanistan'da yer alan bir bölge olarak yansıtıldığı farklı olay örgüleri ile yer almaktadır. Bölgede halen Bizans döneminden kalma geleneklerin korunduğu, birçok spor kuruluşları, yardım dernekleri ve kiliseleri ile İstanbul Rumları için büyük bir önem taşıdığı görülmüştür.

Dönemin moda mekânı olarak öne çıkan Pera, Leonis adlı eserde algısal yönü ile betimlenirken, Loksandra adlı eserde kapalı ve dar bir mekân olma özelliği ile betimlenmiştir. Bunun sebebi ise romanın sıradan halkın hayat hikâyesini ele almış olması ve mekânın Batılılaşmayı temsil etmesi nedeniyle gelenek göreneklerin Batılılaşma ile kaybolmasına sebebiyet vermesidir.

Mekânlar büyük bir çoğunlukla Fetih öncesi adları ile anlatıda yer almış ve Türklerin yaşadığı bölgeler genel olarak ya "*Türk Mahallesi*" ya da "*Türkiye*" adı ile anılarak, Türklerin yaşadığı mekânlara yönelik bir adlandırmaya yer verilmemiştir. Bu bağlamda mekânların Bizans kimliği ön plana çıkartılmıştır.

Bizans dönemi inşa edilen; ancak Fetihten sonra camiye dönüştürülen Ayasofya'nın Atina'da yer alan, Yunan uygarlığının önemli yapılarından biri sayılan Parthenon'a benzetilmesi sonucu uygarlığın önemine dikkat çekilmiştir. Genel olarak halk için hem Rumlar (Ρωμιοί) hem de Yunanlar (Ελληνες) kelimesi kullanılarak İstanbul'da yaşayan halkın Bizans kimliği ve Yunanistan'a olan sevgileri, Yunan savaşına ve Yunan siyasi olaylarına dâhil oluşları ile yansıtılmıştır. Bu durum ile ilişkili şekilde Bizans surlarının tasviri esnasında şehrin Bizans dönemine açıldığı betimlenmiştir.

İstanbul'un karanlık yanının betimlendiği "*Hacı Manuil*" adlı romanda diğer romanlara kıyasla mekânların detaylı bir tasviri bulunmamaktadır. Mekânların geniş tasviri dışında olayların betimlenmesine ağırlık veren yazarın yazım üslubundan

kaynaklanan durum sonucu mekânların sahne konumunda yer aldığı görülmektedir. Olayların betimlenmesi ile ana mekân olarak Anadolu Yakası'nda yer alan Beykoz, Paşabahçe ve Avrupa Yakası'nda yer alan Pera, Galata gibi kozmopolit mekânlar suç işlenilen, genelevlere gidilen, kumar oynanan çevresel mekânlar olarak karanlık yanları ile betimlenmiştir.

Ana karakter Hacı Manuil ve yan kişi İbrahim arasında var olan "makam arkadaşlığı" ile Türk ve Yunan kişilerin birliği yansıtılarak yönetime karşı olan nefret betimlenmiştir. Diğer romanlarda daha çok Avrupa Yakası'nda yer alan mekânların yansıtıldığı ortaya çıkarken bu romanda olayların genellikle Anadolu Yakası'nda yer alan mekânlarda gerçekleştiği ortaya çıkmıştır. Anadolu Yakası'nda yer alan ana mekân Beykoz'un ve Paşabahçe gibi diğer mekânların karanlık yanlarının yansıtılması ana karakterin kişiliği ve Türk karakterler ile ilişkili şekilde gerçekleşmiştir.

Rum halkın çoğunlukta yaşadığı bölgelerin algısal yanının betimlenmesi, Anadolu Yakası'nda yer alan mekânların ise suça dönük bir şekilde betimlenmesi ile Rum halkın yaşadığı mekânların, özellikle de Tatavla gibi suç işlenebilecek bir mekân olmadıkları; ancak huzur mekânları olarak yansıtıldığı sonucu yer almaktadır.

Her üç romanda da İstanbul'un kentsel dokusu ile mekânlar yazarların bakış açısı ile ele alınmıştır. Elit bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Yorgos Theotokas, üst tabakanın yaşadığı mekânları ele almış ve İstanbul'u bir Yunan şehri olarak betimlemiştir. Sıradan halkın gündelik hayatının anlatıldığı romanda ise Maria Yordanidu İstanbul'da yaşayan Rumların önemli kültürlerine dikkat çekerek, Türk-Rum-Arnavut-Tatar-Kürt-Ermeni ve diğer halkların birlikte yaşama kültürü içerisinde, Rumların üstünlüğü ile İstanbul'un günlük hayatını tasvir etmiştir. "*Hacı Manuil*" adlı romanda ise durumun tam tersi olarak gecenin karanlığı ile İstanbul'un karanlık yanı "arka sokakları" betimlenirken, gündüzleri sürüp giden sıradan gündelik hayat betimlenerek, Anadolu'da yer alan mekânlar suça dönük şekilde yer almıştır.

Ortak mekânlar olarak Pera-Galata-Karaköy-Taksim-Yüksek Kaldırım-Tatavla gibi mekânlar farklı yönleri ile ön plana çıkmaktadır. Bunun sebebi mekânların tarih içerisinde önem kazanarak farklı yönleri ile oluşmalarından kaynaklanmaktadır. 1870'li yılları konu edinen "*Loksandra*" adlı romanda "*Leonis*" adlı romana kıyasla Taksim Bahçesi'ne yönelik detaylı bir betimlemeye yer verilmemiştir. Bunun sonucu ise Taksim Bahçesi'nin Birinci Dünya Savaşı yıllarında önemini arttırmış olmasıdır.

Bağlantılı olarak Galata yanında yer alan Pera'nın genel olarak kozmopolit yanı yansıtılarak Batı'ya açıldığı ve dönemin önemli sosyal mekânı olduğu ortaya görülmektedir. Bir diğer ortak mekân ise Fener olmuştur. Patrikhanenin Fener'de bulunması ile İstanbul Rumlarının merkez noktası olarak önemli bi konuma sahip olan mekânın romanlarda betimlenmesi ile Rumların kültür ve ruhani semti olduğu vurgulanmıştır.

Bir diğer ortak nokta ise genelevleri ile dolu Abanoz Sokağı olmuştur. Her üç romanda da karakterlerin sokağa gidip eğlendikleri betimlenerek, etrafında Rumların yaşadığı sokak genel olarak karanlık yanı ile yerini almıştır. Buna ek olarak Batı yönü ile ele alınan mekâna kıyasla, "*Hacı Manuil*" sayesinde, Anadolu Yakası'nda yer alan mekânlarda da genelevlerin bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Okulların detaylı tasvirine yer verilerek dönemin eğitim kalitesi ve halkın eğitime ne derece önem verdiği ön plana çıkmıştır. Bir dönem yabancı okullarda Türkçenin zorunlu ders olarak okutulması bilgisi sunularak, Rumların Türkçeye karşı olumsuz tavırlar takındıkları ortaya çıkan önemli bir sonuç olmuştur. Genel olarak her üç romanda da Türk yönetimine karşı duyulan nefret yer almıştır. Bu bağlamda gerek dile karşı gerekse insani ilişkiler arasında bir mesafe olduğu öne çıkmıştır. Romanlarda üst kültür olarak Rum kültürü ile Türk karakterler ile ilişki kurulmasına rağmen Türklere karşı bir mesafe olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak romanların birbirleri ile ilişkili şekilde belirli dönemleri ele almaları sebebi ile gerek sosyal mekânlar gerekse kişisel mekânlar çeşitli yönleri ile birçok tarihi ve kültürel bilgiler belgeleyici şekilde edebi yönleri ile yer almıştır. Her üç romanda da mekânlar; kimlik ile bir bütün olarak 1870-1922 yılları içerisinde İstanbul'un sosyo-ekonomik görüntüsünü gerçekçi bir şekilde yansıtmıştır. Rum halkın üstünlüğü ile mekânların Bizans kimliğine dikkat çekildiği ve İstanbul'un Yunan şehri olarak betimlendiği sonucu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

AKKAYA, Mustafa, *XII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Üsküdar*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Çağ Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2010.

AKŞİN SOMEL, Selçuk, *Gayrimüslim Okulları Nasıl Azınlık Okullarına Dönüştü*, Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözümler Alan Araştırma Raporu, Cilt: 2, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2013.

AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

AMPATZOPOULOU, Frangiski *Η Γραφή και η Βάσανος. Ζητήματα Λογοτεχνικής Αναπαράστασης (Metin ve Çözümleme. Edebi Canlandırım Konuları),* Patakis Yayınları, Atina 2000.

ANONİM, "*Ellinikos Sindesmos Tataulon, Κανονισμός(Tatavla Rum Cemiyeti, Tüzük)",*İstanbul 1919.

ANONİM, "Θεοτοκάς, Γιώργος," *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*, Cilt:6, s. 417.

ARABACIOĞLU, Pınar, "*Çevresel Gelişme Sürecinde Yüksek Kaldırım*", Tasarım Kuram Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 4, İstanbul 2006, s. 94-10.

ARAGİS, Yorgos, "*Γιώργος Θεοτοκάς. Παρουσίαση-Ανθολόγηση "* Η μεσοπολεμική πεζογραφία. Από τον πρώτο ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1939*),* Cilt: 2, Sokoli Yayınları, Atina 1992.

ARISOY, Ömer, Mustafa Aydın, *Zeytinburnu Rehberi*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

ARMAOĞLU, Fahir; *İngiliz Belgelerinde İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920),* Belleten, Cilt: LXII, Sayı: 234, Ankara 1998, s. 469-484.

ARSLAN, Metin Murat "Milli güç ve Milletleşme Gerçeği" Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi Sayı:138, İstanbul 2002, s. 65-88.

ARTAN, Tülay, *"Fener",* TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 12, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

ATZEMOGLOUS, Nikos, "*Τα αγιάσματα της Πόλης (İstanbul Ayazmaları)",* Risos Yayınları, Atina 1990.

AYDIN, Deniz, Zeynep Eres, "*20. Yüzyıl Başında Bakırköy: Tarihi Haritalarda geçmişin İzini Sürmek İstanbul'un Semtleri: Bakırköy",* Mimarist Dergisi, Sayı 61, İstanbul 2018, s. 38-45.

BEATON, Roderick, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία Ποίηση και Πεζογραφία 1821-1992* (*Çağdaş Yunan Edebiyatına Giriş: Nazım ve Nesir 1821-1992*) Nefeli Yayınları, Atina 1996.

BELGE, Murat, *Edebiyat Üzerine Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.

BOSTAN, M.Hanefi "*Üsküdar*", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012.

BUDAK, Ali, *Roman Kimlik Kültür Kuramsal Metin İncelemeleri*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2017.

CRİSS, Bilge, *İşgal Altında İstanbul*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

ÇETİN, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2007.

ÇETİNKAYA, Haluk,*"Ayasofya" Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, Cilt: VIII, İstanbul 2015. s. 68-77

ÇOKONA, Ari, *Çağdaş Yunan Edebiyat Antolojisi*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2014.

DE AMİCİS, Edmondo, *İstanbul (1874)*, (Çev. Beynun Akyavaş) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993.

DELEON, Jak, *Anıtsal İstanbul*, Remzi Kitabevi, Ankara 2001.

DEMİRKENT, Işın, "*İstanbul"* TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001.

_____, "*Bizans*", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

DEMİRÖZÜ, Damla, "*Η Εικόνα του Τούρκου στο Πεζογραφικό Έργο του Γιώργου Θεοτοκά (Yorgos Theotokas'ın Düz Yazınında Türk İmgesi),* Nea Estia, Sayı: 1784, Atina 2005, Sayı: 1784, s. 948-968.

DİMARAS, Konstantinos, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Yunan Edebiyatı Tarihi)*, Gnosis Yayınları, Atina 2000.

ERDEMİR, Lokman "*Çanakkale Muharebe Meydanlarından İstanbul Hastanelerine: Sağlık Hizmetleri*" Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:15, Isparta 2012, s. 91-113.

ERDOĞDU, Teyfur, "*Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin Kısa Tarihi*", Üsküdar Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt: 1, İstanbul 2003, s. 302-324.

ERİNÇ, Erdem, *Rus Göçmen Edebiyatında İstanbul* İmgesi (1917-1940), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2013.

EYRİCE, Semavi,"*Ayasofya"* TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1991.

GARİPAOĞULU, Nuriye, "*İstanbul Adalarında Korunması Gereken Tarihi Doku Büyükada Örneği*", Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, İstanbul 1998, s. 75-94.

GENCER, Ali İhsan "*Ayastefanos Antlaşması*", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 4, İstanbul 1991.

GİANNAKOPOULOS, A.Yorgos, *Ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως (1861-1922): Η Ελληνική Παιδεία και Επιστήμη ως Εθνική Πολιτική στην Οθωμανική Αυτοκρατορία,* (*İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti (1861-1922):Osmanlı İmparatorluğunda Ulasal Politika Olarak Yunan Eğitimi ve Bilimi),* Atina Ulusal Kapodistrias Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Siyaset Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Atina 1998.

GÖKBİLGİN, Tayyib, "*Boğaziçi*", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 6, İstanbul 1992.

GREGORY, Timoth E, *Bizans Tarihi*, (Çev. Esra Erment), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.

GÜNGÖR, Selim S, "*Tarihi Yarımada'da ki Roma ve Bizans Dönemi Sarnıçları*", Stratejik ve Sosyal Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı: 2, İstanbul 2017. s. 37-72.

HAMMER, Joseph Von, *İstanbul ve Boğaziçi,*, (Çev. Senail Özkan) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011.

HARİS, Petros, *Έλληνες Πεζογράφοι (Yunan Yazarlar),* Cilt: 4, Estia Yayınları, Atina 1985.

HATZİGİANNİS, Giannis, "*Ο Λενής*" (*Leonis*), Nea Estia, Sayı: 937, Atina 1966, s. 1039-1040.

HATZİHRİSTOS, Hristos, "*Κανονισμός του εν τω Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Ελληνογαλλικού Λυκείου",* En Konstandinoupoli, İstanbul 1902.

HAWTHORN, Jeremy, *Roman Analizi,* (Çev: Ufuk Köse-Özge Gümüş-Özcan Bayrak), Kesit Yayınları, İstanbul 2014.

IŞIN, Ekrem, "*İstanbul'da Gündelik Hayat*", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014.

İAKOVİDİ, Lili, "*Θρασός Καστανάκης ο Άνθρωπος* (*Thrasos Kastanakis, İnsan*)", Nea Estia, Sayı: 1106, Atina 1973, s. 974-989.

İKONOMİDİS, Dimitris, "*Ο Λόγος, ο Διόνυσος και ο Θράσος Καστανάκης (Logos, Dionisos ve Kastanakis*)" Nea Estia, Sayı: 1106, Atina 1973, s. 1017-1025.

İLBEYİ, Özer,"*Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devletinde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam*", Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Cilt: 14, Sayı: 14, Ankara 2003, s. 247-271.

İLERİ, İlay,*"Azınlıkların Eğitimi",* Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Cilt: 17, Sayı: 17, Ankara 2005, s. 1-12.

JOHNSON, Clarence Richard, *İstanbul 1920, (*Çev: Sönmez Taner) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.

KALELİOĞLU, Oğuz, "*Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea*", Ankara Üniversitesi Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 41, Ankara 2008, s.105-123

KAPLUHAN, Erol, "*Hazırlık (Kurtuluş Savaşı) Dönemi Eğitim Politikaları ve Eğitim Faaliyetleri*", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, Sayı1, Burdur 2013, s. 1-28.

KARAVİA, Maria, "*Η Λωξάντρα σαράντα χρόνια μετά (Kırk Yıl Sonra Loksandra)"* Nea Estia, Sayı:1764. Atina 2004, s. 172-175.

KARDAŞ, Özlem, *Η Παρουσία της Κωνσταντίνουπολης σε έλληνες πεζογράφους: Γ. Θεοτοκάς, Λεωνής, Μ. Ιορδανίδου. Λωξάντρα, Θρ. Καστανάκης, Ο Χατζή Μανουήλ, Θ. Κοροβίνης, Φαχισέ Τσίκα, Γ. Μακριδάκης, Η Άλωση της Κωνσταντίας.* (*Yunan Yazarlar'da İstanbul Görünümü: G. Theotokas, Leonis, M. Yordanidu, Loksandra, Thr. Kastanakis, Hacı Manuil, Th. Korovinis, Fahişe Çika, G. Makridakis, Konstantiniye'nin Fethi*) Selanlik Aristotelio Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Filoloji Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selanik (?).

KASTANAKİS, Thrasos, *Hacı Manuil Beykoz'da neler oldu*?, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1995.

_____, *O Χατζή Μανουήλ (Hacı Manuil)*, Estia Yayınları, Atina 2000.

KAYA, Nurcan, *Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözümler Alan Araştırma Raporu, Cilt: 2, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2013.

KELAĞA AHMET, İbrahim, "*Çagdaş Yunancanın Tarihsel Gelişimi*", Balkanlar El Kitabı, Cilt: 2, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 477-490.

KENANOĞLU, Macit, *"Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayrimüslimlerin Eğitimi Üzerine*", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, İstanbul 2018, s. 181-206.

KIRLIDÖKME, Utku, "*Ulus Devlet Oluşturmada Yunanistan Örneği: Büyük Ülkü-Megali İdea*", Ankara Üniversitesi Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S.46, Ankara 2010, s. 401-424.

KOÇU, Reşad Ekrem, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt: 10, Koçu Yayınları, İstanbul 1971.

KONSTANTİNİDİS, İosif, "*Αγίασματα της Πόλης (İstanbul Ayazmalara*) " Epi Tin Pigin tou Agiasmatos, Sayı: 7, Metakssa 2009, s. 8-12.

KORDATOS, Giannis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Από το 1453 ώς το 1961* (*Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi 1453'den 1961'e kadar*), Cilt:2, Epikerotita Yayınları, Atina 1983.

KORKMAZ Ramazan,-Veysel Şahin, *Romanda Mekân (Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler*), Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

KSANFOULİS, Giannis, *Μια Πόλη στη Λογοτεχνία Κωνσταντινούπολη*, Metaihmio Yayınları, Atina 2016.

KUBAN, Doğan, *İstanbul Yazıları*, Yem Yayınları, İstanbul 1998.

LYNCH, Kevin, *Kent İmgesi*, (Çev. İrem Başaran), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

MARKARİS, Petros, "*Η Πόλη και ο Οικιακός Πολιτισμός της. Από την Λωξάντρα στην Πολίτικη Κουζίνα (İstanbul ve Ev Kültürü. Loksandra'dan İstanbul Mutfağına)*", Nea Estia, Sayı: 1764, Atina 2004, s. 180-184.

MERAKLİS, Mihalis, "*Το νεοελληνικό αστικό μυθιστόρημα(Çağdaş Yunan Kent Romanı)",* Diavazo Dergisi, Sayı: 338, Atina 1994, s. 54-60.

MERRY, Bruce, *Encyclopedia of Modern Greek Literature*, Greenword Press, ABD 2004.

MİLLAS, Herkül, *Türk Romanı ve "Öteki" Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*, Sabancı Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2000.

MİLLİNGEN, Alexander Van, *Byzantine Constantinople: The Walls of the City and Adjoining Historical Sites*, John Murray Yayınevi, Londra 1899.

MİRAMBEL, Andre, "*Ο Θράσος Καστάνακης και το Ελληνικό Μυθιστόρημα (Thrasos Kastanakis ve Yunan Romanı)"* Nea Estia, Cilt:838, Atina 1962, s. 816-823.

MORAN, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul 2002.

MPAMPİNİOTİS, Yorgos, *Λεξικό τής Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Çağdaş Yunan Dili Sözlüğü*), Κέντρο Λεξικολογίας, Atina 2012.

MPASKOS, Giannis, *"Στις Απαρχές του Αστικού Μυθιστορήματος (Kentsel Romanın Başlangıcında)"* Diavazo Dergisi, Sayı: 338, Atina 1994, s. 48-53.

NİKOLOPOULOU, Maria, "*Space, Memory and identity: The memory of the Asia Minor space in Greek novels of the 1960s*" CAS Working Paper Series, Sayı 1, Sofya 2007, s. 1-18.

ORTAYLI, İlber, *İstanbul'dan Sayfalar*, İnkilap Kitapevi, İstanbul 2016.

_____, "*Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları*" Amme İdaresi Dergisi, Cilt 14, Sayı 3, İstanbul 1981 s. 87-96

PARİSİS İoannis,-Nikitas, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων* (Edebi Terimler Sözlüğü), Patakis Yayınları, Atina 2015.

PİLARONOS, Theodosios, Hatzihristo Sofia, Valeras, Lampros, *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Α Γυμνασίου) Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Α Γυμνασίου) (Çağdaş Yunan Edebiyatı Metinleri (Orta 1),* Metaihmio Yayınları, Atina 2000.

POLAT, İlknur, "*Osmanlı İmparatorluğunda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme*", Belleten, Cilt. LII, Sayı 203, Ankara 1988, s. 627-652.

POLİTİS, Linos, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Çağdaş Yunan Edebiyatının Tarihi*) Miet Yayınları, Atina 2015.

RENÇBERLER, Özgür, *Küçük Asya Felaketinin Yunan Siyasetine Etkisi (1919-1922)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

SAHİNİS, Apostolos, *Η σύγχρονη πεζογραφία μας* (*Günümüz Nesiri*), Estia Yayınları, Atina 2000.

_____, *Πεζογράφοι του καιρού μας* (*Günümüz Yazarları*), Kardamitsa Yayınları, Atina 1998.

SAVVİDİS, P.Yorgos-Pieris Mihalis, *Σημαίες στον ήλιο* (*Güneşteki Bayraklar*), Ermis Yayınları, Atina 1985.

SAYLAN, Gürkan Fırat, "*İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)*" Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt:11, Sayı: 41, İstanbul 2014, s.17-40.

SCHWEİNFURTH, Philipp, "*İstanbul Suru ve Yaldızlı Kapı*" Türk Tarih Kurumu, Belleten, Cilt: XVI, Sayı: 62, Ankara 1952, s.261-267.

SELÇUK, Mustafa, "*Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'nin İstanbul'a Yönelik Hava Taarruzları*", Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, C1, Sayı 2, İstanbul 2014, s.97-116.

SOTİRİYOU, Dido, *Ματωμένα Χώματα (Kanlı Topraklar)*, Kedros Yayınları, Atina 2013.

_____, *Benden Selam Söyle Anadoluya,* (Fransızcadan Çev. Atilla Tokatlı), Alan Yayıncılık, İstanbul 1970

SOYDAN, Ersoy, *"İstanbul Ayazmaları ve Bir İnanç Merkezine Dönüşen Meryem Ana Ayazması"*, International Istanbul Historical Peninsula Sypmosıum 2013, Yıldız Technical University Printing and Publishing Centre, İstanbul 2014, s. 645-651.

SÖZEN, Metin, "*Dolmabahçe Sarayı*" TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.

STAVROU, Tatiana, "*Θράσος Καστανάκης η Ζωή και το Έργο του* (Thrasos Kastanakis, Hayatı ve Eseri)" Nea Estia, Sayı: 1106, Atina 1973, s.990-1016.

_____, *Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος,* Τό Ὑπουργείον Παιδείας τού 'Αλυτρώτου 'Ελληνισμού, Atina 1967.

STEVİCK, Philip, *Roman Teorisi*, (Çev. Sevim Katrancıoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara 2010.

SVORONOS, Nikos, *Çağdaş Helen Tarihine Bakış,* (Çev. Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1998.

ŞİMŞEK, Muttalip, "*Osmanlı Devleti'nde Türkçe'nin Gayrimüslim Okullarında Mecburi Hale Getirilmesi ve Uygulanması*", Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Ankara 2018, s.199-227.

TAĞMAT, Çağla Derya, *İstanbul'da Helenizm: Sosyo-Kültürel Örgütlenmeler,* Ankara Üniversitesi, Türk İnkilap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2015.

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2015.

TEOMAN, Zeki, *Kadıköy ve Kadıköy'ün Öyküsü*, Gençlik Kitabevi, İstanbul 1984.

TEPEBAŞLI, Fatih, *Roman İncelemesine Giriş*, Çizgi Kitapevi, Konya 2012.

THEOTOKAS, Yorgos, *Leonis Bir Dünyanın Merkezindeki Şehir: İstanbul 1914-1922*, (Çev. Damla Demirözü), İstos Yayınları, İstanbul 2015.

_____, *Λεώνης (Leonis),* Estia Yayınları, Atina 1995.

THRİLOS, Alkis, "*Γιώργος Θεοτοκάς(Yorgos Theotokas)* " Nea Estia, Cilt:617, Atina 1953, s.365-368.

TOPAKTAŞ, Hacer, *"Polonezköy (Adampol) (1842-1922) – Kuruluş, Tabiyet Meselesi, İmar Faaliyetleri ve Sosyal Hayat*", Belleten, Cilt: 79, Sayı: 284, Ankara 2015, 293-317.

TSAPANİDOU, Anastasia, *Η Κωνσταντινούπολη στην Ελληνική Πεζογραφία 1830-1880 (Yunan Nesirinde İstanbul 1830-1880)*, Selanlik Aristotelio Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Filoloji Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Selanlik 2012.

TÜRKER, Nurdan, *İstanbul Rum Ortodoks Dini Ritüellerde Aidiyet Algısı-Temsili*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Doktora Tezi, İstanbul 2013.

TÜRKER, Orhan, *Therapia'dan Tarabya'ya- Boğazın Diplomatlar Köyünün Hikayesi*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2006.

TZİOVAS, Dimitris, "*Η μυθιστορηματική πορεία του Γιώργου Θεοτοκά. Άτομο, Ιστορία, Μεταφυσική. Γιώργος Θεοτοκάς(1905-1966). Εκατό χρόνια από τη γέννησή του*", Nea Estia, Cilt:1784, Atina 2005, s. 856-888

ÜZÜMKESİCİ, Tuba, *Taksim Topçu Kışlası ve Yakın Çevresinin Tarihsel Dönüşümü*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

VALASİADİS, Yorgos, *Καί Στα Ταταύλα Χιόνι (Tatavla'da da Kar)*, Gavrilidi Yayınları, Atina 2002.

VARDA, Hristina, "*Αρχείο Ελευθέριου Βενιζέλου και Νικολάου Αποστολόπουλου*"(*Eletherios Venizelios ve Nikolaos Apostolopulos Arşivi*) ELİA, Atina 1988.

VEOS, K. Haralambos, *Μνήμη της άλλης όχθης* (*Öteki Kıyının Anısı*) , Tsoukatou Yayınları, Atina 1999.

_____, *Η Κωνσταντινούπολη Διηγείται...(Ανθολογία του εικοστού αιώνα*) (*İstanbul Hikâye Ediliyor… Yirminci Yüzyıl Antolojisi*), Tsoukatos Yayınları, Atina 2000.

VİTTİ, Mario, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* (*Çağdaş Yunan Edebiyatı Tarihi*)", Odissea Yayınları, Atina 2003.

_____, *Η Γενιά του Τριάντα: Ιδεολογία και Μορφή, (Otuz Kuşağı İdeoloji ve Morfoloji),* Ermis Yayınları, Atina 1995.

VİZANTİOS, Skarlatos Dimitrios, "*Η Κωνσταντινούπολις, Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική (İstanbul, Topografik, Arkeolojik ve Tarihi Betimleme)*" Cilt:1, Afinisin Andreou Koromila Yayınları, Atina 1851.

_____, Skarlatos Dimitrios, "*Η Κωνσταντινούπολις, Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική ('İstanbul, Topografik, Arkeolojik ve Tarihi Betimleme)"* Cilt: 2, Afinisin Andreou Koromila Yayınları, Atina 1862.

_____, Skarlatos Dimitrios, "*Η Κωνσταντινούπολις, Περιγραφή Τοπογραφική, Αρχαιολογική και Ιστορική (İstanbul, Topografik, Arkeolojik ve Tarihi Betimleme)*" Cilt:1, Estia Yayınları, Atina 1890.

YALÇIN, Burcu Selcen, "*Sosyo-Kültürel Değişimlerin Mekân Kimliği Üzerindeki Belirleyiciliği-Bir Örnek: İstanbul (Prens) Adaları*", International Gazimağusa Symposium, Eastren Mediterranean University Press 2007, s. 141-150.

YERASİMOS, Stefanos*, İstanbul 1914-1923,* (Çev. Cüneyt Akalın) İletişim Yayınları, İstanbul 1996.

YETKİN, Suut Kemal, *Edebiyatta Akımlar*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1967.

YILDIRIM, Bilge, Arzu Erdem, "*Taksim Meydanı'nın Cumhuriyetin 'in Kamusal Alanı Olarak İnşası*", Tasarım Kuram Dergisi, Sayı 19, İstanbul 2015, s. 95-106.

YILMAZ, Kerem, *Cumhuriyet Dönemi'nde Büyükada'nın İktisadi ve Sosyal Tarihi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

YİĞİT, Barış Can, *Georgios Viziinos'un Eserlerinde Doğu Trakya ve Türkler,* Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2018.

YORDANİDOU, Maria, *Λωξάντρα* (*Loksandra*), Estia Yayınları, Atina 2016

_____, *Loksandra Bir İstanbul Düşü*, (Çev. Osman Bleda) Belge Yayınları, İstanbul 1992.

_____, *Bizim Avlu*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1997.

_____,*Çılgın Kuşlar Misali*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1995.

_____, *Feleğin Çemberinde*, (Çev. Osman Bleda), Belge Yayınları, İstanbul 1998.,

ZİRAS, Aleksis, "*Γιώργος Θεοτοκάς*", Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι ("*Yorgos Theotokas*"Çağdaş Yunan Edebiyat Sözlüğü " (Kişiler, Eserler, Akımlar, Terimler)", Patakis Yayınları, Atina 2007.

_____, "*Μαρία Ιορδανίδου*", Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι (*"Maria Yordanidu"* Çağdaş Yunan Edebiyat Sözlüğü *" (Kişiler, Eserler, Akımlar, Terimler*)", Patakis Yayınları, Atina 2007.

_____, "*Θράσος Καστανάκης*", Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι ("*Thrasos Kastanakis*" Çağdaş Yunan Edebiyat Sözlüğü *" (Kişiler, Eserler, Akımlar, Terimler*)", Patakis Yayınları, Atina 2007.

İNTERNET KAYNAKLARI:

Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών (Yunan Edebiyatçıları Arşivi), E.KE.BI. http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=220 Erişim Tarihi: 05.03.2019

Μαρία Ιορδανίδου", Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών (*"Maria Yordanidu " Yunan Edebiyaçıları Arşivi*), E.KE.BI http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=190 Erişim Tarihi: 19.04.2019.

BENİERİ, İoanna, "*Παρθενώνας (Parthenonas*) " http://odysseus.culture.gr Erişim Tarihi: 15.04.2019

Ελληνογαλλικό Λύκειο Κωνσταντινούπολης (*İstanbul Yunan Fransız Lisesi*) Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού Κωνσταντινούπολης (Büyük İstanbul Helenizm Ansiklopedisi), 2008, s.1-8, http://constantinople.ehw.gr Erişim Tarihi: 21.04.2019

https://slang.fandom.com/el/wiki/%CE%91%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%82 Erişim Tarihi: 19.04.2019.

Kurtuluş-Tatavla https://1001istanbul.com/kurtulus-tatavla/ Erişim Tarihi: 16.04.2019

ÖZEL ZOĞRAFYON RUM LİSESİ, *Okulumuzun Tarihçesi,* http://www.zografyon.com Erişim Tarihi: 13.04.2019

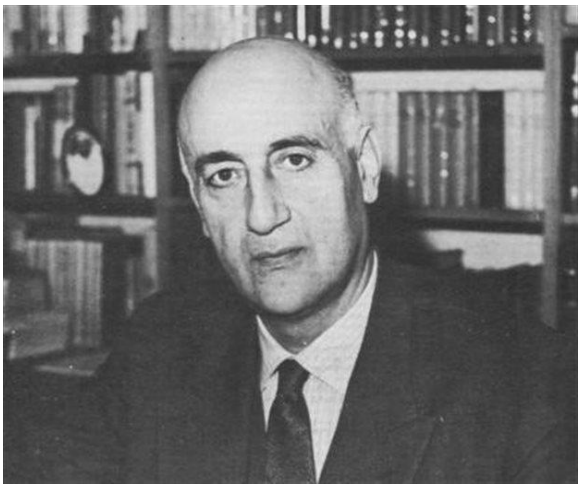
ÖZTÜRK, Özhan, *"Çatalca (Ergeske, Metrai, Hanice) Tarihi",* İstanbul'un Semtleri http://ozhanozturk.com/2017/12/20/catalca-ergiske-metrai-hanice-tarihi Erişim Tarihi; 06.04.2019.

Tatavla'yı Kurtuluş Yapan Yangın http://www.istanbultarih.com/tatavla-yi-kurtulus-yapan-yangin-250.html Erişim Tarihi: 16.04.2019.

TSİLENİS, Savvas, *"Fanari", Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού Κωνσταντινούπολης* ("*Fener*" Büyük İstanbul Helenizm Ansiklopedisi), 2008, s.1-8, http://constantinople.ehw.gr Erişim Tarihi, 09.04.2019.

EKLER

Yorgos Theotokas (1905-1966)

Maria Yordanidu (1897-1985)

Thrasos Kastanakis (1901-1967)[390]

[390] Yazarların fotoğrafları http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=138 adlı siteden alıntılanmıştır.

İşgalci askerlerin İstanbul'a giriş anı. Beyoğlu-Galata.[391]

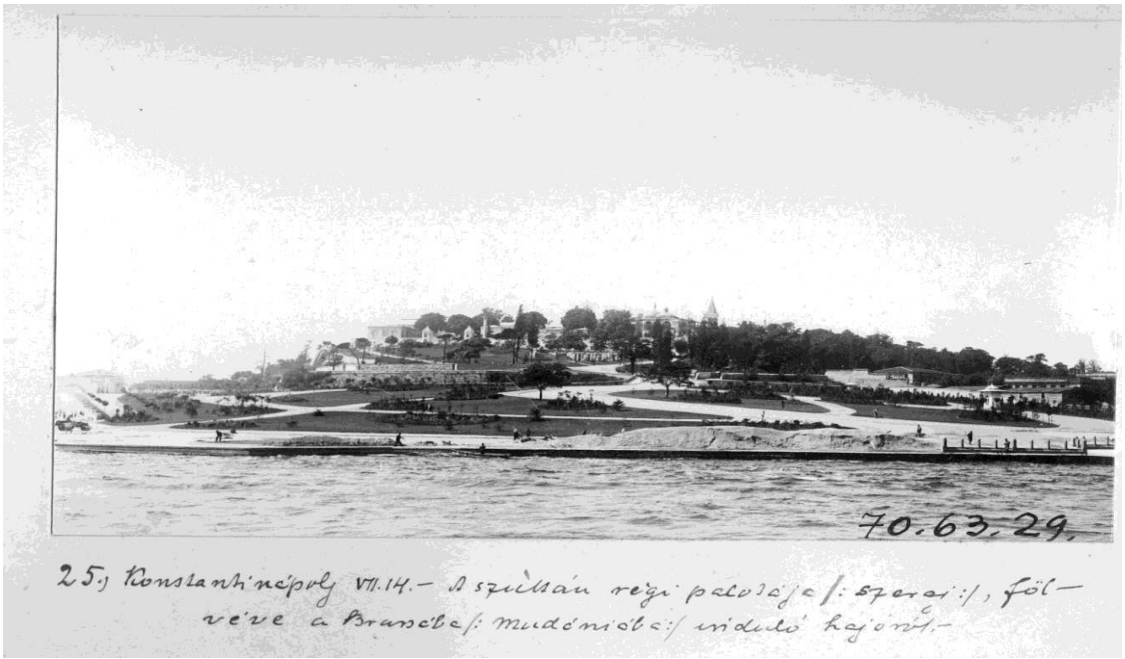

İşgal Yıllarında Karaköy.

[391] Yer alan İstanbul fotoğrafları http://www.eskiistanbul.net/ adlı sitenin fotoğraf arşivinden alıntılanmıştır.

İstanbul Boğazı.

Sarayburnu.

Beyoğlu-Pera.

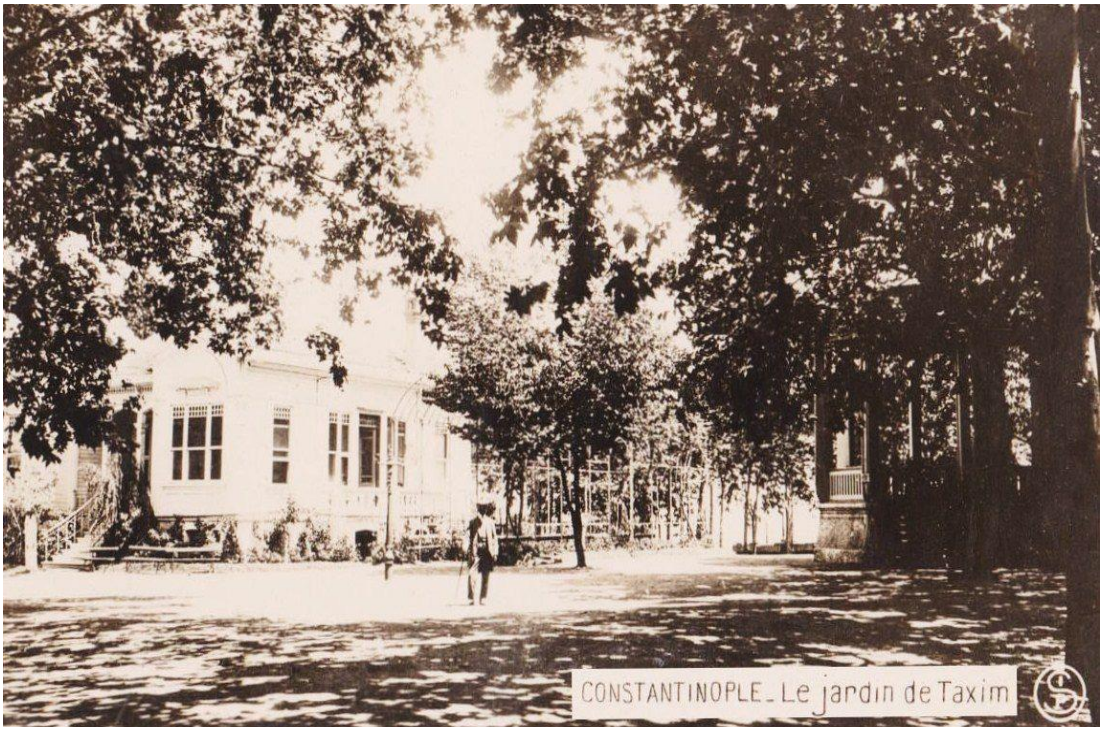

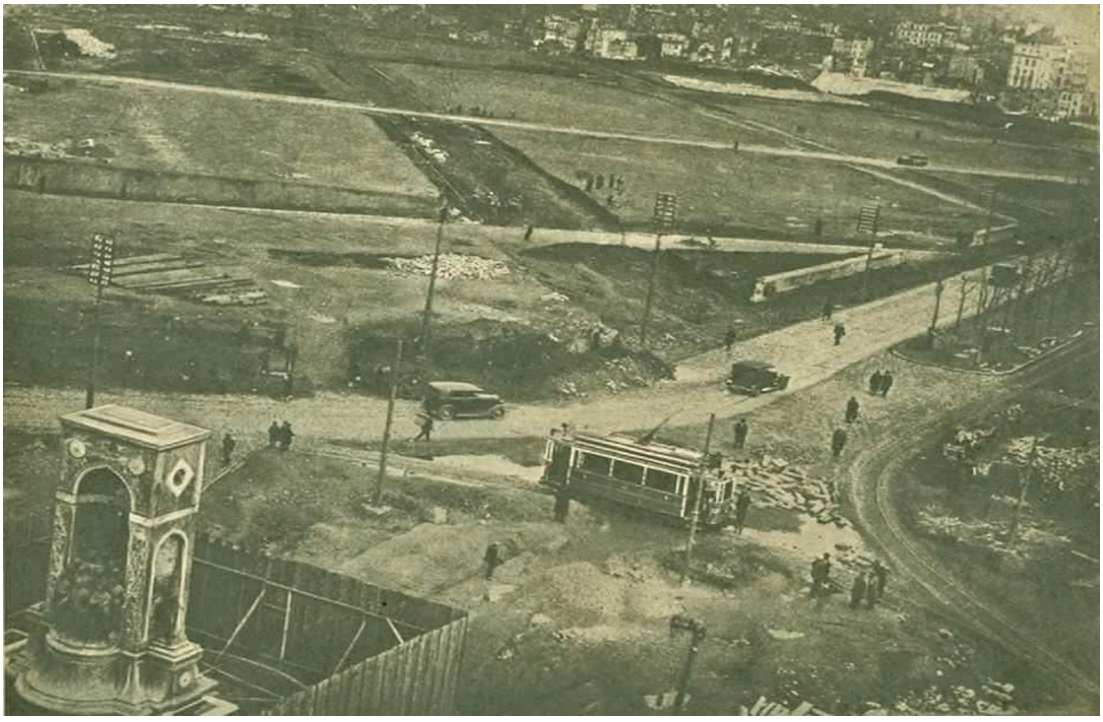
Galata Köprüsü.

Galata Kulesinden Galata Köprüsü. 19.yy

Taksim Bahçesi

Taksim-Talimhane 1930'lar.

Yüksek Kaldırım.

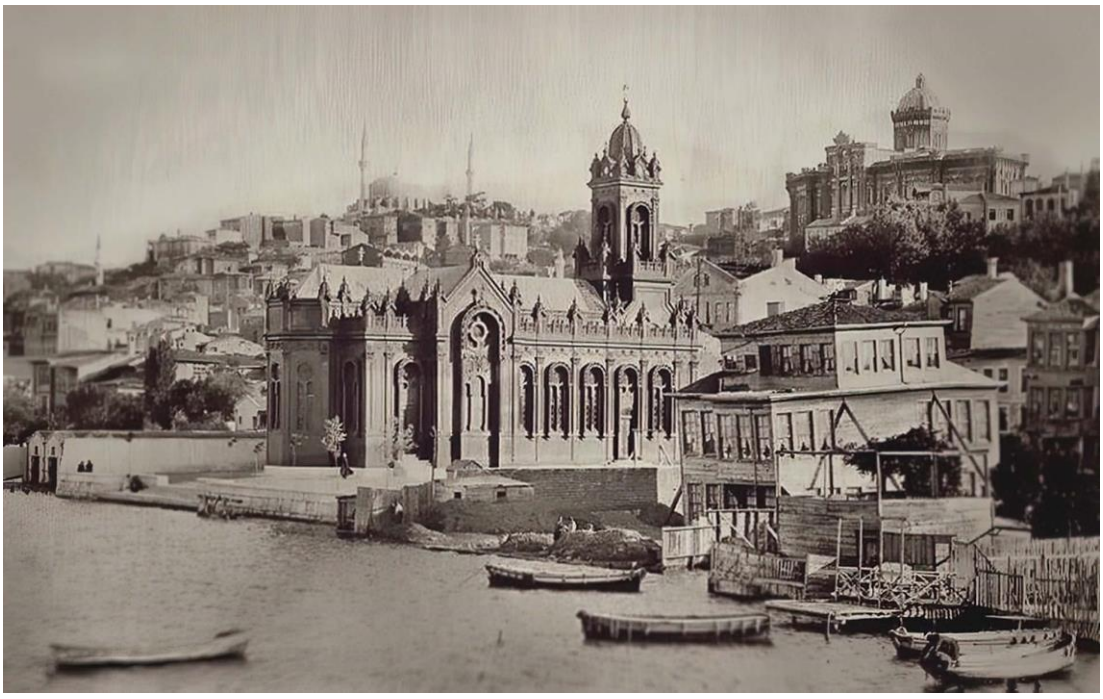
Tarabya. (Yunan Elçiliği.)

Çatalca.

Fener-Fener Rum Erkek Lisesi.

Constantinople. Rue à Scutari.
Photogr. C. Berggren.

Üsküdar.

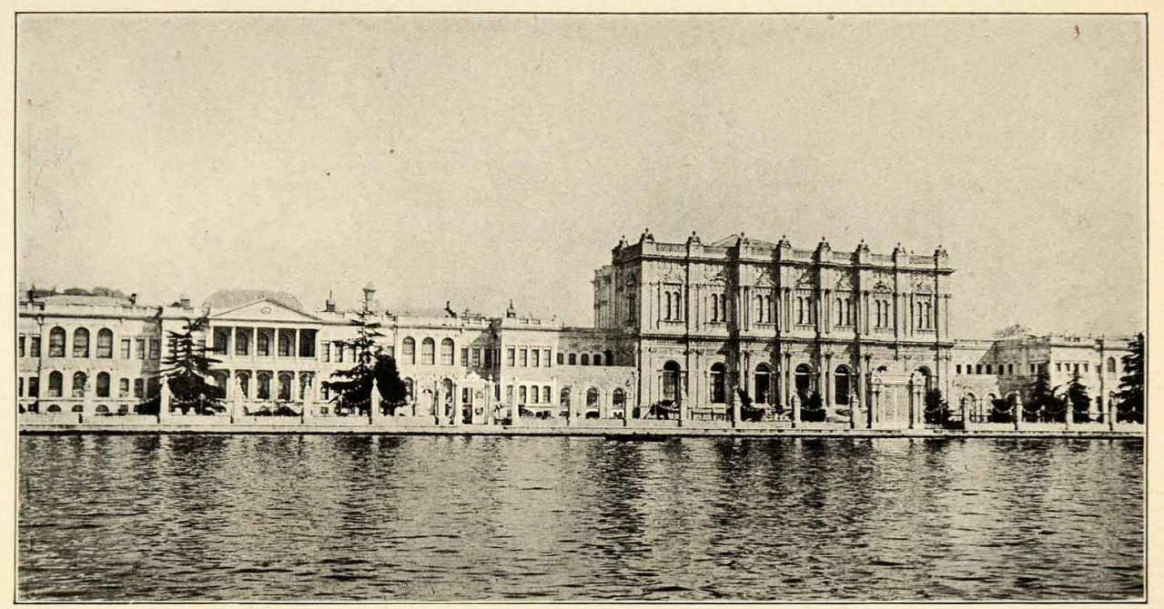

Abdullah Frères 475

Abanoz Sokak.[392]

[392] Günümüzde Zürafa Sokak adını taşımaktadır.

THE DOLMA BAKSHÉ PALACE, FORTUNATELY NOT BURNED

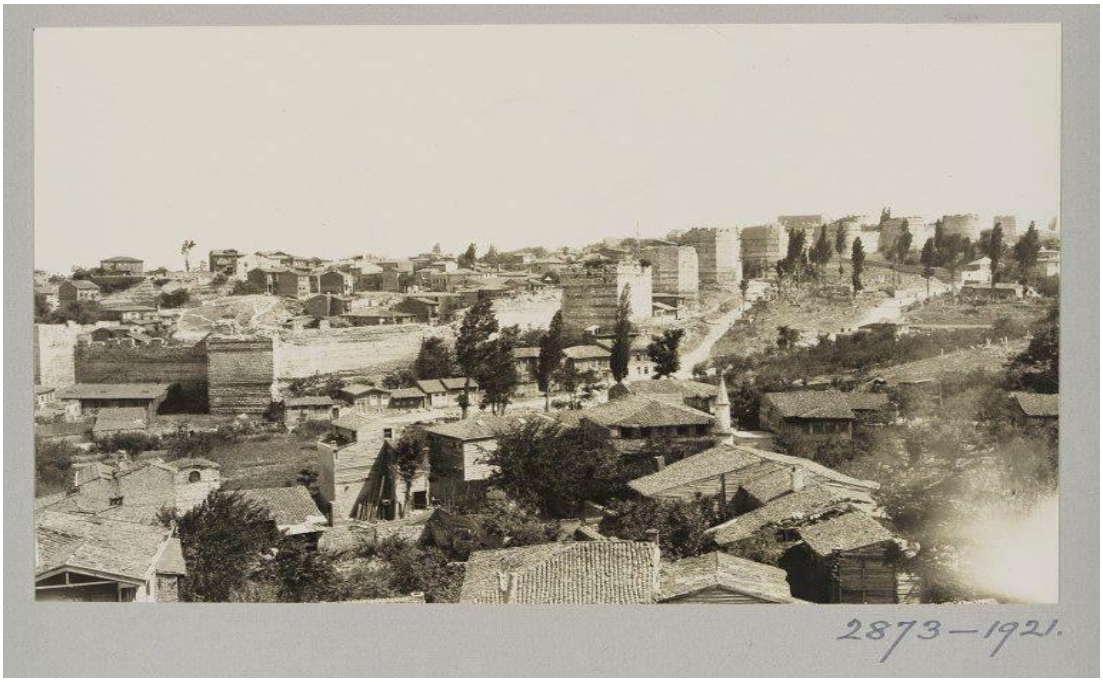
Dolmabahçe Sarayı 1923.

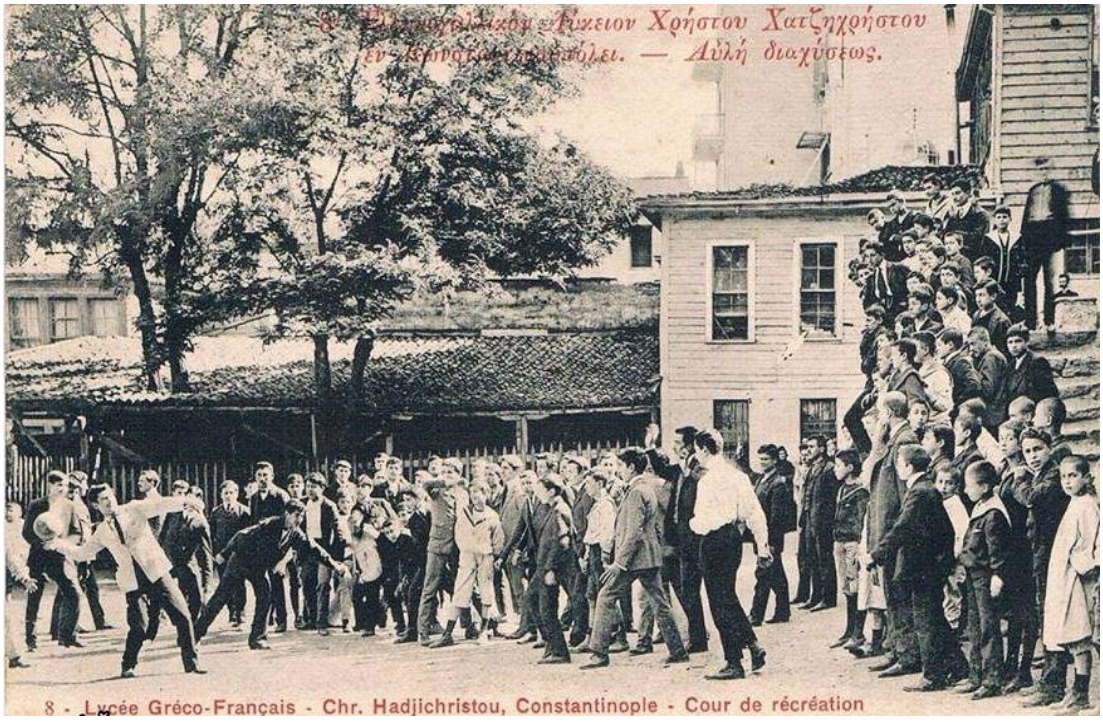
Yeşilköy.

Büyükada.

Bizans Surları 1921.

Rum Fransız Lisesi.

Üsküdar Amerikan Koleji.

Balıklı-Balıklı Meryem Ayazması.

Ayasofya ve Sultan Ahmet Mahallesi.

Kız Kulesi.

Bakırköy.

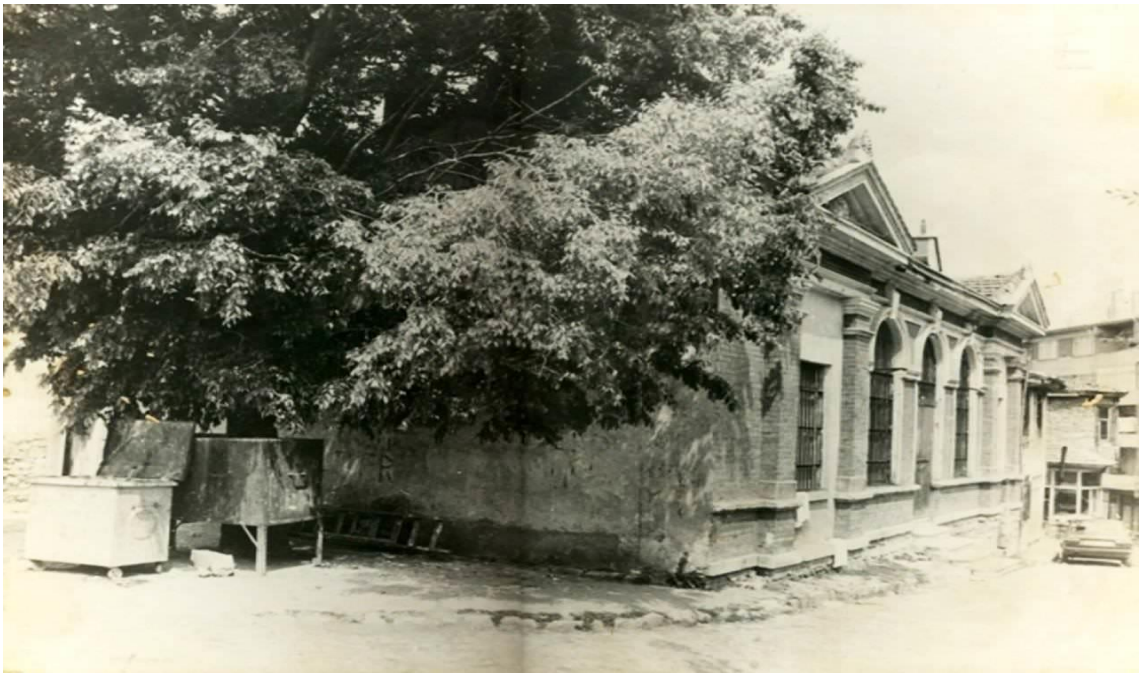
Kurtuluş-Tatavla. (Baklahorani Karnavalı.)

Beylerbeyi.

Çengelköy.

Çatalca.

Karaköy.

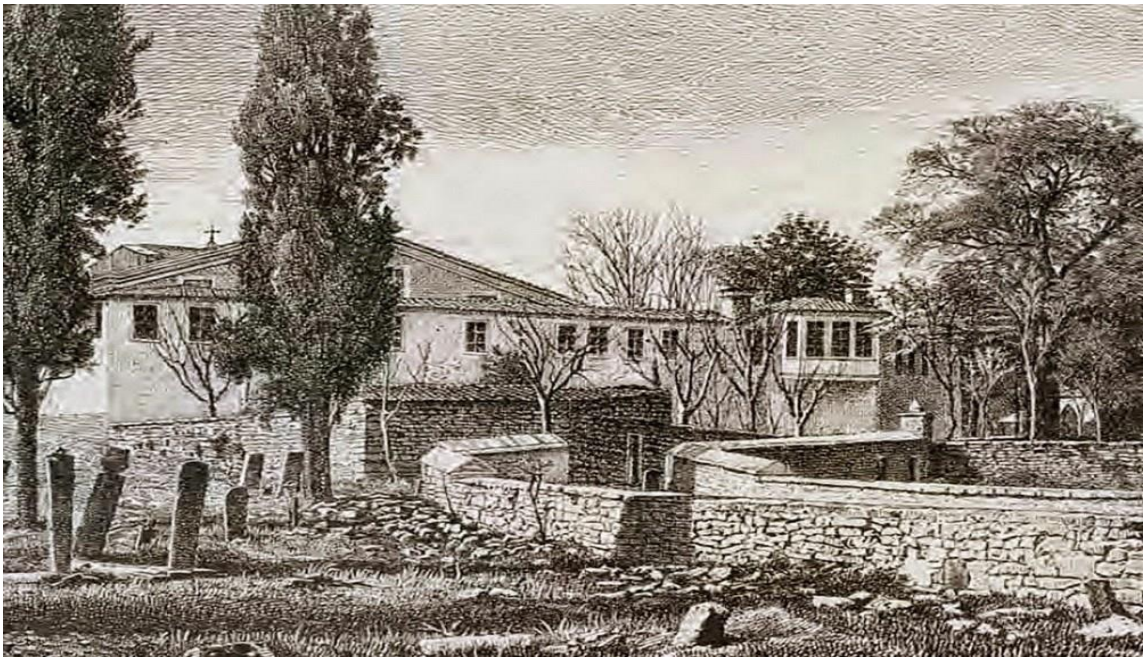
Kumkapı.

Kadıköy.

Arnavutköy-Büyükdere.

Mezarlık.

Beykoz.

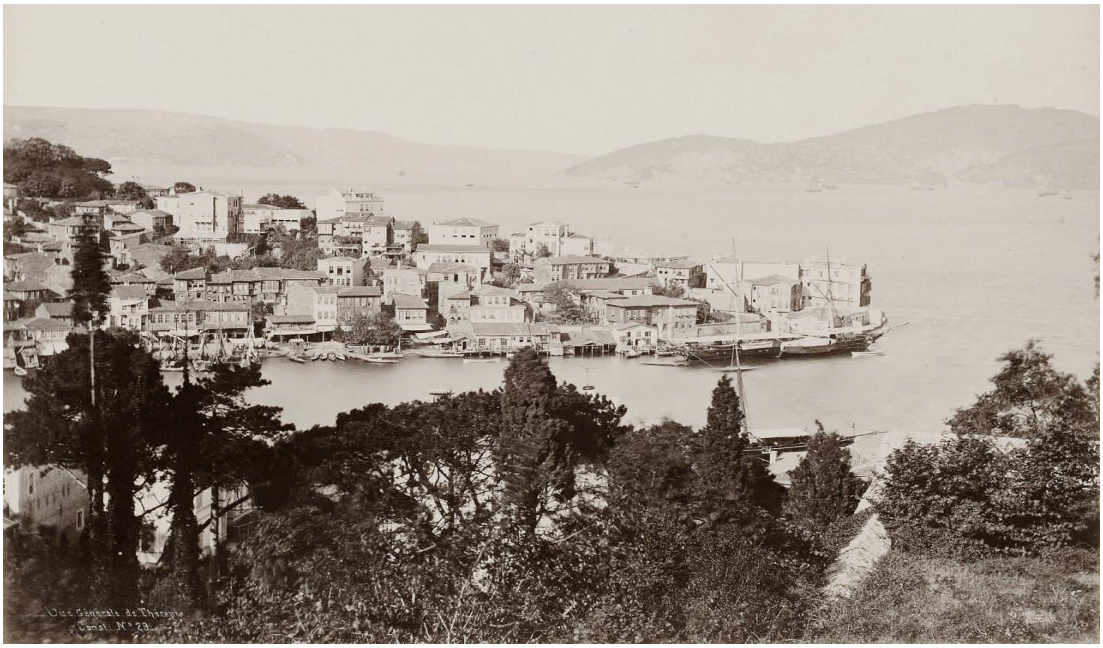
Beşiktaş İskelesi.

Paşabahçe.

Çubuklu.

Tarabya.

Yeniköy.